

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om datasystemet för den byggda miljön och om ändring av markanvändnings- och bygglagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny lag om ett datasystem för den byggda miljön. Syftet med lagen är att skapa ett gemensamt riksomfattande datasystem för informationen om den byggda miljön. Avsikten är att data om byggande och områdesanvändning publiceras i ett datasystem som upprätthålls av Finlands miljöcentral.

I den föreslagna lagen föreskrivs om inrättande av ett datasystem för den byggda miljön, upprätthållande av systemet, rätten att få uppgifter och att lämna ut uppgifter ur systemet och om de personuppgiftsansvariga för informationsresurserna i datasystemet. Det ska dessutom föreskrivas om Finlands miljöcentrals skyldighet att inrätta en offentlig informationstjänst med tanke på spridandet av information om den byggda miljön samt skyldigheten att föra statistik.

Genom de föreslagna bestämmelserna skapas sådana verksamhetsbetingelser som behövs för att datasystemet för den byggda miljön kan utvecklas och upprätthållas. Genom regleringen genomförs regeringsprogrammets föresats om ett riksomfattande digitalt register och en riksomfattande digital dataplattform för den byggda miljön, vilka ska utgöra underlag för beslut och processer om markanvändning och byggande.

Sådana ändringar som följer av digitaliseringen av planer och tomtindelning fogas till lagen genom en ändring av markanvändnings- och bygglagen. Planer och tomtindelning ska i fortsättningen utarbetas med hjälp av en informationsmodell som är nationellt interoperabelt. Planerna ska bestå av planobjekt och planbestämmelser i stället för de nuvarande planebeteckningarna och planbestämmelserna. Planobjekt och -bestämmelser ska presenteras i nationellt standardformat. Uppgifter om färdiga planer, planer som är under beredning och de olika faserna i utarbetandet av en plan samt uppgifter om tomtindelningen ska införas i datasystemet för den byggda miljön.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2023 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2024.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.1.1 Förhållande till regeringsprogrammet.....	5
1.1.2 Markanvändnings- och bygglagen i förhållande till datasystemet för den byggda miljön.....	5
1.1.3 Utgångspunkter för lagen om datasystemet för den byggda miljön.....	6
1.2 Beredning.....	9
1.2.1 Beredning av datasystemet för den byggda miljön.....	9
1.2.2 Beredning av förslaget.....	11
1.2.3 Regeringens proposition om datasystemet för den byggda miljön.....	11
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	12
2.1 Lagstiftning och praxis.....	12
2.1.1 Planering av områdesanvändning och byggande.....	12
2.1.2 Delgivning av beslut som gäller planering av områdesanvändning.....	13
2.1.3 Praxis för uppföljning av beslut om planering av områdesanvändning.....	14
2.1.4 Reglering som gäller byggnads- och lägenhetsdata.....	16
2.1.5 Byggnads- och lägenhetsdata i befolkningsdatasystemet.....	17
2.1.6 Kommunernas informationstjänster för den byggda miljön.....	19
2.1.7 Utlämnande av uppgifter om den byggda miljön.....	21
2.1.8 Arkivering av uppgifter om den byggda miljön.....	22
2.1.9 Omfattningen av den byggda miljöns information och personuppgifter.....	23
2.1.10 Öppna data.....	24
2.1.11 MyData.....	25
2.1.12 Den privata sektorn som producent av information om den byggda miljön.....	25
2.1.13 Information om den byggda miljön och upphovsrätt.....	27
2.1.14 Nyttjande av information i datasystemet för den byggda miljön för innovationsverksamhet.....	28
2.1.15 Digital säkerhet.....	28
2.2 Internationell utveckling och internationell och EU-lagstiftning.....	30
2.2.1 INSPIRE-direktivet.....	30
2.2.2 EU Data Act, dataförfattning.....	31
2.2.3 EU Data Governance Act, dataförvaltningsbestämmelse.....	32
2.2.4 EU-direktiv om öppna data.....	32
2.3 Bedömning av nuläget.....	33
3 Mål34.....	
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	34
4.1 De viktigaste förslagen.....	34
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	36
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser.....	36
4.2.1.1 Konsekvenser för hushåll.....	36
4.2.1.2 Konsekvenser för företag.....	36
4.2.1.3 Konsekvenser för forskare.....	37

4.2.1.4	Konsekvenser för innovationsverksamhet	38
4.2.1.5	Konsekvenser för nationalekonomin.....	40
4.2.1.6	Finansiering av reformen	41
4.2.1.7	Konsekvenser för kommunekonomin	42
4.2.1.8	Konsekvenser för samhällsekonomin.....	49
4.2.1.9	Övriga konsekvenser för myndigheter	51
4.3	Konsekvenser för myndigheternas verksamhet.....	52
4.3.1	Konsekvenser för kommuner och landskapsförbund	52
4.3.2	Konsekvenser för statliga myndigheter.....	56
4.3.3	Konsekvenser för Åland.....	62
4.4	Miljökonsekvenser	62
4.5	Konsekvenser för informationssamhället.....	64
4.6	Andra samhälleliga konsekvenser	67
5	Alternativa handlingsvägar	70
5.1	Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	70
5.2	Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet.....	74
5.2.1	Sverige	74
5.2.2	Danmark.....	76
5.2.3	Norge.....	77
5.2.4	Nederländerna	78
5.2.5	Frankrike	79
5.2.6	Tyskland.....	80
5.2.7	Estland.....	80
6	Remissvar	81
7	Specialmotivering.....	83
7.1	Lagen om datasystemet för den byggda miljön	83
7.2	Lag om ändring av markanvändnings- och bygglagen	100
7.3	Bestämmelser på lägre nivå än lag	107
8	Ikraftträdande.....	109
9	Genomförande och uppföljning.....	109
9.1	Stöd för genomförandet av reformen	109
9.2	Övervakning av lagens funktionalitet	111
9.3	Utvärdering av lagen i efterhand.....	111
10	Förhållande till andra propositioner.....	111
11	Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	112
11.1	De viktigaste grundläggande fri- och rättigheterna med avseende på propositionen	112
11.2	Integritetsskydd.....	112
11.3	Demokratiska rättigheter och rätt till delaktighet, offentlighetsprincipen och principerna för god förvaltning	121
11.4	Äganderätt.....	121
11.5	Kommunal självstyrelse	122
11.6	Val av regleringsnivå	123
LAGFÖRSLAG		125
	om datasystemet för den byggda miljön	125
	om ändring av markanvändnings- och bygglagen.....	129

PARALLELTEXT	133
om ändring av markanvändnings- och bygglagen.....	133

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Förhållande till regeringsprogrammet

Att skapa ett datasystem för den byggda miljön finns i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2020. Enligt punkt 3.1.1 Bostadspolitiken i regeringsprogrammet ska det skapas ett riksomfattande digitalt register och en dataplattform för den byggda miljön, vilka ska utgöra underlag för beslut och processer om markanvändning och byggande. Regeringsprogrammet innehåller dessutom en skrivelse om datasystemet (punkt 3.4) enligt vilken tillståndssystemen ska utvecklas så att Finland i fortsättningen har ett fungerande system med digitalt tillstånd som ska kunna erhållas vid ett enda serviceställe. Regeringen främjar en primär öppen källkod i offentliga informationssystem och vid upphandlingen av dem. (punkt 4.5 Världens bästa offentliga förvaltning). I projektet för ett datasystem för den byggda miljön beaktas regeringens skrivelse om att regeringen upprättar ett strategi med handlingsplan för öppnande och nyttjande av data inom den offentliga sektorn, med beaktande av dataskyddskonsekvenserna och eventuella lagstiftningsbehov. Utgångspunkten är att offentliga aktörer ska ha öppna offentliga gränssnitt, om det inte finns en särskild orsak att ha dem stängda. Dessutom främjas delning av företagens och företagarnas data inom ekosystem (punkt 3.4).

Regeringsprogrammets skrivelse om ett register och en dataplattform har tolkats av miljöministeriet som en gemensam informationsresurs och ett datasystem enligt lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, *informationshanteringslagen*). Med gemensam informationsresurs avses i 2 § 1 mom. 7 punkten en för användning av flera aktörer planerad och administrerad informationsresurs vars uppgifter kan lämnas ut och utnyttjas för olika ändamål. Till informationsresursen insamlas uppgifter endast en gång och de uppdateras när uppgifterna förändras, varefter de är tillgängliga för informationstjänster och övriga tjänster som nyttjar uppgifter. Uppgifterna behandlas i huvudsak i datasystem. Med datasystem avses i 2 § 1 mom. 3 punkten ett helhetsarrangemang som består av databehandlingsutrustning, programvara och annan databehandling. Miljöministeriet benämner denna nya helhet med informationsresurser och datasystem för *datasystemet för den byggda miljön*. Namngivningspraxisen följer samma linje som namnen på de befintliga gemensamma informationsresurserna, till exempel befolkningsdatasystemet, lägenhetsdatasystemet, fastighetsdatasystemet eller företagsdatasystemet. Datasystemet för den byggda miljön blir en logisk helhet med informationsmaterial som uppstår i myndigheternas verksamhet. Med register avses enligt artikel 4.6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, *allmän dataskyddsförordning*, en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgänglig enligt särskilda kriterier, oavsett om samlingen är centraliserad, decentraliserad eller spridd på grundval av funktionella eller geografiska förhållanden. I datasystemet för den byggda miljön finns det delar som uppfyller dataskyddsförordningens definition på ett register.

1.1.2 Markanvändnings- och bygglagen i förhållande till datasystemet för den byggda miljön

Miljöministeriet främjar digitalisering som gäller den byggda miljön. En ändring av markanvändnings- och bygglagen, för att åtskilja de bestämmelser som gäller byggande till en egen lag, är anhängig. Namnet på den nya lagen om byggande blir bygglagen och samtidigt ändras

namnet på markanvändnings- och bygglagen till områdesanvändningslagen. Regeringens proposition om bygglagen och en ändring av markanvändnings- och bygglagen överlämnas till riksdagen i början av höstsessionsperioden 2022.

I utkastet till regeringens proposition är ett mål med bygglagen att främja digitalisering. Digitaliseringen främjas genom att stifta om kompatibilitet och maskinläsbarhet för uppgifter som gäller den byggda miljön och genereras i processer för byggande samt införande av dem i datasystemet för den byggda miljön.

Enligt denna regeringsproposition läggs bestämmelser som främjar digitalisering inom områdesanvändning i enlighet med markanvändnings- och bygglagen till i markanvändnings- och bygglagen.

1.1.3 Utgångspunkter för lagen om datasystemet för den byggda miljön

Gällande den byggda miljön finns det information som är viktig för hela samhället, och som olika parter behöver. För närvarande är det svårt att nyttja de omfattande och viktiga uppgifterna om den byggda miljön, eftersom uppgifterna finns i olika system och inte är kompatibla i hela landet. Uppgifterna kan vara bristfälliga eller inte uppdaterade i alla system.

Kraven på information har förändrats i samhället. Uppgifter ska numera vara aktuella, enhetliga, kompatibla och tillgängliga på ett säkert sätt för alla som behöver den. Tillgången till tillförlitlig information ökar allmänhetens påverkansmöjligheter och demokratin. Med informationen som grund kan man ta fram nya tjänster både inom den privata och den offentliga sektorn. Reformen i enlighet med detta förslag gör uppgifterna mera användbara och förbättrar kvaliteten på och tillgången till uppgifterna. Reformen minskar också resursbehovet och belastningen på informationshanteringen. Utgångspunkten vid utvecklingen av datasystemet har varit att kommunerna på längre sikt ska sända information om den byggda miljön endast en gång till staten. Datasystemet för den byggda miljön är det primära stället där olika aktörer för egna behov kan söka information om byggnader och planer och beslut som gäller områdesanvändning.

Ett centralt mål för Marins regering är att främja digitaliseringen. Fastighets- och byggbranschen är en bransch med svag lönsamhetsutveckling och digitaliseringen anses ge möjligheter till bättre lönsamhet. När det gäller information om den byggda miljön är fältet av informationsproducenter mycket brett både inom den offentliga och den privata sektorn. Alla aktörer i samhället har behov av att använda information om den byggda miljön. Eftersom fältet av aktörer är brett är det av avgörande betydelse att den information som bildas och nyttjas är kompatibel. Med kompatibel avses att alla parter förstår de gemensamma begreppen på samma sätt och att informationens betydelse inte förändras när information överförs mellan olika datasystem från en organisation till en annan. Informationens kompatibilitet inom sektorn byggd miljö främjas genom att komma överens om gemensamma begreppsdefinitioner, koder och informationsstrukturer. Man kommer överens om gemensamma definitioner inom ett samarbetsforum, och där deltar representanter för kommuner, staten, organisationer och företag (MM samarbetsgruppen för kompatibel information om den byggda miljön, grundad den 10 december 2019, mandatperiod mellan den 18 december 2019 och den 31 december 2022, Dnr VN/10368/2019-YM-19). Kompatibiliteten säkerställs genom att aktörer som jobbar med den byggda miljön använder samma definitioner och informationsstrukturer för begrepp inom sektorn. Det här konkretiseras i datasystemet för den byggda miljön, som samlar uppgifter om områdesanvändning och byggande från över 300 kommuner och de uppgifterna har enhetliga format och enhetliga betydelser. Kompatibiliteten underlättar informationsöverföring från en organisation, eftersom man kan vara säker på att både avsändaren och mottagaren förstår informationen på samma sätt.

När digitalisering genomförs i ett brett fält av aktörer är en viktig förutsättning utöver informationens kompatibilitet att digitala informationsinnehåll har bestående, specificerande identifierare. Dessa identifierare möjliggör länkning av information mellan system och versionsadministration. Kompatibla maskinläsbara informationsstrukturer och permanenta identifierare på enskilda uppgifter är grunden för informationshanteringslösningar där information med en enhetlig struktur genereras i lagstadgade processer och uppgifterna kan delas, nyttjas och hanteras som separata komponenter. Strukturerna i informationen är en förutsättning för de centrala målen för digitalisering, såsom informations- och cybersäkerhet, registrering en enda gång och lösningar för länkad data. Utgångspunkter i utförandet av datasystemet för den byggda miljön är specificerande identifierare, kompatibilitet och strukturerad information.

Bakgrunden till den reglering som föreslås i regeringens proposition är utmaningar med informationshanteringen, som identifierats på bred front, samt långvarigt utvecklings- och utredningsarbete. Utmaningar och utvecklingsbehov inom den byggda miljön i nuläget har senast utretts i projektet Markanvändningsbeslut- (MM 2020), Framtidens markanvändningsbeslut (MM 2020)¹, [KIRA-digi](#) och [dess pilotprojekt](#) och [Tieto paremmin päätöksentekoa palvelemaan \(TIPPI\) –hankkeessa](#) (VN-TEAS 2015). Digitalisering inom områdesanvändningen, särskilt riksomfattande system för planeringsdata, har utretts och planerats sedan 1970-talet, när fastighetsinformationsdatasystemet som begrepp uppstod.² En plan för grundande av ett datalager finns redan år 2001 i publikationen *Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan paikkatietostrategia – seuranta ja suuntaus 2001*³ och *datalagret föreslogs bli regeringens spetsprojekt för digitalisering år 2015*. Utmaningarna med digital informationshantering gällande den byggda miljön sågs i statsrådets projekt Digikiri som ett viktigt utvecklingsobjekt för informationshanteringen inom förvaltningen. Datasystemet för den byggda miljön har identifierats bland annat i utredningar inom projektet Markanvändningsbeslut⁴ och om versionshantering och validering av detaljplanedata⁵ samt miljöministeriets utredning *Vision om följning av områdesanvändning*.⁶

När det gäller informationshantering som gäller den byggda miljön finns det många utmaningar. Utmaningarna är olika beroende på om man ser på saken ur ett riksomfattande perspektiv och ur perspektivet enskilda kommuners informationshantering. Riksomfattande aktörer, såsom en myndighet eller ett företag, ska samla i varje kommun och landskapsförbund gällande beslutsinformation och modifiera den till fungerande i sina egna system. Kommuner sänder samma uppgifter flera gånger till olika myndigheter och övriga som behöver informationen. Medborgarna kan inte enkelt följa planering som gäller den egna livsmiljön.

Den byggda miljön är ett mycket brett begrepp och i denna kontext avses med information om den byggda miljön de uppgifter som genereras vid planering av områdesanvändning och byggandets processer i enlighet med den gällande markanvändnings- och bygglagen (1999/132).

¹ [Ramboll, Ubigu, Spatineo & Navinova \(2019\). Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset](#) (Miljöministeriet)

² [Ramboll, Ubigu, Spatineo & Navinova, \(2019\). Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset](#) (Miljöministeriet) s. 237-238.

³ [Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 3 / 2001](#), s.16.

⁴ [Ramboll & Ubigu \(2018\). Kaavojen digitoinnin tarveselvitys](#) (Miljöministeriet)

⁵ [Helenius, O. \(2019\). Selvitys asemakaavatiedon versionhallinnasta ja validoinnista](#). (Miljöministeriet)

⁶ [Gispo Oy & Spin Unit \(2019\). Visio alueiden käytön seurannasta](#). (Miljöministeriet)

Enligt utredningar är information om den byggda miljön splittrad i olika organisationer och datasystem eller administreras samtidigt på flera olika ställen. Utredningen *Tulevaisuuden yhteiskunnan johtaminen – Tieto käyttöön, parempia päätöksiä*⁷ lyfte fram att det kan vara svårt att hitta informationsmaterial som den byggda miljön, och att det finns begränsningar i uppgifterna och i nyttjandet av dem. Gällande begränsningar i nyttjandet av uppgifterna lyfts det fram att en del uppgifter är avgiftsbelagda, en del begränsas av integritetsskyddet och övriga användningsrättigheter, en del uppgifter upplevs vara affärshemligheter eller så kan formatet på uppgifterna göra det svårt att nyttja dem. Informationen kanske finns endast på papper eller i pdf-format. Begränsningarna är aktörsspecifika och de grundar sig på en inarbetad modell. Begränsningar i licensieringen, användningsrättigheterna, upphovsrättigheterna, avgifterna och data-skyddet som gäller information och varierande tolkning av dessa gör det svårt att nyttja uppgifterna och gör det svårt att ta fram särskilt nya tjänster och ny affärsverksamhet. Rikstäckande informationstjänster med information om den byggda miljön finns endast i begränsad utsträckning och kvaliteten på informationen behöver förbättras.

Det förekommer problem i kvaliteten på informationen. Kvaliteten på informationen avser i detta sammanhang hur omfattande, aktuell och tillförlitlig informationen är samt enhetligheten och kompatibiliteten i informationsinnehållet. De som behöver information upplever att det inte finns tillräckligt med offentlig information om kvaliteten på informationsmaterialet och man får inte en tillräckligt bra uppfattning om informationens användbarhet. Metadata är ofta bristfällig. Ur användarens perspektiv är det problematiskt att bedöma om informationen är aktuell, olika aktörer kan inte vara säkra var den nyaste informationen finns och vem som producerat den. Problem förekommer också med att uppdaterade uppgifter inte återsänds till källan, varvid det finns olika uppgifter i olika informationsresurser. Standarder, informationsmodeller och gränssnittstjänster främjar informationens kompatibilitet, enhetlighet och kvalitet och förbättrar samtidigt användbarheten och nyttjandet. Icke-standardiserad information har en varierande struktur och kvalitet. Information som inte har permanenta identifierare som specificerar objektet för informationen, är svår att nyttja, följa och förena med information om samma objekt.

Information om den byggda miljön produceras bland annat av 309 kommuner och 18 landskapsförbund, statliga myndigheter, de som initierar byggprojekt, planeringsbyråer, ägare och innehavare av fastigheter och byggnader, finans- och försäkringsinrättningar, disponentsektorn, fastighetsservicebolag, byggbolag och informationstjänstföretag. Informationsproducenterna jobbar enligt olika arbetssätt och en informationsproducent producerar ofta endast information som är väsentlig för den egna verksamheten, i en form som passar denna. Detta leder till att informationsmaterial om den byggda miljön inte är tillgänglig på riksnivå i ett enhetligt och standardiserat format. Organisationsspecifika specificerade format på informationslagringen ökar leverantörsberoendet, genererar upprepade kostnader och försvårar övergången till förenliga informationsmodeller. Det gör det svårare att nyttja informationen redan i samma organisation, liksom i olika sektorer i samma kommun. Överlappningar och upprepningar i informationsproduktionen är ett centralt problem i nuläget.

Digitaliseringen har framskridit inom sektorn byggd miljö, men informationen genereras inte i format som är kompatibla i hela landet. Till exempel har man sedan 1990-talet utvecklat strukturell generering av planer, men enhetliga och bindande krav på informationens struktur finns

⁷ Oinonen, Vartiainen, Nurmio, Nieminen, Wegelius, Skwarek – Rakennetun ympäristön tietojen hyödyntäminen. Tulevaisuuden yhteiskunnan johtaminen – Tieto käyttöön, parempia päätöksiä. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2017

ännu inte. Syftet med regeringens proposition är att göra den information som produceras i planeringen av områdesanvändningen kompatibel i hela landet. Med informationsmodellformat avses att informationen i regel är maskinläsbar. I situationer när informationen innehåller maskinläsbar geografisk information, ska man beakta direktivet 2007/2/EG om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen, *INSPIRE-direktivet*, och förpliktelserna i det⁸. När det gäller byggande ska man komma ihåg att nästan all planering redan nu görs med program som har beredskap för informationsmodeller för byggnader. I vilken grad egenskaperna i byggnadsinformationsmodellerna nyttjas varierar emellertid mellan olika objekt. För myndighetsbehandling utskrivs utdrag i PDF-format av informationsmodellerna. Då förloras stora delar av uppgifterna i planerna, och dessa uppgifter behövs under byggnadens livscykel till exempel i räddningsverksamhet samt för underhåll, reparationer och rivning av byggnader.

På grund av nämnda utmaningar med informationen om den byggda miljön, ändringar i och målen med informationsstrukturen till följd av reformen av markanvändnings- och bygglagen har miljöministeriet konstaterat att det finns behov av en ny lag som gäller datasystemet för den byggda miljön.

1.2 Beredning

1.2.1 Beredning av datasystemet för den byggda miljön

Datasystemhelheten har beretts inom miljöministeriets projekt Ryhti (VN/14292/2020). Inom har man samarbetat på bred front med övriga förvaltningssektorer, kommuner och den privata sektorn.

Miljöministeriet ansvarar för informationshantering som gäller den byggda miljön och för kompatibiliteten i enlighet med förpliktelserna i informationshanteringslagen. Kompatibel information har utöver med projektet Ryhti främjats i samarbetsgruppen för kompatibel information om den byggda miljön⁹, vars mandatperiod är mellan den 18 december 2019 och den 31 december 2022. Syftet med samarbetsgruppen för kompatibilitet är att främja kompatibel information om den byggda miljön, öka kunnandet i sektorn, identifiera ändringsbehov i lagstiftningen och förvaltningen samt organisera omfattande interaktion med de aktörer som verkar inom sektorn.

För datasystemet för den byggda miljön grundade miljöministeriet en strategisk styrningsgrupp för projektet datasystemet för den byggda miljön¹⁰, vars mandatperiod är 1.10.2020–31.12.2023. I arbetsgruppen representerades Finlands Kommunförbund rf, centrala ministerier samt de organisationer som är viktiga för ärendet. Den strategiska ledningsgruppens uppdrag är att fungera som ett samarbetsorgan samt forum för informationsutbyte. Dessutom ska arbetsgruppen främja, stöda och samordna arbetet inom branschen och inom den offentliga sektorn

⁸ Mera information om förpliktelserna i direktivet om rumslig information finns på Lantmäteriverkets webbplats: <https://www.maanmittauslaitos.fi/kartat-ja-paikkatieto/paikkatietojen-yhteentoimivuus/inspire/inspire-velvoitetulle>

⁹ Rakennetun ympäristön tiedon yhteentoimivuuden yhteistyön organisoinnin asettamispäätös [Rakennetun ympäristön+tiedon+yhteentoimivuuden+yhteistyöryhmän+asettamispäätös.pdf](#)

¹⁰ Mera information om den strategiska styrgruppen i projektfönstret [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmähanke RYHTI strateginen ohjausryhmä - Ympäristöministeriö](#)

för verkställandet av skrivelsen i regeringsprogrammet. Den strategiska ledningsgruppen följer hur projektet framskrider och ger anvisningar för genomförandet.

Miljöministeriet gav Finlands miljöcentral som uppgift att etablera ett datasystem för den byggda miljön. I miljöministeriets och Finlands miljöcentrals resultatstyrningsavtal för åren 2020–2023 (justering för åren 2022–2023, dokument VN/4304/2019-YM-11) konstateras att Finlands miljöcentral fokuserar på att producera och dela uppgifter om en hållbar områdesanvändning, byggd miljö och trafiksystem, utveckling av en informationsplattform med datasystemet för den byggda miljön som genererar mervärde för kunderna samt administration och utveckling av övriga datasystem för den byggda miljön samt utvärdering och utveckling av styrmetoder för sammanförande av nyttjandebehov. Finlands miljöcentral utvecklar och administrerar i fortsättningen det nya datasystemet för den byggda miljön i samarbete med ämbetsverk och övriga aktörer och jobbar med en reform av informationshantering som gäller den byggda miljön i samarbete med ministeriet. Finlands miljöcentral grundade en projektgrupp och utsåg en styrningsgrupp för datasystemet för den byggda miljön (SYKE/2021/481, 24.3.2021, mandatperiod mellan den 1 april 2021 och den 31 december 2023), vars uppgift är att styra Finlands miljöcentrals arbete, säkerställa verksamhetsförutsättningarna och undanröja hinder. Arbetsgruppen samordnar behov inom statens ämbetsverk och de tekniska lösningsprinciperna i systemet.

Arbetet med att specificera systemet genomfördes år 2021 under ledning av Finlands miljöcentral i samarbete med kommuner, landskapsförbund och aktörer inom den privata sektorn. Parallellt med specificeringsarbetet fördes under ledning av miljöministeriet så kallade visionsdiskussioner med centrala ministerier och ämbetsverk samt Finlands kommunförbund. Syftet med diskussionerna var att komma överens om övergripande informationshantering i hela landet och om att utveckla sam användningen och informationsflödet, för att kommunen på lång sikt ska sända information bara en gång till staten. Gemensamma visioner togs fram bland annat för befolkningsdatasystemet som administreras av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och för den nationella terrängdatabasen som administreras av Lantmäteriverket som är underställt jord- och skogsbruksministeriet och för lägenhetsdatasystemet och fastighetsdatasystemet. Diskussioner fördes också med inrikesministeriet, arbets- och näringsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet samt med trafik- och kommunikationsministeriet. Visionsdiskussionerna redovisades inom Finlands miljöcentrals definieringsarbete som gäller datasystemet för den byggda miljön. Med försvarsministeriet har man parallellt med definieringsarbetet och efteråt diskuterat särskilt frågor som gäller digital säkerhet.

I samband med det definieringsarbete som Finlands miljöcentral gjort angående datasystemet för den byggda miljön har man undersökt bland annat om det är ändamålsenligt att utföra datasystemet med centraliserad eller decentraliserad teknik eller en kombination av dessa, kraven på offentligt tillförlitlig information, samt konsekvenserna av utmaningar med offentlig tillförlitlighet i en byggnads ägande för datasystemets utförande och administration. I definieringsarbetet utredde man kopplingar till statens övriga datasystem och man upprättade en kravlista för datasystemutvecklarna, och datasystemet byggs upp utifrån kravlistan. Vid definieringsarbetet granskade man också aspekter som anknyter till datasäkerhet, personuppgiftsskydd, tillgänglighet och tillgång samt cybersäkerhet och det ändamålsenligaste genomförandesättet. Dessa observationer och lösningar som lyfts upp i definieringsarbetet är utgångspunkter vid författningsberedningen. Genomförandet av lösningarna ska säkerställas i utvecklingsfasen med tillräckliga metoder, till exempel genom att göra specialgrupper delaktiga i utvecklingsarbetet.

1.2.2 Beredning av förslaget

Bakgrunden till författningsberedningen är en totalreform av markanvändnings- och bygglagen åren 2018–2022 (YM014:00/2018). Sektionen för digitalisering och kundorienterade processer, som tillsattas för beredningen (27.9.2018), hade till uppgift att identifiera och lösa problem inom reglering av digitalisering och processer som gäller planering av områdesanvändning och byggande. Utifrån sektionens arbete bereddes av digitaliseringsförfattningarna ett förslag till regeringens proposition om en planläggnings- och bygglag, som var på remiss mellan den 27 september 2021 och den 7 december 2021. I remissutlåtandena sågs digitalisering i allmänhet som ett positivt fenomen som är värt att understöda. Digitalisering inom planläggning ansågs medföra nya goda möjligheter bland annat för medborgarnas påverkansmöjligheter samt uppföljning av ärenden. Många remissutlåtanden såg att de föreslagna permanenta identifierarna behövs och understödde dem och när det gäller datasystemet för den byggda miljön ansåg en del att de är nödvändiga. Särskilt företag och intresseorganisationer ansåg att det nödvändigt med enhetliga informationsmodeller, maskinläsbarhet och planläggningsmaterial. Det ansågs också viktigt med tillgängligt digitalt material.

Digitaliseringen medför också problem. I remissutlåtandena från kommunerna uttrycktes oro över att tillräckliga resurser inte tilldelats för digitaliseringen eller att resurstilldelningen är oklar, och för att många åtgärder som krävs för digitaliseringen leder till systemförnyelser samt personalbrist särskilt i små kommuner, där det enligt remissutlåtandena från kommunerna redan nu är svårt att få kompetent personal.

Enligt utlåtanden ökar digitaliseringen kostnaderna betydligt och det är inte önskvärt att digitaliseringen leder till att en kommersiell aktör får en monopolställning när det gäller den programvara eller de tjänster som produceras. Uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön väckte frågor. Domstolsinrättningar, myndigheter, kommuner samt företag betonade hur viktigt det är med rörlighet för informationen. Enligt kommunernas representanter är det viktigt att informationen återgår till kommunerna och att kommunerna enkelt får information för fastighetsbeskattningen till exempel ur befolkningsdatasystemet som administreras av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. En del ansåg också att kommunerna borde äga informationen. Både positiva och negativa kommentar gavs om informationsmodellerna. I fråga om informationsmodellerna väckte särskilt formaten och läsbarheten frågor. I remissutlåtandena önskades att informationsmodellerna är kompatibla med olika system. Oro uttrycktes för om informationen är tillgänglig i ett format som kan läsas av människor. Den föreslagna övergångsperioden på tre år ansågs vara för kort i förhållande till förnyelserna. Enligt några kommunala remissinstanser hinner man inte under övergångsperioden göra de omorganiseringar som behövs för de nya processerna.

1.2.3 Regeringens proposition om datasystemet för den byggda miljön

Under totalreformen av markanvändnings- och bygglagen uppstod ett behov att separat stifta om datasystemet för den byggda miljön. Denna författningsberedning genomfördes i två faser. I den första fasen grundade ministeriet en arbetsgrupp som hade sin mandatperiod mellan den 1 oktober 2020 och den 31 januari 2022¹¹ (VN/850/2020-YM-15), och vars uppgift var att utreda vilka ändringar i lagstiftningen som behövs för datasystemet för den byggda miljön. Arbetsgruppen utredde dessutom hur man kunde harmonisera regleringen av den byggda miljön

¹¹ Arbetsgrupp som utreder regleringsbehov gällande datasystemet för den byggda miljön

och lade fram förslag om den reglering som behövs, inklusive konsekvensbedömningar. Arbetsgruppen slutförde sitt arbete 3.6.2021 och producerade en pro memoria över regleringskartläggningen för datasystemet för den byggda miljön¹².

Miljöministeriet grundade i februari 2022 en arbetsgrupp vars uppgift är att bereda regeringens proposition om en lag om datasystemet för den byggda miljön för en remissrunda. Arbetsgruppens mandatperiod var mellan den 1 januari och den 31 maj 2022. Utöver miljöministeriet hade justitieministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, trafik- och kommunikationsministeriet, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet samt Finlands Kommunförbund rf representation i arbetsgruppen. I arbetsgruppens arbete deltog representanter för Finlands miljöcentral, Rakennusteollisuus RT, Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli rf, Tammerfors stad som sakkunniga samt en sekreterare från miljöministeriet. Arbetsgruppen beslutade att fortsätta sitt arbete efter 31.5.2022 med ett skriftligt förfarande, som avslutades 7.6.2022. I det skriftliga förfarandet deltog inrikesministeriet, försvarsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, finansministeriet, Tammerfors stad, Finlands kommunförbund rf och Rakli ry.

Arbetsgruppen hörde som sakkunniga representanter från miljöministeriet, försvarsministeriet, Försvarsmakten, jord- och skogsbruksministeriet, Lantmäteriverket, Museiverket, Trafikledsverket, Transport- och kommunikationsverket, Uleåborgs stad, Esbo stad, Vanda stad, Sysmä kommun, Lahtis stad, Träskända stad och Kyrksläpps stad.

När arbetsgruppens arbete upphörde bereddes regeringens proposition efter arbetsgruppens mandatperiod som ett tjänstearbete inom miljöministeriet.

Beredningshandlingarna som gäller regeringens proposition är offentligt tillgängliga i projektfönstret med koden YM011:00/2022 samt på miljöministeriets webbplats <https://ym.fi/ryhti>

Regeringens proposition har behandlats vid mötet för delegationen för kommunekonomi och kommunförvaltning den 29 augusti 2022 och vid specialförhandlingar den 30 augusti 2022. Enligt det protokoll som upprättats över förhandlingar var samrådet oenigt.

Lagförslagen har inte granskats i justitieministeriets laggranskningsenhet på grund av den brådskande tidtabellen för beredningen.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Planering av områdesanvändning och byggande

Markanvändnings- och bygglagen (132/1999) styr områdesanvändningen och byggandet. Enligt markanvändnings- och bygglagen är planering av områdesanvändningen och anordnande av byggövervakning kommunernas lagstadgade uppgifter. Planering av områdesanvändning genererar information i form av planer och beslut, och detta är en förutsättning för en fungerande interaktion och för att delta i planering av den egna livsmiljön. Planer och beslut som anknyter till områdesanvändning styr förändringen i livsmiljön.

¹² Pro memora över regleringskartläggning gällande datasystemet för den byggda miljön

De planer och beslut som genereras i kommunerna är myndighetshandlingar enligt 5 § i lagen om offentlighet i myndigheters verksamhet (621/1999). Enligt offentlighetslagen är myndighetshandlingar offentliga, om annat inte föreskrivs i offentlighetslagen eller i andra lagar. Information om den byggda miljön används i stor utsträckning över kommungränserna i olika samhällsfunktioner, varvid den information som genereras inom kommunernas planering av områdesanvändning och byggande har stor betydelse. På grund av informationens stora samhällseliga betydelse är det viktigt att informationen är av så hög kvalitet som möjligt och användbar.

2.1.2 Delgivning av beslut som gäller planering av områdesanvändning

I den gällande markanvändnings- och byggförordningen föreskrivs olika förpliktelser för kommuner när det gäller att sända och överlåta information om områdesanvändning som genererats i kommunerna. I bestämmelserna innehåller föreskrifter om sändning av information. Till exempel ska kommuner överlåta, sända och leverera information eller meddelanden. Gällande detta är regleringen skiftande och de termer som används har inte definierats på ett enhetligt sätt.

Enligt 27 § 4 mom. i markanvändnings- och byggförordningen ska framläggandet av förslaget till detaljplan skriftligen meddelas varje kommun som gränsar till detaljplaneområdet samt också sådana ägare och av kommunen kända innehavare av mark inom detaljplaneområdet som har sin hemkommun på en annan, i befolkningsdatasystemet antecknad ort eller vars adress kommunen i övrigt har kännedom om. Enligt 94 § 1 mom. i markanvändnings- och byggförordningen ska kommunen utan dröjsmål delge närings-, trafik- och miljöcentralen ett beslut om godkännande av generalplanen, detaljplanen eller byggnadsordningen samt en plankarta och en planbeskrivning samt byggnadsordningen till uppgifter som gäller främjande och övervakning av planeringen av kommunernas områdesanvändning och organisering av byggsektorn. Enligt 95 § 2 mom. i markanvändnings- och byggförordningen ska kommunen sända en generalplan, en detaljplan och en byggnadsordning som trätt i kraft till Lantmäteriverket, förbundet på landskapsnivå och kommunens byggnadstillsynsmyndighet.

Kommunen ska sända meddelande om planens och byggnadsordningens ikraftträdande till närings-, trafik- och miljöcentralen för uppgifter i enlighet med 18 § i markanvändnings- och bygglagen. Dessutom har miljöministeriet och närings-, trafik- och miljöcentralen rätt att av kommunen få uppgifter som behövs för följdning och övervakning av områdesanvändning och den byggda miljön.

Ett förbund på landskapsnivå ska i enlighet med 94 § i markanvändnings- och byggförordningen utan dröjsmål sända ett beslut om godkännande av landskapsplanen till de ministerier som saken gäller samt till närings-, trafik- och miljöcentralen, Lantmäteriverket, förbunden på landskapsnivå för de områden som gränsar till landskapsplaneområdet, kommunerna och byggnadstillsynsmyndigheterna i landskapsplaneområdet samt enligt behov till andra myndigheter. Ett förbund på landskapsnivå ska dessutom enligt 95 § för kännedom sända en landskapsplan som trätt i kraft till de ministerier som saken gäller samt till närings-, trafik- och miljöcentralen, Lantmäteriverket, förbunden på landskapsnivå för de områden som gränsar till landskapsplaneområdet, kommunerna och byggnadstillsynsmyndigheterna i landskapsplaneområdet samt enligt behov till andra myndigheter.

Den gällande markanvändnings- och bygglagen kompletteras av markanvändnings- och byggförordningen när det gäller följdningen av områdesanvändningen, och enligt 2 § är det miljömi-

nisteriets förpliktelse att organisera följningen av områdesanvändningen samt administrera följningssystemen. I förordningen föreskrivs också om närings-, trafik- och miljöcentralernas, landskapsförbundens och kommunernas förpliktelser gällande uppföljning av områdesanvändning.

2.1.3 Praxis för uppföljning av beslut om planering av områdesanvändning

Detaljplanerna har sedan 1970-talet följs genom statistikblanketter. De uppgifter som fås från kommunerna sammanställs varje år till statistik av statens miljöförvaltning. Markanvändnings- och bygglagen trädde i kraft år 2000, vilket påverkade informationsinnehållet i följningsblanketten, och pappersblanketten blev först ett Excelformulär och år 2003 webbbläsarbaserad i webbtjänsten hos TYVI-operatören (Posti Group Abp). Kommunerna sparar en uppföljningsblankett i TYVI-tjänsten för varje godkänd detaljplan. Informationen kan sparas redan innan en plan godkänns. Uppföljningsblanketten för detaljplaner innehåller basuppgifter om en detaljplan samt innehållet i statistikformat. Ur TYVI-tjänsten för uppföljningsblanketter för detaljplaner får kommunen en bilageblankett till redogörelsen. Informationen på uppföljningsblanketterna överförs varje natt till Finlands miljöcentral, och kan ses i informations- och analystjänsten för livsmiljö, Liiteri. Liiteri är Finlands miljöcentralers tjänst, som samlar flera plats- och statistikuppgifter om den byggda miljön och planläggningen. Årsstatistik produceras också utifrån informationen i Liiteri.

Gispo Oy och SPINUnit Oy utredde på uppdrag av miljöministeriet framtidsvisionen för uppföljningssystemet för områdesanvändning. Informationen på uppföljningsblanketten för detaljplaner produceras med manuellt arbete. Enligt en utredning ökar det manuella arbetet felmarginalen och på grund av den stela strukturen på blanketten har kommunerna tagit fram kreativa lösningar för att korrigera informationen. Detta har lett till att kommunerna först beräknar uppföljningsinformationen i egna tabeller och system. Några kommuner har tagit fram egna kalkyleringsverktyg i sitt system för att räkna nyckeltal för följningsblanketten. En stor del av kommunerna har helt egna uppföljningssystem, där man samlar delvis samma nyckeltal som uppföljningsblanketten för detaljplaner. Enligt utredningen ansågs ett eget uppföljningssystem behövas, eftersom man vill samla följningsinformation om detaljplanläggning som geografisk information och följningen ska innefatta också andra nyckeltal. Landskaps- och generalplaner följs inte på samma sätt på grund av deras strategiska karaktär. Kostnaderna för uppföljningssystemet för detaljplaner är cirka 130 000 euro per år. I nuläget nyttjas uppföljningsinformationen inte särskilt mycket enligt nämnda utredning och fördelarna med nyttjandet var inte mätbara i utredningen. I utredningen upptäcktes också att uppföljningen leder till mycket överlappande arbete. Visionen är att informationen fås direkt från kommunernas gränssnitt eller riksomfattande register i en gemensam informationsmodell. Då blir uppföljningsinformation om planläggningen en slutprodukt i planläggningen, inte en separat process.

I och med att markanvändnings- och bygglagen trädde i kraft började närings-, trafik- och miljöcentralerna följa områden med detaljplaner som geografisk information (information om yttre gränser).¹³ Kommunen genererar information om områdesanvändning (bland annat planer, undantagstillstånd) och NTM-centralerna insamlar och granskar uppgifterna samt registrerar uppgifterna i Finlands miljöcentralers system. Kommuner och landskapsförbund administrerar information om områdesanvändning också i sina egna system. NTM-centralerna administrerar geografisk information i systemet för områdesanvändning och kulturmiljöer, GISALU, gällande områdets detaljplaner, beslut om undantag och planeringsbehovslösningar, planeringsbehovsområden samt när det gäller den byggda miljön om byggnader som skyddas, skötselbidrag för

¹³ Gispo Oy och SPIN Unit Oy, 2019, s. 4. Projektrapport över miljöministeriets utredning ”Visio alueidenkäytön seurannasta”.

byggnadsarv och inventering av gammalt byggnadsbestånd. Uppgifter om planeringsbehovs-områden, skötselbidrag för byggnadsarv samt inventeringsuppgifter om byggnader sparas endast av en del NTM-centraler. Dessutom sparas en del NTM-centraler fortfarande information om generalplaner i GISALU. När det gäller beslut i kommuner digitaliserar NTM-centralerna geografisk information och sparas attribut utifrån material som kommunen delgivit. När det gäller planer sparas endast de yttre gränserna. Den information som NTM-centralerna sparas sammanställs varje natt till Finlands miljöcentralers riksomfattande material.

Om NTM-centralernas förpliktelser gällande områdesanvändning föreskrivs i markanvändnings- och bygglagen, i markanvändnings- och byggförordningen samt i lagen som gäller närings-, trafik- och miljöcentraler. I lagen som gäller NTM-centralerna föreskrivs att NTM-centralerna huvudsakliga förpliktelse är att främja den regionala utvecklingen samt olika åtgärder för att främja, styra och övervaka områdesanvändningen och kulturmiljön, vilka föreskrivs i markanvändnings- och bygglagen och i markanvändnings- och byggförordningen.

I Finlands miljöcentralers generalplanstjänst finns det som geografisk information grupper av Finlands nuvarande generalplaner. Materialet innehåller kartgrupper av planläggningsläget gällande generalplaner, katalogkartor med de viktigaste egenskapsuppgifterna i olika planer samt planmärkningar och plandirektiv. Information om generalplaner insamlas av kommuner och konsulter samt ur NTM-centralernas och Finlands miljöcentralers material. Materialet i generalplanstjänsten kan användas som WMS/WFS-gränssnittstjänst i övriga applikationer. Sammanställningarna av generalplanerna uppdateras fyra gånger per år och för användningen tas ut en avgift för andra användare utom kommuner när det gäller kommunens eget område. Materialet i generalplanstjänsten kan ses av avtalsanvändare i informationstjänsten för livsmiljö, Liiteri. De uppgifter som administreras gällande generalplaner är rastergrupper av planläggningskartor, och på grund av produktions sättet kan det ur materialet ha beskrivits planmärkningar när mosaikgrupperna skapades, om planläggningskartan har märkningar utanför avgränsningen. Materialet är således inte tillförlitligt.

Utifrån materialet i GISALU, följningsblanketter för detaljplaner samt generalplanstjänsten produceras som samarbete mellan NTM-centralerna och Finlands miljöcentral varje år statistik som följer planläggningen, och denna är tillgänglig i Liiteri, informationstjänsten för livsmiljön. Liiteris kartnivåer kommer direkt från informationsproducenternas gränssnitt, men statistiken kalkyleras utifrån olika informationsproducenters material till Finlands miljöcentralers informationsresurs. Liiteris material som är öppet kan man använda som gäst eller som registrerad användare. Den avgiftsbelagda användningen med ett avtal gäller ett mera omfattande informationsinnehåll (bland annat generalplansmaterial och statistik som kalkylerats utifrån materialet för uppföljning av samhällsstrukturen (YKR) samt mångsidigare funktioner (bland annat kalkylering av statistik för eget område). En del information är endast för myndigheter.

I nuläget sparas olika aktörer information i flera omgångar och detta orsakar mycket överlappande arbete. Kommuner sparas planinformation i egna system, NTM-centralerna sparas på nytt i andra format, Lantmäteriverket och kommuner som administrerar fastighetsregistret (71 kommuner, år 2022) sparas planinformation i fastighetsdatasystemet. I fastighetsregistret i fastighetsdatasystemet administreras uppgifter om markanvändningsbeslut som gäller fastighetens område och specificeringsuppgifter. Lantmäteriverket sparas dessutom generalplanernas och detaljplanernas områdesdimensioner i fastighetsregistret. Om informationen föreskrivs i 7 § i fastighetsregisterlagen (392/1985) och i förordningen (fastighetsregisterförordning 7 §, 970/1996). Lantmäteriverket använder varje år cirka fem årsverken för registrering. I fastighetsregistret har sparats cirka 3 700 generalplaner med rättsverkningar, 93 000 detaljplaner, 170 000 tomtindelningar som registermärkningar och 810 byggförbud som registermärkningar. Skatte-

förvaltningen behöver för fastighetsbeskattningen information om nya detaljplaner och stranddetaljplaner samt om ändringar i dem. De insamlade uppgifterna är nästan identiska med uppgifterna på TYVI-blanketten, utom att uppgifterna ska införas i en planenhet och inte i hela planen såsom på TYVI-blanketten. I en del kommuner förekommer problem med kalkyleringen av följningsinformationen, eftersom informationen inte är tillgänglig som geografisk information.

Det finns ännu inget datasystem eller en informationstjänst som omfattar alla planer för områdeanvändning i alla kommuner och landskapsförbund i Finland.

2.1.4 Reglering som gäller byggnads- och lägenhetsdata

Byggnadsinformation som sparas i myndighetsregister uppstår i huvudsak i kommuner och en del byggnadsinformation överförs till statliga myndigheter. Flödet av byggnadsinformation och en stor del av uppdateringen av byggnadsinformationen regleras i författningar. Centrala författningar är utöver markanvändnings- och bygglagen räddningslagen (379/2011), lagen om beskattningsförfarande (1558/1995), lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009, befolkningsdatasystemlagen) samt statsrådets förordning om befolkningsdatasystemet (128/2010, *befolkningsdatasystemförordningen*).

I slutrapporten för förbättrade av kunskapsgrunden i fråga om kommunernas lokaler och lokal användning konstateras att när det gäller byggnadsuppgifter hindrar de förpliktelser som respektive myndighet har det optimala informationsflödet och samtidigt digitaliseringen av hela verksamhetskedjan.¹⁴ Enligt den gällande regleringen ska kommunen enligt 69 § i markanvändnings- och byggförordningen (895/1999) underrätta närings-, trafik- och miljöcentralen om rivningslov och tillstånd för miljöåtgärder så snart lovet eller tillståndet har beviljats. Till meddelandet ska bifogas tillståndsbeslutet samt en miljökarta där områdets eller byggnadens läge framgår. I enlighet med 205 § i markanvändnings- och bygglagen har miljöministeriet och närings-, trafik- och miljöcentralerna rätt att utan avgift av kommunerna, förbunden på landskapsnivå och andra myndigheter få de upplysningar som dessa innehar och som behövs för att följa områdeanvändningen och den byggda miljön samt de handlingar som behövs för tillsynsuppgifter och andra myndighetsuppgifter.

Enligt 89 § 1 mom. i räddningslagen (379/2011) har räddningsmyndigheten oberoende av sekretessbestämmelserna för att kunna utföra sina uppgifter enligt denna lag rätt att avgiftsfritt få de uppgifter som behövs vid planeringen och fullgörandet av räddningsverksamheten och vid skötseln av för räddningsväsendet föreskrivna tillsynsuppgifter. Räddningsmyndigheten behöver information för att planera och genomföra de räddningsåtgärder som föreskrivs i 27 § i räddningslagen samt för de övervakningsuppgifter som ålagts räddningsväsendet. Enligt 90 § 2 mom. i räddningslagen har räddningsmyndigheten rätt att för befolkningskyddet få uppgifter om byggnader, fastigheter och lokaler, deras ägare, innehavare och användningsändamål.

Kommunen ska enligt 18 § 5 mom. i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) för beskattningen lämna Skatteförvaltningen behövliga uppgifter som de har i sin besittning om fastigheter, om byggnaderna på dem, om markens och byggnadernas beskaffenhet samt om planläggningen och ägarerna.

¹⁴ Arbetsgruppen för förbättrade av kunskapsgrunden om kommunernas lokaler och lokal användning, [slutrapport](#) 2019.

Enligt 147 § i markanvändnings- och bygglagen ska sökanden när tillstånd söks för byggande eller för reparation, ändring eller rivning av en byggnad till ansökan föga de uppgifter som kommunen med stöd av lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska anmäla till befolkningsdatasystemet. Kommunala myndigheter har enligt 25 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster förpliktelse att meddela byggtillstånd, ändringar i tillstånds- och ägarinformation till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för administration av befolkningsdatasystemet. Enligt 35 § i förordningen om befolkningsdatasystem ska kommunen meddela beviljade byggtillstånd till befolkningsdatasystem. Dessutom har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata rätt att för administration av befolkningsdatasystemet få information om byggprojekt samt om byggnader och lägenheter. Dessutom har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata enligt 23 § i lagen om befolkningsdatasystemet rätt att få uppgifter från myndigheter. Enligt den har den registeransvarige utan hinder av sekretessbestämmelser att få de uppgifter som avses i 13–17 § i ifrågavarande lag, och anses nödvändiga och som gäller området för myndigheten ifråga för att administrera befolkningsdatasystemet, säkerställa uppgifternas riktighet och för annan behandling. Bestämmelsen gäller också kommunala myndigheter.

2.1.5 Byggnads- och lägenhetsdata i befolkningsdatasystemet

Befolkningsdatasystemet är ett allmänt riksomfattande basregister, som innehåller de uppgifter om personer, fastigheter, byggnader och lägenheter och uppgifter om administrativa och övriga motsvarande områdesindelningar, vilka föreskrivs i lagen om befolkningsdatasystemet. Befolkningsdatasystemen administreras av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samt statens ämbetsverk på Åland.

I 15 § i lagen om befolkningsdatasystemet föreskrivs om byggnadsuppgifter som ska registreras i systemet. Enligt denna paragraf registreras i systemet följande uppgifter om byggnadsobjektet och byggnaden: 1) byggnadsbeteckning eller någon annan uppgift som specificerar byggprojektet eller byggnaden; 2) ägarens eller innehavarens personbeteckning, företags- och organisationsnummer eller fullständiga namn och födelsetid samt adress eller andra kontaktuppgifter; 3) koordinater, adress, användningsändamål, året då byggnaden färdigställdes, antal våningar, lägenhetsyta, volym och röstningsområde; samt 4) övriga uppgifter som beskriver byggprojektet och byggnaden, dess konstruktioner och egenskaper. Närmare bestämmelser om registreringen av de uppgifter som avses i 1 mom. och om registrering av tillägg, ändringar och rättelser som gäller dem samt om det detaljerade innehållet i uppgifterna utfärdas genom förordning av statsrådet.

Ett nytt samlande adressdatasystem har varit under beredning under ledning av jord- och skogsbruksministeriet mellan 2020 och 2022¹⁵. Som centrala myndigheter för detta har identifierats Lantmäteriverket, vars uppgift är att administrera datasystemet samt kommuner, som utöver att de administrerar adressuppgifter också nyttjar uppgifterna, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata som administrerar befolkningsdatasystemet, myndigheterna för inre säkerhet, i vilkas verksamhet adresserna, adressernas läge och passager till adresserna är kritiska faktorer, samt Statistikcentralen och Valvira som exempel på aktörer som mångsidigt nyttjar adressuppgifterna. De som nyttjar byggnaders adressuppgifter kommer att få åtkomst till adressdatasystemet i stället för befolkningsdatasystemet. De som nyttjar personens adressuppgifter kommer att

¹⁵ Projektkod [MMM018:00/2021](#) Lagstiftningsgrupp för adressdatasystemet.

få uppgifter på samma sätt som för närvarande från befolkningsdatasystemets informations-tjänster.

I fråga om lägenheter registreras enligt 16 § i lagen om befolkningsdatasystemet följande lägenhets- och lokaluppgifter: 1) lägenhetsbeteckning eller någon annan uppgift som specificerar lägenheten eller lokalen; 2) uppgifter som beskriver lägenheten eller lokalen och dess egenskaper; 3) uppgifter om besittningsrätten till och användningen av en bostadslägenhet. Närmare bestämmelser om registreringen av nämnda uppgifter och om registrering av tillägg, ändringar och rättelser som gäller dem samt om det detaljerade innehållet i uppgifterna utfärdas genom förordning av statsrådet. I 22–22 § i befolkningsdataförordningen finns föreskrifter om registrering av byggnader och lägenheter, byggnadsbeteckningar, identifieringsuppgifter samt om lägenhetsbeteckningar och i 35 § i lagen om anmälningar som gäller byggprojekt och byggnader.

I 18 § i lagen om befolkningsdatasystemet föreskrivs om tillförlitligheten i systemets uppgifter. De personuppgifter som sparats i befolkningsdatasystemet och som avses i 13 § 1 mom. 1–21 punkten anses som offentligt tillförlitliga uppgifter, om det inte visas att en uppgift är felaktig eller bristfällig. Andra uppgifter än dessa kan användas i beslut som gäller en person endast i fall att man till hen i samband med beslutsfattande ger en utredning om informationens innehåll och användning. Således är byggnadsuppgifter inte offentligt tillförlitliga. I 20 § i lagen föreskrivs om förvaring och avförande av uppgifter. Enligt 20 § 2 mom. i lagen förvaras varaktigt byggnadens och lägenhetens koder och adresser av de uppgifter om byggprojekt, byggnader och lägenheter som sparats i befolkningsdatasystemet. Om en byggnad rivs eller annars avlägsnas ur byggnadsbeståndet, förvaras varaktigt i befolkningsdatasystemet alla uppgifter om byggnaden och om de lägenheter som finns i byggnaden i enlighet med avlägsnandetidpunkten.

Tillförlitligheten i byggnadernas egenskapsuppgifter varierar. Merparten av uppgifterna uppdateras inte systematiskt medan byggnaden används. Särskilt i fall där ändringar i byggnaden inte kräver bygg- eller åtgärdstillstånd, uppdateras inte uppgifterna hos myndigheterna. Brister i uppgifterna påverkar bland annat fastighetsbeskattningen.

Utifrån lagen om befolkningsdatasystemet lämnas det ut byggnadsuppgifter, men om rätten att få uppgifter från befolkningsdatasystemets byggnadsdata föreskrivs det också i flera andra sektorlagar¹⁶. I 4 kap. i lagen om befolkningsdatasystemet föreskrivs om allmänna principer för överlåtelse av uppgifter. Enligt 28 § i lagen om befolkningsdatasystemet kan uppgifter i befolkningsdatasystemet lämnas ut endast om de krav som finns i lagen om befolkningsdatasystemet för att lämna ut uppgifter uppfylls. Uppgifter som lämnas ut från befolkningsdatasystemet ska vara nödvändig för det syfte som de lämnas ut för. Paragrafen innehåller också bestämmelser om skydd för privatliv och personuppgifter samt förbud mot att lämna ut uppgifter. Enligt 29 § i lagen ska ur befolkningsdatasystemet följande uppgifter lämnas ut för domstols- och förvaltningsförfarande, för myndigheternas planerings- och utredningsuppdrag och för andra motsvarande myndighetsuppgifter: 1) uppgifter som föreskrivs i lag eller i en förordning som utfärdats med stöd av lag; 2) uppgifter som behövs för utförande av en arbetsuppgift, en åtgärd eller ett uppdrag som föreskrivs i eller med stöd av lag; och 3) nödvändiga uppgifter om grunden för behandlingen är 6 artikeln 1 punkten c eller e underpunkten i dataskyddsförordningen. Enligt 30 § i lagen får sådana uppgifter som behövs för historisk och vetenskaplig forskning, och för sammanställning av statistik. Dessutom kan man enligt 31 § i lagen om befolkningsdatasystemet lämna ut uppgifter för finansierings- och försäkringsverksamhet och för annan motsvarande verksamhet: 1) uppgifter som föreskrivs i lag eller i en förordning som utfärdats med stöd av

¹⁶ Utredning om regleringsbehov som gäller datasystemet för den byggda miljön. Arbetsgrupp som kartlägger regleringen av datasystemet för den byggda miljön. 06/2021. MM.

lag; 2) uppgifter som behövs för utförande av en arbetsuppgift, en åtgärd eller ett uppdrag som föreskrivs i lag eller i en förordning eller föreskrifter som utfärdats med stöd av lag, och; 3) uppgifter som behövs för fullgörande av ett avtal som gäller ovan nämnda verksamhet och där den registrerade är part.

När man granskar hur uppgifter i befolkningsdatasystemet nyttjas kan man se att uppgifter kan nyttjas och lämnas ut med stöd av särskilda eller allmänna bestämmelser i övriga lagar. Till exempel i 14 § och 15 § i statistiklagen föreskrivs om statistikcentralens rätt att samla in uppgifter och statistikcentralen får i nuläget i praktiken bygguppgifter ur befolkningsdatasystemet.

2.1.6 Kommunernas informationstjänster för den byggda miljön

Myndigheten har inte förpliktelse att för att verkställa handlingens offentlighet producera helt nytt informationsinnehåll eller informationsmaterial, men enligt 21 § i offentlighetslagen kan myndigheten på begäran producera denna tjänst. En typisk situation är att myndigheten har flera olika datasystem och producerar information genom att kombinera informationsmaterial som gäller ett visst ämnesområde. Förenande av uppgifter på detta sätt är möjligt i myndighetens informationstjänst bland annat för att nyttja myndighetsuppgifter för kommersiella syften. Informationsmaterial produceras efter myndigheternas övervägande och myndigheten kan ta ut en avgift för det. Kommunen kan också ha egna informationstjänster i enlighet med 21 § i offentlighetslagen för uppgifter om den byggda miljön. Dessutom tillhandahåller kommunerna information om den byggda miljön i sina egna informationstjänster eller i det allmänna datanätet i enlighet med 20 § i offentlighetslagen.

I 29 § i markanvändnings- och byggförordningen föreskrivs att kommunen ska ha en karta eller en kartsammanställning eller en informationstjänst, varav framgår kommunens hela detaljplan sådan den är i kraft. Enligt förordningen ska på denna uppdaterade karta eller i denna uppdaterade informationstjänst gatunamn, namn på andra allmänna områden och kommundelars eller kvarters nummer utmärkas så som dessa genom separat beslut av kommunen enligt 55 § 4 mom. i markanvändnings- och bygglagen är.

I praktiken har alla kommuner i Finland på sin webbplats information om planläggning och byggande i kommunen samt om byggnadsordningen och olika regionala regler. Strukturer, begrepp och formerna på materialet på webbplatsens innehåll varierar i olika kommuner. I de flesta kommuner kan man via webbplatsen kontakta tjänstemän, ladda ner material eller lämna in begäran om uppgifter.

År 2017 utredes lägesbilden för markanvändningsbeslut inom projektet Markanvändningsbeslut. Utredningen granskade tillgången till uppgifter när det gäller generalplaner, aktuella detaljplaner samt planeringsbehovsområden och byggförbud i kommuner i vektor- och rasterform samt om uppgifter finns tillgängliga som läs- och laddningstjänst på det sätt som förutsätts i INSPIRE-direktivet. Då hade till exempel endast en IT-leverantör för kommunen tekniska förutsättningar att producera ett WFS-gränssnitt (laddningstjänst). Aktuella detaljplaner har modifierats till vektorformat, men överföringen till databasstrukturer och därmed till laddningstjänster konstaterades kräva omfattande utvecklingsarbete. Situationen har utvecklats jämfört med 2017, men utmaningar finns fortfarande.

En förmedlingstjänst för maskinläsbara uppgifter som genereras i kommunerna inom den tekniska sektorn och miljösektorn i centrala processer för områdesanvändning och den byggda miljön pilottestades i ett projekt av Finlands Kommunförbund och kommunerna, KuntaTietoPalvelu 2020 KuntaTietoPalvelu (KTP) var en gemensam informationstjänst för kommunerna

och Finlands Kommunförbund. Centrala uppgifter som publiceras som maskinläsbara är adresser på byggnader och övriga objekt, färdiga byggnader, detaljplaner och deras planenheter, generalplaner, byggnadstillsynsärenden, undantagstillstånd och planeringsbehovslösningar. I projektet genomfördes och pilottestades en teknisk lösning som konstaterats tekniskt otillräcklig under projektet. KTP lades ner som tekniskt plattform och projektet upphörde i slutet av år 2019.¹⁷

Olika kommuners beredskap att utveckla tjänster har utvärderats i projektet Kaava-digi¹⁸ som leddes av NTM-centralen i Södra Savolax. Utmaningar i kommunerna informationshantering är bland annat: uppgifterna finns i olika system, informationsöverföringen mellan flera system är en utmaning, systemen är inte kompatibla, svårigheter med personuppgiftsbehandling, kvaliteten eller tillgången på material i arkiv. Resurserna och kunnandet i kommunerna bedömdes också vara ett problem.

Om kommunernas nuläge och digitala beredskap gjordes en omfattande nulägeskartläggning i april och maj 2022¹⁹. Enkäten besvarades av 209 kommuner. När svaren analyserades drog man slutsatsen att kommunerna har relativt god beredskap för digitalisering som gäller den byggda miljön. Enligt en bedömning är situationen utmanande i 24 procent av kommunerna. Beredskapen är bättre inom bygglov än inom planering av områdesanvändning. Cirka hälften av kommunerna har anställda som jobbar med generalplaner. Övriga kommuner har lagt ut produktionen av generalplaner. Över generalplaner har det gjorts ett planindex i cirka 66 procent av kommunerna. I cirka 50 procent av kommunerna är generalplanerna i huvudsak arkiverade som elektroniska brukskopior. Inom detaljplanläggningen har cirka 66 procent av kommunerna avlönad personal (68 procent av kommunerna har egen personal som 1–3 årsverken). Över detaljplaner har det gjorts ett elektroniskt planindex i cirka 80 procent av kommunerna. Emellertid har bara 44 procent av kommunerna en elektroniskt arkiverad brukskopia av detaljplaner. Vad gäller system har kommunerna 16 olika planeringsprogram, 14 olik geografisk informationprogram, 17 karttjänster och ärendehanteringsprogram samt 8 tillståndssystem. Fördelningen i olika program är inte okomplicerad, eftersom en del av de nämnda programmen används för flera syften i kommunerna. Enligt enkäten bedömer kommunerna att de behöver betydande stöd i digitaliseringen. Personalresurserna upplevdes som otillräckliga. Resultaten specificeras under sommaren och hösten.

Produkterna och tjänsterna har en detaljerad prissättning i olika prislister och taxor. Det finns ett tiotal olika prissättningsstrukturer. Ju större invånarantal en kommun har, desto större är sannolikheten för att kommunen har en webbutik. Mindre kommuner använder inte webbbutiker. Leveransvolymerna varierar betydligt och man kunde ta reda på bara en del av uppgifterna. Volymen av dokument inom byggnadstillsynen är några hundra tusen exemplar per år och volymen av produkter med geografisk information är några tiotals tusen exemplar per år.

Landskapsplanerna är tillgängliga via Lounaistieto, det vill säga Sydvästra Finlands regionala informationstjänst. Nylands förbund och Kymenlaakson liitto har egna gränssnitt för landskapsplaner. Landskapsförbunden använder den gemensamma informationsmodellen HAME för landskapsplaner. Landskapsförbunden, med undantag för Kajanalands landskapsförbund och

¹⁷ <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/yhdyskunnat-ja-maankaytto/kuntatietopalvelu>

¹⁸ Rakennetun ympäristön tiedon tilanne Etelä-Savossa. KaavaDigi-hanke, yhteenveto kuntien tilanteesta ja pohdintoja kuntien tarpeista yleisesti. Etelä-Savon ELY-keskus. 2021.

¹⁹ Kartläggning av nuläget i kommunerna. DigiFinland Oy. 2022.

Norra Österbottens landskapsförbund, har producerat en aktuell landskapsplan i enlighet med informationsmodellen HAME.

2.1.7 Utlämnande av uppgifter om den byggda miljön

I det allmänna regleringsverket för utlämnande av uppgifter ingår grundlagen, den allmänna dataskyddsförordningen, dataskyddslagen, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, det vill säga offentlighetslagen, informationshanteringslagen och övriga allmänna lagar, såsom till exempel förvaltningslagen. Om utlämnande av uppgifter om den byggda miljön och rätten att få uppgifter föreskrivs i nuläget också i speciallagar, såsom när det gäller byggnadsuppgifter i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

I 12 § 2 mom. i grundlagen föreskrivs om offentlighetsprincipen som en grundläggande rättighet. Offentligheten kan begränsas endast utifrån en lag och på grund av nödvändiga orsaker. Många faktorer begränsar offentligheten, och en central begränsande faktor är skyddet för personuppgifter, som regleras i 10 § i grundlagen, och enligt denna regleras skyddet för personuppgifter närmare i lagen. I den allmänna dataskyddsförordningen och i dataskyddslagen föreskrivs om personuppgiftsbehandling. Enligt 9 § 1 mom. i offentlighetslagen har var och en rätt att ta del av en offentlig myndighetshandling. Med var och en avses här utöver fysiska personer och juridiska personer och myndigheter. Offentligheten begränsas med sekretessbestämmelser, som föreskrivs i 24 § i offentlighetslagen. Enligt 10 § i offentlighetslagen får uppgifter om en sekretessbelagd myndighetshandling eller om dess innehåll lämnas ut endast om så särskilt bestäms i lagen.

I 12.2 § i grundlagen föreskrivs om offentlighet för handlingar och upptagningar. Bestämmelsen är som sådan en rättighet att få handlingar och upptagningar som innehas av myndigheter, utan att detta föreskrivs i bestämmelser på lagnivå. Avvikelser till offentlighet för handlingar och upptagningar är möjliga endast om avvikelserna är föreskrivna i lag och avvikelserna grundas på nödvändiga orsaker. Dessa begränsningar föreskrivs i lag och kan innebära sekretess för handlingar eller upptagningar eller tillståndspliktig offentlighet. Med myndighetshandling avses enligt grundlagen handlingar och upptagningar, och exempel på dessa är uppgifter som sparats i myndigheternas datasystem. Det vill säga uppgifter i datasystemet för den byggda miljön är myndighetshandlingar.

Utlämnande av uppgifter regleras av bestämmelser i olika speciallagar, och de är inte sekretessbestämmelser, utan i dessa situationer kan uppgifter som enligt offentlighetslagen är offentliga ges ut efter övervägande. Uppgifter om den byggda miljön regleras i nuläget med begränsningsbestämmelser. Till exempel i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata föreskrivs om förfarande för utlämnande av uppgifter och byggnadsuppgifter utlämnas endast med förfarande i enlighet med kapitel 4 i lagen. Byggnadsuppgifter i kommunernas informationsresurser lämnas ut i enlighet med det förfarande som beskrivs i offentlighetslagen.

Hur uppgifter utlämnas

Om rätten att få uppgifter finns det föreskrifter i offentlighetslagen (9.1 § samt 26–30 §) och i speciallagar finns det föreskrifter om rätten att få uppgifter. När det gäller att de ut information ska den allmänna bestämmelsen i 16 § i offentlighetslagen beaktas, hänvisningen till informationshanteringslagen i 16 § 4 mom. i offentlighetslagen. I 16 § 1 mom. i offentlighetslagen föreskrivs om att lägga fram uppgifter till påseende hos myndigheten eller lämna ut dem muntligen,

i 16.2 § om beslutsregister och elektronisk form, i 16.3 § om att lämna ut uppgifter i form av en kopia, utskrift eller elektronisk form ur en myndighets personregister och i 16.4 § i offentlighetslagen om tekniska gränssnitt och en elektronisk förbindelse.

Enligt 22 § i informationshanteringslagen ska myndigheten genomföra regelbundet återkommande och standardiserad elektronisk överföring av information mellan datasystem via tekniska gränssnitt, om den mottagande myndigheten enligt lag har rätt till informationen. Det är viktigt att observera datasäkerhetskraven i informationshanteringslagen och bedömning av huruvida de personuppgifter eller sekretessbelagda uppgifter som överläts behövs och är nödvändiga. I 23 § i informationshanteringslagen föreskrivs om enhetliga grunder för att ge en myndighet åtkomst till uppgifterna. En myndighet kan öppna en förbindelse med åtkomst till uppgifterna för en annan myndighet när det gäller sådana uppgifter i informationsresursen, vilka den myndighet som får åtkomsträttigheter har rätt att få.

Myndigheten kan med hjälp av tekniska gränssnitt lämna ut uppgifter till andra än andra myndigheter, om den aktör som får uppgifter enligt lagstiftningen har rätt att få uppgifter och rätt att behandla dessa uppgifter. Ett tekniskt gränssnitt kan öppnas när de krav som ställs i 22 § uppfylls på det sätt som föreskrivs i nämnda paragraf. Den myndighet som lämnar ut uppgifter ska vid behov säkerställa att den aktör som får uppgifter uppfyller de förpliktelser som föreskrivs i denna lag. Det finns separata föreskrifter för att delge information i annan elektronisk form och att ge tillgång till information i en informationstjänst som förbindelse.

För närvarande används flera upprepande och sedvanliga informationsöverlåtelser, som grundas på avtal utan författningsgrund. Sådana är till exempel utlämnande av bygglovsuppgifter från kommuner till Lantmäteriverket, utlämnande av generalplansuppgifter från kommuner till Finlands miljöcentralers generalplanstjänst, från kommuner uppgifter om motions- och idrottsplatser till ett register över motions- och idrottsplatser som förs av universitetet i Jyväskylä och utlämnande av aktuella landskapsplaner från en del landskapsförbund till Lounaistieto. Dessutom grundas administrationen av uppgifter som gäller nationalstadsparkerna på avtal mellan kommunerna och Finlands miljöcentral, överlåtelse av uppgifter som gäller världsnaturobjekt på avtal mellan undervisnings- och kulturministeriet och miljöministeriet samt informationsöverlåtelse som gäller järnvägsavtalsobjekt på avtal mellan miljöministeriet, Museiverket, VR Ab samt Banförvaltningscentralen. Uppgifter som enligt målen för den nationella områdesanvändningen gäller nationellt betydande byggda kulturmiljöer och nationellt värdefulla landskapsområden lämnas ut enligt standardiserad praxis och Museiverket ansvarar för material som gäller byggda kulturmiljöer och Finlands miljöcentral ansvarar för material som gäller landskapsområden.

2.1.8 Arkivering av uppgifter om den byggda miljön

Nuläget och behoven gällande arkivering av uppgifter har utretts i miljöministeriets arkiveringsutredning som gäller datasystemet för den byggda miljön (21.4.2022)²⁰. Kommunerna är arkivbildare och ansvarar för planering, planläggning och byggnadstillsyn för områdets områdesanvändning. Det finns omfattande arkiveringskrav för planhandlingar och byggnadstillsyn. Landskapsförbunden ansvarar för arkivering av landskapsplanematerial som de upprättat.

²⁰ Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän (RYTJ) arkistointiselvitys. MM 2022. https://api.hankeik-kuna.fi/asiakirjat/cf9e2af1-05b9-4a5a-93f6-aaa3efbd7a77/be388444-da49-411e-b019-211673182595/MUISTIO_20220429052243.PDF

Riksarkivet har i slutet av år 2021 gett ett nytt direktiv om formatet på de handlingar som arkiveras (KA/15906/07.01.01.00/2021). Enligt direktivet ska alla handlingar som bildas efter 1.1.2022 arkiveras endast i elektroniskt format. Från och med 1.1.2022 ska analoga dokument som bildas ändras till elektroniskt format. Beslutet gäller alla handlingar som produceras inom den offentliga förvaltningen, det vill säga även planer och byggtillstånd.

2.1.9 Omfattningen av den byggda miljöns information och personuppgifter

Vid behandling av personuppgifter ska efterföljas kraven i EU:s allmänna dataskyddsförordning (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG), när behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om informationen utgör en del i registret. Dataskyddsförordningen skyddar uppgifter oavsett vilken teknik som används vid databehandlingen. Hur uppgifterna förvaras har ingen betydelse för regleringens tillämpningsområde. Dataskyddsförordningen tillämpas också om uppgifterna förvaras i ett eller flera datasystem eller på papper. Så länge en person direkt och indirekt kan identifieras med uppgifterna eller om uppgifterna kan återställas till identifierbart format, är de personuppgifter och omfattas av dataskyddsförordningen.

Enligt artikel 4.1 i dataskyddsförordningen avses med personuppgifter alla uppgifter om en identifierad eller identifierbar fysisk person. En fysisk person anses vara identifierbar, om hen direkt eller indirekt kan identifieras särskilt med identifieringsuppgifter, såsom namn, personbeteckning, positionsdata, webbidentifiering eller en eller flera fysiska, fysiologiska, genetiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala faktorer som är karaktäristiska för hen. Enligt punkt 2 i samma artikel avses med behandling en åtgärd eller kombination av åtgärder beträffande personuppgifter eller uppsättningar av personuppgifter, oberoende av om de utförs automatiserat eller ej, såsom insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning eller ändring, framtagning, läsning, användning, utlämning genom överföring, spridning eller tillhandahållande på annat sätt, justering eller sammanförande, begränsning, radering eller förstöring.

I regel är geografisk information inte personuppgifter. Geografisk information som finns i datasystemet för den byggda miljön, såsom en byggnads läge och egenskapsuppgifter, kan emellertid vara personuppgifter, om de kan kopplas till en identifierad eller identifierbar fysisk person. Geografisk information blir personuppgifter i fall att en part som tar emot dem kan koppla dem till egna befintliga uppgifter och man utifrån denna information kan identifiera registreringar om egenskaper eller levnadsförhållanden som gäller en fysisk person, dennes familj eller personer som bor i samma hushåll.

Om en person anser att personuppgifterna är felaktiga, bristfälliga eller inexakta, har hen rätt att få uppgifterna rättade eller kompletterade utan onödiga dröjsmål. Om detta händer ska den personuppgiftsansvariga meddela om att uppgifterna ändrats eller raderats till alla personuppgifternas mottagare, med vilka personuppgifterna delats. Om de delade personuppgifterna innehåller fel, kan man behöva meddela detta till alla dem som har fått se dem, utom om detta skulle kräva oskäligt mycket arbete.

Enligt dataskyddsförordningen kan en person när som helst motsätta sig behandling av personuppgifter för ett visst syfte, om uppgifter behandlas för berättigat intresse eller för en uppgift av allmänintresse. Om inte organisationen har berättigat intresse, som undantränger en persons intresse, ska organisationen sluta behandla personuppgifterna. En myndighets rätt att behandla personuppgifter kan inte grundas på berättigat intresse, utan alltid på en lagstadgad uppgift eller

allmänintresse. Om uppgifter behandlas för ett lagstadgat syfte, kan man inte motsätta sig behandlingen av personuppgifter.

Dataskyddsförordningen kräver att uppgifterna behandlas ändamålsenligt och lagenligt för ett lagenligt syfte och att endast uppgifter som behövs för detta syfte behandlas. Dataskyddsförordningen innehåller sex olika grunder för personuppgiftsbehandling: den registrerades samtycke, ett avtal, den personuppgiftsansvariges lagstadgade förpliktelse, skyddande av vitala intressen, allmänintresse eller utövande av offentlig makt eller den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intresse. Om personuppgifter publiceras eller behandlas i datasystemet för den byggda miljön, ska man först utreda vem som är personuppgiftsansvarig för uppgifterna och om det finns eventuella personuppgiftsbehandlare. Dessutom ska man utreda den lagliga grunden för personuppgiftsbehandlingen. Grunden ska bestämmas innan behandlingen påbörjas. När personuppgiftsbehandlingen bundits till en behandlingsgrund, kan den inte längre bytas ut.

2.1.10 Öppna data

Öppna data (information) är vilka uppgifter som helst i maskinläsbart format (text, tabeller, bilder) som kan ges vidare för nyttjande. Öppna data är licensierad på så vis att användningstillståndet begränsar vidarenyttjande så lite som möjligt. I praktiken kan uppgifterna nyttjas fritt, bara den ursprungliga källan anges. Öppna data är till nytta för informationssamhället och företagens innovationsverksamhet.²¹

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata administrerar tjänsten avoindata.fi och delar i nuläget som öppna data adresser, postnummer och WGS84-koordinater till byggnader i Finland, samt adressuppgifter till byggnader enligt röstningsområde. Finlands miljöcentral delar som öppna data bland annat uppgifter om tätorter och samhällsstrukturer, information om nationalstadsparker och uppgifter om landskapsområden som är värdefulla på nationella nivå. Kommunerna i huvudstadsregionen delar öppna data i tjänsten Helsinki Region Infoshare (www.hri.fi).

För öppna data gäller Europaparlamentets och Europarådets direktiv ([EU](https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1024/oj)) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (direktivet om öppna data). Syftet med direktivet om öppna data är att främja vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn i kommersiella och andra än kommersiella syften. Tillämpningsområdet för direktivet om öppna data omfattar inte personuppgifter och syftet är inte att ändra principerna för sekretess och offentlighet för information. Direktivet om öppna data är ett omarbetat direktiv som föregicks av direktivet om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (EG) 2003/98 (det så kallade [PSI-direktivet](#)). De centrala ändringarna gäller dokument som innehas av offentliga företag i vissa branscher, forskningsmaterial som producerats med offentliga medel, information som uppdateras ofta eller i realtid (dynamiska data) samt värdefullt informationsmaterial. Europaparlamentets och rådets direktiv av den 20 juni 2019 om tillgång till centrala informationslager (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (PSI-direktivet eller direktivet om öppna data) fastställer att värdefullt informationsmaterial ska vara tillgängligt utan kostnad i maskinläsbart format. Till vidare har kommissionens delegerade författning som definierar värdefullt informationsmaterial

²¹ Nyttjande av öppna data och genomslag. Statsrådets publikationsserie för utredningar och forskning 40/2017.

ännu inte getts. Kommissionen publicerade år 2020 ett arbetsgruppsförslag om värdefullt informationsmaterial. I förslaget ingick byggnadsinformation och information om områdesanvändning.

Direktivet om öppna data verkställdes nationellt år 2021 genom att ändra lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (710/2021) samt en del andra lagar. I lagstiftningen tillades en förpliktelse för myndigheterna att se till att informationsmaterial är tillgängligt i ett allmänt maskinläsbart format med metadata, om informationsmaterialet kan ändras till maskinläsbart format direkt från det ursprungliga formatet. Dessutom föreskrevs om tillgången till värdefullt informationsmaterial. Värdefullt informationsmaterial, som informationens mottagare har rätt att få enligt lagstiftningen och behandla uppgifterna, ska på begäran finnas tillgängligt via tekniska gränssnitt. Informationen ska vid behov vara tillgänglig i flera filer som kan laddas ner på samma gång.

Om en förteckning över värdefullt informationsmaterial och tillgången till detta informationsmaterial föreskrivs i statsrådets författning i den utsträckning som unionsrätten föreskriver eller om annat inte föreskrivs i lagstiftningen. För genomförandeförordningen för värdefullt informationsmaterial ska i förväg definieras nationella informationsmodeller för uppgifterna ifråga samt säkerställas att de är tillgängliga via tekniska gränssnitt och vid behov i flera filer som kan laddas ner på en gång.

2.1.11 MyData

Syftet med MyData-modellen är att ge människor möjlighet att använda sina uppgifter och dela dem. Enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning har en person rätt att behandla sina egna uppgifter och överföra dem från ett system till ett annat. För ägare av byggobjekt finns det inget enkelt sätt att rätta uppgifter om sitt objekt i myndighetsregister. Befolkningsdatasystemet tar emot endast uppgifter från kommunerna. Om befolkningsdatasystemet har fel uppgifter om ett byggobjekt, kan kommunen efter övervägande låta bli att rätta uppgiften, om objektet inte genomgår en tillstånds- eller beslutsprocess, under vilken uppgifterna uppdateras.

Ägaren har varje år i samband med fastighetsbeskattningen möjlighet att kontrollera uppgifter om en ägd fastighet och byggnader och konstruktioner på fastigheten samt förpliktelse att rätta eventuella fel och brister samt meddela om förändringar. De ändringar och korrigeringar som ägaren meddelar Skatteförvaltningen uppdateras i Skatteförvaltningens byggnadsuppgifter. Kommunen får på begäran en sammanställning av Skatteförvaltningen. Uppdateringen av uppgifterna i kommunernas byggnadsregister och därmed till Befolkningsdatasystemet är en tekniskt krävande process som kräver manuella kontroller och genomförandet varierar i kommunerna.

Numera kan man inte från byggnadsuppgifterna i myndighetsregister dela uppgifter om sitt objekt till en önskad mottagare. I fullmaktstjänsten (<https://www.suomi.fi/valtuudet>) kan en person eller ett företag ge en annan person eller ett företag fullmakt att ansöka om tillstånd eller ge meddelanden om byggnader. Motsvarande fullmakt för öppnande eller delande av byggnadsuppgifter finns inte. Modellen MyData för byggnadsuppgifter verkställs inte på ett omfattande och lättanvänt sätt i nuläget.

2.1.12 Den privata sektorn som producent av information om den byggda miljön

Den privata sektorn genererar mycket information som gäller byggnader. Den som initierar ett byggprojekt producerar information om byggnaden tillsammans med planerarna. Den som ini-

tierar ett projekt ska sända flera utredningar och planer, bland annat en arkitekt-, en konstruktions- och hustekniksplan. Markanvändnings- och bygglagen och bland annat krav på innehållet i planer i samlingen av byggbestämmelser utgör grunden för kravnivån.

I samband med beslut om byggtillstånd godkänns byggplanerna. Byggplanen innehåller byggnadens huvudritning, som omfattar planritningen samt botten-, sektion- och fasadritningar. Specialplanerna omfattar övriga ritningar, kalkyler och utredningar som behövs.²² Utifrån byggnadsplanerna sänder huvudplaneraren till byggnadstillsynen bland annat byggnads- och lägenhetsuppgifter, som kommunen sänder till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Huvudplaneraren ansvarar för uppgifternas riktighet och kommunen har förpliktelse att se till att eventuella fel rättas. Enligt den gällande lagstiftningen är obligatoriska planer som ska arkiveras de byggnadsplaner som är bilagor till beslutet om byggnadstillstånd. I flera kommuner arkiveras också specialplaner som upprättas vid byggande. Enligt Arkivverkets (nuvarande Riksarkivet) beslut år 2016 ska alla elektroniska handlingar som bildas i de lagstadgade uppgifterna inom kommunernas byggnadstillsyn förvaras varaktigt i elektroniskt format.²³ I byggprocessen genereras information om byggnader och deras tillverkningsgrad för olika informationsresurser.

Miljöministeriets samling av byggbestämmelser styr bland annat innehållet i byggnadsritningarna, men inte formatet på elektronisk information. I nuläget ska planen vara i arkiverbart format och detta ställer delvis begränsningar för nyttjande av information i informationsmodellformat i myndighetsprocesser. I praktiken levereras informationen på det sätt som byggnadsinspektionen kräver av innehållet, omfattningen och formatet. Detta varierar i olika kommuner.

I 117 § i markanvändnings- och bygglagen föreskrivs om bruks- och underhållsanvisningar för byggnader. Den som initierar ett byggprojekt ansvarar för att en bruks- och underhållsanvisning upprättas för en byggnad som ska användas för permanent boende eller för arbete, eller för tekniskt underhåll av en byggplats eller en tomt. En bruks- och underhållsanvisning ska också upprättas när en byggnad repareras eller ändras eller när en byggnads användningsändamål ändras och åtgärden kräver byggtillstånd. En bruks- och underhållsanvisning behöver inte enligt gällande reglering upprättas för en tillfällig eller temporär byggnad, en semester- eller rekreationsbyggnad som inte används året runt, och inte för en produktions- och lagerbyggnad där man inte arbetar permanent.

Bruks- och underhållsanvisningen ska innehålla uppgifter som med beaktande av byggnadens användningsändamål och egenskaper samt byggnadens och dess byggdelars och anordningars planerade användningstid behövs för att byggnaden ska kunna användas på behörigt sätt och för fullgörande av underhållsskyldigheten. Vid slutbesiktningen säkerställs att byggnadens ägare har en bruks- och underhållsanvisning. Bruks- och underhållsanvisningen sänds inte längre till myndigheter, så bruks- och underhållsanvisningar är inte myndighetshandlingar. När det gäller en del uppgifter kan kommunen med stöd av den reglering som gäller befolkningsdatasystemet ha förpliktelse att uppdatera eller rätta uppgifterna, varvid uppgifterna rättas i kommunen och den rättade uppgiften finns i befolkningsdatasystemet. Uppgifter som uppstår under byggnadens livscykel, och inte i en byggtillståndsprocess, har bara byggnadens ägare.

I intervjuer med aktörer inom fastighets- och byggbranschen betonades att det manuella arbetet och insamling av uppgifter orsakar stora kostnader. Uppgifterna är inte felfria och uppdaterade på ett sätt som motsvarar de högre kvalitetskraven. De tekniska arrangemangen är föråldrade,

²² [Miljöministeriets anvisning för planer och utredningar som gäller byggande](#)

²³ Arkivverkets beslut 12.9.2016 [AL/17413/07.01.01.03.01/2016](#)

och stöder inte omfattande informationsutbyte. Dessutom lyftes det fram att informationen inom fastighets- och byggbranschen genereras utifrån avtal, och det är inte lätt att ändra på detta. I företag inom fastighets- och byggbranschen pågår en förnyelse av datasystemen, för att nå bättre lönsamhet. Inom branschen har man identifierat att det tidigare informationskapitalet borde omformas till ett digitalt format som motsvarar de nya behoven. Samtidigt finns det ett behov av att påverka uppkomsten av nytt informationskapital genom att standardisera informationen. I fortsättningen vill man koppla de digitala lösningarna till egna processer direkt via plattformslösningar, och inte via enskilda applikationer.²⁴

2.1.13 Information om den byggda miljön och upphovsrätt

Miljöministeriet lät göra en utredning om upphovsrätt för datasystemet för den byggda miljön i början av år 2020²⁵. Målet för utredningen var att i det nuvarande regleringssystemet identifiera punkter som påverkar utförandet av datasystemet för den byggda miljön och hur målen med datasystemet uppfylls. I utredningen analyserades i vilken grad upphovsrättigheter och närstående rättigheter kan begränsa användningen av material och uppgifter, och hur detta kan beaktas i processen för ändring av lagstiftningen. Utredningen granskade också offentlighetsprincipen i förvaltningen och dess relation till rättigheter i enlighet med lagstiftningen om upphovsrättigheter.

När det gäller handlingar som upprättats av myndigheter har konflikten mellan upphovsrätt och offentlighet lösts på så vis att rättsreglerna och myndigheternas beslut lämnas utanför upphovsrätten. I övrigt kan myndigheters handlingar omfattas av upphovsrätt. Detta är emellertid inget hinder för att nyttja handlingen för administrativa syften, och upphovsrätten begränsar inte heller att få ta del av sådana handlingar (25 d § i upphovsrättslagen). Fastän privata handlingar innehas av myndigheter och därmed är offentliga gäller upphovsrättigheterna för handlingen ifråga. En privatperson som sänt till exempel en skriftlig eller visuell framställning till en myndighet behåller upphovsrätten till framställningen, fastän framställningen är offentlig efter att myndigheten mottagit den.

Myndigheters handlingar omfattas av upphovsrättslagen, om handlingen kan anses vara ett verk på det sätt som avses i 1 § i upphovsrättslagen. Den som skapat en sådan handling har upphovsrätt till den handling som skapats. Det kan vara fråga om en handling som en myndighet upprättat, en pro memoria, utredning eller vetenskaplig forskning. Upphovsrätten hindrar emellertid inte att dokumentet används för ett administrativt eller andra syften som dokumentet hänför sig till (25 § i upphovsrättslagen). Upphovsrätten begränsar inte den lagstadgade rätten att få information från myndigheters handlingar. Upphovspersonens rätt bestämma över verket är underordnad rätten att få information i enlighet med offentlighetslagen. Om upphovsrätten hör till en offentlig sammanslutning, kan en myndighet inte med hänvisning till upphovsrätten neka till att ge ut ett offentligt dokument.

Upphovsrätten begränsas på grund av offentlighetsprincipen, närmast med åtgärder som behövs för rätten att få information som grundas på dokumentens offentlighet, för att använda metoder för deltagande och påverkan eller verkställa en offentlig behandling. Upphovsrättslagen begränsar utnyttjandet av ett dokument. Om ett dokument omfattas av upphovsrätt, får dokumentet enligt 25 § 4 mom. i upphovsrättslagen användas endast för de administrativa syften eller andra

²⁴ [KIRAdatflow](#). Rakennustietosäätiö 2022. Hämtad 13.7.2022

²⁵ [Rakennetun ympäristön tietoaalustan tekijänoikeusselvitys](#), Lexia Asianajotoimisto Oy 2020. Miljöministeriets publikationer 2020:3

syften som dokumentet hänför sig till. Upphovsrätten skyddar emellertid inte idéer eller fakta-information, utan den form, som dessa är i. Uppgifterna är inte i sig belagda med upphovsrätt, utan endast det format i vilket de presenteras, vilket är en anmärkningsvärd detalj när man ser på utlämnande av uppgifter ur datasystemet för den byggda miljön för kommersiella syften. Det är en annan sak att för kommersiella syften överlåta byggnadsritningar som omfattas av upphovsrätt och nyttja dem för byggande av en ny byggnad än att skydda byggnadens form med upphovsrätt och behandla information om byggnaden yta eller byggmaterial i kreditinstitut när man bedömer byggnadens värde i samband med kreditbeviljande. I det första fallet nyttjas en form som är skyddad med upphovsrätt, i det senare fallet nyttjas information om en form som skyddas med upphovsrätt. Man måste urskilja när det är fråga om till exempel kopiering av byggnadens informationsmodell eller om det är fråga om nyttjande av enskilda uppgifter i informationsmodellen.

2.1.14 Nyttjande av information i datasystemet för den byggda miljön för innovationsverksamhet

Att få information i datasystemet för den byggda miljön till utvecklings- och innovationsverksamhet vore en betydande konkurrenskraftsfaktor. Överlåtelse av uppgifter för utvecklings- och innovationsverksamhet beskrivs redan 2017 i en rapport av arbetsgruppen som tog fram riktlinjer för utveckling av lagstiftning som gäller informationshantering²⁶. Redan då konstaterades att praxis för överlåtelse av information knappt alls utvecklats under 2000-talet utan den återspeglar tiden före digitaliseringen. För att informationskapitalet i finska register ska kunna registreras på ett sådant sätt att företag och den offentliga sektorn kan nyttja informationen, är det nödvändigt att utveckla praxis för överlåtelse och förfaranden kring detta. För alla uppgifter i register behövs inte nödvändigtvis skydd på samma nivå. Kvaliteten på uppgifterna varierar, och en del uppgifter är offentliga och tillgängliga även annars. Registren innehåller också många uppgifter som inte är personuppgifter. Som bäst håller man på att utveckla anonymiseringsteknik, vilket gör det möjligt att nyttja stora informationsmassor utan att äventyra dataskyddet. Dessutom ska man beakta att det i vissa fall kan ligga i personernas eget intresse att uppgifter är enkelt tillgängliga. Detta kan gälla till exempel situationer när det är fråga om uppgifter som gäller yrkes- eller näringsutövande. Olika sätt att överlåta information kunde också tillämpas på olika syften. I olika situationer för överlåtelse av uppgifter ska det finnas säkerhetsmekanismer, när dessa anses nödvändiga för att säkerställa ett gott dataskydd och förtroende för överlåtelsetätt och de uppgifter som överläts. Det nämnda innebär att situationer när uppgifter överläts kan och ska vara mera varierande än hittills. Samtidigt ska också regleringen omfatta mera variation, om uppgifterna i register ska kunna nyttjas bredare för olika parter intresse.²⁷

2.1.15 Digital säkerhet

Det centrala lagstiftningsramverket för den digitala säkerheten utgörs av lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019), det vill säga informationshanteringslagen och lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019) samt statsrådets förordning om säkerhetsklassificering av handlingar inom statsförvaltningen (1101/2019). Viktiga är dessutom statsrådets principbeslut om digital säkerhet inom den offentliga förvaltningen och lagen om offentlighet i myndigheters verksamhet (1999/621), det vill säga offentlighetslagen.

Uppgifter om områdesanvändning och byggtillstånd är offentliga myndighetshandlingar enligt offentlighetslagen. Enligt 24 § 1 mom. 7 punkten i offentlighetslagen är handlingar som gäller

²⁶ [Finansministeriets publikation 37/2017](#).

²⁷ [Finansministeriet 2017](#), s. 131–132.

skyddsarrangemang för personer, byggnader, inrättningar, konstruktioner samt data- och kommunikationssystem och genomförandet av arrangemangen, sekretessbelagda om det inte är uppenbart att utlämnandet av uppgifter ur en sådan handling inte äventyrar genomförandet av syftet med skyddsarrangemangen. Enligt den nuvarande lagstiftningen är det av byggtillståndshandlingar obligatoriskt att förvara varaktigt endast huvudritningarna och grannarnas anmärkningar. När det gäller ärendehanteringstjänster för kommunernas byggnadstillsyn och elektroniska arkiv har Arkivverket (nuvarande Riksarkivet) har ställt innehållskravet att all dokumentation ska förvaras varaktigt, det vill säga också diskussion inom systemet. I och med digitaliseringen har mängden uppgifter som insamlas ökat och ökar fortfarande. Det finns åtminstone två uppenbara orsaker till att mängden uppgifter som insamlas ökar, minskat fysiskt utrymmesbehov till följd av att uppgifterna är i digitalt format och samtidigt har det blivit lättare att spara information. Större informationsmängder ger bättre möjligheter att granska motiveringarna till beslut. Samtidigt har det blivit enklare att dela information. Ur perspektivet digital säkerhet har kommunernas situation inte utvärderats tillräckligt med avseende på ett digitaliserat samhälle.

I processer som gäller den byggda miljön användas smidigt byggnads-, infrastruktur-, natur- och övriga egenskapsuppgifter. Myndighetsprocessen för planer ska i regel garantera att en plan som är framlagd endast innehåller offentliga uppgifter. Så här är det emellertid inte alltid, utan kommuner och säkerhetsmyndigheter är en del av utredningen av den digitala säkerheten i datasystemet för den byggda miljön och styrgruppens (YM041:00/2021) diskussion framfört att gamla tillståndsbeslut och planlägningsplaner kan innehålla sekretessbelagda och säkerhetsklassificerade uppgifter samt personuppgifter. Kommuner har olika praxis för att i elektroniska tjänster publicera som vektormaterial planlägningsobjekt som bedöms som kritiska. Dessa uppgifter kan vara till exempel skolor eller uppgifter under jord. Offentliga handlingar kan begäras av kommuner.²⁸

Uppgifter som gäller den byggda miljön administreras av kommuner, övriga myndigheter och företag. Uppgifter behandlas enligt varierande praxis, och det finns inget enhetligt förfarande för offentliga uppgifter, sekretessbelagda uppgifter eller personuppgifter. Personuppgifter är inte automatiskt sekretessbelagda, om de inte omfattas av en sekretessgrund i offentlighetslagen eller någon annan speciallag föreskriver att ifrågavarande uppgift är sekretessbelagd. För närvarande finns ingen riksomfattande klassificering av de personuppgifter som behandlas i markanvändnings- och bygglagens processer, om behandlingsregler eller sekretess för dessa, utan kommunerna har som en del av sina egna processer klassificerat uppgifterna och bedömt hur offentlighetsprincipen och dataskyddet verkställs.²⁹

Den digitala säkerheten i den byggda miljön har anknytning till den digitala säkerheten i byggnads- och infrastrukturlösningar (flyg-, trafikleds-, energi-, telekommunikations-, vatten-, avfalls- och försvarsinfrastruktur). I planlägnings- och byggnadsuppgifter ingår när det gäller enskilda byggnader eller grupper av byggnader uppgifter som anknyter till säkerheten, till exempel polisens och räddningsverkets lokaler, till vissa delar också läroinrättningar och så vidare.

I Finland har man inte definierat uppgifter som gäller den kritiska infrastrukturen. Således finns det ingen enhetlig klassificering och förfarandesätt för uppgifter när det gäller behandlingen av uppgifter. I aktualitetsöversikten över förändringar i säkerheten i omvärlden år 2022³⁰ konsta-

²⁸ RYTJ:n digitaalisen turvallisuuden selvitys. Nixu Oy 2022.

²⁹ RYTJ:n digitaalisen turvallisuuden selvitys. Nixu Oy 2022.

³⁰ [Ajankohtaisseuranteko turvallisuusympäristön muutoksesta](#). Statsrådets publikationer 2022:18

teras att beredskapen för kritisk infrastruktur ska utvecklas. Som ett särskilt fokusområde gällande säkerställande av den kritiska infrastrukturens funktionalitet har identifierats system med geografisk information.

Miljöministeriet beställde i mars 2022 på grund av den plötsligt förändrade säkerhetspolitiska situationen en redogörelse som kartlägger behovet av politiska riktlinjer för digital säkerhet för den byggda miljön³¹. Arbetet bedömde med stöd av redan gjorda utredningar ur perspektivet den nationella och samhällets totalsäkerhet eventuella behov av politiska riktlinjer (Statsrådet och regeringen). Dessutom granskades behovet av styrning till kommunerna och funktionaliteten också med avseende på säkerhetsaspekter. I resultaten av arbetet betonades betydelsen av en bedömning av den totala säkerheten i viktiga projekt och vikten av att gemensamt specificera uppgifter om den kritiska infrastrukturen och ge kommunerna anvisningar för klassificering av uppgifterna. Dessutom borde man bedöma förmågor som anknyter till kommunernas digitala säkerhet för att säkerställa samhällets totala säkerhet, på alla nivåer.

Även i Kommunförbundets utredning³² 2021 identifierades risker i kommunernas digitala säkerhet. I utredningen utreddes utmaningar som anknyter till kunnandet i kommunernas digitala säkerhet. Digital säkerhet är ett relativt nytt ämne i kommunerna men den sträcker sig redan nu till alla servicesektorer, och därför finns det många slags anknytande utmaningar och risker. Utredningen identifierar att inom det gällande den digitala säkerheten behövs en övergång från ett reaktivt arbetssätt till ett förutseende arbetssätt, men denna övergång är långsam inom den kommunala sektorn. Att identifiera utmaningar och risker kräver en bred insikt. Också riskutsikter som gäller den digitala säkerheten ses på olika sätt i olika kommuner, varvid den uppmärksamhet som fästs vid den digitala säkerheten och reagerandet i risksituationer varierar i olika kommuner. Många kommuner saknar en modell för digital säkerhet och endast några få i organisationen har det kunnande som behövs. Man förstår inte alltid hur viktig den digitala säkerheten är och ledningen borde öka kunskaperna om digital säkerhet.

2.2 Internationell utveckling och internationell och EU-lagstiftning

2.2.1 INSPIRE-direktivet

[INSPIRE-direktivet](#) (direktiv 2007/2/EG upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen, kräver att myndigheterna ställer geografisk information som gäller vissa teman tillgängliga i enlighet med en enhetlig standard i webbtjänsterna senast år 2021. Den nationella geografiska informationsinfrastrukturen grundar sig på lagen om infrastruktur för geografisk information (421/2009) och förordningen om infrastruktur för geografisk information (725/2009). Utgångspunkten i INSPIRE-direktivet är att i en sektor som bestäms i direktivet ska digitalt geografiskt informationsmaterial: fotograferas (metadata ska publiceras), gränssnittstjänster ska utföras (förbindelse- och laddningstjänster), harmoniseras (informationsmaterialet levereras i enlighet med INSPIRE-informationsmodellerna) och användningen av de publicerade tjänsterna följas och rapporteras.

Om det nationella INSPIRE-informationsmaterialet innehåller den information som beskrivs i INSPIRE-informationsmodellen, ska informationen vara tillgänglig i INSPIRE-informations-

³¹ Rakennetun ympäristön digitaalisen turvallisuudesta nousevat poliittiset linjaustarpeet 2022. Cyberwatch Finland Oy.

³² [digiturvaan liittyvää haastetta kuntajohdolta](#) – loppuraportti 2021. Kenno Anthropological Consulting Oy.

produkten. Om den information som krävs i INSPIRE-informationsmodellen kan kalkyleras eller bildas utifrån befintlig information, ska informationen vara tillgänglig i INSPIRE-informationsmodellen. Minimikravet på INSPIRE-informationsprodukten är INSPIRE-informationsmodellen. Varje ägare av INSPIRE-material ansvarar för att bilda INSPIRE-informationsprodukter och upprättar således en motsvarighetstabelle mellan sitt eget informationsmaterial och INSPIRE-informationsprodukten.

Kommunerna har på flera teman material med geografisk information som omfattas av INSPIRE-direktivet. När det gäller dessa har kommunerna en förpliktelse att säkerställa att INSPIRE-förpliktelseerna uppfylls. Numera sköter statsförvaltningen detta för kommunerna när det gäller en del teman.

Kommunernas förpliktelser gäller till exempel detaljplane- och generalplaneuppgifter. Numera ska kommunen själv sköta de förpliktelser som gäller planläggning i enlighet med en separat anvisning³³.

Det finns ingen exakt information om läget gällandet kommunernas verkställande av INSPIRE. Utifrån de metadatabeskrivningar som kommunerna sparar i Paikkatietohakemisto (katalogen med geografisk information) bedömer Lantmäteriverkets INSPIRE-support att cirka 80 kommuner har beskrivit sitt material i Paikkatietohakemisto. För närvarande har materialet beskrivits i formatet as is, det vill säga enligt de internationella kraven. De uppfyller inte kraven för en informationsprodukt enligt definieringen i INSPIRE. Tjänster som förpliktigas av INSPIRE beskrivs varierande i Paikkatietohakemisto. När det gäller landskapsförbunden är läget bra. Landskapsplaner och åtkomst- och laddningstjänster som tillhandahåller landskapsplaner har i huvudsak beskrivits. Lounaistieto har skött merparten av beskrivningarna för landskapsplaner.³⁴

2.2.2 EU Data Act, dataförfattning

Europakommissionen publicerade ett förslag till parlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för en rättvis tillgång och nyttjande av uppgifter, det vill säga en så kallade EU:s dataförfattning den 23 februari 2022 (Regulation of the European Parliament and of the Council on Harmonised Rules on Fair Access to and Use of Data (Data Act)). Förslaget är en del av Europakommissionens datastrategi år 2020 och målet i den är att främja en databaserad europeisk inre marknad. Det är fråga om en horisontell författning med grundregler för alla sektorer som nyttjar data. I kommissionens förslag framställs om dataförfattningen nya regler om vem som kan använda och få tillgång till data som genererat i olika ekonomiska sektorer i EU. Avsikten med dataförfattningen är att underlätta särskilt användarens och mindre företags åtkomst till data, säkerställa rättvisan i värdekedjor som grundas på data, främja konkurrensen på datamarknaden och möjliggöra datadrivna innovationer. Dessutom är avsikten att främja kompatibilitet och standardisering för att främja delning av data.

Regeringen lämnade en U-skrivelse om ärendet till riksdagen 7.4.2022 (U 29/2022). Skrivelsen behandlas i stora utskottet, och specialutskotten ger sina utlåtanden. På EU-nivå går förslaget till förordning dessutom igenom i rådets arbetsgrupp.

³³ Anvisningar finns på Lantmäteriverkets webbplats: <https://www.maanmittauslaitos.fi/kartat-ja-paikkatieto/paikkatietojen-yhteentoimivuus/inspire/inspire-velvoitetulle/kaavatiedot>

³⁴Bedömning av Lantmäteriverkets INSPIRE-support 17.6.2022. Läst 15.7.2022.

2.2.3 EU Data Governance Act, dataförvaltningsbestämmelse

EU-lag som ska främja tillgången till data och skapa en tillförlitlig miljö, som gör det enklare att använda data i forskning och när nya innovativa tjänster och produkter skapas. Dataförvaltningsförfattningen skapar stabila mekanismer som underlättar återanvändning av vissa skyddade klasser av data inom den offentliga sektorn, ökar förtroendet för dataförmedlingstjänster och främjar dataaltruism i hela EU.

Med dataförvaltningsförfattningen skapas en mekanism, med vilken man på ett säkert sätt kan vidarenyttja vissa klasser av uppgifter inom den offentliga sektorn, när nyttjandet är beroende av de övriga parternas rättigheter. Sådana är till exempel affärshemligheter, personuppgifter och data som skyddas med industri- och upphovsrättigheter. Organ inom den offentliga sektorn som tillåter återanvändning av detta slag ska ha relevant teknisk beredskap att säkerställa att konfidentialiteten och sekretessen bevaras till alla delar.

Till denna del kompletterar dataförvaltningsförfattningen ett direktiv som getts om öppna data år 2019, som inte omfattar uppgifter av denna typ. Arrangemang som gäller ensamrätt till återanvändning av data inom den offentliga sektorn är möjliga om de är motiverade och behövs för att tillhandahålla en tjänst av allmänintresse. Kommissionen grundar en centraliserad kontaktpunkt för hela EU, och denna ska föra ett elektroniskt register för data inom den offentliga sektorn, och i detta register kan man söka data. Registret är tillgängligt via de nationella centraliserade informationspunkterna.

Författningen godkändes i Europarådet och i Europaparlamentet 16.5.2022. De nya reglerna tillämpas 15 månader efter att förordningen trätt i kraft.

2.2.4 EU-direktiv om öppna data

EU-direktivet om öppna data är Europaparlamentets och Europarådets omarbetade direktiv av den 20 juni 2019, om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (EU) 2019/1024. Direktivet verkställs i den nationella lagstiftningen med ändringar i offentlighetslagen (621/1999), och i informationshanteringslagen (906/2019) samt genom att stifta lagen om vidareutnyttjande av data som innehas av företag som producerar vissa allmännyttiga tjänster (712/2021) och lagen om vidareutnyttjande av forskningsmaterial som producerats med offentliga medel (713/2021). I informationshanteringslagen tillades bland annat 24 b § om tillgången till värdefullt informationsmaterial. Om en förteckning över värdefullt informationsmaterial och tillgången till detta informationsmaterial föreskrivs i statsrådets författning i den utsträckning som unionsrätten föreskriver eller om annat inte föreskrivs i lagstiftningen.

Kommissionen godkänner enligt artikel 14.1 i direktivet om öppna data genomförandeförordningar om värdefullt informationsmaterial. Kommissionen har dessutom enligt artikel 13.2 makt att ge delegerade författningar, med vilka nya temaklasser för värdefulla datamängder kan läggas till i bilaga I i direktivet. Under beredningen av detta direktiv publicerade kommissionen den 24 maj 2022 ett förslag om genomförandeförordning för viktiga dataset, som ska vara öppet tillgängliga. Enligt förslaget ska vissa värdefulla datamängder vara tillgängliga utan kostnad i nationella tekniska gränssnittstjänster och vid behov som flera filer som kan laddas ner på en gång. Informationen ska vara i standardiserat, maskinläsbart format. Uppgifterna ska vara aktuella, vidarenyttjbara och licensvillkoret ska vara minst CC BY 4.0, som tillåter kommersiell användning av uppgifterna.

När det gäller byggnader ska man ha tillgång till en identifierare för byggnaden, byggnadens geometriska data (stenfot), antalet våningar samt användningsändamålet. Dessutom ska man ha

tillgång till planeringsuppgifter som gäller områdesanvändning. Om genomförandeförfattningen blir verklighet krävs att kommunerna och landskapsförbunden tillhandahåller via gränssnitt och som massnedladdning den information som produceras. Datasystemet för den byggda miljön gör det möjligt att verkställa förpliktelse som gäller områdesanvändning och byggnader. Alternativet är enskilda lösningar som verkställs i varje kommun och landskapsförbund.

2.3 Bedömning av nuläget

Finland har inte i nuläget riksomfattande, aktuell och kompatibel information om områdesanvändning och byggnader under deras hela livscykel. Uppgifterna är splittrade i olika myndigheters system och i informationsresurser, kvaliteten på uppgifterna och den elektroniska användbarheten är svag, uppgifterna är inte uppdaterade mellan olika aktörer och uppgifterna och systemen är inte kompatibla. Ändringsåtgärder som gäller den byggda miljön, särskilt uppgifter om beslut i enlighet med markanvändnings- och bygglagen, uppdateras inte i olika informationsresurser för parter som behöver uppgifterna.

Kommuner och landskapsförbund behandlar elektroniskt och på papper uppgifter om områdesanvändning och byggnader samt arkiverar beslut som gäller dessa. Beslutshandlingarna kan fås från respektive kommun och landskap.

Markanvändnings- och byggförordningen (94 och 95 §) förpliktigar landskapsförbunden och kommunerna att sända olika uppgifter till flera olika myndigheter. Enligt 96 § i markanvändnings- och byggförordningen har ministerier och NTM-centraler rätt att få uppgifter. Sektorlagarna innehåller flera överlappande förpliktelser i anknytning till att få och ge ut information. Dessa förpliktelser att ge ut information och begära information leder till att samma information sänds flera gånger till olika myndigheter. Uppgifterna finns på utdrag i pappersform eller i elektronisk form, och för att uppgifterna ska kunna vidarenyttjas i elektroniskt beslutsfattande ska de digitaliseras eller ändras.

Numera är aktörernas roller delvis oklara och det förekommer mycket överlappande arbete. Betydande resurser behövs för informationsproduktion, modifiering och administration. Resurssvinnet är stort och feltolkningar är vanliga. Utmaningar förekommer ifråga om informationens tillgänglighet, kvalitet och aktualitet, och det är svårt att ömsesidigt analysera olika uppgifter och nyttjandegraden för uppgifterna är låg. De processer och det beslutsfattande som gäller områdesanvändning är långsamma. De befintliga systemen stöder inte utvecklingen av innovationer och företagsverksamhet som gäller den byggda miljön. Det finns risker i upphandlingen av datasystem samt produktionen och administrationen av information. Betydande utmaningar förekommer ifråga om kompatibiliteten mellan olika system. Det är mödosamt att se på uppgifter om egna objekt och rätta fel samt få uppgifter ur olika myndighetsregister för vidareanvändning. Endast enskilda individer har kunnande inom digital säkerhet i kommunerna och många kommuner saknar en modell för digital säkerhet. Kommunerna har olika praxis för att öppna och klassificera uppgifter som gäller den byggda miljön. När det utrikespolitiska läget förändrats betonas ett behov av datasäker behandling och publicering av byggnads- och planläggningsuppgifter.

Lönsamhetsutvecklingen inom fastighets- och byggbranschen har varit svag under de senaste åren och digitaliseringen anses ha en betydande roll för detta.

3 Mål

Målet med lagen om datasystemet för den byggda miljön är att främja informationshantering som gäller den byggda miljön, uppdateringen av uppgifter och kvaliteten på uppgifterna, maskinläsbarhet samt tillgången till uppgifter genom att ge åtkomst till uppgifter om den byggda miljön som finns i myndigheters informationsresurser. I informationsresursen för den byggda miljön är enhetliga uppgifter tillgängliga för användare i hela samhället, insamlandet av överlappande uppgifter minskar markant och uppgifterna är aktuella. Med hjälp av högklassig information kan man fatta bättre beslut och främja affärsverksamhet och service. Datasystemet för den byggda miljön främjar betydligt idrifttagning av ny teknik, digitalisering och nya affärskoncept genom att skapa förutsättningar för bättre nyttjande av informationsresurser för nya affärsidéer. Samtidigt är målet att öka den totala säkerheten i informationshanteringen genom att börja använda riksomfattande informationshanteringsmodeller för områdesanvändning och byggnadsuppgifter. Med användningsregler och klassificeringar för informationen kan man bättre än nu förebygga att information som är känslig för den nationella säkerheten hamnar i planeringsprocessen för områdesanvändning och i byggnadstillståndsprocessen.

Med propositionen ändras nuläget, där uppgifter om den byggda miljön är svåra att använda eftersom de finns i olika system och i format som inte är kompatibelt i hela landet. När uppgifter om den byggda miljön kan tillhandahållas, kombineras och användas mångsidigare och effektivare, kan betydande inbesparingar nås.

Målet med lagen i regeringens proposition är att skapa förutsättningar för datasystemet för den byggda miljön, som består av en informationsresurs för områdesanvändning och en informationsresurs för byggnader. Datasystemet för den byggda miljön samlar planeringsuppgifter som gäller byggnads- och områdesanvändning. Målet med förslaget till lag om datasystem för den byggda miljön är bättre tillgång till information om den byggda miljön, mera förståelig planering av områdesanvändning och byggande, bättre möjligheter för var och en att få information om sin livsmiljö och delta utvecklingen av sin livsmiljö. Syftet med datasystemet för den byggda miljön är att utveckla tjänsterna och främja användningen av dem, möjliggöra forsknings- och innovationsverksamhet, utveckla tjänster för administration av en persons egna personuppgifter, producera myndighetstjänster för den byggda miljön och uppfylla olika informationsbehov i samhället.

Syftet med datasystemet för den byggda miljön är också att följa och utveckla kvaliteten på planeringen av områdesanvändning och samhällsplanering samt byggande, stävja klimatförändringen och följa anpassningen till den i planeringen av områdesanvändning och byggande samt följa materialeffektiviteten i byggandet.

Målet med ändringen av markanvändnings- och bygglagen är att göra informationsmodeller av planerna och tomtindelningarna. Att upprätta planer och tomtindelningar i en informationsmodell som är kompatibel på riksnivå är en förutsättning för att planer och tomtindelningar kan publiceras i datasystemet för den byggda miljön.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Viktiga ändringar i kommunernas och landskapsförbundens uppgifter, ansvar och verksamhet orsakas av bygglagen som är under beredning samt om ändringar i markanvändnings- och bygglagen, som delvis är grunden för denna regeringsproposition.

Förslaget är att skapa ett datasystem för den byggda miljön, som består av en informationsresurs om områdesanvändning och en informationsresurs för byggnader. I informationsresursen för områdesanvändning administreras, publiceras och lämnas ut uppgifter som gäller områdesanvändning. Uppgifter om områdesanvändning är uppgifter som bildas i den planering av områdesanvändningen som görs i enlighet med markanvändnings- och bygglagen. I informationsresursen för byggnadsuppgifter administreras, publiceras och lämnas ut beslutsuppgifter som genereras i tillståndsförfaranden, inklusive planer och övriga tillståndshandlingar.

Tillgången till information i hela landet i ett system möjliggör ett centraliserat sätt att få information för aktörerna. Uppgifterna nyttjas dessutom för följning, statistikföring och forskning som gäller samhällsstrukturerna och byggnadsbeståndet.

Utlämnning av uppgifter

Enligt 14 § i offentlighetslagen beslutar den myndighet som innehar handlingen om att lämna ut myndigheters handlingar, om annat inte föreskrivs i 15 § 3 mom. I offentlighetslagen eller på något annat ställe i lagen. Enligt 15 § 3 mom. i offentlighetslagen om någon hos en myndighet begär att få ta del av en handling i vilken det enligt lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen ska göras en anteckning om säkerhetsklass i fråga om de informations-säkerhetskrav som ska uppfyllas vid hantering av handlingen och som har upprättats av en annan myndighet, ska myndigheten för avgörande överföra ärendet till den myndighet som har upprättat handlingen. Ett ärende som gäller en handling med en säkerhetsklassificering som avses i lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet ([588/2004](#)) ska överflyttas till den myndighet, till vilken avtalsparten har lämnat handlingen. Vid behandling av en begäran om handlingar är det också fråga om behandling av ett förvaltningsärende, och då iakttas förvaltningslagen (434/2003) med stöd av 5 § när offentlighetslagen inte innehåller bestämmelser som avviker från förvaltningslagen. Offentlighetslagen är en speciallag i relation till förvaltningslagen.

Ett ärende som avses i 14 § i offentlighetslagen ska behandlas utan dröjsmål, och information om en offentlig handling ska lämnas snarast möjligt, emellertid inom två veckor från att myndigheten mottagit en begäran om att lämna ut handlingen. Om begäran gäller många handlingar eller om de innehåller sekretessbelagda delar eller en annan därmed jämförbar orsak leder till att behandlingen och avgörandet av ärendet kräver särskilda åtgärder eller en större arbetsmängd än normalt, ska ärendet avgöras och ett meddelande om en offentlig handling ska ges inom en månad efter att myndigheten mottagit en begäran om att lämna ut en handling.

När det gäller uppgifter i datasystemet för den byggda miljön kan samma material innehas av flera myndigheter. Om uppgiften finns i en kommun, beslutar kommunen om att lämna ut uppgiften ur sin egen informationsresurs. Datasystemet för den byggda miljön är ett system som är avsett för flera aktörer, och uppgifter i dess informationsresurser kan lämnas ut och nyttjas för flera syften. Uppgifter i datasystemet för den byggda miljön insamlas endast en gång och uppdateras vid behov, varefter de är tillgängliga för informationstjänster och övriga tjänster som nyttjar uppgifter. Datasystemet för den byggda miljön blir det primära stället där olika aktörer nyttjar de uppgifter som finns i datasystemet.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

4.2.1.1 Konsekvenser för hushåll

Byggnaderna kan användas och underhållas mera systematiskt och effektivt med hjälp av aktuell byggnadsinformation, eftersom man vet hur en byggnad utförts. Det blir också lättare att planera reparationer under byggnadens livscykel. Att en planeringsmodell och specifika planer och en utförandemodell för byggnaden är enkelt tillgängliga utgör en signifikant bättre informationsgrund för planering av reparationer och ändringar under livscykeln. Datasystemet för den byggda miljön gör det möjligt att generera, förvara och nyttja information på så vis att basuppgifter inte behöver genereras på nytt vid större reparationsprojekt - vilket nu är fallet. Detta medför inbesparingar vid planeringen av reparationsprojekt för byggnadens ägare. Dessutom kommer en bättre informationsgrund att stöda regelbundet underhåll och förvaltning av en byggnad och delar av den. Regelbundet underhåll av en byggnad bidrar till att bevara byggnadens värde, vilket är en ekonomisk fördel för byggnadens ägare. Om byggnadens skick bibehålls minskar behovet av oväntade reparationer under byggnadens livscykel. När underhålls- och reparationsarbeten planeras och genomförs i rätt tid, kan man undvika senare, ofta mycket dyrare, reparationer.

Byggnadens ägare får kärnuppgifter om byggnaden bland annat om byggrätt, uppgifter om planläggning av närområdet eller planläggningsuppgifter av sommarstugeorten. Tillgången till information om den egna miljön och möjligheterna att nyttja informationen förbättras jämfört med nu. Allmänheten får bättre möjligheter att påverka och delta. I en senare utvecklingsfas kan registrerade användare i datasystemet för den byggda miljön få ett elektroniskt meddelande när ändringar planeras i den egna miljön.

4.2.1.2 Konsekvenser för företag

Företag kan bygga bättre och konkurrenskraftiga informationstjänster med aktuella uppgifter. Basuppgifter som är viktiga för verksamheten ska man inte behöva söka på olika ställen, redigera eller kontrollera aktualiteten och riktigheten för. Det blir lättare att administrera egna eller kundens objekt och administrationsmöjligheterna ökar.

Företag använder uppgifter om planering av områdesanvändning i sina affärsprocesser och ser stora möjligheter med nationellt kompatibel digital information om områdesanvändning. Byggindustrin betonar bättre lönsamhet i verksamheten och skogssektorn till exempel omfattande digitala planläggningsuppgifter i hela landet för att möjliggöra automatisering av beslutsprocesser och således är viktiga för att förbättra lönsamheten. Till följd av ändringen är uppgifter om områdesanvändning kompatibla och jämförbara på riksnivå. Det blir lättare att nyttja information i företag som nyttjar uppgifter om områdesanvändning.

För företag som tillhandahåller informationstjänster om den byggda miljön öppnas nya affärsmöjligheter som baseras på aktuella uppgifter. Aktuella och mer omfattande och mera lättanvända uppgifter är till nytta särskilt för kreditinstitut, försäkringsbolag, fastighetsinvestorare och byggföretag, företag med geografisk information samt bostads- och lokaluthyrningsbolag. Med hjälp av uppgifterna kan företag effektivisera sina informationsproduktions- och beslutsprocesser. Tillgången till bygguppgifter gör det möjligt att följa och jämföra utvecklingen i byggnadsbeståndet samt analysera investeringsmöjligheter. Information om byggtillstånd i systemet utgör den grund för framtida byggprojekt, vare sig det gäller ändring av användningsändamålet,

utbyggnader eller reparationer, vilket medför kostnadsinbesparingar när dessa projekt planeras samt också i underhåll och fastighetservice på dessa byggnader.

Ändringar i digitaliseringen inom planeringen av områdesanvändningen påverkar leverantörerna av datasystem för områdesanvändning. Leverantörerna av datasystem upplever ekonomiska konsekvenser till följd av kompetensutveckling och följande av den tekniska utvecklingen i datasystemlösningar. Kostnaderna är inte nödvändigtvis en tilläggskostnad för leverantörerna av datasystem, utan en del av den normala affärsutvecklingen. De som jobbar inom programvarubranschen väntas ha aktuella tekniska kunskaper och kunskaperna kan föråldras snabbt till följd av den snabba utvecklingstakten inom tekniken. Inom programvarubranschen råder det personalbrist och svårigheterna med tillgång på kompetent personal är en osäkerhetsfaktor för tillväxtmöjligheterna för företag. Digitalisering är en megatrend, eftersom de som jobbar med programvaruutvecklingen också tar fram och utför tjänster för övriga branscher och för den offentliga förvaltningen. Digitalisering möjliggör ny affärsverksamhet, skapar konkurrens mellan företag och tillväxtmöjligheter.³⁵

När systemet används fullt ut kan företag med hjälp av datasystemet för den byggda miljön i flera kommuner söka en tomt som passar affärsverksamheten, en lokal eller ett tillbyggnadsobjekt. Ett företag som planerar verksamhet på en ny ort överväger olika platser för sin investering. Utifrån uppgifter i datasystemet för den byggda miljön kan man med flera begränsande parametrar söka en ledig tomt som passar företaget, och dessa kan vara till exempel närhet till grundvattnet, förbindelser till grustag, utvecklingen av samhällsstrukturer under de närmaste decennierna eller kanske landskapsvärden i olika väderstreck.

Planering som baseras på en informationsmodell har konsekvenser som ökar konkurrensen bland företag som producerar konsulttjänster för planering och system. Till följd av kraven på informationsmodell och kompatible informationsstrukturer är leverantörerna av datasystem och byråer för planering av områdesanvändning tvungna att ändra sina datasystem och utsätts för konkurrens av nya informationssystemtjänster. Förändringarna möjliggör enklare informationsöverföring mellan olika system, minskar aktörernas beroende av system och leverantörer och främjar således konkurrensen. Enhetliga informationsdefinitioner och informationsmodeller kan förbättra såväl företagets som kommunernas och landskapsförbundens ställning i förhållande till tjänsteleverantörer och leverantörer av datasystem. Enhetliga informationsmodeller gör det kostnadseffektivare att byta system. Till följd av förändringen ökar eventuellt konkurrensen på marknaden för planeringsbyråer och det blir lättare för små byråer att komma ut på marknaden. Förändringen stärker företagsverksamhet som baserar sig på ny teknik och gör det möjligt för nya tjänster att komma ut på marknaden.

4.2.1.3 Konsekvenser för forskare

Forskare behöver information om den byggda miljön för att analysera till exempel förändringar i samhällsstrukturer och i byggnadsbeståndet. Forskarna har ett svårt arbete, eftersom uppgifterna är splittrade och det är mödosamt att förena och jämföra dem, och uppgifterna är ofta bristfälliga. Inom forskning upptar definiering av information, insamling, harmonisering och analysering en stor del av den egentliga forskningsprocessen. Datasystemet för den byggda miljön möjliggör en bättre tillgång till uppgifter om den byggda miljön för forskningsändamål, varvid forskare kan få uppgifter av bättre kvalitet som stöd för beslutsfattande.

³⁵ Arbets- och näringsministeriets publikationer 2020:6, s. 24-26., 46-47

4.2.1.4 Konsekvenser för innovationsverksamhet

Datasystemet för den byggda miljön och den aktuella och offentliga information som datasystemet möjliggör förbättrar förutsättningarna för innovationsverksamhet som anknyter till den byggda miljön. I den ekonomiska teorin minskar öppna data asymmetri i informationen och förbättrar således olika aktörers möjligheter att nyttja data, vilket kan bidra till nya innovationer. Datasystemet för den byggda miljön eller regleringen av det påverkar emellertid inte direkt uppkomsten av innovationer utan skapar en miljö som är positiv till innovationer genom öppenhet och tillgänglighet. Lagen har med andra ord en roll som möjliggör innovationsverksamhet.

Liksom all reglering som är gynnsam för innovationer, ger datasystemet för den byggda miljön och den anknutna lagen fördelar på bred front i samhället. Det är omöjligt att i förväg veta vilka slags aktörer och på vilket sätt aktörerna har nytta av datasystemet och dess möjligheter. Öppna data och tillgång till data kan anses öka möjligheterna särskilt för små aktörer och sådana aktörer som inte har stora resurser för anskaffning av information att få information och nyttja den i sin verksamhet. Datasystemet för den byggda miljön bedöms öka konkurrensen i sektorn byggd miljö. Innovationer uppstår emellertid vanligen när olika aktörers verksamhet genererar resultat som kumuleras under en lång tid, när respektive aktör utvecklar sin verksamhet på ett nyskapade sätt utifrån tidigare lösningar.³⁶

Eftersom de uppgifter som fås med en massökning i datasystemet för den byggda miljön avgränsas enligt säkerhetsaspekter, kan man utgå från att det utifrån information om den byggda miljön inte är möjligt att skapa innovationer som är skadliga för samhället.

De preliminära konsekvenserna för innovationer till följd av den lagstiftning som planeras för datasystemet för den byggda miljön granskades sommaren 2021 som en del av beredningen av anvisningsmaterialet om innovationskonsekvenser för lagstiftningens beredare. Lagen om datasystemet för den byggda miljön utvärderades med case-undersökningar och intervjuer. Utvärderingen bedömdes i början av beredningen av författningen, när största delen av innehållet i författningen ännu inte skrivits. I utvärderingen beskrivs situationen när systemet används fullt ut. Vid beredningen av anvisningen testades en snabbanalys av innovationskonsekvenserna och lagen om datasystemet för den byggda miljön var ett testobjekt för snabbanalysen.

Utvärderingen visade att det inte går att skilja åt innovations- och affärskonsekvenser av lagen och innovationssystemet som är objekt i lagen. Detta innebär att ju mera information det finns i datasystemet och ju lättare det är för olika aktörer att använda datasystemet, desto större är konsekvenserna och desto sannolikare är det att datasystemet kan bidra till att innovationer uppstår. Vilka innovationskonsekvenser som genereras påverkas väldigt mycket av i hur stor utsträckning olika aktörer i samhället nyttjar systemet och uppgifterna i systemet.³⁷

De mest betydande innovationskonsekvenserna som uppstår i en nära framtid anknyter enligt bedömningen till effektivitetsfördelar, som kan uppnås genom snabbare och enklare tillgång till information och effektivare processer bland olika användargrupper. Tillförlitliga, aktuella, transparenta data förbättrar kvaliteten på service, till exempel inom byggnadstillsyn eller fastighetsförmedlingsverksamhet. Bedömningen visade att större konsekvenser för innovationer och

³⁶ Valtioneuvoston kanslia 2020, Innovaatiomyönteinen sääntely: Nykytila ja hyvät käytännöt, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:27.

³⁷ Työ ja elinkeinoministeriö 2022, Sääntelyn innovaatiovaikutusten arviointi, Opas lainvalmistelijoille, TEM oppaat ja muut julkaisut 2022:2.

affärsverksamhet på lång sikt uppnås med lösningar som inte regleras i lag. Dessa större konsekvenser i samhället förutsätter att dataekosystemet i datasystemet kan utökas senare med hjälp av gränssnitt, varvid det utöver offentlig information som genereras i myndighetsprocesser finns tillgång till exempel till information om byggmaterial och möjlighet att integrera andra myndigheters informationsresurser i datasystemet.

Enligt bedömningen av innovationskonsekvenserna³⁸ har datasystemet och nyttjandet av datasystemet följande indirekta *betydande* konsekvenser som är gynnsamma för innovationer:

- Tillförlitlig och enhetlig information i elektroniskt format möjliggör informationsbaserade test. Förslaget kan göra informationen mer användbar och öppna möjligheter att testa på utveckling av informationsbaserade tjänster som nyttjar informationsresursen.
- Datasystemet gör det möjligt att effektivera processerna för planering av områdesanvändning och bygglov (till exempel automatisk kontroll av rätt och fel i planläggningen). Dessutom möjliggör datasystemet sökande av uppgifter om den byggda miljön och effektivare tjänsteprocesser för detta i olika sektorer.

Dessutom väntas datasystemet och användningen av det ha följande indirekta *lindriga* konsekvenser som främjar uppkomsten av innovationer:

- Förslaget kan också bidra till en förnyelse av marknadsstrukturerna. Det primära målet är att lösa utmaningar med oenhetliga uppgifter om den byggda miljön, samt brister och dålig användbarhet i uppgifterna, för att man med hjälp av data ska kunna påverka hur fungerande, hälsosam och klimatsmart livsmiljön är. Bättre tillgång till data kan bidra till datamarknadens utveckling och således till förnyade marknadsstrukturer inom fastighets- och byggsektorn.
- Eftersom lagen inte direkt föreskriver om detaljer i teknisk informationsöverföring, utan den möjliggör nyttjande av ändamålsenlig teknik, påverkar den enhetligheten i datan och nyttjande oberoende av program.
- Tillgången till data skapar möjligheter för nya aktörer som nyttjar och analyserar data och för utveckling av datamarknaden.
- Framställningen styr inte direkt särdrag i tjänsterna eller byggnaderna, men där specificeras egenskaper i informationsresursen och indata, vilket är viktigt också för att säkerställa tillgänglig och enhetlig data ur perspektivet databaserade innovationer.
- Framställningen kan indirekt uppmuntra till *fui*-investeringar som gäller analys och nyttjande av data samt för utveckling av datakunskande. Informationsresursen kan i framtiden öka användbarheten av information om den byggda miljön och således uppmuntra till att ta fram nya databaserade tjänster.
- Framställningen kan således bidra till utvecklingen av databaserade tjänster och datamarknaden, vilket i sin tur bidrar till nytt samarbete och utvecklingen av dataekosystem.

³⁸ Työ ja elinkeinoministeriö 2022, Säätelyn innovaatiovaikutusten arviointi, Opas lainvalmistelijoille, TEM oppaat ja muut julkaisut 2022:2 sekä oppaan työmateriali: Säätelyn innovaatiovaikutukset - väliraportti 15.10.2021 <https://hankeikkuna.vnv.fi/app#/hanke/47992/asiakirjat>

- Propositionen möjliggör indirekt förbättring av kvaliteten på processer för planering av områdesanvändning och bygglov (till exempel automatiska meddelanden om begäran om utlåtande). Dessutom möjliggör den bättre kvalitet på de privata tjänster som grundar sig på data om den byggda miljön.

Enligt den utvärdering som gjordes har datasystemet för den byggda miljön och den anknutna lagen betydelse för innovationsverksamheten inom fastighetsförmedling och fastighetsuthyrning. I denna sektor finns det innovationspotential särskilt i möjligheterna till effektivare verksamhet. Data som anknyter till myndighetsprocesser är väsentlig inom fastighetsförmedling och uthyrningsverksamhet. Om denna data blir enkelt och förmånligt tillgänglig på ett ställe via gränssnitt och datan kunde kombineras, blir fastighetsförmedlarens arbete med att samla data mycket enklare. Dessutom möjliggör tillgång till information med automatiska impulser att tjänster utökas från den nuvarande tjänstemodellen som grundas på reaktiv tjänsteproduktion till tjänster som produceras effektivare och tillhandahålls proaktivt, det vill säga uppkomsten av helt nya tjänster möjliggörs. Dessutom kommer vanliga problem inom fastighetsförmedling och fastighetsuthyrning att minska, såsom omedvetenhet om pågående planeringsprocesser eller begränsningar i området. Betydande, indirekta konsekvenser kan genereras med hjälp av analys- och mervärdestjänster som eventuellt byggs på information ur datasystemet för den byggda miljön, och dessa styr eventuellt byggnadernas ägare till bättre lösningar (jämför energieffektivitet).

4.2.1.5 Konsekvenser för nationalekonomin

För kostnader för utveckling av datasystemet för den byggda miljön har i statens budget allokerats åren 2020–2022 totalt 19,6 miljoner euro (mom. 35.20.04, tre års reservationsanslag). I planen för den offentliga ekonomin ingår dessutom finansiering på 2,3 miljoner euro för år 2023. Finansieringen täcker Finlands miljöcentralas utgifter för utvecklingen av systemet åren 2021–2024. Anslaget finansierar dessutom kompatibilitetsarbetet som gäller den byggda miljön, stöd för ändringar inom kommuner och landskapsförbund, utredningar som gäller lagstiftningen, samt engagerande av den privata och den offentliga sektorn till förändringen. Finansieringen är av engångskaraktär.

Administrationen av systemet hos Finlands miljöcentral kostar från och med år 2025 och framåt varje år cirka 1,8 miljoner euro. Administrationen av systemet kräver att ett administrationsteam med kalkylmässigt 12 årsverken grundas vid Finlands miljöcentral. Dessutom orsakas kostnader av IT-infrastrukturen för systemet samt administrationsarbete som köps för systemet. Från och med år uppskattas administrationskostnader till cirka 2,2 miljoner euro per år. Om nämnda behov av tilläggsfinansiering beslutas i planen för den offentliga ekonomin. Den tekniska livscykeln för system av motsvarande typ bedöms till cirka 15–20 år. Eventuella större uppdateringsbehov i systemets basteknik efter denna tidsperiod har inte beaktats i kalkylerna. Att avstämma uppgifterna i byggnads- och lägenhetsregistren, som administreras av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, med uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön finansieras med Ryhti-momentet och datasystemet för den byggda miljön orsakar inga övriga kostnader i övergångsfasen. Att avstämma planläggnings- och byggnadsuppgifterna som administreras av Lantmäteriverket med uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön orsakar inga särskilda kostnader i övergångsfasen. Kostnader orsakas av gränssnittsutföranden mellan system vid

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Lantmäteriverket, uppskattningsvis totalt 450 000 euro mellan åren 2023 och 2024³⁹. Kostnaderna finansieras med totalfinansieringen för utveckling av datasystemet.

För Finansierings- och utvecklingscentralen för boende, närings-, trafik- och miljöcentralerna, regionförvaltningsverken, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Lantmäteriverket, Försvarsförvaltningens byggnadsinrättning, Trafikledsverket och Skatten bedöms systemet för områdesanvändning och bygglov ha en lönsamhetspotential på 2 miljoner euro per år. Inbesparingen i arbetstid bland statliga myndigheter orsakar inga konsekvenser för statsekonomin, eftersom de insparade personalresurserna används till annat. Systemet bedöms ha en lönsamhetspotential på 68 miljoner euro per år⁴⁰. Potentialen till avkastning realiserar sig fullt ut på 2030-talet.

4.2.1.6 Finansiering av reformen

Genomförandet av ändringarna i lagstiftningen kräver ändringar både inom den offentliga och den privata sektorn. Informationsmodeller för den information som publiceras i datasystemet för den byggda miljön har upprättats i ett brett samarbete med kommuner och övriga intressegrupper under ledning och finansierad av miljöministeriet.

Utvecklingen och administrationen av systemet finansieras med statliga budgetmedel. De kostnader som uppstår för datasystemen vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, ska täckas med de totala kostnaderna för utveckling av datasystemet för den byggda miljön. Behov av ändringar och integrering i övriga myndigheters datasystem till följd av att datasystemet för den byggda miljön tas i drift finansieras inom varje myndighets egen verksamhet.

Kommunerna och landskapsförbunden ska ändra sina uppgifter som gäller områdesanvändning och bygglov så att de blir kompatibla och i samma format som de informationsmodeller som krävs i den föreslagna lagstiftningen. Finansierad av finansministeriet har i detta samarbete tillsammans med denna reform harmoniserats uppgifter om lokaler som innehåller av kommuner, vilket förbättrar basuppgifterna i datasystemet för den byggda miljön. Lokaluppgifter är direkt förenliga och kompatibla med datasystemet för den byggda miljön. Inom kommunernas projekt för digitalisering som finansieras av finansministeriet genereras lösningar i enlighet med kompatibla informationsmodeller för datasystemet för den byggda miljön, vilka är kompatibla med kommunernas centrala processer på så vis att de kan skalas på bred front i hela kommunfältet. Miljöministeriet har finansierat den informationsmodell för landskapsplanen som nyttjas av landskapsförbunden.

Enligt regeringsprogrammet kompenseras i netto de åtgärder som minskar, ökar eller utökar kommunernas uppgifter och förpliktelser samt ändringar i beskattningsgrunden som påverkar kommunernas ekonomi genom att ändra statsandelarna och eller motsvarande fasta anslag till 100 procent eller genom att ta bort andra uppgifter eller förpliktelser. Kommunernas kostnader av engångskaraktär för ändringar i lagstiftningen ersätts för en viss tid. I finansministeriets planen för den offentliga ekonomin år 2023 ingår 2,88 miljoner euro, som täcker kostnader för

³⁹ Beskrivning av de ekonomiska konsekvenserna av förändringarna i informationshanteringen i datasystemet för den byggda miljön. Begäran om utlåtande av Finlands miljöcentral (15.10.2021, SYKE/2021/2616) och komplettering till begäran om utlåtande

⁴⁰ Rakennetun ympäristön tiedonhallinnan tuottavuusanalyysi – Loppuraportti (Broad Scope Management Consulting Oy, 2020) ja [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä \(RYTJ\): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus – Muistio](#) (Ramboll Finland Oy, 2022)

genomförande av ändringar i lagstiftningen i kommuner och i landskapsförbunden. Planen för den offentliga ekonomin innehåller ett förslag till finansiering för åren 2024–2026.

Inom den privata sektorn har kompatibel och informationsmodellbaserad information främjats på eget initiativ. Inom den privata sektorn har kompatibilitetsarbetet och förmågan att i egna processer börja använda datasystemet för den byggda miljön har främjats med försöks- och utvecklingsfinansiering. Utgångspunkten är att den privata sektorn själv finansierar ändringarna.

4.2.1.7 Konsekvenser för kommunekonomin

Ekonomiska fördelar med ändringen

Konsekvenser för sändning av information om områdesanvändning

Sändande av de nya beslutsuppgifter som krävs till flera olika myndigheter slopas när kommuner börjar använda datasystemet för den byggda miljön. Konsekvenserna är stora för kommunerna. Slopande av upprepat sändande av de uppgifter som krävs för uppföljning av områdesanvändning har stora konsekvenser för kommunerna. För att visionen ska förverkligas krävs en större arbetsmängd i början och mera resurser, till ändringen är genomförd. Konsekvenser som eventuellt ökar arbetsmängden identifieras tillsammans med kommunerna som en del av ändringsstödet Ryhti, och de kommunspecifika åtgärdsplanerna som upprättas inom projektet för att ta i drift datasystemet.

I nuläget går det åt mycket tid i kommunerna till att sända planläggnings- och byggnadsuppgifter i olika format till olika myndigheter. Lämnandet av uppgifter till olika myndigheter uppskattas varje år ta i genomsnitt 400–1900 h i kommuner med över 180 000 invånare, cirka 230 h i kommuner med över 20 000 invånare och cirka 100 h i kommuner med 10 000–20 000 invånare. När uppgifterna lämnas bara en gång till datasystemet för den byggda miljön, sparas personarbete i kommunerna. Detta möjliggörs i huvudsak genom automatisk informationsöverföring på så vis att det material som genereras i respektive process är tillgängligt för olika myndigheter via gränssnitt, uppdaterat och i rätt format. Utifrån intervjuer med fyra exempelkommuner bedömas den inbesparade arbetstiden i kommunerna i hela landet uppgå till 0,6–1 miljon euro per år.⁴¹ Insparingen genereras i många processer.

Kommuner sänder på olika sätt till Lantmäteriverket planläggningsuppgifter som vunnit laga kraft (generalplaner, detaljplaner, stranddetaljplaner samt ändringar eller hävningar av dessa samt byggförbud). De kommuner som har fastighetsregister i sina egna datasystem (71 st, 2022) lämnar in uppgifter om gällande planer som egenskapsuppgifter för fastigheter via ett gränssnitt till Lantmäteriverket. Emellertid lämnar en stor del av kommunerna in sina planer till Lantmäteriverket per e-post antingen i varierande vektorformat som bildas av förstärkningslinjer i planen (geometrier) eller i ett icke-maskinläsbart PDF-format⁴². Lantmäteriverket sparar planläggningsuppgifterna och administrerar ett fastighetsregister med 71 kommuner samt övriga myndigheter. Detta informationsflöde och separat sändande till Lantmäteriverket kunde slopas när det nya datasystemet tas i drift, eftersom kommunen då upprättar planer i ett riksomfattande, kompatibelt informationsmodellformat och lämnar in dem till datasystemet för den byggda miljön.

⁴¹ Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset 2020, ympäristöministeriön julkaisuja 2020:5

⁴² Intervjuer om informationshantering med åtta kommuner 2022, miljöministeriet

Från och med slutet av år 2024 får Lantmäteriverkets fastighetsdatasystem ur datasystemet för den byggda miljön uppgifter om nya planer om begränsningar för områdesanvändningen, och utifrån dessa gör Lantmäteriverket bland annat en kalkylering av realvärdet för fastighetsbeskattningen till Skatteförvaltningen. Lantmäteriverket ska administrera systemet för planläggningsinformation ända till slutet av övergångsperioden, tills alla kommuner börjat använda datasystemet för den byggda miljön. I fortsättningen får fastighetsdatasystemet via gränssnittet planläggningsinformation i maskinläsbart format ur datasystemet för den byggda miljön.

Separat sändning av vissa uppgifter i detaljplaner slopas i och med uppföljningssystemet för detaljplaner (TYVI-tjänst). Enligt kommunerna tar det mellan 10 minuter till en dag för en sakkunnig att manuellt fylla i uppgifter om en detaljplan på uppföljningsblanketten, i genomsnitt 2,5 h/plan. Enligt Finlands miljöcentrals uppgifter godkändes 1 029 st. detaljplaner år 2018, 983 st. år 2017 och 997 st. år 2016, det vill säga i genomsnitt 1 000 st./år. Således kan kostnaderna för arbetstid som går åt till att meddela uppföljningsuppgifter om detaljplaner kalkyleras till cirka 50 000 euro per år för kommuner.

Lämnande av uppgifter och sammanställande av uppgifter om detaljplaner och generalplaner till Finlands miljöcentrals tjänst Liiteri upphör i och med att datasystemet för den byggda miljön införs. I fortsättningen fås de uppgifter som behövs för tjänsten Liiteri från datasystemet för den byggda miljön. Informationstjänster för planering av områdesanvändning som produceras med tjänsten Liiteri ska också i fortsättningen produceras för kommuner. I och med att datasystemet för den byggda miljön tas i drift upphör behovet av att följa upp områdesanvändningen i kommuner och landskapsförbund och de resurs som frigörs kan användas till annat.

Samlad information om områdesanvändning och byggtillstånd

Behovet av att svara på förfrågningar om uppgifter minskar när uppgifter om den byggda miljön finns samlade på ett ställe. Behovet av att tolka data och ge råd finns kvar.

Formatet på kompatibla maskinläsbara uppgifter i planer och planering av områdesanvändning och tillgång till uppgifterna på ett ställe i hela landet gör det enklare och sparar resurser i olika sektorer i kommunerna när det gäller informationsanskaffning. I fortsättningen får man enkelt med hjälp av informationstekniken uppgifter om planer, och man behöver inte söka information i arkiv, vilket leder till bättre tillgång och användbarhet för informationen.

Numera planeras samtidigt med planläggningsprocessen också tomtindelningar, samhällstekniska system, gator och övriga allmänna områden. Den största nyttan för planeringen åstadkommer man om också de övriga planeringsprocesserna baseras på informationsmodeller. Delande av data som är i maskinläsbart format gör informationsöverföringen smidigare mellan olika processer och minskar risken för fel i tolkningen av information.

Enligt en uppskattning inom projektet framtidens beslut om markanvändning väntas kostnaderna för informationsanskaffning minska hos myndigheterna (inklusive kommunerna) cirka 5,9 miljoner euro per år.⁴³ För att fördelarna ska realiseras krävs att de gällande planerna modifieras till informationsmodellformat och att samlade källuppgifter finns. Utöver detta minskar tiden och kostnaderna för uppgiftsinsamling också hos övriga som nyttjar uppgifterna. I fort-

⁴³ Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset 2020, ympäristöministeriön julkaisuja 2020:5 s.176

sättningen kan kommuner bevilja åtkomsträttigheter för olika aktörer till vissa informationsinnehåll, varvid kommunernas kostnader för nyttjande en tredje part minskar, såsom en planläggningskonsult.

Det finns uppenbara fördelar med digitaliserad kompatibel information. Det finns så mångfacetterade fördelar med maskinläsbar kompatibel och enkelt tillgänglig information om områdesanvändning att man inte exakt kunnat bedöma dem och den nyttopotential som de genererar.

INSPIRE-förpliktelseerna underlättas

Kommunernas förpliktelser i enlighet med INSPIRE-direktivet (infrastructure for spatial information in Europe) kan centraliserat skötas av Finlands miljöcentral, när kommunerna producerar material som uppfyller kvalitetskraven i enlighet med den riksomfattande informationsmodellen till datasystemet för den byggda miljön. Datasystemet för den byggda miljön stöder de tjänsteförpliktelser som finns i INSPIRE-direktivet och sköter förpliktelseerna i direktivet på ett samlat sätt. En kommun kan själv välja om den sköter förpliktelseerna själv eller nyttjar datasystemet för den byggda miljön. En samlad publicering betyder inbesparingar för kommunerna, när en kommun inte längre själv behöver producera de tjänster som krävs i INSPIRE-direktivet. Planinformationsmodellen är förenlig med INSPIRE-förpliktelseerna.⁴⁴ Hur stora kostnadsinbesparingar centraliseringen av INSPIRE-förpliktelseerna medför har inte kunnat kalkyleras exakt, eftersom det inte finns information om de nuvarande kostnaderna för uppfyllandet av förpliktelseerna. Man vet att förpliktelsen medför kostnader och att det har varit svårt att genomföra förpliktelseerna i kommunerna. Den framtida EU-lagstiftningen medför ett ökat tryck på kommunerna att genomföra INSPIRE-förpliktelseerna.

Lantmäteriverket producerar i nuläget de tjänster som krävs i INSPIRE-direktivet när det gäller byggnader. I och med datasystemet för den byggda miljön överförs tjänsteproduktionen till Finlands miljöcentral.

Kostnader för ändringen

Informationsmodeller, gränssnitt och förpliktelser gällande sändande av information i enlighet med propositionen medför förändringar i kommunernas informationshantering, datasystem, program och gränssnitt samt i arbetssätt, vilket orsakar kostnader för kommuner och landskapsförbund.

Systemen och utvecklingen av dem orsakar ständigt kostnader, och det är svårt att urskilja dem från kostnaderna som orsakas av lagen. Kommunerna har i nuläget ingen täckande information om detta. Åtskiljande av kommunernas nuvarande kostnader för administration och utveckling och de direkta kostnaderna till följd av ändringar i lagstiftningen är med nuvarande uppgifter riktgivande. Bedömningen har gjorts år 2021 i samband med specificeringen av systemet. Systemändringarna för uppgifter om områdesanvändning och byggnader kostar som investerings- och utvecklingsutgifter för kommuner totalt 4,7 miljoner euro under en period på sex år⁴⁵. De

⁴⁴ [Kuntapilotti - Loppuraportti 20.6.2019](#). s.34 Miljöministeriets projekt.

⁴⁵ Beskrivning av de ekonomiska konsekvenserna av förändringarna i informationshanteringen i datasystemet för den byggda miljön. Begäran om utlåtande av Finlands miljöcentral (15.10.2021, SYKE/2021/2616) och komplettering till begäran om utlåtande (16.11.2021, SYKE/2021/2616) samt finansministeriets utlåtande till miljöministeriet (2.10.2020, SR/18745/2020-FM-4). Bilaga 12. SYKE. 26.11.2021

är delvis nödvändiga och orsakas delvis av utveckling av funktionaliteten. Bedömningen omfattar produktion av planer i informationsmodellformat vilket möjliggörs av uppdatering av datasystem, gränssnitt och program samt uppdatering av avtal med planläggningskonsulter. Uppskattningen och åtgärderna kan preciseras, när de åtgärder med kommuner och landskapsförbund år 2022 som uppgjorts inom ändringsstödet Ryhti för kommun- och landskapspecifika ändringar färdigställs.

Kravet på formatet informationsmodell påverkar planläggningskonsulternas eller kommunernas egna planläggningssystem, nya egenskaper kan också krävas av planeringsprogrammen. När det gäller konsekvenser är det centrala huruvida kommunerna upprättar planer själva eller beställer dem av en konsult samt i vilket program planerna upprättas och i vilket format de produceras (GIS eller CAD). Generalplanläggningen har lagts ut i cirka hälften av kommunerna och detaljplanläggningen i över en tredjedel av kommunerna. De flesta kommuner köper planläggning som en köptjänst. Detaljplanläggningen har inte lagts ut i lika stor grad som generalplanläggningen: Cirka 2/3 av kommunerna har anställda inom detaljplanläggningen (68 procent av kommunerna har 1–3 egna anställda).⁴⁶ 84 kommuner svarade inte på förfrågan om nuläget, största delen av de som inte svarat är små kommuner, som kan antas lägga ut sin planläggning vilket betyder att andelen utlagd planläggning är större än vad som kan utläsas ur resultaten bland de som svarat på förfrågan. En del kostnader för uppdatering av datasystem och program kan inkluderas i regelbunden förnyelse och uppdatering av avtal. Uppdateringarna av datasystem kan sannolikt skalas till informationssystemleverantörens alla system för kommun-kunder. Anmärkningsvärt är att systemleverantörernas ändringsbenägenhet och tidtabeller är avgörande för genomförande av ändringarna.

Olika datasystem har olika beredskap för införande av nationella informationsmodeller. Beredskap finns, och införande av informationsmodeller har testats tillsammans med kommuner. Om kommunen beslutar att för att sända information använda ett laddningsgränssnitt i stället för gränssnittet i datasystemet för den byggda miljön, uppstår inga tekniska kostnader för kommunerna när laddningsgränssnittet används.

Om kommunen lägger ut produktion av planer i informationsmodellsform till en planläggningskonsult, är kommunerna tvungna att göra ändringar i avtalen med planläggningskonsulterna. Informationsmodellen kan påverka planläggningskonsulternas datasystem för planläggning, eftersom nya egenskaper kan krävas i planeringsprogrammen. De ändringar i datasystem och tjänster som görs till följd av ändringar i lagstiftningen kan faktureras av kommunerna beroende på tjänsteavtalen. Planläggningskonsulterna och leverantörerna av datasystem kan börja använda kompatibla informationskomponenter på kompatibilitetsplattformen samt förmånligare och säkrare planeringsverktyg för öppen källkod. Inom projektet KAATIO som finansieras av finansministeriet⁴⁷ införs informationsmodellen för planer för alla nuvarande leverantörer av system samt som öppen källkod, och därför borde inga kostnader för datasystem uppstå gällande detta.

Största delen av intäkterna från försäljning av data inom kommunernas tekniska sektor uppstår vid försäljning av geografisk information och kartutdrag. I nuläget debiteras avgifter för material som man enligt offentlighetslagen inte kan ta ut avgifter för. Dessutom kan i dessa

⁴⁶ Kartläggning av nuläge i kommunerna. DigiFinland Oy. 2022.

⁴⁷ Projektet KAATIO, det vill säga producerande av en plan i enlighet med en standardiserad informationsmodell med olika program.

tjänster delas personuppgifter och övriga uppgifter som inte får delas enligt den allmänna dataskyddsförordningen, offentlighetslagen⁴⁸ eller en annan lag. Lagstiftningen förpliktigar inte till att införa nuvarande uppgifter om områdesanvändning i datasystemet för den byggda miljön. I kommunerna finns material om områdesanvändning från en period på över 100 år, och begäran om uppgifter lämnas fortfarande för dessa och detta leder till utgifter och inkomster. Försäljningsintäkter från information i kommunernas tekniska sektor har utretts i en utredning som miljöministeriet låtit göra⁴⁹. I hela landet är kommunernas inkomster från försäljning av byggnadsuppgifter och geografisk information om områdesanvändning kalkylmässigt 3,8–4,9 miljoner euro. Utgifter för denna tjänsteproduktion följs inte särskilt noga i kommunerna, och kommunerna i utredningen hade endast splittrad data om utgifterna, varvid en generalisering om kostnaderna för försäljning av informationen inte kunde göras utifrån detta. Inkomsterna från försäljning av uppgifter om områdesanvändning bedöms inte minska märkbart till följd av förnyelsen av lagstiftning, eftersom uppgifterna åtminstone inte under de första åren inte är tillgängliga på ett täckande sätt i datasystemet för den byggda miljön.

Vilken inverkan systemet har på den totala arbetsmängden och kostnaderna när det gäller begäran av planläggningsdokument beror på hur aktiva kommunerna och landskapen är med att frivilligt införa gällande beslutsdata i systemet. Det personarbete som krävs för begäran om uppgifter i kommuner minskar när det gäller beslut i enlighet med bygglagen (xx/202x) och markanvändnings- och bygglagen (132/1999) men det gamla materialet orsakar fortfarande personarbete och kostnader i kommunerna. För att kommunerna ska få alla fördelar av systemet och upphöra att sända uppgifter upprepade gånger till olika statliga myndigheter, ska systemet innehålla gällande och aktuell information om områdesanvändning.

Den föreslagna lagstiftningen kräver inte att information som genererats innan lagen trädde i kraft införs i systemet. Emellertid påverkas kommunernas kostnader, och å andra sidan också försäljningsinkomsterna, betydligt av i vilken grad uppgifterna är modifierade till informationsmodellformat. Kostnadsnivån för eventuell digitalisering av planer i Fastlands-Finland bedöms i en utredning av digitalisering av planer. Kostnadsnivån i hela landet varierar mellan 2 och 8 miljoner euro beroende på omfattningen av digitaliseringen⁵⁰. Finansierad av miljöministeriet pilottestas ett digitaliseringssätt av gällande planer, där alla gällande planer kan digitaliseras. Utöver pilottestet genomförs digitalisering av planer finansierad av finansministeriet inom ett projekt för digitalisering, *Kaavatiетоjen digitalisointi sekä kunnan kaavayhdistelmän digitoitiohje*⁵¹. Projektet möjliggör en betydande förnyelse av förfarandesätten i små och mel-

⁴⁸ I enlighet med 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) kan offentliga uppgifter som innehåller personuppgifter lämnas ut endast om mottagaren enligt bestämmelserna som gäller skydd av personuppgifter har rätt att spara och använda sådana personuppgifter. Bland annat bestående specificerande byggnadsbeteckningar ses som personuppgifter. Det är möjligt att lämna ut sådana personuppgifter, men det förutsätter att det är separat föreskrivet i lagen.

⁴⁹ [Kuntien teknisen sektorin myyntituotot](#). Muutostuuli Oy. 2021.

⁵⁰ Organiserande av digitalisering av planläggning. MM 2021.

⁵¹ Digitalisering av planläggningsinformation samt digitaliseringsanvisning för kommunen planläggningsammansättning. I projektet deltog utöver Lojo stad: Forssa stad, Hyrynsalmi kommun, Tavastehus stad, Imatra stad, Kervo stad, Kyrksläotts kommun, Karleby stad, Kouvola stad, Leppävirta kommun, St Michel stad, Nurmijärvi kommun, Björneborgs stad, Posio kommun, Saarijärvi stad, Sa-

lanstora kommuner. De kommuner som är med i projektet digitaliserar sin detaljplane-, generalplane- och/eller stranddetaljplaneinformation med informationsinnehåll och strukturer som är kompatibla i hela landet^{52,53}. Således när det gäller de kommuner som deltar i projektet är kostnaderna för digitalisering för gällande planer redan täckta. Detta projekt i samarbete med Finlands miljöcentrals projekt *Voimassaolevat kaavat rakennetun ympäristön tietojärjestelmään* utgör en god grund för övriga kommuner för digitalisering av sitt gällande planläggningsmaterial.

I och med datasystemet för den byggda miljön och informationsmodellen för planer ska kommunerna när planer för områdesanvändning uppgörs efterfölja kvalitets- och livscykelreglerna i informationsmodellen. Detta är ett nytt arbetssätt som säkrar enhetlig och kompatibel information. Kommunen kunde genomföra planläggningsprocessen för planer ända från början enligt en informationsmodell, varvid inget tilläggsarbete krävs för att spara uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön. Informationen kan också publiceras i datasystemet för den byggda miljön genom att generera planeringsuppgifter som gäller områdesanvändning på samma sätt som nu, men den information som produceras modifieras i slutet av processen till önskat informationsmodellformat. Risken är semantiskt felaktig information och utmaningen är att producera livscykelinformation. Den optimalaste lösningen för en smidig process och ett smidigt informationsflöde vore att planeringsinformationen genast producerades i ett riksomfattande informationsmodellformat. Övergången till de nya arbetssätten orsakar kostnader i början, tills aktörerna övergått till att producera planer i enlighet med kvalitets- och livscykelreglerna i ett tekniskt enhetligt format. Kostnaderna för detta kan inte bedömas exakt i detta skede, men informationen preciseras i kommunspecifika åtgärdsprogram inom Ryhti-ändringsstödet (år 2022) och datasystemet för den byggda miljön (åren 2023–2024). Man vet att särskilt små kommuner beställer en stor del av planläggningen av konsulter som har god beredskap att producera tekniskt enhetlig information.

En kommun eller en part som kommunen gett fullmakt ska enligt den föreslagna lagstiftningen validera den tekniska enhetligheten i planerna för områdesanvändning innan informationen införs i informationsresursen datasystemet för den byggda miljön. Valideringstjänsten byggs upp i gränssnittet för sparande i datasystemet för den byggda miljön.⁵⁴ Valideringstjänsten är en av de första helheterna som byggs, för att man med kommunerna kan testa om planens form är tekniskt riktig i relation till den riksomfattande informationsmodellen för planen.⁵⁵ Valideringstjänsten medför inga tekniska kostnader för kommunerna.

Samverkande konsekvenser med bygglagen

Enligt förslaget till bygglag ändras lämnandet av bygguppgifter på så vis att bygglovsuppgifter i fortsättningen i stället för till befolkningsdatasystemet lämnas till datasystemet för den byggda

vonlinna stad, Sibbo kommun, Seinäjoki stad och Etseri stad. Projektet samarbetar med projektet KAA-TIO i Uleåborgs stad, med miljöministeriets projekt RYHTI samt med programvaruleverantörer och konsulter. Finlands Kommunförbund stöder genomförandet av projektet.

⁵² Digitalisering av planläggningsinformation samt kommunens digitaliseringsanvisning för planläggningsammansättningen, Kommunernas projektansökan för digitaliseringssporrar. Ansökan inlämnades av Lojo stad 2022.

⁵³ I projektet genomförs de riksomfattande informationsmodellerna för planer som skapas inom projektet RYHTI samt de digitala verktyg som utförts i Uleåborgs stads projekt KAATIO nyttjas.

⁵⁴ [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä RYTJ Ulkoiset kytkennät](#), s. 36. Finlands miljöcentral 14.12.2021

⁵⁵ [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tiekartta](#). Miljöministeriet. 30.3.2022

miljön. Enligt 73 § i förslaget till bygglag ska kommunen publicera beslut om bygglov inklusive bilagor för en byggnad eller ett annat byggnadsobjekt, beslut om tillstånd för landskapsarbete, beslut om rivningstillstånd, beslut om avvikelsetillstånd, planeringsmodell för en byggnad, utförandemodell för en byggnad och uppgifter till datasystemet för den byggda miljön i ett kompatibelt och maskinläsbart format på så vis att uppgifterna är tillgängliga för övriga myndigheter via gränssnitt. I miljöministeriets förordning ges mera ingående bestämmelser om vilka uppgifter som krävs om en byggnad samt om planeringsmodeller och utförandemodeller och om kompatibla och maskinläsbara uppgifter och hur de levereras.

Enligt förslaget till bygglag utökas det informationsinnehåll som kommunen behandlar i anknytning till bygglov, i första hand på grund av målen för klimatet och den cirkulära ekonomin. I lagförslaget föreskrivs om digitalt format för bygglovshandlingar. I och med de föreslagna ändringarna blir informationsinnehållet i datasystemet för den byggda miljön mera omfattande än de byggnads- och lägenhetsuppgifter som i nuläget finns i befolkningsdatasystemet. Enligt lagförslaget ska kommunen lämna informationsinnehåll i enlighet med detta till datasystemet för den byggda miljön. Det informationsformat som krävs i bygglagen är det samma som det informationsformat som krävs i datasystemet för den byggda miljön. Då sparar kommunerna kostnader, eftersom informationen kan överföras som sådan från ett eget system via ett gränssnitt. Större mängder filer och större filer jämfört med nu ökar inte nämnvärt kostnaderna för behandling av filer. Ansvaren för riktigheten i uppgifterna ändras inte, så detta orsakar inga särskilda kostnader för kommunerna. Informationsproducenten korrigerar fel i uppgifterna genom att spara rätt uppgifter i sitt system, där uppgiften förmedlas via gränssnitt till datasystemet för den byggda miljön eller genom att använda alternativa sätt att spara uppgifter i datasystemet för den byggda miljön. Uppgifter som publicerats i datasystemet kan versioneras, varvid historikuppgifter för planer sparas.

Information om en byggnad sänds i första hand via gränssnitt till datasystemet för den byggda miljön. Ett nytt gränssnitt ersätter informationsflödet till befolkningsdatasystemet. Informationsinnehållet och formen på gränssnittet ändras och uppdateras från KuntaGML till en riksomfattande informationsmodell för byggtillstånd, och informationsinnehållet utökas. Kommunerna ansvarar för sina egna datasystem och beställer således arbete för att uppdatera sina gränssnitt för att motsvara det riksomfattande informationsinnehållet. Efter att en kommun börjat använda ett uppdaterat gränssnitt, kan kommunen slopa informationsförmedlingen till befolkningsdatasystemet, eftersom informationsinnehållet i bygglovet innehåller de byggnads- och lägenhetsregisteruppgifter som krävs. I fortsättningen kan befolkningsdatasystemet få de uppgifter som behövs från datasystemet för den byggda miljön.^{56 57} Kommunen har möjlighet att publicera uppgifter också på andra sätt är via tekniska gränssnitt, om det ur ekonomiskt eller tekniskt perspektiv inte ändamålsenligt för kommunen att använda tekniska gränssnitt. I praktiken publiceras uppgifterna i ett gränssnitt för sparande som administreras i det allmänna datanätet. Gränssnittet medför inga kostnader för kommunerna men på lång sikt minskar kommunernas kostnader när de övergår till tekniska gränssnitt och automatiserar lämnande av uppgifter. De uppskattade kostnaderna för kommunerna i regeringens proposition gäller systemändringar både inom områdesanvändning och byggtillstånd.

Utöver ändringar i datasystem uppstår indirekta utbildningsbehov. Kommunerna och landskapsförbunden väntas temporärt behöva utbildning för personalen till totalt 5,2 miljoner euro åren

⁵⁶ [VTJ:n ja RYTJ:n tahtotilan kuvaus](#). Pro memoria som ett resultat av samarbetet. Miljöministeriet Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata 2.6.2021

⁵⁷ [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tiekartta](#). Miljöministeriet. 30.3.2022

2023–2027. Kalkylen baserar sig på bidragsprogrammet för utbildningen informationsmodellkoordinator som genomförs inom projektet Ryhti, och våren 2022 fick totalt 20 kommuner stöd och det totala stödbeloppet uppgår till 160 000 euro.

Som en ny förfarandemodell för byggnadstillsyn innehåller bygglagen sändning av informationsmodellbaserade planerings- och utförandemodeller (BIM). För att nyttja dessa krävs anorlunda kunskaper än de traditionella kunskaperna inom byggtillsynen. I en del kommuner behandlas redan planer som baseras på informationsmodeller, en del kommuner nyttjar dem delvis redan nu. I kommuner där det inte byggs särskilt mycket, behövs sannolikt ingen kompetens inom informationsmodeller i en nära framtid, eftersom man kan stöda sig på kommuner där det byggs mera och som har kompetens för behandling av informationsmodeller. Kommunerna köper redan nu kunskaper av andra kommuner när det gäller krävande byggprojekt.

I regeringens proposition som gäller bygglagen föreslås att åtgärdstillståndet slopas och tillståndströskeln för byggande höjs. Om tillståndspliktighet föreskrivs i 42 § i bygglagen, som innehåller en förteckning över byggobjekt som kräver bygglov. Utöver detta kan tillståndspliktigheten övervägas till exempel gällande områdesanvändning och stadsbild eller för att säkerställa genomförandet av väsentliga tekniska krav. Kommunen kunde emellertid förorda i byggnadsordningen att bygglov inte behövs i kommunen eller i en del av den om byggprojektet kan anses ringa. Den nya regleringen gör till vissa delar tillståndspliktigheten enhetligare, men lämnar fortfarande kommunerna prövningsrätt att besluta om tillståndspliktighet, varvid det kan förekomma skillnader mellan kommunerna när det gäller tillståndspliktigheten för byggande. I regeringens proposition som gäller bygglagen bedöms att en höjning av tillståndströskeln minskar antalet tillstånd med cirka en tredjedel.

Finlands miljöcentral har enligt den föreslagna lagstiftningen i framtiden rätt att få uppgifter ur Skatteförvaltningens uppgifter om byggnader och konstruktioner. Finlands miljöcentral, Lantmäteriverket och Skatteförvaltningen kan i samarbete generera en jämförelse av uppgifter om byggnader och konstruktioner och lämna uppgifterna till kommunen. Då fås de uppgifter som behövs också om byggobjekt som är utanför tillstånden i bygglagen. Informationsförbindelsen i sig ersätter inte det nuvarande anmälningsförfarandet i markanvändnings- och bygglagen, utan uppgifterna kommer i ett senare skede med fördröjning till kommunerna och Skatteförvaltningen. I detta förslag föreslås rätt att få uppgifter för vissa ämbetsverk, med vilka man till vissa delar kan förbättra kommunerna uppgifter om byggnader och konstruktioner.

Uppgifter som lämnas till datasystemet för den byggda miljön kommer att variera enligt vilka uppgifter som lämnas om objekten i fråga. För en del objekt lämnas uppgifter och handlingar i enlighet med tillståndsförfarandet, medan man för motsvarande objekt i en annan kommun kan lämna uppgifter i enlighet med andra förfaranden. Kommunen antas vara delaktig i lämnandet av uppgifter i enlighet med andra förfaranden.

I 72 § i regeringens proposition till bygglag föreslås som ett krav och uppgifter i myndighetsöversikter lämnas till datasystemet för den byggda miljön. Uppgifter ska lämnas i ett kompatibelt och maskinläsbart format på så vis att de är tillgängliga för andra myndigheter via gränssnitt. Liksom för uppgifter om beslut om bygglov ska kommunerna uppdatera gränssnitt i sina datasystemet till att motsvara det riksomfattande informationsinnehållet för sändning av uppgifter i myndighetsöversikter.

4.2.1.8 Konsekvenser för samhällsekonomin

Lagen om datasystemet för den byggda miljön och dess författningar ingen direkt inverkan på nationalekonomin. Lagen möjliggör tillsammans med bygglagen (x/202x) och ändringarna i

markanvändnings- och bygglagen nya arbetssätt i företag som verkar inom markanvändning och byggande, vilket indirekt påverkar hela sektorn via långa konsekvenskedjor. Lagstiftningen kan orsaka indirekta konsekvenser som speglas i nationalekonomin, om lagen eller tillämpningen av den i betydande grad påverkar företagens eller den offentliga sektorns investeringar eller produktivitet, import och export, konsumtionen i större omfattning, skatteintäkterna eller sysselsättningen eller nämnda faktorer i hela landet eller i betydande grad regionalt.

Varje år används cirka 10,74 miljarder euro på skötsel och underhåll av byggnadsbeståndet och infrastrukturen för den byggda miljön. Den direkta nyttopotentialen i datasystemet för den byggda miljön är cirka 530 miljoner euro per år. För att nyttan ska realiseras krävs dock utöver ett riksomfattande datasystem betydande investeringar i datasystemen bland aktörer i sektorn och i ökat kunnande.⁵⁸

De direkta fördelarna inom den offentliga sektorn uppstår som kostnadsbesparingar till följd av effektivare förvaltning av det offentliga byggnadsbeståndet samt effektivare myndighetsverksamhet. Med utvecklade metoder för hantering av byggnadsinformation kan man uppnå kostnadsfördelar på 20–40 procent under byggnadernas livscykel⁵⁹. Med utvecklad förvaltning av det offentliga byggnadsbeståndet kan man i flera kommuner och i statens fastighetsbestånd uppnå betydande kostnadsinbesparingar eller åtminstone hindra en kostnadsökning i framtiden. Det offentliga byggnadsbeståndet har ett värde på totalt över 100 miljarder euro och förvaltningskostnaderna är i klassen en miljard. Varje år görs för cirka en miljard euro nya investeringar i det offentliga byggnadsbeståndet. Enligt detta kunde man med utvecklad informationshantering, som en del av bättre fastighetsförvaltning, uppnå inbesparingar på 300–500 miljoner per år.⁶⁰

Digitala lösningar nyttjas allt mera inom byggnadssektorn. Digitala lösningar kunde bildas snabbare än nu, om planläggnings- och byggnadsinformationen vore informationsmodellbaserad, maskinläsbar och kompatibel. Syftet med denna lag är att undanröja hinder för digitalisering av den byggda miljön och således indirekt snabba upp den digitala utvecklingen. Digitaliseringen kan minska företagets kostnader, öka produktionen i hela sektorn och öka produktiviteten i hela sektorn. Den föreslagna regleringens inverkan på utvecklingen i hela sektorn beror på marknadens dynamik och på hur marknaden anpassar sig till förändringen. Eftersom arbetskraften och produktionsinsatserna i någon mån kan överföras till övriga sektorer, beror de totala ekonomiska konsekvenserna på helhetsdynamiken bland sektorerna och ekonomin.

Med hjälp av aktuella, informationsmodellbaserade, kompatibla och enkelt tillgängliga uppgifter kan företag som verkar inom markanvändning och byggande samt fastighetsägare betydligt minska det manuella och upprepade arbetet samt därmed förbättra de funktioner och processer som anknyter till byggande och nyttjande av byggnader samt underhåll av byggnader. Nyttjandet av digitalisering minskar de operativa kostnaderna för företag i branschen och ger möjligheter att med nuvarande insatser åstadkomma bättre produktion, vilket kunde förbättra produktiviteten i byggandet och funktioner som anknyter till byggande.

Med hjälp av digitalisering kan företag också skapa helt nya lösningar och affärsverksamhet inom sektorn byggande. Särskilt planering som baserar sig på informationsmodeller och den

⁵⁸ Rakennetun ympäristön tiedon hallinnan tuottavuusanalyysi – alustava materiaali, Valtiovarainministeriö. 16.1.2020.

⁵⁹ Pandia Oy, 2019

⁶⁰ Digitalisuuden läpivienti ja laaja hyödyntäminen, Pöyry. 2019, sidorna 19–20

effektivare tillverkningen i förväg som denna planering möjliggör har i utredningar identifieras möjliggöra nya affärsmodeller, effektivare verksamhet samt skalning av byggtjänster såväl i Finland som internationellt⁶¹. Investeringarna i byggbranschen väntas öka i och med digitaliseringen och i initialskedet gälla främst utveckling av ny programvara och nya arbetsätt, vilket kunde ha en temporär ökande effekt på investeringarna i byggsektorn.

Den tekniska utvecklingen kan öka produktiviteten i byggsektorn. Utvecklingen av digitalisering inom byggande och planering ökar enligt utredningar produktiviteten i byggandet. Produktionen i byggandet ökar med digitalisering samt genom att öka investeringar i ny teknik och i utveckling av nya lösningar i sektorn, genom att minska företagets kostnader och öka den nuvarande affärsverksamheten (produktiviteten) samt genom att med utvecklingsinsatser skapa ny efterfrågan på nya lösningar och tjänster. Digitaliseringen stöder både en ökad produktivitet i verksamhet som anknyter till den byggda miljön och ökar produktiviteten i övriga samhällsfunktioner samt uppkomsten av nya innovationer och har således en positiv inverkan på nationalekonomin. Informationshantering som gäller den byggda miljön väntas ge en ekonomisk fördel på 1,5 miljarder euro för samhället.⁶²

4.2.1.9 Övriga konsekvenser för myndigheter

Miljöministeriet och Finlands miljöcentral har som ett tjänstearbete år 2017 bedömt att det i cirka 100 lagstadgade myndighetsprocesser behövs uppgifter om planering av områdesanvändning eller bygglov. Nedan beskrivs tre exempel på uppskattning av fördelarna.

Finlands Skogscentral bedömer att om de processer som nyttjar generalplaneuppgifter automatiseras 20–30 procent, är den årliga kostnadsinbesparingen cirka 0,5 miljarder euro per år. Detta är bara sparpotential i en process hos en myndighet. Om alla potentiella inbesparingar hos myndigheter som nyttjar uppgifter i generalplaner kalkyleras, har vi inom några år en situation där digitaliseringen av generalplaner redan sparar in alla kostnader för digitaliseringen.⁶³

I definieringsarbetet för datasystemet för den byggda miljön upprättades mera exakta kalkyler om kostnadsfördelar med datasystemet i olika myndighetsuppgifter. Exempelen beskriver vilken information som behövs för att utföra en uppgift, vilka problem som är förknippade med nyttjandet av information för en uppgift, hur omfattande verksamheten är, vilka fördelar datasystemet för den byggda miljön kan medföra för uppgiften, och vilka ekonomiska fördelar datasystemet för den byggda miljön kan medföra för respektive uppgift.

Finlands 22 regionala ansvarsmuseer ger var och en varje år cirka 200 utlåtanden om projekt som gäller planläggning och skyddande. Museets sakkunniga behöver planläggningsinformation och byggnadsinventeringsinformation för att ge ett utlåtande. Problemet är att regionala ansvarsmuseer verkar i flera kommuners område, och måste begära uppgifter av enskilda kommuner. En utmaning är också att Lantmäteriverket kan få fastighetsuppgifter som enskilda sökningar, men uppgifterna borde fås för till exempel en hel kommuns område i en tabell. Enligt en intervju med sakkunniga, om materialet är tillgängligt från ett ställe över kommungränserna kan beredningstiden minska från 2–3 veckor till 1–2 veckor och samtidigt sparas en arbetsdag (20 procents inbesparing i arbetstid). Den ekonomiska nyttan bedöms som sparade arbetsdagar

⁶¹ Etna (2020). Rakennusalan kilpailukyky ja rakentamisen laatu Suomessa. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2020:24.

⁶² Rakennetun ympäristön tiedon hallinnan tuottavuusanalyysi – alustava materiaali, VM 2020

⁶³ [Yleiskaavojen digiloikka metsään – Hankeraportti. CGI Group Inc. 22.2.2019 s. 16](#)

till totalt 924 000 euro per år. I praktiken betyder effektivare arbetsprocesser i organisationens vardag att samma utlåtanen kan fås med mindre arbete och den sparade arbetstiden kan användas för andra uppgifter.⁶⁴

Utöver att utföra räddningsuppgifter ger räddningsverken utlåtanen om planlägningsprocesser och vid behandling av byggtillstånd. Enligt ett servicenivåbeslut inom räddningsverket i Mellersta Finland görs det inom området med 22 kommuner för räddningsverket i fråga cirka 400–600 expertprestationer och resursbehovet för styrning av byggande och markanvändning är 3,5 årsverken. Om man antar att räddningsverket i Mellersta Finland är ett genomsnittligt räddningsverk i Finland, finns det cirka 8 800 prestationer i hela landet per år och resursbehovet är 77 årsverken. Om man antar att fördelen med enklare tillgång till planlägnings- och byggnadsuppgifter är i klassen 20 procent, i samma linje som den uppskattade fördelen för museer med regionansvar, är den potentiella nyttan med insparad arbetstid med finsk medianlön upp till 800 000 euro per år.⁶⁵

4.3 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

4.3.1 Konsekvenser för kommuner och landskapsförbund

Konsekvenser för sändning av information om områdesanvändning

Enligt propositionen ska planer för områdesanvändning upprättas i formen informationsmodell och de ska utan dröjsmål levereras till datasystemet för den byggda miljön. Om sändande av uppgifter som gäller byggande föreskrivs i bygglagen och de ska levereras i samband med tillståndsbeslut och när byggandet framskrider.

Kommunernas verksamhet påverkas märkbart av kravet på uppgifter i en informationsmodell och att de ska levereras. Till en början orsakar planläggning i informationsmodellformat mera arbete i kommuner och nya arbetssätt ska köras in. I och med digitaliserad planläggning ändras hela sättet att upprätta planer till informationsmodellformat. Det är fråga om en stor ändring i tanke- och arbetssätt. Fördelarna realiserar på längre sikt, efter övergången till de nya arbetssätten. Sändandet av uppgifter till olika myndigheter slopas och uppgifterna lämnas bara en gång. Att lämna in kompatibla uppgifter i informationsmodellformat via gränssnitt till datasystemet för den byggda miljön underlättar kommunerna förpliktelse att sända uppgifter. I stället för att uppgifter sänds många gånger som nu (bland annat till närings-, trafik- och miljöcentralerna, Skatteförvaltningen, Lantmäteriverket, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Regionförvaltningsverket, Finlands miljöcentral) behöver kommunen lämna in uppgifter endast en gång till ett ställe och datasystemet för den byggda miljön delar uppgifterna vidare till övriga myndigheter. Man kunde etappvis slopa informationsöverföringsförpliktelse till olika aktörer, vilket frigör resurser för annat arbete. Landskapsförbundens verksamhet påverkas inte lika mycket men i förändringarna är likartade som i kommunerna. Tolkning av planer för kunder kräver också i fortsättningen personarbete.

Nu insamlas och lämnas uppgifter till olika myndigheter i bestämda format i filer eller till och med på papper. Förnyelsen ger kommunerna stora möjligheter att minska personarbetet. Detta

⁶⁴ [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä \(RYTJ\): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus](#). Muistio Ramboll Finland Oy. 14.1.2022 s. 11

⁶⁵ [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä \(RYTJ\): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus](#). Muistio Ramboll Finland Oy. 14.1.2022 s. 11

möjliggörs i huvudsak med automatisk informationsöverföring på så vis att material som uppstår i varje process är tillgänglig för olika myndighetsparter i ett samlande system via gränssnitt i rätt format. Varje år fattas i genomsnitt 1 200 beslut om att godkänna planer. Varje år lämnas cirka 167 000 st. begäran om planläggningsdokument till kommunerna. Det finns potential till stora inbesparingar i arbetstid både för parter som begär och parter som överläter informationsmaterial.

Information om områdesanvändning och byggtillstånd finns samlad tillgängliga

Tack vare informationsmodellformatet genereras planläggningsinformation i ett sådant format som gör det betydligt enklare än nu att vidarenyttja informationen. Det material som gäller en gällande plan eller ett planförslag kunde via ett gränssnitt införas i ett planeringsprogram, varvid till exempel områdesgränser i vektorformat kunde nyttjas direkt i vidareplaneringen såsom i byggnads- och gatuplanering. Planer för områdesanvändning som upprättats i enlighet med en enhetlig informationsmodell kan jämföras över kommungränserna och en standardiserad informationsmodell underlättar samarbetet mellan kommunerna. De informationsmodeller som används inom planläggningen ger en bättre integrering av plannivåer och informationsmodellen för detaljplaner ger fördelar vid behandling av byggtillstånd. En fördel är också att den definiering som gäller informationsmodellen är enhetlig i hela landet och kommunerna behöver inte själva göra egna definitioner av informationsmodellerna.

En i formatet informationsmodell möjliggör behandling av maskinell information, såsom enklare geografisk informationsanalyser och övriga analyser i en enskild kommun och mellan olika kommuner. Olika myndigheter har nytta av jämförbara, kompatibla och maskinläsbara uppgifter om områdesanvändning. Till exempel uppföljning och anvisningar blir enklare i närings-, trafik- och miljöcentralerna och i övriga ämbetsverk, när fördelar uppstår för miljövärd, miljöskydd och miljötillsyn till följd av bättre tillgång till information. Strukturell information om planering av områdesanvändning kan nyttjas i forskning, i planering av servicenätverk, i statistik och i övriga informationsresurser och system. Numera planeras samtidigt med planläggningsprocessen också tomtindelningar, samhällstekniska system, gator och övriga allmänna områden. Den största nyttan för planeringen åstadkommer man om också de övriga planeringsprocesserna baseras på informationsmodeller.

Delning av information i maskinläsbart format ger en smidigare informationsöverföring mellan olika processer och minskar risken för fel i tolkningen av informationen.

Datasystemet för den byggda miljön möjliggör också betydligt mindre manuellt arbete i miljö-tillståndsprocesser som överskrider kommungränser. Miljö-tillstånd beviljas av regionförvaltningsverken och kommunerna miljöskyddsmyndigheter. I processer för beviljande av miljö-tillstånd informerar miljö-tillståndsmyndigheten om ansökan med en kungörelse, varefter övriga myndigheter om de så vill kan ge ett utlåtande om ansökan, och de delaktiga kan lämna in anmärkningar och invånarna i projektets influensområde kan uttrycka sin åsikt om ärendet. Efter att ha hört utlåtanden och anmärkningar av de sökande fattar miljö-tillståndsmyndigheten beslut i ärendet. Utmaningen i processen är att planläggningsuppgifter om området behövs för utlåtanden, anmärkningar och åsikter, men planläggningsuppgifterna kan vara svårtillgängliga och finnas på olika ställen, i olika format och se olika ut. Problem förekommer särskilt i projekt som gäller flera kommuners område och planläggningsuppgifterna borde fås enklare. När planerna finns tillgängliga på ett ställe oberoende av kommungränser, behöver man inte söka uppgifter på olika ställen. Enligt en försiktig uppskattning sparas minst en dags arbete för en person per utlåtande, varvid beredningstiden för ett utlåtande kunde förkortas från nuvarande 2–3 veckor till 1–2 veckor.

Ibruktage och nyttjande av datasystemet för den byggda miljön kräver ändringar i myndigheternas processer, de datasystem och program som används samt ändringar i arbetssätten och därmed eventuellt utbildning. Övergångsperioden för lagen och möjligheten att lämna in de uppgifter som krävs till datasystemet för den byggda miljön via ett gränssnitt för sparande som administreras i det allmänna datanätet möjliggör för myndigheterna att förnya och uppdatera sina datasystem och program på ett flexibelt sätt inom tidsgränserna i avtalen och program i samband med normala uppdateringar.

För att de omfattande fördelarna ska realiseras med kompatibla och maskinläsbara uppgifter om områdesanvändning och byggande, krävs en omfattande digitalisering av processer också i övriga samhällssektorer, eftersom till exempel mångfacetterade källuppgifter krävs för planläggning. Således realiseras omfattande fördelar först på lång sikt och i början kräver digitaliseringen av processer investeringar.

Ändringar i administration och arbetssätt som gäller planeringsuppgifter om områdesanvändning

Kommunerna upprättar och delar på olika sätt planeringsuppgifter som gäller områdesanvändning. Det finns ingen enhetlig praxis. Kommunerna har bland annat olika åtkomst- och gränssnittstjänster för delning av uppgifter. För smidiga processer och ett smidigt informationsflöde är det optimala att planeringsuppgifter produceras i ett riksomfattande informationsmodellformat, varvid det ända från början är kompatibelt med datasystemet för den byggda miljön. Det är sannolikt att små kommuner och sådana kommuner som har enkla informationssystem och ingen egen informationsresurs för planer, i första hand nyttjar ett gränssnitt för sparande som administreras i det allmänna datanätet. De kommuner som har möjlighet att administrera mera omfattande datasystem och som redan nu har informationsresurser för planer, bygger ett gränssnitt i datasystemet.

Många, vanligen små kommuner har lagt ut planläggningen på konsulter. Uppskattningsvis 60 procent av kommunerna beställer planer och uppdatering av planer av konsulter. Sådana kommuner har inte nödvändigtvis planläggare eller kunniga inom geografisk information, planeringsverktyg eller datasystem för planering. För planläggning använder små kommuner planeringskonsulter eller olika samarbetslösningar med övriga kommuner. När det gäller dessa kommuner medför de nya förpliktelserna inga stora ändringar i kommunernas verksamhet. Däremot medför förpliktelserna ändringar i avtalen mellan kommuner och planläggningskonsulter.

I och med ändringen uppstår behov av att förnya processerna för områdesanvändning till kompatibla, informationsmodellbaserade processer. Ändringen medför behov av att uppdatera arbetssätten för planering av områdesanvändning. Centrala åtgärder som kommunerna ska vidta till följd av förnyelsen och för att få de väntade fördelarna är att utveckla den interna verksamheten. Kommunerna bör börja tillämpa gemensamma anvisningar och begrepp, pilottesta nya arbetssätt och lösningar, säkerställa kompatibiliteten i informationsmodellerna genom att testa dem och nyttja standardiserade informationsstrukturer. Åtgärderna i fråga stöds i miljöministeriets projekt Ryhti åren 2020–2024 samt i stödåtgärder som föranleds av ändringar i lagstiftningen. Med kommunerna kommer man att pilottesta lämnandet av uppgifter om byggtillstånd och planläggningsuppgifter till datasystemet för den byggda miljön på så vis att resultaten av pilottestningen kan skalas till alla kommuner. I och med pilottestningen som görs under projektet Ryhti preciseras kostnaderna för kommuner och landskapsförbund vad gäller idrifttagning av datasystemet. Leverantörer av datasystem till kommuner och landskapsförbund borde gärna delta i pilottestet, och med dessa kan kostnaderna uppskattas noggrannare än nu.

Övergången till informationsmodellbaserad planläggning främjas också bland annat med projektet Kaatio (2022–202X), där syftet är att skala resultaten till alla kommuner. När överföringen av information från befolkningsdatasystemet till datasystemet för den byggda miljön möjliggjorts, börjar man år 2024 kommun för kommun att övergå från att lämna in i stället för att lämna uppgifter om byggnader och lägenheter till befolkningsdataystemet lämna in dem till datasystemet för den byggda miljön. Syftet är att pilottesta lösningen med kommunerna på så vis att kommunernas alla nuvarande leverantörer av datasystem är med, varvid lösningen kan skalas till andra kommuner och det blir enklare för dem att övergå till att använda datasystemet för den byggda miljön.

I och med ändringen ska personalen utbildas och stödas under övergången till informationsmodellbaserad planering av områdesanvändning. Den informationsbaserade planläggningen är framförallt ett verktyg för planläggarna, och utvecklingen och kompetensutvecklingen som gäller arbetet fokuserar på innehållsfrågor i planeringen och på interaktion. Kommuner som nu upprättar planer med program för geografisk information använder sig redan av informationsmodellbaserad planering. De föreslagna bestämmelserna kräver betydande utbildning i nya arbetssätt och utveckling av kompetensen. Emellertid är det viktigt att se att det är redan är vardag i flera kommuner att utveckla verksamheten och beakta digitaliseringen också utan de föreslagna ändringarna i planeringen av områdesanvändningen. Samma gäller de program som används vid planering av områdesanvändning samt vid administration och uppdatering av programmen.

Planering av områdesanvändning enligt informationsmodeller medför fördelar i olika planerings- och administrationsprocesser. Planer i formatet informationsmodell och övriga planer för områdesanvändning är till fördel i kommunens eller regionens strategiarbete, landskapsplanläggning, generalplanläggning, detaljplanläggning samt följning och planering av planläggning, i fastighetsbildning och till exempel uppgörande av tomtindelningar. I planering av infrastruktur är planering av områdesanvändning i enlighet med en informationsmodell till nytta för planering av trafiksystemet, planering av gator och kommunalteknik, planering av grönområden, elbolagens planeringsuppgifter. Planeringsinformation i informationsmodellformat i områdesanvändning kan nyttjas i processer för byggherreverksamhet och byggande, såsom till exempel i projektplanering, byggnadsplanering, fastighetsutveckling, styrning av byggande och tillståndsförfaranden.

Ändringar i datasystem, program och gränssnitt

De byggnads- och lägenhetsuppgifter som nu lämnas till befolkningsdatasystemet lämnas framöver till datasystemet för den byggda miljön som en del av uppgifter om byggtillstånd. När kommunerna i stället för att lämna uppgifter till befolkningsdatasystemet lämnar uppgifter till datasystemet för den byggda miljön, ska kommunernas gränssnitt ändras till att REST-gränssnitt i enlighet med informationsmodellen i datasystemet för den byggda miljön. Datasystemet för den byggda miljön utgör för kommunerna ett enhetligt REST-baserat gränssnitt som grundas på datasystemet i datasystemet för den byggda miljön⁶⁶.

Kommunerna har flera olika tekniska sätt och verktyg att producera och nyttja planeringsuppgifter som gäller områdesanvändning. I planläggningen nyttjas olika CAD-baserade program, till exempel CAD Area plan, eller geografiskt information-program såsom ESRI ArcMapi, MapInfo, QGIS, Bentleys program OpenCities Mapi eller Microstations Stella och Trimble's Locus.

⁶⁶ Gränssnittsbeskrivningarna beskrivs utförligare i publikationen RYTJ:n ulkoiset kytkennät i kapitel 5.2 Rajapintateknologiat. (RYTJ:n määrittelytyö 2022a).

Alla program följer en egen logik, men det finns också likheter mellan geografisk information-baserade program när det gäller vissa logiska funktioner. En del kommuner använder samma program för flera än ett syfte, indelningen i planeringsprogram, program för geografisk information och karttjänster är inte entydig.

Rekommendationen är att upprätta en plan genast i början av processen för områdesanvändning som geografisk information i enlighet med den riksomfattande informationsmodellen. Det riksomfattande informationsmodellformatet kräver uppdatering av de nuvarande CAD- och GIS-programmen som innehåller geografisk information-egenskaper. CAD-program utan geografisk information-funktioner är inte längre användbara i hela produktionskedjan för en plan och skulle kräva att planläggningsuppgifterna ändras till ett riksomfattande informationsformat vilket innebär extra arbete. Producerande av en informationsmodell för en plan stöds bäst av olika program för geografisk information, vars programlogik stöder geografisk information och administration av databaser. Tillämpande av geografisk information på informationsmodellen för en plan har testats och börjat användas särskilt när det gäller generalplaner, landskapsplaner och havsområdesplanering.

Efter övergångsperioden validerar kommunen eller en part som kommunen beviljat fullmakt att göra det, den tekniska enhetligheten i planerna innan uppgifterna införs i datasystemet för den byggda miljön. Valideringstjänsten byggs in i gränssnittet för sparande i datasystemet för den byggda miljön. Valideringstjänsten är en av de första helheterna som byggs i datasystemet, för att till exempel den tekniska kvaliteten och enhetligheten i planerna i relation till den riksomfattande informationsmodellen för en plan kan testas med kommunerna. Kommunen eller landskapsförbundet ansvarar för kvaliteten och riktigheten i innehållet. När det gäller planeringsuppgifter för områdesanvändning orsakar informationsöverföring till datasystemet för den byggda miljön inget extra arbete för informationsproducenten (kommuner och landskapsförbund) utan det är helt eller nästan helt automatiskt, om det för informationsöverföringen skapas ett gränssnitt mellan informationsproducenten och datasystemet. Då inför informationsproducenten i gränssnittet de uppgifter som ska överföras, och därifrån söker datasystemet för den byggda miljön uppgifterna.

Planläggning i informationsmodellformat kräver mera omsorgsfullhet i det tekniska utförandet av planerna och att den tekniska enhetligheten kontrolleras i valideringstjänsten i datasystemet för den byggda miljön. En plan är inte längre enbart en kartbild, utan ett smart informationsinnehåll i ett bestämt format. Planer upprättas nuförtiden med CAD-program eller med program för geografisk information, och i dessa ingår informationsmodellering med objekt med geografisk information, nivåsystem och attribut. För att använda den riksomfattande informationsmodellen krävs att man lär sig nya regelverk för modellering, men mängden arbetstid per modellering ökar inte nämnvärt beroende på användargränssnittet i planeringsprogrammet.

4.3.2 Konsekvenser för statliga myndigheter

Datasystemet för den byggda miljön påverkar betydligt myndigheternas verksamhet, eftersom helhetsbilden av planering och byggande förtydligas och förbättras på riksnivå i och med materialet som införs i det nya, riksomfattande datasystemet, när uppgifterna är tillgängliga över kommungränserna och i maskinläsbart format på ett ställe. Aktuella och tillförlitliga uppgifter kan nyttjas i beslutsfattande och över dessa kan upprättas noggrannare och mer jämförbar statistik, prognoser och modelleringar än tidigare. Man kan avstå från de nuvarande, resurskrävande separata verktygen.

Myndighetsprocesserna blir effektivare, när automatiserad och standardbaserad informationsöverföring minskar manuellt sökande, ordnande, flyttande och ändrande av information. Nedan

konstaterade konsekvenser för myndigheter är samverkan av bygglagen (xx/202x) och denna regeringsproposition.

Konsekvenser för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

I och med att datasystemet för den byggda miljön tas i drift kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata upphöra med administrationen av byggnads- och lägenhetsuppgifter. Administrationsteamet omfattar nu cirka 10 årsverken. En eventuell förändringsstig till detta har planerats med Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på så vis att störningsfri funktion av informationstjänsterna i befolkningsdatasystemet säkerställs under hela ändringsprocessen. Om tekniska detaljer i ändringen överenskomms med Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Enligt planerna ska de första uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön införas med en första nedladdning av byggnads- och lägenhetsuppgifter från befolkningsdatasystemet hösten 2023, varefter datasystemet för den byggda miljön börjar använda ändringsgränssnittet för informationstjänsten befolkningsdatasystemet. Med Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har avtalats att deras gränssnitt för ändring av information är tillgängligt för datasystemet för den byggda miljön i slutet av hösten 2023. När överföringen av information från befolkningsdatasystemet till datasystemet för den byggda miljön har säkerställts, har det planerats att mottagaren för sändning av byggnads- och lägenhetsuppgifter ändras år 2024 kommun för kommun från befolkningsdatasystemet till datasystemet för den byggda miljön. Målet är att pilottesta lösningen med kommunerna på så vis att alla nuvarande leverantörer av datasystemet till kommunerna är med, varvid lösningen kan skalas till övriga kommuner, och det blir lättare för dessa att övergå till användare av datasystemet för den byggda miljön. Datasystemet för den byggda miljön ska tillhandahålla uppgifter för befolkningsdatasystemet via ett gränssnitt i samma format, som befolkningsdatasystemet nu använder med kommunerna, för att så små ändringar som möjligt behövs i befolkningsdatasystemet. När all informationsöverföring i kommunerna övergår till datasystemet för den byggda miljön, kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata överväga vilka uppgifter om byggnader och lägenheter som behövs i myndighetens egna funktioner och vilka uppgifter som ska nyttjas från datasystemet för den byggda miljön. Eventuella beslut ska fattas separat vad gäller vidareutveckling av befolkningsdatasystemet som administreras av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller om framtiden för byggnads- och lägenhetsuppgifter i befolkningsdatasystemet.

Ambitionen är att av de informationstjänstkunder till befolkningsdatasystemet som gäller byggnads- och lägenhetsuppgifter är Skatteförvaltningen och Statistikcentralen de första som övergår som användare av informationstjänsterna i datasystemet för den byggda miljön under år 2024. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata upphör med varandra påföljande leveranser av filer inom år 2024, varvid det är möjligt att informationstjänstkunderna övergår till ändringsgränssnittet i befolkningsdatasystemet. I merparten av de nuvarande informationstjänsterna behövs både byggnads- och befolkningsuppgifter (till exempel adresser till personer). Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska också framöver tillhandahålla dessa tjänster. När det gäller andra kunder till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata bör det utredas vilka informationstjänster Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kunde slopa, men dessa informationstjänster behandlas inte i denna regeringsproposition. Byggnads- och lägenhetsdata ska delas från datasystemet för den byggda miljön.

Konsekvenser för lantmäteriverket

De största konsekvenserna av datasystemet för den byggda miljön gäller i initialskedet fastighetsdatasystemet och Den nationella terrängdatabasen. Eventuella kopplingar till det samlande adressdatasystemet som är under utveckling och lägenhetsdatasystemet utreds och planeras vid sidan av genomförandet av den första fasen. För en övergångsperiod planeras ändringsstigen i detalj för närvarande system för system tillsammans med Lantmäteriverket.

Lantmäteriverket får nu direkt från kommunerna på olika sätt planläggningsuppgifter (detalj- och generalplaner) till fastighetsdatasystemet. I och med datasystemet för den byggda miljön kunde Lantmäteriverket upphöra att spara planläggningsuppgifter i fastighetsdatasystemet och för fastighetsregisterutdrag och för Lantmäteriverkets egna behov (bland annat fastighetsför rättningar) ska planläggningsuppgifter komma via ett gränssnitt till datasystemet för den byggda miljön. Hos Lantmäteriverket frigörs fem årsverken inom behandling av planläggningsuppgifter. De planläggningsdata som kommunerna lämnat har behandlats i produktionen av regionprismodellen för fastighetsbeskattningen. Informationsinnehållet i datasystemet för den byggda miljön, även när det gäller planer som är i kraft, ska produceras på så vis att (till exempel koduppsättningar) fastighetsdatasystemet kan nyttja uppgifterna med så små ändringar som möjligt. Datasystemet för den byggda miljön får de fastighetsuppgifter som behövs från fastighetsdatasystemet via ett gränssnitt. En del av dessa uppgifter är öppna data, en del kräver rätt att få uppgifterna enligt lagstiftningen. De ändringar i lagstiftningen som behövs har sänts till arbetsgruppen för lagen om datasystemet för den byggda miljön.

Med byggnadsdata i en riksomfattande terrängdatabas strävar man efter att bygga en bättre och exaktare helhetsbild av byggnadsbeståndet i Finland. Den riksomfattande terrängdatabasen får i nuläget kommunernas geometridata över byggnader i väldigt varierande former. Syftet är att göra det möjligt att leverera mätningsdata över byggnader via datasystemet för den byggda miljön till den riksomfattande terrängdatabasen, varvid mätningsdata fås i samma format från alla kommuner. För att byggnadsuppgifter ska registreras i den riksomfattande terrängdatabasen, ska funktioner för mottagande av data skapas. Ett mål med ändringarna är att minska det manuella registreringsarbetet. På motsvarande sätt undersöks möjligheten att jämföra de koordinatuppgifter som kommunernas byggnadstillsyn sänder till materialet för den nationella terrängdatabasen, för att information om eventuella undantag (bland annat information om byggnader som underskrider tillståndströskeln) kan sändas till kommuner.

Med Lantmäteriverket planeras flödet av adressuppgifter till byggnader mellan kommuner, det Samlande adressdatasystemet som är under planering, datasystemet för den byggda miljön och befolkningsdatasystemet på kortare och längre sikt. När det gäller befolkningsdatasystemets behov har också Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata deltagit i planeringen. Eftersom både ett Samlande adressdatasystem och ett datasystem för den byggda miljön är under utveckling strävar man efter att planera informationsflödet så att inga överflödiga ändringskonsekvenser ska uppstå. Planerna har upprättats så att ändringskonsekvenserna för kommunerna verksamhet är så små som möjligt. Planerna för informationsflöden har ännu inte slutförts. Diskussionerna med aktörerna fortsätter och målet är att bygga upp en fungerande och vettig helhet där informationsflödet bäst betjänar de som nyttjar adressuppgifter samt kommunernas processer.

I nuläget tillhandahåller Lantmäteriverket för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata både riksomfattande gränssnittstjänster för geografisk information och INSPIRE-tjänster för byggnader. Man har kommit överens om att när informationstjänsterna i datasystemet för den byggda miljön kan börja användas år 2024, kan Lantmäteriverket upphöra att tillhandahålla dessa tjänster. Lantmäteriverket fortsätter sköta övriga INSPIRE-förpliktelser, och avstående av byggnader minskar inte resursbehovet eller kostnadsnivån i väsentlig grad.

Konsekvenser för Skatteförvaltningen

Skatteförvaltningen får ur datasystemet för den byggda miljön aktuella byggnadsuppgifter till exempel för fastighetsbeskattningen. Skatteförvaltningen ska när det gäller byggnadsuppgifter övergå till ändringsgränssnittet för datasystemet för den byggda miljön under år 2024. Eftersom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ändrar sina ändringsinformationstjänst från varandra på följande filleveranser till en gränssnittstjänst, och de varandra på följande filleveranserna upphör inom år 2024, ska Skatteförvaltningen i vilket fall som helt ändra sina processer för erhållande av byggnadsuppgifter. Nu ska ändringen schemaläggas så att inget extra arbete uppstår.

I ändringen strävar man efter att beakta beskattningsbehov som gäller såväl Skatteförvaltningens som kommunernas byggnader och konstruktioner och möjliggöra exaktare uppgifter som grund för fastighetsbeskattningen.

När Skatteförvaltningen får omfattande planlägningsuppgifter ur datasystemet för den byggda miljön efter övergångsperioden för lagen, kan kommunerna upphöra med sändning av ändrade planlägningsuppgifter via tjänsten ilmo.fi (18 § 5 mom. i lagen om beskattningsförfarande och Skatteförvaltningens anvisning om meddelande planlägningsuppgifter till Skatteverket den 8 oktober 2019, VH/3858/00.01.00/2019).

Med Skatteförvaltningen har överenskommit att datasystemet för den byggda miljön ska tillhandahålla i ändringsgränssnittet för informationstjänsten alla uppgifter, och Skatteförvaltningen ska själv definiera vilka uppgifter i gränssnittet som nyttjas. På så vis medför en eventuell förnyelse av fastighetsbeskattningen inga ändringsbehov i datasystemet för den byggda miljön.

Konsekvenser för Statistikcentralen

Statistikcentralen övergår till att i sin statistik över byggnader nyttja ändringsgränssnittet i datasystemet för den byggda miljön under år 2024. Eftersom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ändrar sina ändringsinformationstjänst från sändning av filer upprepade gånger till en gränssnittstjänst, och de upprepade sändningarna av information upphör inom år 2024, är Statistikcentralen i vilket fall som helst tvungen att ändra de processer som gäller erhållande av byggnadsuppgifter, oavsett denna proposition. Nu ska ändringen schemaläggas så att inget extra arbete uppstår. Datasystemet för den byggda miljön ska tillhandahålla också för Statistikcentralen en mera omfattande informationsgrund för nya statistikmöjligheter.

Konsekvenser för miljöförvaltningen

Datasystemet för den byggda miljön är ett helt nytt system och det är en helt ny uppgift för Finlands miljöcentral att utveckla och administrerar detta system. Ändringen medför kostnader för Finlands miljöcentral som utvecklingsutgifter i form av personalkostnader, utlagt projektarbete, digitaliseringsprogram för planer till datasystemet för den byggda miljön och arbete för att förbättra kvaliteten på byggnadsuppgifterna samt infrastrukturkostnader för datasystemet. Dessutom uppstår drift- och administrationskostnader från och med år 2025. Dessa kostnader består av administrationspersonal vid Finlands miljöcentral (12 personer), köpt administrationsarbete för systemet (programutveckling) samt IT-infrastrukturkostnader. Identifierade funktionella ändringar i Finlands miljöcentrals nuvarande verksamhet gäller närmast ändringar i tjänster och system som administreras av Finlands miljöcentral.

Av miljöförvaltningens nuvarande system insamlas planläggningsuppgifter i GISALU (planläggningsuppgifter), Uppföljningsblanketten för detaljplaner och Generalplanstjänsten, och dessa ersätts med uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön, när informationsinnehållet i datasystemet är tillräckligt omfattande. De uppgifter som behövs för följdning av planläggningen är i fortsättningen aktuella och högreklassigare än tidigare och separat sortering av byggnads- och lägenhetsdata ur befolkningsdatasystemet behövs inte hos Finlands miljöcentral. Då kan man i sinom tid också slopa uppföljningsblanketten för detaljplaner.

Finlands miljöcentral Liiteri-tjänst får mera omfattande och aktuella grunduppgifter i och med datasystemet för den byggda miljön. Kartanvändargränssnittet i datasystemet för den byggda miljön ska i möjligaste mån nyttjas när Liiteris kartanvändargränssnitt förnyas. I och med datasystemet för den byggda miljön får många forskningsprojekt inom Finlands miljöcentral mera omfattande, högreklassigare, exaktare och aktuella uppgifter om planläggning och byggnader. På så vis får man bättre dokumenterad information om den byggda miljön.

Närings-, trafik- och miljöcentralerna får i fortsättningen utlåtningsmaterial som gäller planläggning och byggande i ett enhetligt format, enkelt via datasystemet för den byggda miljön. Datasystemet för den byggda miljön avlägsnar också närings-, trafik- och miljöcentralernas behov av att granska och insamla uppföljningsuppgifter om detaljplaner av kommuner. I Finland finns det 15 st. närings-, trafik- och miljöcentraler, varav 13 genomföra åtgärder för miljöförvaltning. Följningsprocessen för detaljplaner som närings-, trafik- och miljöcentralen genomför tar i genomsnitt cirka ett dagsverk per månad, det vill säga 12 dagsverken per år, vilket innebär totalt 156 dagsverken i hela landet.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet får i fortsättningen aktuella byggnadsuppgifter via gränssnittstjänsten för datasystemet för den byggda miljön i stället för ur befolkningsdatasystemet. Integration i båda riktningarna kan tills vidare inte genomföras på grund av rätten att få uppgifter ur materialet vid Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. Utöver utförande av den första fasen av datasystemet för den byggda miljön strävar man efter att utreda möjligheten att få E-talen för befintliga byggnader ur energiintygsregistret.

Konsekvenser för andra myndigheter

Datasystemet för den byggda miljön påverkar servicen för myndigheternas interna och externa kunder på tre olika sätt, när uppgifterna är samlade tillgängliga. Den första konsekvensen är att datasystemet för den byggda miljön avlägsnar behovet av flera åtkomsttjänster, eftersom till exempel uppgifter som gäller planläggning kan ses över kommungränserna. Bättre tillgång till uppgifter som behövs i denna process, till exempel granskning av planenligheten i miljötillståndet, skulle underlätta handläggarens arbete utan ändringar i tjänsterna och systemen. En annan konsekvens är att myndigheterna via gränssnitt kan göra egna informationssökningar för sina egna processer och för smidigare processer med strukturerad information. Myndigheterna kunde till de egna processerna införa via gränssnitt aktuella uppgifter från datasystemet för den byggda miljön. En tredje effekt är att informationsflödet mellan myndigheternas system och datasystemet för den byggda miljön kan automatiseras, vilket möjliggör en automatiserad beslutsprocess hos kunder till statliga myndigheter. Således kunde tjänster byggas upp på information som är enhetlig på riksnivå.

Försvarsministeriet och försvarsmakten har rätt att utan avgift få nödvändiga uppgifter om områdesanvändning och byggande. Med omfattande uppgifter om områdesanvändning och byggande kan Försvarsmakten öka den nationella totalsäkerheten genom att följa utvecklingen i

den byggda miljön och planera sin verksamhet bättre utifrån det. Följning av anhängiga planlägningsprocesser möjliggör förutseende deltagande i planlägningsprocessen, varvid totalsäkerheten för planlägningsbesluten förbättras.

Domstolarna får rätt att utan kostnad få nödvändiga uppgifter som gäller områdesanvändning och byggande. Uppgifterna blir dessutom tillgängliga på ett ställe. Domstolarnas kostnader för anskaffning av uppgifter om områdesanvändning och byggande minskar.

Skogscentralen behandlar varje år cirka 110 000 anmälningar om skogsavverkning som lämnats av skogsägare, skogstjänsteföretag eller organisationer inom skogsindustrin, och 90 000 ansökningar om Kemerastöd som grundar sig på finansiering av hållbart skogsbruk, där de gällande planlägningsuppgifterna ska kontrolleras. Med generalplaneuppgifter från systemet kan man automatisera granskningen och spara in på personarbetet hos skogscentralerna samt minska antalet fel vid granskningen.

Regionförvaltningsverkens process för miljötillstånd bedöms bli smidigare, när aktuella planlägningsuppgifter är tillgängliga. Om dokument och planlägningshandlingar fås från ett ställe i ett visst format, kan tiden för beredning av utlåtanden minska från 2–3 veckor till 1–2 veckor, och samtidigt sparas till för ett utlåtande åtminstone 1 dag. Tidsinbesparingen motsvarar med en medianlön på 3 000 euro en fördel på 200 000 euro på årsnivå⁶⁷.

Räddningsverket får i sina system till mera omfattande och mera användbara uppgifter om områdesanvändning och byggnader. Räddningsverket kan utveckla sin verksamhet genom att simulera informationsmodeller över byggnader. I räddningssituationer finns det i räddningsverkets system till och med tredimensionella byggnadsuppgifter, och utifrån dessa blir verksamheten vid ett objekt effektivare. I objektet ser man till exempel virtuella lokaler, byggmaterial och bärande konstruktioner.

Samverkan med bygglagen, konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Miljöministeriet och Finlands miljöcentral har som ett tjänstearbete år 2017 bedömt att det i cirka 100 lagstadgade myndighetsprocesser behövs uppgifter om planering av områdesanvändning eller bygglov. Uppgifter i datasystemet för den byggda miljön är tillgängliga för olika processer. Exakt sparad arbetstiden eller arbetstidsökning i kommuner, landskapsförbund eller övriga myndigheter har inte kunnat presenteras. Minskningen i arbetstid realiseras på olika sätt inom olika myndigheter. De som nyttjar uppgifterna får snabbare och säkrare tillgång till uppgifterna och sparar arbetstid. Hos kommunerna uppstår mera arbete när planerna för områdesanvändning ska upprättas i informationsmodellformat, och lämnas i olika faser till datasystemet för den byggda miljön. Mera arbete uppstår också när mera omfattande byggnadsuppgifter än nu ska lämnas till datasystemet för den byggda miljön jämfört med att byggnads- och lägenhetsdata lämnas till befolkningsdatasystemet. Tilläggsarbetet bedöms inte vara omfattande, eftersom administrationen av byggnads- och lägenhetsregisteruppgifter nu orsakar arbete, som kunde upphöra i och med datasystemet för den byggda miljön. Samhällets minskning i arbetstid väntas bli större än ökningen i arbetstid.

Bygglovsprocessen behöver nästan alla de uppgifter som finns i planer för att säkerställa planligheten. Dessutom behövs för bygglovsprocessen uppgifter om fasen mellan tomtindelning

⁶⁷ Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ): liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus. Ramboll Finland Oy. 2022 s. 10

och fastighetsbildningsprocessen. Observera också att uppgifter som bildats i olika faser återgår till att bli startuppgifter för planlägningsprocessen. I och med förnyelsen harmoniseras kommunernas informationsstrukturer och processer betydligt när information som producerats i enlighet med formatet informationsmodell kan nyttjas effektivt.⁶⁸

4.3.3 Konsekvenser för Åland

Propositionen påverkar enligt dagens situation inte Åland. Datasystemet för den byggda miljön införs ännu inte på Åland, men landskapet har senare möjlighet att övergå till datasystemet. Landskapet Åland ska fortfarande lämna byggnads- och lägenhetsregisteruppgifter till befolkningsdatasystemet. I faserna för vidareutveckling av datasystemet för den byggda miljön flyttas behandlingen av byggnads- och lägenhetsuppgifter från befolkningsdatasystemet till datasystemet för den byggda miljön. Då ska också Åland när det gäller byggnads- och lägenhetsdata övergå till datasystemet för den byggda miljön och konsekvenserna för Åland bedöms i det skedet.

4.4 Miljökonsekvenser

Kompatibel och maskinläsbar information gör det möjligt att bättre än tidigare beakta miljökonsekvenser vid planering av områdesanvändning och byggande. Möjligheten att nyttja uppgifterna bättre än nu stöder planeringen av hälsosamma, trivsamma och hållbara livsmiljöer. Planering av områden och strukturer i områden på så vis att de möjliggör en hållbar livsstil och hållbar mobilitet kräver en bättre informationsgrund.

Planering av områdesanvändning i informationsmodellformat bedöms inte ha direkta betydande klimatkonsekvenser. Däremot har den indirekta positiva konsekvenser för klimatet. Förslaget ökar enhetligheten i informationsmaterial, gör det möjligt att förena dem på ett bättre sätt än nu och gör det lättare att nyttja information, vilket gör det möjligt att producera och nyttja bättre och aktuella information om miljön och klimatet. Brister som gäller inaktuella och splittrade uppgifter har identifierats påverka möjligheterna att utreda och beakta klimatkonsekvenser i planering av områdesanvändning. Aktuell information i ett specifikt format hjälper kommunerna, regionerna och landskapsförbunden att bättre nyttja information i planeringslösningar inom sitt område. Öppna data gör att information om miljön bättre än nu kan nyttjas i planlägningsprocesser redan i ett tidigt skede, varvid alternativ i planläggningen och miljökonsekvenser av planeringslösningar i planer kan utvärderas bättre än nu.⁶⁹ Det här stöder planering av hälsosamma och trivsamma livsmiljöer.

Kompatibel, maskinläsbar information har en möjliggörande roll i planering av områdesanvändning. Kommunernas markpolitik och de politiska ambitionerna påverkar också i fortsättningen kommunernas lösningar gällande markanvändning. Till den geografiska informationen i en plan kan kopplas övrig geografisk information som gäller området, vilket kan möjliggöra bättre bedömning av klimatkonsekvenserna på samhällsstrukturnivå samt koppling av övriga miljöfrågor till planeringen av områdesanvändning. Exempelvis olika kalkyler, med vilka man kan bedöma till exempel den ekologiska effektiviteten i en plan.⁷⁰

⁶⁸ Tulevaisuuden maankäyttöpäätökset 2020, ympäristöministeriön julkaisuja 2020:5 s.39

⁶⁹ Suomen ympäristökeskus 2020, MRL ilmastovaikutusten arviointi

⁷⁰ Suomen ympäristökeskus 2020, MRL ilmastovaikutusten arviointi

Bestående planbeteckningar möjliggör också en bedömning under planens livscykel av huruvida planläggningslösningen utvecklas på förutsett sätt, samt beaktande av aspekter som gäller cirkulär ekonomi till exempel genom en noggrannare ekoeffektivitetskalkyl. Maskinläsbart format på de uppgifter som sparas enligt en informationsmodell fastställer också sättet att presentera information, vilket gör det möjligt att förena och använda information som producerats i olika kommuner när klimatkonsekvenser för kommungränserna beräknas.⁷¹

Dessutom kan informationsmodellen som upprättas för byggnader också möjliggöra datainsamling på regional och riksomfattande nivå särskilt när det gäller nya byggnader och också om byggnadsbestånd som behöver ombyggas. Öppen tillgång till information om byggnader i informationsmodellformat gör det möjligt att flytta och förena information på hela byggnadsbeståndets nivå, vilket möjliggör nya koldioxidsnålare planeringslösningar för byggande. Den digitala tvillingen av byggnadsbeståndet, det vill säga en modell som beskriver den byggda miljön så noggrant som möjligt, hjälper vid monitorering och modellering av statusen i byggnadsbeståndet, vilket kan vara en hjälp vid planering och bedömning av hållbarare områdesstrukturer, åtgärder för utsläppsminskning som gäller byggnader och klimatpolitiska åtgärder. Aktuella informationsmodeller om byggnader kan stöda stävjandet av klimatförändringen och anpassningen till den. När uppgifter om befintliga byggnader och områden är tillgängliga och de kunde nyttjas bättre än nu för områden, kunde till exempel det befintliga byggnadsbeståndet nyttjas bättre än tidigare, varvid behovet av nybyggande och användande av obebyggda områden minskar.⁷²

Byggnadsbeståndets ”digitala tvilling” kan dessutom hjälpa med att bedöma och monitorera materialflöden och materiallager som gäller byggnadsbeståndet, vilket kunde stöda återvinning av material och cirkulär ekonomi inom byggande. Informationsmodeller för byggnadsbeståndet och geometriuppgifter om byggnader i dessa möjliggör också granskning av egenskaper i lokalerna i byggnadsbeståndet och möjliggör således till exempel granskning av huruvida byggnader lämpar sig för det nuvarande eller behovsenliga användningsändamålet.⁷³

Förslaget har inga direkta skadliga miljökonsekvenser, men man bör observera att digitaliseringen också har indirekta skadliga miljökonsekvenser. Tillverkningen av apparater kräver energi och material och när apparaterna används förbrukar de el. Energiförbrukningen i ICT-branschen ökar och den utgör i framtiden en stor del av hela världens energiförbrukning⁷⁴. Det är svårt att bedöma miljökonsekvenserna av digitalisering, eftersom det handlar om en omfattande och komplex helhet.

När det gäller miljökonsekvenser ska man observera att de elektroniska processer och tjänster som digitaliseringen medför kräver lagrings- och kalkyleringskapacitet samt energi. När det gäller digitalisering ska man beakta återkopplingseffekten som innebär att fastän apparaternas energieffektivitet förbättras, ökar användandet av tjänsterna snabbt, och slutresultat är att den

⁷¹ Suomen ympäristökeskus 2020, MRL ilmastovaikutusten arviointi

⁷² Suomen ympäristökeskus 2019, Tulevaisuuden tietopohja toteutuneesta maankäytöstä, Syke raportteja 18/2019

⁷³ Finlands miljöcentral 2020, MBL bedömning av klimatkonsekvenser

⁷⁴ Seppälä, Timo, Mattila, Juri & Rajala, Risto, 2019. ”Is the Digital Future Sustainable?” ETLA Brief No 80.

totala energiförbrukningen ökar.⁷⁵ Allmänt konstateras att digitaliseringens negativa miljökonsekvenser är mindre än de positiva miljö- och samhällskonsekvenserna som kan uppnås med digitalisering. När det gäller digitalisering är det emellertid viktigt att följa upp utvecklingen gällande miljökonsekvenserna av digitalisering och beakta metoder för att minska de negativa konsekvenserna. Dessa metoder är bland annat att förbättra apparaternas energieffektivitet och återvinning samt minska mängden resurser och energi som tjänsterna förbrukar.⁷⁶ På grund av karaktären och cybersäkerheten i datasystemet för den byggda miljön kommer datahallarna sannolikt att ligga i Finland och således kommer energieffektiviteten och klimatmålen i lösningarna i dem att följa de nationella klimatmålen.

4.5 Konsekvenser för informationssamhället

Ändringskonsekvenser för informationshanteringen

Lagpropositionen innehåller bestämmelser som gäller informationshanteringen. I samband med beredningen av propositionen har det gjorts en bedömning av förändringarna i it-administrationen i enlighet med 8 § 2 mom. i informationshanteringslagen. Propositionen har identifierats ha konsekvenser för organisering, ansvar och datasäkerhet inom informationshantering.

De nya bestämmelserna och ändringar i de befintliga bestämmelserna, vilka föreslås i lagpropositionen har identifierats ha konsekvenser för ärendehantering, såsom de uppgifter som behandlas, utlämnande av uppgifter och metadata som används vid registrering av uppgifterna samt informationshantering för tjänsterna. De föreslagna ändringarna har inte identifierats ha konsekvenser för handlingarnas offentlighet eller sekretess. De föreslagna ändringarna har emellertid identifierats ha konsekvenserna för rätten att få uppgifter, när nya sätt att få offentliga uppgifter skapas på det sätt som presenteras i propositionen.

Anordnande och ansvar gällande informationshantering

Propositionen innehåller förslag till nya uppgifter som har betydelse för organiseringen och ansvaren som gäller informationshantering. Ändringar i ansvar och uppgifter gällande informationshantering gäller främst Finlands miljöcentral. När det gäller datasystemet för den byggda miljön är utveckling, administration, definiering av användningsvillkor, övervakning av användning, utveckling och administration av informationsresurser, insamling av information och utlämnande av uppgifter från datasystemet för den byggda miljön nya uppgifter för Finlands miljöcentral.

Enligt propositionen får kommuner och landskapsförbund nya uppgifter, när de ska spara de uppgifter som specificeras i propositionen i datasystemet för den byggda miljön. Uppgifter som gäller områdesanvändning, såsom planläggning, ska enligt propositionen bildas endast elektroniskt samt generera en kompatibel och maskinläsbar information i informationsmodellformat.

I lagpropositionen ingår de bestämmelser som behövs om Finlands miljöcentrals nya uppgifter som samt om ändringar i behandlingen av information om den byggda miljön. Förslagen till uppgifter om byggande framförs i regeringens proposition om en bygglag (xx/202x).

⁷⁵ Pärssinen, Matti, 2019. ”Towards Sustainable Data Centers and ICT Services” Aalto University publication series, doctoral dissertations 118/2019.

⁷⁶ Pärssinen, Matti, 2019. ”Towards Sustainable Data Centers and ICT Services” Aalto University publication series, doctoral dissertations 118/2019.

Kompatibilitet mellan informationsresurser och nyttjande av dem

De ändringar som förslås i lagpropositionen har konsekvenser för informationsöverföring mellan myndigheter. När uppgifter som gäller den byggda miljön blir kompatibla på riksnivå och maskinläsbara samt tillgängliga på riksnivå för myndigheter via gränssnitt krävs att myndigheter bygger upp nya gränssnitt för informationsöverföring. Lagförslagen innehåller också ett användargränssnitt i det allmänna datanätet, i vilket uppgifter kunde sökas, när det är fråga om en myndighet, som sällan behöver uppgifter och endast enskilda sökningar.

När uppgifter som gäller den byggda miljön ändras till informationsmodellformat, kan en del myndigheter behöva uppdatera sina program. En mera ingående beskrivning av konsekvenserna för myndigheter finns ovan i *kapitel 4.3*.

Konsekvenser för den digitala säkerheten

Som en del av specificeringsarbetet för datasystemet för den byggda miljön upprättades datasäkerhetskrav för systemet⁷⁷, och dessa specificerades i en säkerhetsutredning som beställts som stöd för specificeringsarbetet.⁷⁸ Datasäkerhet på postnivå, ackumulering av information och risker för kontextbundenhet identifierades, för att ramvillkoren för den digitala säkerheten ska uppfyllas. Arbetet övervakades och styrdes av en bred styrgrupp (miljöministeriet, Finlands miljöcentral, inrikesministeriet, försvarsministeriet, finansministeriet, kommunikationsministeriet, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Lantmäteriverket, Transport- och kommunikationsverket, Försvarsmakten och Skyddspolisen samt som permanenta sakkunniga Försvarsfastigheterna, Helsingfors, Esbo och Tammerfors) mellan den 23 augusti 2021 och den 31 mars 2022. Styrgruppen identifierade i enlighet med sitt uppdrag också vilka konsekvenser digitalisering av information om den byggda miljön har för den totala säkerheten och för den nationella säkerheten.

Uppgifterna i systemet klassificeras i offentliga uppgifter, värdefullt informationsmaterial (enligt kommissionens genomförandeförordning), personuppgifter (flera kategorier), sekretessbelagda uppgifter och säkerhetsklassificerade uppgifter. Datasystemet för den byggda miljön utförs i enlighet med kraven för digital säkerhet med beaktande av ändamålsenlig behandling av uppgifter i olika säkerhetsklasser. Allt material eller all geografisk information som gäller offentligt material delas inte i öppna gränssnitt. Dessa är till exempel planläggnings- och byggnadsobjekt, som Finlands miljöcentral i ett omfattande myndighetssamarbete med kommuner, ämbetsverk och säkerhetsmyndigheter klassificerat som eventuellt kritiska uppgifter våren 2022⁷⁹. En del av det offentliga materialet är tillgängligt i systemet endast för myndigheter som masssökning. Säkerklassificerat material och sekretessbelagda uppgifter är tillgängliga endast för de aktörer som har rätt att få uppgifterna.

Enligt en konsekvensbedömning gällande dataskyddet innehåller systemet både direkta och indirekta personuppgifter. Systemet kommer inte i form av strukturerade uppgifter att innehålla känsliga personuppgifter. Enligt offentlighetslagen kan en del personuppgifter som behandlas i datasystemet för den byggda miljön omfattas av sekretessförpliktelsen av den orsaken att in-

⁷⁷ RYTJ:n määrittelytyö. Ramboll et al. 2022.

⁷⁸ Rakennetun ympäristön digitaalisen turvallisuuden ja tietosuojan selvitys. Nixu Oy 2022. (Inte offentlig)

⁷⁹ Finlands miljöcentral har utifrån Nixu Oy:s utredning preciserat klassificeringen av uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön under våren 2022.

formationen innehåller en hemlig kontaktuppgift eller information om adress, om personen begärt sekretess för uppgifterna. I utredningen identifierades att datasystemet för den byggda miljön kan innehålla spärrmarkerade kontakt- och adressuppgifter. Lösningen är att datasystemet för den byggda miljön kontrollerar status för kundens spärrmarkering ur befolkningsdatasystemet och behandlar spärrmarkering på relevant sätt. Personuppgifter behandlas endast av myndigheter och behöriga aktörer. Dessutom har registrerade, det vill säga fysiska personer alltid rätt att kontrollera sina uppgifter i systemet. I utredningen identifierades en bestående byggnadsbeteckning som en personuppgift. I den offentliga tjänsten för datasystemet för den byggda miljön ska inga andra personuppgifter vara tillgängliga än de uppgifter som föreskrivs i lagförslaget, såsom en permanent byggnadsbeteckning. De föreslagna uppgifterna är redan publicerade som öppna data i andra tjänster och av andra myndigheter. Systemet kommer att innehålla uppgifter på högst nivå TLIV. Uppgifter på nivå TLIV ska inte införas i molntjänster.

Klassificering av uppgifter och bedömning av ackumulering av uppgifter gjordes för uppgifter i systemet som internt arbete inom Finlands miljöcentral våren 2022. De uppgifter som är samlade i datasystemet för den byggda miljön bildar en ackumulerad samling för hela landet, medan kommunerna har enskilda kommunspecifika uppgifter. En ackumulerad samling information som kräver skydd för uppgifterna gäller begränsade uppgifter (till exempel kritiska uppgifter som identifierats av Finlands miljöcentral). Därför är delade uppgifter ur datasystemet för den byggda miljön mera avgränsade än de uppgifter som en enskild kommun delar. Öppna data som fås som masssökning ur datasystemet för den byggda miljön är avgränsad enligt säkerhetsaspekter, och därför bedöms inte uppgifterna i datasystemet orsaka ackumuleringskonsekvenser som är skadliga för samhället. Det är tänkt att myndigheter har bredare tillgång till uppgifter i datasystemet för den byggda miljön än de som nyttjar öppna data.

För datasystemet uppgjordes som en del av Nixu Oy:s utredning om digital säkerhet en risk- och hotanalys (BIA) med identifiering av de värsta möjliga konsekvenserna som kan uppstå när uppgifter i datasystemet för den byggda miljön a) inte är tillgängliga b) inte är enhetliga c) avslöjas. Enligt bedömningen är det viktigaste för systemet att uppgifterna är sekretessbelagda (kritiska konsekvenser) och att informationen är enhetlig (betydande konsekvenser). Systemet bedömdes inte vara tillgångskritiskt i initialskedet, utan driftavbrott på till och med flera dygn har bara måttliga konsekvenser.⁸⁰

Miljöministeriet beställde i mars 2022 en utredning som kartlägger behovet av politiska riktlinjer för uppgifter om den byggda miljön på grund av den plötsligt förändrade utrikespolitiska situationen, där den nationella säkerheten och totalsäkerheten beaktades. Dessutom granskades behovet av styrning för kommunerna med beaktande av säkerhetsaspekter. Utredningen bekräftar Nixu Oy:s resultat och konstaterar att betydelsen av datasystemet för den byggda miljön betonas i beredskap och hantering av samhällets totala säkerhet, eftersom systemet möjliggör beredskap i situationer som snabbt förändras.⁸¹

Betydelsen av klassificering av nationellt kritisk infrastruktur, viktning och definiering av skyddsbehov betonas när det utrikespolitiska läget förändrats. Klassificering av uppgifter i datasystemet för den byggda miljön bidrar som en god grund för specificeringen av den kritiska

⁸⁰ Rakennetun ympäristön digitaalisen turvallisuuden ja tietosuojan selvitys. Nixu Oy 2022. (Inte offentlig)

⁸¹ Rakennetun ympäristön digitaalisesta turvallisuudesta nousevat poliittiset linjaustarpeet. Cyberwatch Finland Oy 2022. (Inte offentlig)

infrastrukturen. Samarbete behövs, eftersom styrningen av den byggda miljön och infrastrukturen och anknytande säkerhetsbehov är underställda flera ministerier. Utöver miljöministeriet är också kommunikationsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, finansministeriet, inrikesministeriet, undervisnings- och kulturministeriet och försvarsministeriet styrningsansvariga för sin egen förvaltningssektor.⁸²

När det gäller kritisk information om identifierats i datasystemet för den byggda miljön bedömdes under våren 2022 bredare konsekvenser för totalsäkerheten. Utöver tillförlitligheten, enhetligheten och tillgången till information samt hotmodeller bedömdes nuläget samt datasystemet för den byggda miljön och dess risker också ur perspektivet livsviktiga funktioner för samhället⁸³ I arbetet upprättades utifrån en aktuell lägesbild för den byggda miljön och den utrikespolitiska situationen en bedömning och kontrollåtgärder identifierades i samarbete med utredningen *RYTJ:n avoimen tiedon kasaumavaikutusten arviointi suhteessa muuhun avoimeen tietoon*⁸⁴. I arbetet bedömdes också personuppgifter och huruvida öppna data i datasystemet ger tillgång till uppgifter som inte tidigare varit strukturerat tillgängliga, och som i kombination med övriga öppna data utgör en risk. Enligt utredningar genererar datasystemet inte betydande nya ackumuleringskonsekvenser, när de planerade kontrollåtgärderna genomförs. Detta avlägsnar emellertid inte betydande sårbarheter i nuläget som upptäckts i bedömningsarbetet: splittad informationshantering i flera olika datasystem, olika klassificeringar och olika tekniska lösningar utgör betydande risker och ackumuleringskonsekvenser.

När det gäller byggnads- och planläggningsuppgifter är delning av öppna data och å andra sidan skyddande av uppgifter som är kritiska för säkerheten förknippade med frågor som gäller förvaltnings- och offentlighetslagen samt EU-lagstiftningen.⁸⁵ Enligt miljöministeriets bedömning är dessa frågor centrala i inrikesministeriets lagstiftningsprojekt som gäller kritisk infrastruktur.

I gjorda utredningar om den digitala säkerheten och i diskussioner med myndigheter betonas behovet av enhetliga anvisningar och förfarandesätt inom olika delområden av digital säkerhet. Utifrån utredningar upprättas anvisningar för kommuner för publicerande av uppgifter och mottagande i datasystemet för den byggda miljön. Arbetet med att upprätta anvisningen inleds hösten 2022 och den borde bli klar under år 2023.

4.6 Andra samhällsrelaterade konsekvenser

Konsekvenser för allmänheten och för medborgarsamhället

Aktuella och öppna data om status för en plans livscykel ger allmänheten enhetligare rättigheter och möjligheter att följa olika faser i planläggningsprocessen och bättre möjligheter än nu att delta. Detta ökar också transparensen i de administrativa processerna som gäller planering av områdesanvändning och byggande, vilket kan göra administrationen mera accepterad bland medborgarna. Allmänheten får mera likartade möjligheter att delta oavsett boendeort. För all-

⁸² Rakennetun ympäristön digitaalisesta turvallisuudesta nousevat poliittiset linjaustarpeet. Cyberwatch Finland Oy 2022. (Inte offentlig)

⁸³ Rakennetun ympäristön tiedon digitalisoinnin tarkennettu uhka- ja riskiarvio (RYTJ-URA). Cyberwatch Finland Oy 2022. (Inte offentlig)

⁸⁴ RYTJ:n avoimen tiedon kasaumavaikutusten arviointi suhteessa muuhun avoimeen tietoon. Gispo Oy 2022. (Inte offentlig)

⁸⁵ Rakennetun ympäristön tiedon digitalisoinnin tarkennettu uhka- ja riskiarvio (RYTJ-URA). Cyberwatch Finland Oy 2022. (Inte offentlig)

mänheten och övriga aktörer kunde byggas upp följnings- och pufftjänster som gäller planläggning, vilket ger bättre möjligheter att delta i beredning av en plan och följa status för planeringen av ett område.

Konsekvenser för tillgången till tjänster

Datasystemet för den byggda miljön har positiva konsekvenser för tillgången till tjänster och för tillgängligheten. Datasystemet för den byggda miljön omfattar nya kommuner och möjliggör nya innovationer i enlighet med denna proposition och skapar därmed nya tjänster.

De tjänster som tillhandahålls i datasystemet för byggd miljö utvecklas med beaktande tillgänglighetskraven. Maskinläsbar information i informationsmodellformat möjliggör kompatibilitet mellan olika tillgänglighetsverktyg och uppgifter om den byggda miljön och förbättrar på så vis medborgarnas möjligheter att motta och behandla offentliga uppgifter.

I nuläget är endast en del av informationen om den byggda miljön tillgängligt i ett maskinläsbart format och endast i begränsad utsträckning via tekniska gränssnitt vad gäller de uppgifter som kommunerna delar i sina egna informationstjänster. De flesta informationsmaterial som gäller områdesanvändning, såsom detaljplaner, är emellertid tillgängliga endast i så kallat rasterformat, med andra ord i bildformat, varvid de inte uppfyller tillgänglighetskraven och fungerar inte nödvändigtvis i praktiken i den tillgänglighetsverktyg som används. Den nuvarande lösningen att göra denna information i bildformat tillgänglig är att skriva en ingående beskrivning av bilderna i textformat, vilket är tidskrävande och dyrt. Maskinläsbara uppgifter i enlighet med en informationsmodell gör uppgifterna mera användbara och gör det möjligt att ta fram nya tillgänglighetsverktyg, varvid informationens tillgänglighet förbättras.

Konsekvenser för skydd av privatliv och personuppgifter

I lagen förskrivs om publicerande av uppgifter om den byggda miljön i datasystemet för den byggda miljön, som administreras av myndigheter. De publicerade uppgifterna kan innehålla personuppgifter och kan innehålla till och med personuppgifter som hör till särskilda personuppgiftsgrupper. I lagen föreskrivs också om utlämnande av uppgifter som gäller den byggda miljön i enlighet med offentlighetslagen och informationshanteringslagen, i första hand till myndigheter men också till andra. När det gäller utlämnande föreskrivs också om en offentlig informationstjänst, med vilken uppgifter lämnas ut utan en informationsbegäran i enlighet med offentlighetslagen. En stor del av de uppgifter som publiceras i datasystemet är inte sekretessbelagda och behandlingen och delningen är i nuläget omfattande. Den föreslagna regleringen förändrar inte nuläget, och försämrar således inte skyddet för privatlivet och personuppgifterna. Propositionen i relation till den allmänna dataskyddsförordningen bedöms ingående i de författningsspecifika motiveringarna samt i relation till skyddet av de grundläggande rättigheter.

I datasystemet publiceras inte de som hör till särskilda personuppgiftsgrupper. Datasystemet för den byggda miljön för utöver uppgifter om områdesanvändning och byggande också uppgifter från Lantmäteriverket, skatteförvaltningen och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Ur Befolkningsdatasystemet sparas personbeteckningen för byggnadernas ägare samt kontaktuppgifter för myndigheterna. Uppgifterna används endast för tjänster som är avsedda för byggnadernas ägare, och uppgifterna ska inte lämnas ut via den offentliga informationstjänsten till andra än myndigheter.

I samband med byggnadsuppgifter kan det framkomma information som i vissa fall samtidigt kan avslöja en persons patientuppgifter. Uppgifter om en byggnad är emellertid en nödvändig

del av information om den byggda miljön och informationsbehov gällande denna och för att verkställa myndighetsuppgifter, och uppgifter ska inte lämnas ut ur datasystemet för den byggda miljön via ett tekniskt gränssnitt eller via en offentlig informationstjänst till andra än myndigheter. Myndigheter, till exempel räddningsmyndigheter, har emellertid ett viktigt behov av att få alla uppgifter om en byggnad eller ett annat byggnadsobjekt för att utföra räddningsuppdrag.

Risker som anknyter till skydd av personuppgifter ska minskas på så vis att det i lagen ska föreskrivas exakta gränser för de uppgifter som kan lämnas ut ur datasystemet. Den stora risken gällande skydd av personuppgifter är att en part som via tekniska gränssnitt får uppgifter och som enligt dataskyddslagstiftningen och 16 § 3 mom. i offentlighetslagen har rätt att få personuppgifter från datasystemet för den byggda miljön lämnar uppgifter för ett annat syfte. Skyddet av personer kan utsättas för risker också i fall att en registrerad, det vill säga en fysisk person, lämnar ut sina egna uppgifter till parter som inte annars har åtkomst till uppgifterna. I propositionen granskas möjligheten till en mydata-tjänst och Kommissionen föreslår ett nytt uppdaterat energieffektivitetsdirektiv för byggnader, vilket kräver att uppgifter om egna byggnader öppnas för andra parter.

Riskerna ska minskas också på så vis att en fysisk person kan kontrollera sina egna uppgifter. Det är gratis att se uppgifterna och fastän det i den föreslagna lagen föreskrivs att det för de uppgifter som publiceras i datasystemet för den byggda miljön gäller samregisterskap, kan en fysisk person lämna de begäran om uppgifter som behövs till Finlands miljöcentral för att verkställa sina rättigheter. Detta snabbar upp den registrerades möjligheter att övervaka sina uppgifter och underlättar samtidigt kommunernas administrativa börda.

Riskerna i anknytning till skyddet av personuppgifter ökar på grund av att en fysisk persons samtycke inte behövs för utlämnande av uppgifter, och en fysisk person kan inte själv hindra att uppgifter lämnas ut ur datasystemet. En registrerad kan i enlighet med lagförslaget inte hindra behandling av egna uppgifter på det sätt som avses i artikel 18.1 i dataskyddsförordningen. På grund av detta har en registrerad väldigt små möjligheter att skydda sig mot dataskyddsrisker i datasystemets funktion och den övervakning som en fysisk person själv utför görs i efterhand.

Av den allmänna dataskyddsregleringen följer många krav och förpliktelser som gäller behandling av personuppgifter för en personuppgiftsansvarig och för ett personuppgiftsbiträde, och dessa bidrar till att minska riskerna i skyddet av personuppgifter. En fysisk person har också tillgång till registrerades rättigheter och rättsskyddsmetoder i enlighet med den allmänna dataskyddsförordningen, inklusive möjlighet att vid behov få sitt ärende behandlat av dataskyddsombudet. En registrerads rättigheter och rättsskyddsmetoder ska i huvudsak gälla kommuner som producerar merparten av uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön och som innehar merparten av uppgifterna. Finlands miljöcentral ansvarar för datasäkerhetsförpliktelserna som anknyter till datasystemet för den byggda miljön, och om dessa föreskrivs i den allmänna dataskyddsförordningen, i lagen om digitala tjänster och i övrig lagstiftning.

Den nämnda riskbedömningen avlägsnar inte den personuppgiftsansvariges förpliktelse att genomföra en konsekvensbedömning som gäller dataskyddet i enlighet med artikel 35 i dataskyddsförordningen, om en viss slags behandling, särskilt när ny teknik används, sannolikt orsakar, med beaktande av behandlingens karaktär, omfattning, kontext och syften, en hög risk med avseende på en fysisk persons rättigheter och friheter. För förpliktelsen i artikel 35 ansvarar

Finlands miljöcentral, som innan behandlingen av uppgifterna inleds ska göra en ingående bedömning av vilka konsekvenser de planerade behandlingsåtgärderna har för skyddet av personuppgifter i enlighet med kraven i den allmänna dataskyddsförordningen⁸⁶.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Den organisation som ansvarar för upprätthållande och utveckling av datasystemet för den byggda miljön

I början av år 2020 utredde miljöministeriet alternativ för vilken organisation som ska ansvara för datasystemet för den byggda miljön⁸⁷. Målet med utredningen var att klargöra ambitionen och färdigheten hos olika organisationer att upprätthålla och utveckla informationsresursen. Teman för utredningen var intresse för ägande av informationsresursen, samarbete med aktörer inom branschen, organisationens förmåga att producera och utveckla tjänsten samt kostnader. Man ansåg att det är problematiskt om en privaträttslig aktör är ansvarig för utvecklingen och upprätthållandet av informationsresursen. Man ansåg att det finns en risk att den statliga styrningen försvagas om det operativa ansvaret överförs till en privat aktör. En offentligt rättslig aktör ansågs vara det mest lämpliga organet att ansvara för de lagstadgade funktionerna. I utredningen ansågs det också utmanande att utlokalisera informationsresursen för den byggda miljön till kommuner, landskapsförbund eller deras samarbetsorganisationer. Man ansåg att kommunerna inte har tillräckligt med resurser, kompetens eller ambition för att utöver de kommunala uppdragen ansvara för ett nationellt datasystem med tillhörande ekosystem. Enligt utredningen fanns ingen specifik organisation som hade direkt intresse, kompetensnivå och erfarenhet, och som rekommenderas av de andra. En delorsak vid tidpunkten för utredningen var osäkerheten kring det kommande informationsinnehållet och egenskaperna för datasystemet för den byggda miljön.

Finlands miljöcentral tilldelades uppgiften att upprätthålla och utveckla datasystemet för den byggda miljön. I avtalet om resultatstyrning för 2021 av miljöministeriet och Finlands miljöcentral konstateras att Finlands miljöcentral i samarbete med ministeriet ansvarar för att förnya informationshanteringen gällande den byggda miljön. I fortsättningen utvecklar och upprätthåller Finlands miljöcentral det nya datasystemet och den nya plattformen för den byggda miljön i samarbete med centrala ämbetsverk och andra aktörer⁸⁸. I arbetsgruppen för utredning av behov av att reglera datasystemet för den byggda miljön fastställde man preliminärt att uppgifterna för Finlands miljöcentral sannolikt bör preciseras i relevant lag. Som ett alternativ övervägdes om det, utöver den nuvarande regleringen av Finlands miljöcentral, är tillräckligt att i lagen om datasystemet för den byggda miljön fastställa bestämmelser om Finlands miljöcentrals roll och ansvar.

Offentlig maktutövning ska bygga på lag. I 2 § 3 mom. i grundlagen fastställs denna rättsstatsprincip och principen om förvaltningens lagenlighet som på ett väsentligt hänför sig till den. Dataunderhåll som en offentlig förvaltningsuppgift har tangerats bland annat i Finansministeriets publikation 20/2016 Kuntien tiedonantovelvoitteiden säädösperusta –nykytila ja analyysi.⁸⁹

⁸⁶ För datasystemet för den byggda miljön har det gjorts en bedömning av dataskyddskonsekvenserna våren 2022.

⁸⁷ Owl Group Oy 2020.

⁸⁸ [Finlands miljöcentrals resultatavtal](#)

⁸⁹ [Oikarinen 2016](#), s. 31.

Enligt denna utredning är dataunderhåll en offentlig förvaltningsuppgift i den mån det är fråga om en lagstadgade informationsskyldighet eller registreringsuppgift. Enligt utredningen kan produktion, anskaffning, registrering och tillgängliggörande av information som behövs inom myndigheternas verksamhet enligt utredningen åtminstone placeras bland förvaltningens underhållsuppgifter, om gällande lagstiftning inte innehåller en uttrycklig skyldighet för myndigheterna att utföra uppgifter relaterade till dataunderhåll. Enligt utredningen i fråga är dataunderhåll 1) en offentlig förvaltningsuppgift när utförandet av den fastställs i lag; 2) en registreringsuppgift, när informationsskyldigheten gäller ett sådant register eller en sådan informationsresurs där den uppteckning som ska göras kan ha en väsentlig inverkan på en individs situation, och 3) en underhållsuppgift som stöder en offentlig förvaltningsuppgift, när det inte är möjligt att utföra förvaltningsuppgiften utan information som krävs för planering och beredning av beslut. Upprätthållande av informationsresursen för den byggda miljön, den gemensamma samhällsliga informationsresursen, och utlämnande av information ur den är en offentlig förvaltningsuppgift.

Arbetet med definitioner för datasystemet för den byggda miljön och utredningar om den digitala säkerheten

Under våren 2021 definierade Finlands miljöcentral verksamhetsprinciper⁹⁰, användarfall, kopplingar⁹¹ och modeller för verksamhet för⁹² och upprätthåll av⁹³ datasystemet i samarbete med kommunerna och landskapsförbunden samt de centrala statliga ämbetsverken. I samband med definitionsarbetet sammanställdes en jämförelse av strukturen på toppnivå för datasystem mellan en centraliserad, en decentraliserad och en speglad modell, samt en kombination av dem. I ett centraliserat system utförs skriv- och läsoperationer för all information oavsett källa enligt en enhetlig datastruktur i ett enda centraliserat system. I ett decentraliserat system utförs skrivoperationer i lokala system och läsoperationer utförs en efter en i systemet till lokala system. Enligt modellen för ett speglat system utförs läsoperationer i ett centraliserat program, där man av data som registrerats i ett lokalt system har gjort en kopia som enbart går att läsas. Dessutom granskade man en kombination av modellerna för det centraliserade och det speglade systemet, en hybridmodell, enligt vilken en del av organisationerna upprätthåller ett eget system, vars data tillgängliggörs genom att speglas till en centraliserad plats, och en del använder ett direkt centraliserat system.⁹⁴

Med en decentraliserad lösning kan man inte garantera heltäckande övervakning av den digitala säkerheten och att olika system hålls uppdaterade. Den mest väsentliga svagheten med ett decentraliserat system är den ojämna säkerhetsnivån. För ett riksomfattande informationsmaterial är ett decentraliserat system inte heltäckande vad gäller digital säkerhet.⁹⁵ Den grundläggande egenskapen för en decentraliserad struktur leder till decentralisering av och ojämnhet i förvaltningen och säkerhetsarbetet, samt rentav till åsidosättande av säkerheten på grund av brist på kompetens, personal eller andra resurser. Även om säkerhetsnivån eventuellt kan vara tillräcklig

⁹⁰ [Päätös rakennetun ympäristön tietojärjestelmän roolista](#) 31.3.2022

⁹¹ [Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän ulkoset kytkennät](#) 14.12.2022

⁹² [Liiketoimintamalli, hyödyt ja vaikuttavuus](#) 18.1.2022

⁹³ [Alustava hahmotelma rakennetun ympäristön tietojärjestelmän ylläpito- ja tukioorganisaation mallista](#) 10.12.2021

⁹⁴ Arkkitehtuuriratkaisun tietoturvaikutusten arviointi, powerpoint-presentation, Erika Suortti-Myyry, Nixu Oy. 2021.10.08 (Inte offentlig)

⁹⁵ Arkkitehtuuriratkaisun tietoturvaikutusten arviointi, powerpoint-presentation, Erika Suortti-Myyry, Nixu Oy. 2021.10.08 (Inte offentlig)

i vissa stora städer finns det ingen garanti för att andra städer och kommuner uppnår tillräcklig säkerhetsnivå och kontinuitet i verksamheten.⁹⁶ Med en decentraliserad modell ansvarar varje system själv för sin egen datasäkerhet, vilket innebär att säkerhetsnivån för hela systemet avgörs av den svagaste länken.⁹⁷

Man bedömde att en centraliserad lösning tekniskt sett är enklare, mer driftsäker, bättre enligt kunderna, övergripande sett mer ekonomisk, mer datasäker och skalbar samt mindre riskfylld. Inom kort är det centraliserade systemet samhällsligt sett den mest förmånliga lösningen, eftersom upprätthållandet och informationshanteringen av systemet sköts centraliserat. Det centraliserade alternativet är endast svagare vad gäller överbelastningsattacker, men annars överlägset vad gäller hur lätthanterligt det är.⁹⁸ Svagheter och särskilda sårbarheter kan minskas eller avlägsnas med hjälp av fortgående imputering och utvecklande av den centraliserade organisationens funktionsförmåga och beredskap att agera. Med ett centraliserat system är det mer sannolikt än med ett decentraliserat att sådan här utveckling behöver utföras, övervakas och testas. Den strukturlösning som utvecklats med hjälp av hot- och riskbedömningen och den prioritering av säkerhet och skydd som uppstått till följd av den kommer inte innebära att all information blir likvärdig, får samma placering, samma tillträde och tillgänglighet eller samma nivå av styrka.⁹⁹

Definitionsarbetet resulterade i ett beslut om att framföra en hybridmodell som lösningsmodell, i vilken kommunerna och landskapsförbunden även i fortsättningen upprätthåller sina egna system och uppgifter. När en aktör upprätthåller information i ett eget system speglas lagstadgade uppgifter så att de är tillgängliga i det system som upprätthålls av Finlands miljöcentral. På så sätt uppnås målet med att uppgifter ska vara lättillgängliga och kunna användas på ett och samma ställe. De kommuner och landskapsförbund som inte vill upprätthålla egna system kan förlita sig på funktionerna i datasystemet för den byggda miljön för att uppfylla de digitaliseringskyldigheter som följer av ändringarna i lagstiftningen. För den slutgiltiga användaren fungerar modellen som en centraliserad modell.

⁹⁶ Till exempel i Estlands cybersäkerhetsstrategi för åren 2019–2022 som utkom i oktober 2018 konstaterade man att svag medvetenhet om och nivå på säkerhet samt inkompatibilitet i olika system, praxis och program för cybersäkerhet hos regionala och lokala myndigheter och organisationer utgör brister. I strategin konstateras att ”likgiltighet eller det att man inte följer de allmänna säkerhetsprinciperna och standarderna äventyrar funktionaliteten för Estlands digitala tjänster som bygger på decentraliserad struktur. Inom staten saknas fortfarande en systematisk uppfattning om inbördes och gränsöverskridande beroenden och konsekvenser för systemen, samt en klar uppfattning om hur man även i kristider kan garantera en fungerande miniminivå för tjänster.” (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2018). *Küberturvalisuse strateegia 2019-2022*, avsnitt 1.3, citat s. 12. <https://www.mkm.ee/me-dia/700/download>).

⁹⁷ Arkkitehtuuriratkaisun tietoturvaikutusten arviointi, powerpoint-presentation, Erika Suortti-Myyry, Nixu Oy. 2021.10.08 (Inte offentlig)

⁹⁸ Arkkitehtuuriratkaisun tietoturvaikutusten arviointi, powerpoint-presentation, Erika Suortti-Myyry, Nixu Oy. 2021.10.08 (Inte offentlig)

⁹⁹ Rakennetun ympäristön digitalisoinnin tarkennettu uhka- ja riskiarvio (RYTJ-URA). Cyberwatch Finland Oy. 2022 (Inte offentlig)

I de utredningar av den nationella säkerheten avseende information om den byggda miljön som gjorts efter krigsutbrottet i Ukraina ansågs en centraliserad lösning vara den enda rekommendabla modellen. Stora städer eller enskilda samkommuner har sannolikt egna system, som de eventuellt upphandlat från flera olika leverantörer, och mindre kommuner använder sannolikt en centraliserad struktur (vilket för dem innebär en förbättring jämfört med nuläget). Med tanke på säkerheten är en hybridstruktur riskabel, och enligt en säkerhetsbedömning ger detta alternativ upphov till system och tjänster på minst två nivåer. Skillnaderna i kommunernas system, tjänster och säkerhet ökar eftersom det krävs betydande resurser för driften och utvecklingen och för utbildning av administratörer. Vid en incident eller attack är det inte möjligt att snabbt lokalisera den, effektivt förhindra ytterligare skada och snabbt återställa normalläget.^{100 101}

Den lag som föreslås i denna proposition utgår ifrån att bevara kommunernas och landskapsförbundens rätt att själva ordna sina datatjänster. Enligt propositionen ska en centraliserad lösning inte vara obligatorisk. Ministeriets bedömning är att nationella bestämmelser och EU-reglering samt datakompatibilitet styr aktörer mot att införa en centraliserad lösning, visserligen så att de kan verkställa implementeringen enligt den tekniska livslängden i sina system.

Alternativ som inte grundar sig på lagstiftning

Som alternativ övervägdes också en icke-reglerad decentraliserad modell, enligt vilken man genom riktlinjer i stället för lagstiftning styr hur kommunerna och landskapsförbunden hanterar informationen. Problem som kan uppstå med ett system som inte grundar sig på lagstiftning är att genomförandet tar mycket lång tid samt att varje organisation tillämpar och tolkar anvisningarna på olika sätt, och därmed ansvarar varje enskild aktör för att målen med systemet uppnås, det vill säga bland annat löftet om heltäckande service, datasäkerhet och informationens struktur. Med en modell som bygger på frivillighet är det mycket svårt att uppnå faktisk semantisk interoperabilitet. Den potentiella nyttan med datasystemet för den byggda miljön beror i stor utsträckning på att de olika aktörerna tillämpar den datastruktur som gemensamt avtalats, så att informationen finns tillgänglig i samma format oavsett bevaringsplats eller tillämpningsområde. Att denna potentiella nytta verkställs kan inte garanteras med metoder som bygger på frivillighet. Om man beslutat sig för att datasystemet för den byggda miljön ska genomföras på frivillig väg skulle den nuvarande digitaliseringsutvecklingen fortsätta lokalt på ett affärsdrivet sätt där varje aktör upprätthåller sina egna system genom olika system, informationsmodeller och format, och på stor skala uppnås varken interoperabilitet och den kostnadseffektivitet som följer eller de andra målen.

Baserat på information som samlats in genom en internationell urvalsanalys har inget jämförelseland lyckats med ett genomförande som grundar sig på frivillig informationshantering. Vid Lantmäteriverket verkställde man under Sipiläs första regering en geodataplattform som baserade sig på frivillighet, med vilken man också hade kunnat hantera information om områdesanvändning, och som man ansåg att kom till stånd på frivillig basis och utan lagstiftning. Syftet med projektet för geodataplattformen (2017–2019) var att harmonisera geografisk information från staten, landskapen och kommunerna, och göra den tillgänglig också för företag och sammanlutningar. Målet var att harmonisera och förbättra e-tjänsterna vid den offentliga förvaltningen, göra kunskapsbaserade beslut bättre och mer transparenta samt spara på kostnader inom

¹⁰⁰ Rakennetun ympäristön tiedon digitalisoinnin tarkennettu uhka- ja riskiarvio (RYTJ-URA). Cyberwatch Finland Oy 2022. (Inte offentlig).

¹⁰¹ Rakennetun ympäristön digitaalisesta turvallisuudesta nousevat poliittiset linjaustarpeet. Cyberwatch Finland Oy 2022. (Inte offentlig).

den offentliga förvaltningen. Systemet uppnådde inte den tillräckliga kritiska informationsmängd man siktat på, och det lades ner år 2020¹⁰².

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Det har identifierats ett behov för nationell informationshantering för områdesanvändning och byggande i samtliga jämförelseländer. Detta inbegriper nationellt fastställda terminologiska ordlistor, koduppsättningar och datamodeller. Samtliga länder har dessutom genomfört eller genomför för närvarande en nationell informationsresurs, ett nationellt datasystem eller en nationell informationstjänst. Genomförandesätten avviker något från varandra, men allmäntast är det med en egentlig nationell informationsresurs för markanvändningsbeslut och information som gäller dem, samt olika tjänster i anknytning till denna som vanligen är kopplade till den övriga nationella servicearkitekturen. Lagstiftningen förpliktar till att använda enhetliga definitioner och vissa tekniska lösningar. Utöver nationella minimikrav kan dessutom kommuner och andra aktörer i övrigt sköta ärenden enligt eget övervägande. Det är dock vanligt att till exempel markanvändningsplaner ska utarbetas inom en datastruktur i enlighet med nationella definitioner och registreras i ett nationellt system för att det ska vara möjligt för planerna att vinna laga kraft. En närmare beskrivning om lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet ingår i slutrapporten för projektet Framtidens markanvändningsbeslut.¹⁰³

5.2.1 Sverige

År 2017 offentliggjorde Sveriges regering en [allmän digitaliseringsstrategi](#)¹⁰⁴, vars syfte är att bidra till konkurrenskraft och främja ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. I Sverige pågår olika åtgärder för att digitalisera markanvändningsbeslut.

Digital planläggning

Boverket är Sveriges förvaltningsmyndighet med ansvar för samhällsplanering, byggande och boende. [I december 2017 fick Boverket ett uppdrag av Sveriges regering](#)¹⁰⁵ att främja en enhetlig digital tillämpning av Sveriges plan- och bygglag. Uppdraget löpte ut vid utgången av augusti 2020. I maj 2018 fick Boverket som ytterligare uppdrag av Sveriges regering att utarbeta en tidsplan för en enhetlig digital tillämpning av plan- och bygglagen. I uppdraget ingick också att inleda upprättandet av anvisningar och standarder för utarbetandet av planer samt att definiera informationsflöden mellan gränssnitt och aktörer. Det huvudsakliga målet för ändringen är en effektivare plan- och bygglag. För att uppnå målen identifierades ett behov av lagstiftning om en enhetlig tillämpning av plan- och bygglagen i en digital miljö. Handlingar och beslut som gäller markanvändningsprocesser måste finnas digitalt på ett standardiserat sätt och i sådant format att de kan återanvändas i andra aktörers processer.

Sveriges plan- och bygglag (Plan- och bygglagen 2010:900) är från år 2010. Många ändringar har gjorts i lagen sedan den trädde i kraft. Sveriges plan- och byggförordning ([Plan- och bygg-](#)

¹⁰² [Paikkatietoalusta –nimen käyttö lopetetaan alkuvuodesta](#). Nyhet. Lantmäteriverket. 26.11.2020

¹⁰³ [Miljöministeriets publikationer 2020:5](#) Framtidens markanvändningsbeslut s. 52–58 och 225–236.

¹⁰⁴ För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. 2017. Regeringen.

¹⁰⁵ Uppdrag att verka för en enhetlig digital tillämpning av plan- och bygglagen. 2017. Regeringen.

[förordningen 2011:338](#)) är från år 2011. I 5 a § och 5 b § i förordningen infördes år 2019 bestämmelser om att planhandlingar (detaljplaner, planbeskrivningar och grundkartor) ska utformas så att uppgifterna i dem kan tillgängliggöras och behandlas digitalt.

I plan- och bygglagen infördes år 2018 en bestämmelse om bemyndigande (16 kap 1 a §¹⁰⁶), enligt vilken regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om standarder för utformning av detaljplaner och planbeskrivningar samt grundkartor. Plan- och bygglagen ändrades genom ändringsförfattningen 2020:76. Meddelandet av standarder och föreskrifter gäller numera även de övriga plannivåerna (översiktsplan och regionplan). Till följd av denna ändringsförfattning framhävs vikten av att digitalisera processen för byggande och planläggning i regeringens proposition. Boverket har ålagts att utarbeta bestämmelser om säkerställandet av informationsstrukturerna och maskinläsbarheten i områdesanvändningsplanerna. Nationella bestämmelser om datamodeller iakttas i planerna. Syftet är att säkerställa att information överförs automatiskt och är tillgängligt i elektroniskt format. Bestämmelserna gäller de bestämmelser som ingår i det fjärde kapitlet i plan- och bygglagen och från den 31 december 2021 utarbetas nya planer i enlighet med en nationell datamodell och ett nationellt utseende. Det finns ingen skyldighet att ändra gällande planer så att de får den nya utformningen. Inom en tidsfrist på två veckor ska planer, planbeskrivningar och fastighetsförteckningar skickas till Länsstyrelsen och Lantmäteriet för planer som vunnit laga kraft.

Enhetliga standarder och anvisningar syftar till en effektiv planläggningsprocess. Merparten av kommunerna utarbetar planerna i en digital miljö. De uppgifter som anges på plankartor är vanligen georefererade, dvs. att uppgifterna på plankartorna presenteras i ett visst koordinatsystem. Uppgifterna kan relativt enkelt överföras till andra datasystem och användas på nytt till exempel vid produktion av digitala kartor, fastighetsbildning och som grundval för handläggning av bygglov. Informationsutbytet försvåras dock av att kommuner och andra aktörer använder olika gränssnitt, dvs. att den digitala informationen är ordnad och sparad på olika sätt. I en digital planprocess ska information kunna bytas mellan olika aktörer. Det ska även vara möjligt att återanvända och utveckla planuppgifterna också efter att planen vunnit laga kraft.

Planinformationsresurs

I Sverige pågår upprättandet av en nationell plandatabas.¹⁰⁷ Det mest sannolika genomförandesättet är en centraliserad informationsresurs. Detta beror på att resurserna och kompetensen i största delen av Sveriges kommuner inte är tillräckliga för att upprätta system eller sörja för deras underhåll och administration.

Lantmäteriet (som motsvarar Lantmäteriverket i Finland) ansvarar för inrättandet av plandatabasen och uppförandet av den övriga datainfrastrukturen som databasen kräver och för största delen av de tekniska definitionerna. Behovet att utarbeta ett system kommer ursprungligen främst från de statliga myndigheterna. Byggare eller byggherrar, invånare och planerare i kommuner har identifierats som tjänstens viktigaste kundgrupper. Kommunerna har önskat sig en tjänst där kommunernas planer är tillgängliga. Informationsmaterial levereras via gränssnitt för applikationsprogrammering (API). Lantmäteriet ansvarar för att förvara informationen. Inform-

¹⁰⁶ Digitalisering av grundkartor och detaljplaner Prop. 2017/18:132 s. 6– <https://www.regeringen.se/4933fb/contentassets/45f085e3db39430690d3ea475676f14c/171813200w>

¹⁰⁷ [Miljöministeriets publikationer 2020:5](#) Framtidens markanvändningsbeslut, s. 227–229

ationsproducenter är fortfarande de som har hand om informationen och ansvarar för att informationen är korrekt och tillförlitlig. Informationsproducenterna kan bemyndiga en konsult att leverera en planuppgift till det nationella systemet.

Lantmäteriet har meddelats en strikt tidsplan för framtagningen och definieringen av systemet. Systemet ska användas i produktion år 2022. Genom systemet uppfylls INSPIRE-kraven. Samtidigt behandlas digitala processer för godkännande och registrering och utvecklingen av e-förvaltning.

Den nationella plandatabasen ska åtminstone inte till att börja med vara ett arkiv för kommunernas planmaterial, utan officiella planmaterial ska fortfarande arkiveras i kommunerna. Materialen ska synkroniseras med den nationella plandatabasen, varvid samma material finns på två ställen. I kommunerna kan planerna arkiveras till exempel som PDF-filer eller i ett digitalt format. Sveriges arkivlag (arkivlagen 1990:782) innehåller närmare bestämmelser om arkivering. En centraliserad arkivering har redan övervägts, men på grund av tidsplanen har det ansetts att detta är realistiskt först efter år 2025. Avståendet från planer som skrivits ut och undertecknats skulle förutsätta att en nationellt godtagen elektronisk underskrift fastställs.

Den förhållandevis största delen av planerna i Sverige är från 1950- och 1960-talen. Det har identifierats att digitaliseringen av gamla gällande planer är en viktig åtgärd, och genomförandet av denna utreds för närvarande. Kommunerna har digitaliserat sina planer på olika sätt i varierande grad och på eget initiativ, varför användningen av producerade data är begränsad.

Lantmäteriet framhäver vikten av resurser vid reformeringen. För närvarande har cirka 0,5 miljoner euro budgeterats för hela den nationella plandatabasen med utarbetandet av samtliga tillhörande åtgärder, vilket inte uppskattas räcka särskilt långt. Det tekniska genomförandet sker i samarbete med Lantmäteriverket i Finland.

5.2.2 Danmark

I Danmark regleras markanvändningen och byggandet genom bygglagen (byggelove) och planlagen (planlove).

Danmark har en nationell informationsresurs för plan- och planeringsuppgifter, PlanData (planloven 54 b §)¹⁰⁸. Lagstiftningen förutsätter att plan- och övriga planeringsuppgifter och fasuppgifter sparas i den nationella databasen, annars vinner planerna inte laga kraft. Databasen är offentligt tillgänglig enligt lag. Lagstiftningen tillåter att flera beslut och tillstånd som gäller områdesanvändning (riksomfattande plan för områdesanvändning, naturområden, begäran om idéer för planer) endast publiceras i digitalt format. Lagstiftningen omfattar ett bemyndigande att utfärda förordningar, som förutsätter att kommuner informerar myndigheter om planer och övrig planering enbart via den nationella databasen. Förordningen innehåller bestämmelser om datamängder, formatet för och överföringen av data, tidsfrister för korrigering av data och om en nationell koduppsättning som används i plandatamodellen. Koduppsättningen säkerställer att de planer som utarbetas är interoperabla och maskinläsbara. Förordningen innehåller dessutom definitioner om publiceringen av data i kommunernas egna informationsresurser och om tekniska krav. PlanData är en webbaserad tjänst. Systemet grundar sig på öppen källkod och är avgiftsfri för användare. I regel överför kommunerna information via gränssnittet SOAP/REST

¹⁰⁸ [Bekendtgørelse om det digitale planregister Plandata.dk](#)

eller användargränssnittet upload/download. Den sist nämnda stöder flera olika dataformat, när informationsinnehållet iakttar den nationella plandatamodellen.

PlanData är en fortsättning på tjänsten PlansystemDK som inrättades år 2006 och i vilken digitaliserade uppgifter om yttre gränser i planer och länkar till ursprungliga planuppgifter har sammanställts. Utvecklingen av den nuvarande tjänsten PlanData inleddes år 2016 när Erhvervstyrelsen (näringsverket) tillsammans med kommunerna och Skatteministeriet önskade påbörja ett projekt för att digitalisera planuppgifter. Fram till sommaren 2017 blev det klart att tillvägagångssättet var för långsamt och näringsverket måste på egen hand framskrida i ärendet. Näringsverket skickade cirka 100 000 planer till Indien för att digitaliseras och arbetet tog ett år. Vid utläggningen uppstod problem, eftersom digitaliserarna inte hade förstått de danska planerna och deras innehåll. Kvaliteten på slutresultatet var svag. När planerna skickades till kommunerna för att kontrolleras förstod man att kommunerna skulle vara tvungna att utföra arbetet på nytt. Utläggningen skapade dock en form av ett nationellt grundläggande material i vilken kommunerna kan skapa ett bättre material. Digitaliseringen utfördes för betydande objekt i planerna, till exempel för markanvändningsområdet och tomtgränserna.

Till PlanData valdes först en tillräcklig tematisk noggrannhetsnivå, till exempel användningsändamålen för områdena, och först därefter inleddes införandet av mer detaljerade uppgifter i dessa data, såsom färgen på hus eller höjden på staket. Dessutom har datamodellerna upprättats stegvis. Först upprättades en enkel nationell grundläggande datamodell, som senare har kompletterats. Uppdateringsomgångarna för datamodellen har hänfört sig till hur mycket informationsinnehåll som lagstiftningen möjliggör eller förutsätter som man önskar att datamodellen ska innehålla. En del markanvändningsbeslut i Danmark är anknutna till en personlig nivå och inte till något område. Det kan vara fråga om till exempel lösningar eller tillstånd för planeringsbehov som meddelats för områden som inte omfattas av planer. Sådana beslut hade inte ännu sammanställts i PlansystemDK. Nu är liknande markanvändningsbeslut anknutna till adressobjekt. Kommunerna uppskattar systemet och att all information finns i en och samma databas. Tiden som går till att hantera uppgifter som gäller planer har minskat.¹⁰⁹

5.2.3 Norge

I Norge regleras markanvändningen och byggandet genom plan- och bygglagen (lov om planlegging og byggesaksbehandling [LOV-2008-06-27-71](#)). Till lagen hänför sig förordningen Forskrift om kart, stedfestet informasjon, arealformål og kommunalt planregister (kart- og planforskriften) [FOR-2009-06-26-861](#), som är väsentlig vad gäller digitaliseringen av markanvändningen. Förordningen innehåller bestämmelser om bland annat digitala planer. För att informationen ska kunna presenteras som en tydlig karta, ska den digitala planen innehålla all behövlig information. Planen ska presentera planbestämmelser och användningsändamål enligt område. Markanvändningsområdena ska presenteras som separata objekt enligt en nationell produktspecifikation. Fastighetsgränserna på kartan ska stämma överens med fastighetsdatasystemet. Planuppgifter som innehåller flera vertikala nivåer ska hanteras så att de olika nivåerna kan särskiljas från varandra. För att planen ska få rättsverkningar enligt kapitel 12–11 i plan- och bygglagen, ska planen och dess utkast uppfylla nationella tekniska kvalitetskrav.

I Norge utarbetades på 2010-talet en centraliserad nationell tjänst (SePlan/Norge digitalt, ND) för granskningen av planuppgifter. Uppgifter från samtliga kommuner har inte införts i tjänsten samtidigt, utan uppgifterna införs med tiden utifrån hur viktiga de är. Kommunerna har valts ut på basis av en prioritering avseende behov och nytta (i synnerhet med hänsyn till omfattningen

¹⁰⁹ [Miljöministeriets publikationer 2020:5](#) Framtidens markanvändningsbeslut, s. 225–227.

av planeringen av markanvändningen), men grundar sig i sista hand på frivillighet. ND har ett team som stöttar kommunerna i ändringen. De kommuner som får stöd för att ta i bruk tjänsten ska införa planernas samtliga faser i tjänsten: inledning, utkast, färdig, lagakraftvunnen i tjänsten. Geonorge, som sammanställer uppgifter om områdesanvändning och miljö från lokala system till en nationell tjänst, upprättades år 2015.

Systemet fungerar genom geosynkronisering, dvs. att det är kommunerna som egentligen förvarar kartorna, men uppgifterna på kartorna synkroniseras regelbundet till en nationell vy. I praktiken är Norges nationella plandatabas en databas av VIEW-typ, i vilken uppgifterna synkroniseras från kommunernas register – endast till de delar de gäller själva planerna. Geosynkroniseringen grundar sig på en standard som Kartverket utarbetat. Om planer inte överförs automatiskt med hjälp av geosynkronisering, matas uppgifterna manuellt in i det nationella systemet 1–2 gånger per år via fälttjänsten SOSI.

Alla har rätt att gratis ta del av innehåll och utdata i kommunernas planregister. Kommunerna ska se till att informationen i registren är elektroniskt tillgänglig på internet utan avgift via sök- och visningstjänster. Dessutom ska en aktuell lägesbild av planregistret vara tillgänglig på internet. Kommuner kan ta ut en avgift för avskiljning av vektormaterial, men en avgift kan emellertid inte tas ut för material som begärts för framläggande, utlåtanden och klagomål.

Kommuner ska ha ett system med hjälp av vilket planregistret alltid hålls uppdaterat. Information om förändringar ska uppdateras i registret utan dröjsmål. Beslut som kräver kungörelse ska ändras i registret innan kungörelsen utfärdas. En kommun kan genomföra planregistret i samarbete med en annan kommun. Kartverket ger anvisningar till kommunerna om inrättandet av planregistret och hjälper kommunerna i att säkerställa planernas tekniska kvalitet. Kommuner kan besluta att gamla digitala planer ska överföras i planregistret. Sådana planer ska registreras med en nationell planbeteckning och dessa planer omfattas även av de övriga kraven i lagen i fråga.¹¹⁰

5.2.4 Nederländerna

I Nederländerna har lagstiftningen som styr markanvändning reformerats i flera år. Reformen grundade sig på att lagstiftningen som styr markanvändningen hade uppkommit stegvis under årens lopp i olika författningar, och det hade blivit mycket svårt att uppfatta helheten som utgjordes av dessa författningar. Fokuset i den s.k. reformen av miljölagstiftningen (stetselherziening omgevingsrecht) ligger på en bedömning, förenkling och omskrivning av lagstiftningen i en enda lag (omgevingswet dvs. "miljölagen"), 4 förordningar och 1 särskild författning, i stället för de tidigare 26 lagarna, 60 förordningarna och ministeriernas 75 särskilda författningar. Den nya miljölagen publicerades år 2016 och ska träda i kraft år 2021. Under perioden 2016–2021 har man utarbetat lagstiftning som bland annat hänför sig till genomförande, praxis och behövliga ändringar i förhållande till övrig lagstiftning (natur, jordmån, miljömässiga olägenheter och fastigheter).

En betydande ändring som stöder miljölagen, dess implementering och uppnåendet av målen är den digitala miljölagen (Digitaal Stelsel Omgevingswet, DSO), och förordningen som definierar lagens förhållande till miljölagen (Invoeringswet). I Nederländerna har det som ett problem i nuläget identifierats att de nuvarande s.k. digitala serviceställena, vid vilka medborgare får

¹¹⁰ [Miljöministeriets publikationer 2020:5](#) Framtidens markanvändningsbeslut, s. 230–234. ¹¹¹ [Miljöministeriets publikationer 2020:3](#) Utredning om upphovsrätten när det gäller dataplattformen för den byggda miljön, s. 56

tillgång till tjänster, avviker från varandra vad gäller definitioner, tillgänglighet och tillförlitlighet, och är delvis föråldrade. Till följd av reformen är till exempel tillståndsansökningar, utdrag och de bestämmelser och markanvändningsbeslut som gäller respektive kommun tillgängliga via ett nationellt serviceställe, vars informationsinnehåll utökas stegvis som ett led i genomförandet av lagarna. Målet är att ärendehantering via ett nationellt serviceställe ska år 2021 vara genomförd åtminstone på en miniminivå som i synnerhet omfattar digital ärendehantering för tillstånd, utarbetande av utdrag och rapporter samt tjänster för granskning av planer och dokument som hänför sig till miljön. Dessa tjänster förutsätter att flera centrala register inrättas, till exempel ett register för huvudsakligen öppna data i markanvändningsbeslut och en definition av standarder för datamodeller, ordlistor och begrepp. Den stegvisa agila utvecklingen, som på det stora hela inleddes år 2016, kommer att fortsättas åtminstone till år 2024. Agil utveckling behövs även för att reformen är relativt omfattande och påverkar både olika organisationer och deras finansiering. Som miniminivå när reformen träder i kraft har det fastställts att tjänsterna åtminstone ska erbjuda samma egenskaper som de nuvarande befintliga tjänsterna. Genomförbarheten, kostnaderna och fördelarna med de komponenter eller utvecklingskoncept som utvecklas i systemet bedöms stegvis.

Den nationella digitala tjänsten för markanvändning är inte ett enda stort datasystem, utan snarare en samling samverkande lagar, bestämmelser, avtal, standarder, uppgifter och källor, som på ett systematiskt sätt har kopplats till varandra. I princip är DSO ett öppet system, där till exempel öppna standarder används. Även företag kan koppla sina tjänster till DSO. Genomförandeförordningen för den digitala miljölagen möjliggör en definition av komponenter i nationella system, enhetliga fastställda standarder, gränssnitt som är nödvändiga för informationsflödet i systemet, kvalitetskrav för informationen och ansvar och uppgifter för olika organisationer. De viktigaste ansvariga instanserna i framtagningen av systemet är: Kadaster (det lokala Lantmäteriverket), institutet för folkhälsan och miljön (RIVM), den nationella vattenförvaltningen (RWS), Geonovum, kommunernas kvalitetsbyrå (KING), provinsernas utvecklingsorganisation (BIJ12) och utvecklingscentralen för offentlig information (KOOP).

År 2017 begärde regeringen i Nederländerna en bedömning av den statliga IKT-bedömningsmyndigheten (BIT) om DSO-projektet och dess genomförbarhet. Myndigheten förhöll sig kritiskt till den dåvarande, rätt så omfattande planen och tillräckligheten vad gällde de finansiella och tidsmässiga resurser som reserverats för planen. För utvecklingsarbetet som skulle genomföras under cirka 8 år reserverades 150 miljoner euro, dessutom reserverades 35 miljoner euro för implementeringen av system och 10 miljoner euro för inrättandet av en informationstjänst. Enligt bedömningen understeg budgeten det verkliga behovet med cirka 30 miljoner euro. Därför efterlyste BIT en tillräcklig prioritering och periodisering av åtgärderna.

5.2.5 Frankrike

I Frankrike finns plattformen Géoportail, som har tagits fram av det offentliga förvaltningsinstitutet IGN (Institut national géographique). Ministerierna med ansvar för hållbar utveckling och skogar ansvarar för tillsynen över plattformen. IGN planerar och marknadsför produkter och tjänster i synnerhet utifrån de uppgifter som institutet samlat in i samband med sina uppgifter i sin allmännyttiga verksamhet. Plattformen Géoportail används uttryckligen i denna kontext.

Plattformen tillhandahåller olika demografiska data och information bland annat om markanvändning och regleringen av den byggda miljön. Plattformen möjliggör styrningen av vissa offentliga funktioner och erbjuder å andra sidan för transparensens skull information till alla medborgare som använder plattformen. Det är gratis att använda plattformen, dvs. söka och använda informationen, om användarna inte utnyttjar informationen kommersiellt.

De allmänna villkoren för plattformen Géoportail ger information om de regler som tillämpas på användningen av plattformens innehåll. Plattformens innehåll är skyddat genom immateriella rättigheter. Detta innebär att de som använder plattformen endast har rätt att använda de tillgängliga uppgifterna. I huvudsak förblir uppgifterna i ägo hos den offentliga förvaltningsinstitution som tagit fram plattformen. IGN ingår avtal med eventuella tredje parter för att få informationsmaterial till plattformen. Tredje parter kan emellertid fastställa särskilda villkor och begränsningar för användningen av dessa uppgifter.¹¹¹

5.2.6 Tyskland

I Tyskland används nationella datamodellspecifikationer för planer för områdesanvändning (Xplanung) och för byggnadsinformation (XBau). Enligt en nationell myndighetsbestämmelse (IT planungsrat) ska lokala myndigheter ta i bruk nationella datamodeller för områdesanvändning och byggnadsinformation senast år 2022. Gamla planuppgifter behöver inte digitaliseras. Exakt information om implementeringen av datamodellerna är inte tillgänglig, eftersom det inte är nödvändigt för lokala myndigheter att rapportera om hur implementeringen framskrider till den nationella myndigheten (XLeitstelle) som ansvarar för utvecklingen av datamodellerna. XLeitstelle finansieras av förbundsstaten och förbundsländerna till ett belopp på sammanlagt 500 000 euro per år. Kommunerna måste själv finansiera sin digitalisering.

Förbundsstatens lagstiftning definierar digitaliseringen av planuppgifterna (den nationella byggbestämmelsesamlingen BauGB och tillgänglighetslagstiftningen OZG). Varje förbundsland ska inrätta en informationsportal för områdesanvändnings- och miljöinformation senast år 2023. Det har bedömts att digitaliseringsutvecklingen inte medför betydande ytterligare kostnader för kommunerna. Verksamheten och systemen ska förnyas i varje fall. Digitaliseringen av områdesanvändningen varierar enligt aktör. Vanligen låter folkrika kommuner utarbeta planuppgifter för områdesanvändning i ett datamodellformat enligt den nationella standarden. De minsta kommunerna förlitar sig på enklare lösningar, där endast den yttre gränsen för planen är förenlig med den nationella standarden. Utvecklingen av standardiseringen inleddes mer grundligt i Tyskland år 2010 när grundlagen ändrades för att göra det tillåtet för förbundsstaten och förbundsländerna att utarbeta standarder för datamodeller. I förfarandet som grundade sig på frivillighet lyckades man inte göra de olika aktörernas system och uppgifter interoperabla.¹¹²

5.2.7 Estland

I Estland används plattformen Geoportal, som tagits fram av det offentliga ämbetsverket Maaamet. Det är Maaamet som huvudsakligen ansvarar för tillsynen över och utvecklingen av plattformen. Plattformen tillhandahåller olika uppgifter om den byggda miljön bland annat genom en 3D-karta. I Estland har dessutom ett pilotförsök genomförts, där 3D-byggnader och infrastrukturer sammanställts i en portal för att vara tillgängliga och kunna granskas (e-ehitus 3d-kaksiku). Syftet med pilotförsöket var att testa sammanställningen av tredimensionell information om den byggda miljön för en planerad nationell tjänst. En nationell plattform för digitala

¹¹¹ [Miljöministeriets publikationer 2020:3](#) Utredning om upphovsrätten när det gäller dataplattformen för den byggda miljön, s. 56

¹¹² ESPON DIGIPLAN – Digital plans and plan data in Germany. Annex 6 of final delivery. 2021. ESPON <https://www.espon.eu/digiplan> ¹¹³ <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM011:00/2022>

tvillingar genomfördes med öppen källkod på basis av pilotförsöket (<https://livekluster.ehr.ee/ui/ehr/v1/3d>). Dessutom utarbetas en nationell elektronisk plattform för bygglov (e-ehitus.ee). Syftet är att införa en byggbestämmelsesamling på plattformen.

I Estland har en nationell digital standard för planbeteckningar och planbestämmelser utarbetats (publicerad i juni 2022). I Estland har dessutom försök med digitaliseringen av planuppgifter genomförts tillsammans med kommunerna. En nationell planbeteckning används och det nationella lantmäteriverket svarar för att bevilja beteckningen. Obligatoriska planuppgifter som ska utarbetas som elektroniska och interoperabla är endast avgränsning av det planerade området, kvartersområden och tomter samt byggnadsrätt.

6 Remissvar

Skriftliga yttranden om utkastet till regeringens proposition begärdes mellan den 17 juni och den 12 augusti 2022. Remissbehandlingen genomfördes i tjänsten Utlåtande.fi. De ministerier och myndigheter som använder ärendehanteringssystemet Vahva ombads ge sina yttranden via systemet. Förslaget sändes på remiss till de centrala ministerierna, förvaltningsdomstolarna, vissa kommuner samt centrala myndigheter, företag, föreningar och landskapsförbund. Det kom in 131 remissyttranden på utkastet till proposition.

Yttrandena kan läsas i statsrådets projektfönster under nummer YM011:00/2022¹¹³ och på Utlåtande.fi.

De flesta av remissinstanserna förhöll sig positivt till målen med översynen. En del av remissinstanserna höll med förslaget, även om de ansåg att förslaget innehåller avsnitt som är problematiska och behöver förtydligas samt förhöll sig kritiskt till vissa delar av förslaget. Kommunerna yttrade sig i allmänhet negativt om förslaget. I yttrandena kritiserades särskilt att remissförfarandet inföll samtidigt med semesterperioden.

Positiva aspekter i lagförslaget är enligt remissyttrandena digitalisering, interoperabilitet och målet om ett datamodellbaserat format. I synnerhet andra myndigheter än kommunerna ansåg att det datasystem för den byggda miljön som lagförslaget syftar till är välbetänkt, kostnadsbesparande och nyttigt. Enligt remissinstanserna ska användningen av datamodeller främja både statliga och kommunala myndigheters verksamhet och öppna nya möjligheter.

I remissyttrandena påpekades att konsekvensbedömningarna i förslaget var delvis bristfälliga. Konsekvensbedömningen ansågs fokusera för mycket på de positiva effekterna och de eventuella negativa effekterna fick inte tillräcklig uppmärksamhet. Finansministeriet påpekade att det varit svårt att göra en samlad bedömning av konsekvenserna, och att de ekonomiska konsekvenserna av exempelvis eventuell nedläggning av tjänster inte har identifierats i tillräcklig omfattning.

I yttrandena framfördes farhågor om hur ett centraliserat datasystem inverkar på den nationella säkerheten och om hur effekterna av ackumulation av data har bedömts. En del av remissinstanserna ansåg att det föreslagna centraliserade datasystemet ökar riskerna för den nationella säkerheten. I gengäld framfördes i yttranden om säkerheten att ett centraliserat och väl administrerat system är bättre för informationssäkerheten och den nationella säkerheten än ett decentraliserat system.

¹¹³ <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM011:00/2022>

Ansvarsfördelningen ansågs vara problematisk i den föreslagna lagen om datasystemet för den byggda miljön. I yttrandena anmärktes på bestämmelserna om gemensamt personuppgiftsansvar och skyldigheterna enligt allmänna dataskyddsförordningen. Föreslagna 4 § ansågs medföra alltför mycket extra åtaganden för kommunerna och landskapsförbunden. Synpunkterna om föreslagna 5 § om uppgifter om områdesanvändningen gick isär; enligt yttrandena är mängden krävde uppgifter som enligt förslaget för liten, lämplig eller för stor. Framför allt domstolarna påpekade att domstolarna ska ha tillgång till olika versioner av uppgifterna.

Remissinstanserna fäste också uppmärksamhet på 7 § i lagförslaget som hänvisar till den kommande bygglagen. Enligt remissinstanserna ska 72 och 73 § i förslaget till bygglag överföras till lagen om datasystemet för den byggda miljön. Föreslagna 8 § ansågs vara överlappande reglering och att bestämmelserna i gällande informationshanteringslagen ska iakttas.

Enligt yttrandena om 9 § i lagförslaget får varaktigt bevarande av uppgifter inte störa arkivering. Arkivverket anser att i förslaget inte ska föreskrivas om varaktigt bevarande eller arkivering av uppgifter. I dessa fall ska arkivlagen tillämpas och riksarkivets tjänst för digital arkivering användas. Enligt yttrandena om 10 § i lagförslaget ska Finlands miljöcentrals rätt att få uppgifter preciseras. I yttrandena om 11 § framfördes att det inte behövs en bestämmelse om domstolarnas rätt att få uppgifter, men däremot ska det föreskrivas om Nödcentralsverkets tillgång till uppgifter. En del av remissinstanserna ansåg av föreslagna 12 § gav kommunerna tillräcklig flexibilitet under övergångstiden, och den del ansåg att bestämmelsen ökar kommunernas utgifter alltför mycket i förhållande till fördelarna.

Den föreslagna 13 § ansågs ålägga kommunerna att publicera uppgifter i datasystemet för den byggda miljön. Skyddspolisen anmärkte på riskerna för den nationella säkerheten om uppgifter görs tillgängliga i en informationstjänst på det sätt som föreslås i 13 §. Vissa remissinstanser föreslog också att befolkningsskyddsuppgifter ska göras mer tillgängliga, medan andra motsatte sig tillgängliggörande av befolkningsskyddsuppgifter och begärde att uppgifterna ska strykas från lagförslaget.

Föreslagna 14 § ansågs överlappa med informationshanteringslagen.

Bestämmelserna i den föreslagna 16 § om avgifter för datasystemet ansågs vara alltför invecklade och allmänna. En del remissinstanser föreslog att statliga affärsverk ska höra till de myndigheter som har rätt att avgiftsfritt få uppgifter ur datasystemet för den byggda miljön, och en del ansåg att landskapsförbunden ska höra till dessa myndigheter. En del remissinstanser ansåg att syftet med den föreslagna paragrafen är att göra det möjligt för en statlig myndighet att handla med offentlig information.

Lagförslaget om ändring av markanvändnings- och bygglagen välkomnades. En del remissinstanser ansåg att uttrycket ”utformningen av” i rubriken av 29, 40 och 55 § är vilseledande och ska strykas. Å andra sidan ansåg en del remissinstanser att uttrycket ”innehållet i” i rubriken av samma paragrafer är vilseledande och ska strykas.

Under den fortsatta beredningen gjordes utifrån remissyttrandena ändringar i utkastet till bestämmelser och deras motiveringar. Kompletteringar gjordes också till den allmänna motiveringen. Bedömningen av regeringspropositionens konsekvenser på informationssäkerheten och för kommunerna precisades och korrigerades. I det senare fallet precisades konsekvensbedömningen genom att ta med fler eventuellt negativa konsekvenser av de ändringar som gäller kommunerna.

Utifrån yttrandena fogades till 5 § i den föreslagna lagen om datasystemet för den byggda miljön en ny uppgift som ska publiceras, ändrades 8 § så att den gäller endast personuppgiftsansvariga för användar- och loggregistret för datasystemet, och till 11 § fogades och från samma paragraf ströks mottagare av sekretessbelagda uppgifter. Domstolarna framtogs rätten att få uppgifter, då de får uppgifter med stöd av 50 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). På inrikesministeriets och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas begäran infogades Nödcentralsverket och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata till de instanser som har rätt att få uppgifter. Utifrån remissyttrandena ströks 9, 12 och 14 § från lagförslaget.

Utifrån remissyttrandena ändrades förslaget om markanvändnings- och bygglagen så att uttrycket ”innehållet i” ströks från rubriken av 29, 40 och 55 §.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om datasystemet för den byggda miljön

1 §. Lagens tillämpningsområde. I paragrafen utfärdas föreskrifter om lagens tillämpningsområde. I paragrafens 1 mom. utfärdas föreskrifter om lagens tillämpningsområde på inrättandet, upprätthållandet och utvecklandet av datasystemet för den byggda miljön och dess tjänster samt hantering av den information som publiceras och lagras i datasystemet.

Enligt förslaget tillämpas lagen på datasystemet för den byggda miljön och dess tjänster samt på hanteringen av den information som publiceras och lagras i datasystemet. Utöver det här ska även annan allmän lagstiftning och speciallagstiftning tillämpas på datasystemet för den byggda miljön och den information som publiceras och lagras där, såsom lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), *offentlighetslagen*, lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019), *lagen om digitala tjänster*, lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019), *informationshanteringslagen*, bygglagen (xx/202x) och Europaparlamentets och -rådets förordning (EU) 2016/67 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet på sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, *den allmänna dataskyddsförordningen*.

Syftet med lagen är att sammanföra information om den byggda miljön för att skapa ett gemensamt riksomfattande datasystem för den byggda miljön. I datasystemet för den byggda miljön behandlas de personuppgifter som avses i artikel 4.1 i den allmänna dataskyddsförordningen i den mån de antingen direkt eller indirekt kan kopplas till en identifierbar person. Med behandling av uppgifter avses i detta förslag sådan verksamhet som avses i artikel 4.1.2 i den allmänna dataskyddsförordningen, såsom insamling, sammanförande, registrering, organisering, strukturering, bevaring, bearbetning, ändring, utlämning och radering. I den mån syftet med behandlingen av vissa uppgifter står utanför unionens befogenheter ska i varje fall bestämmelserna i dataskyddsförordningen med stöd av 2 § mom. 1 i dataskyddslagen (1050/2018) tillämpas på behandlingen.

Enligt grundlagsutskottets gällande utlåtandep Praxis som rör skydd för personuppgifter förutsätts att man i så stor utsträckning som möjligt stöder sig på bestämmelserna i EU:s allmänna dataskyddsförordning och den nationella dataskyddslagen, samt begränsar användningen av det nationella handlingsutrymmet till det som är nödvändigt. Å andra sidan förutsätts nationell reglering enligt artikel 6.3 i den allmänna dataskyddsförordningen för att uppfylla den rättsliga grunden för behandling av uppgifter i syfte att utföra myndighetsuppdrag. I vissa avseenden förutsätts speciallagstiftning även vid avvikande från de allmänna nationella bestämmelserna. Ett sådant regleringsobjekt är till exempel utlämnande av uppgifter genom den offentliga informationstjänst som föreskrivs i 11 § i lagförslaget, och som inte omfattas av tillämpningsområdet

för 16 § 3 mom. i offentlighetslagen. De uppgifter som utlämnas får inte användas för direkt marknadsföring.

I enlighet med artikel 6.1 c och 6.1 e i EU:s allmänna dataskyddsförordning föreskrivs i lagförslaget om grunden för behandling av uppgifter som är nödvändiga för den myndighetsutövning som utförs av den personuppgiftsansvariga för det föreslagna datasystemet, det vill säga Finlands miljöcentral, samt om vissa saker inom ramen för det nationella utrymmet som är nödvändiga för behandlingen, och som nämns i artikel 6.2 och 6.3 i EU:s allmänna dataskyddsförordning. Enligt 28 § i dataskyddslagen tillämpas offentlighetslagen på utlämnandet av uppgifter och rätten att få personuppgifter ur en myndighets personregister, om inte annat följer av bestämmelserna i den föreslagna lagen. Om uppbyggnaden av datasystemet ska föreskrivas i den föreslagna 2 § och om personuppgiftsansvariga för informationsresurserna inom datasystemet och ansvarsfördelningen mellan dem i 4 §. Dessutom ska i 13 § föreskrivas om ett undantag från tillämpningen av den allmänna dataskyddsförordningen inom ramen för det nationella handlingsutrymmet.

Undantag från ändamålsbegränsningen, det vill säga begränsningen enligt artikel 5.1 b i den allmänna dataskyddsförordningen, ska bestå av att uppgifter ska behandlas i och lämnas ut från datasystemet för den byggda miljön till exempel via en offentlig informationstjänst som avses i den föreslagna 11 §. Undantag från ändamålsbegränsningen ska göras enligt artikel 6.1 c. Enligt artikel 6.3 kan grund för undantag från artikel 5.1 b fastställas med en medlemsstats nationella rätt. Behandlingen av uppgifter i datasystemet främjar det allmänna intresset och är proportionell, eftersom tillgänglighållandet av personuppgifter i en offentlig informationstjänst enligt 11 § i lagförslaget endast är begränsat och endast gäller permanenta byggnadsbeteckningar och adressuppgifter.

Offentlighetslagen, informationshanteringslagen eller bestämmelser i lagförslaget tillämpas på utlämnandet av uppgifter i datasystemet för den byggda miljön. Innehållet i bestämmelserna i lagförslaget och hur det relaterar till den allmänna dataskyddsförordningen förklaras närmare i detaljmotiveringen nedan. De särskilda kategorier av personuppgifter som avses i artikel 9.1 i den allmänna dataskyddsförordningen ska inte behandlas i datasystemet för den byggda miljön.

Planen är att datasystemet för den byggda miljön ska genomföras stegvis. I det första skedet ska en informationsresurs för uppgifter om områdesanvändning och den byggnadsinformationsresurs som definieras i 2 § i lagförslaget inrättas i datasystemet. Publicering av de uppgifter som fastställs i bygglagen (xx/202x) möjliggör automatisk överföring av uppgifterna via ett tekniskt gränssnitt till ett register över byggnads- och lägenhetsuppgifter som avses i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009). Avsikten är att i den framtida utvecklingen av datasystemet för den byggda miljön överföra den byggnads- och bostadsdatabas som myndigheten för digitalisering och befolkningsdata upprätthåller i befolkningsdatasystemet till datasystemet för den byggda miljön, vilket upprätthålls av Finlands miljöcentral. Ovannämnda ändring samt andra framtida informationsresurser ska i ett senare skede omfattas av separata bestämmelser.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs att den föreslagna lagen inte skall tillämpas på behandling av sekretessbelagda uppgifter om områdesanvändning och byggande som utförs för försvarsändamål. Lagen ska inte tillämpas på behandling av sekretessbelagda uppgifter om områden, lokaler, byggnader och infrastruktur som behövs för att genomföra eller stödja Försvarmaktens lagstadgade uppgifter, om dessa omfattas av nödvändighet av sekretess som definieras av Försvarmakten. Enligt 24 § 1 mom. 8–10 punkterna i offentlighetslagen kan grunderna för sekretessen till exempel vara uppgifter om beredskap inför undantagsförhållanden, militär underrättelsein-

hämtning, försvarsmaktens utrustning, sammansättning och belägenhet eller användande av försvarsmakten. Bestämmelsen ska gälla behandling av uppgifter om byggnader, strukturer, byggnadsobjekt, utrustning, farleder, flygplatser, distributionsnät och nätverk, bergum, mark- och vattenområden samt områdesanvändning och byggande av strukturer för miljöskydd. Bestämmelsen skulle också gälla Försvarsmaktens strategiska partner, som till exempel Millog Oy och Patria Oyj.

2 §. *Syftet med och den allmänna uppbyggnaden av datasystemet för den byggda miljön.* Paragrafen ska innehålla bestämmelser om syftet med datasystemet för den byggda miljön, vilket är att tillgodose behovet av tillgång till information om områdesanvändning och byggande.

Datasystemet för den byggda miljön sammanställer uppgifter som innehas av olika myndigheter till en enda helhet för jämförelse och delning. Datasystemet är enligt förslaget en central del av hanteringen av information om den byggda miljön och det kompletterar de informationstjänster som produceras på basis av uppgifter om den byggda miljön, vilka i nuläget tillhandahålls av fastighetsdatasystemet och bostadsdatasystemet som upprätthålls av Lantmäteriverket. Datasystemet ska förmedla offentlig information för att tillgodose olika informationsbehov i samhället. Informationsbehoven kan till exempel vara forskning, statistikframställning, näringsverksamhet och beredning av myndigheters beslutsfattande.

Särskilt myndigheterna tjänas av att sammanställa uppgifterna till en enda helhet. Datasystemet ska göra det möjligt för kommuner och landskapsförbunden att genom den så kallade principen om ett enda serviceställe lämna in de uppgifter som fastställs senare i lagförslaget till statliga myndigheter och andra aktörer inom förvaltningen. Med hjälp av gränssnitt överförs uppgifterna automatiskt elektroniskt till olika myndighetsaktörer när de behöver information. Med stöd av 3 § i informationshanteringslagen kan uppgifter också överföras via ett tekniskt gränssnitt till universitet och yrkeshögskolor.

Att centralisera uppgifterna förbättrar också dataintegriteten, eftersom myndigheterna på så sätt alltid har möjlighet att få aktuell information från ett och samma ställe, vilket förhindrar att information fragmenteras i olika myndigheters datasystem. Centralisering av dataförvaltningen till ett system underlättar också den administrativa bördan för kommunerna och myndigheterna.

Ett centralt mål med datasystemet för den byggda miljön är att effektivisera myndighetsprocesserna och myndigheternas verksamhet. De uppgifter som publiceras i datasystemet kommer i enlighet med lagförslaget från myndigheterna och de förmedlas i de statliga myndigheternas system en gång, så att de kan utnyttjas av olika myndigheter. Enligt lagförslaget är det upp till informationsproducenterna att hålla informationen uppdaterad.

Genom ett fullständigt ibruktagande av datasystemet blir det möjligt för olika statliga myndigheter att överge sina befintliga överlappande system. Till exempel kan Lantmäteriverket fasa ut sin manuella utredning och registrering av information om områdesanvändning, såsom tomtindelningar och planläggningsinformation, i och med att uppgifterna med hjälp av tekniska gränssnitt automatiskt överförs från datasystemet för den byggda miljön till Lantmäteriverkets system, såsom Fastighetsdatasystemet eller det kommande samlade adressdatasystemet.

Med datasystem och informationsresurs avses i detta lagförslag begrepp som definierats i enlighet med 2 § i informationshanteringslagen. I informationshanteringslagen avser datasystem ett helhetsarrangemang som består av utrustning för behandling av uppgifter, programvaror och annan behandling av uppgifter, och informationsresurs avser en helhet som innehåller informationsmaterial som används vid utförande av myndighetsuppgifter eller annan verksamhet, och

som behandlas med hjälp av datasystem eller manuellt. Dessutom kan informationsresurser innehålla flera register.

Över de användnings- och logguppgifter som avses i informationshänteringslagen ska det upprätthållas ett separat register, om vilket det föreskrivs i 8 § i lagförslaget. Detta register är inte en del av datasystemet för den byggda miljön, utan ett eget register.

Enligt 2 mom. i paragrafen består datasystemet för den byggda miljön av två informationsresurser, en informationsresurs för områdesanvändning och en byggnadsinformationsresurs. Informationsresursen för områdesanvändning ska innehålla de uppgifter om områdesanvändning som föreskrivs i 5 § i lagförslaget. Byggnadsinformationsresursen ska innehålla de uppgifter om byggande som föreskrivs i 72 och 73 § i bygglagen. Informationsresurserna kan dessutom innehålla uppgifter som registrerats enligt 9 § i lagförslaget.

3 §. Finlands miljöcentralens uppgifter. Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgifterna för Finlands miljöcentral i anknytning till datasystemet för den byggda miljön. I paragrafen ska också föreskrivas om behandling av uppgifter enligt 6 § 1 mom. i dataskyddslagen.

Enligt lagen om Finlands miljöcentral (1069/2009) kan Finlands miljöcentral utföra de uppgifter som de tilldelats genom annan lag, och utöver dem anges det i 1 § 2 mom. 4 punkten i lagen att Finlands miljöcentral särskilt upprätthåller och utvecklar branschens datasystem, informationsresurser och informationstjänster vid utförandet av uppgifterna.

Enligt 1 mom. ansvarar Finlands miljöcentral för inrättande, upprätthållande och utveckling av datasystemet för den byggda miljön. Uppgiften är ny för Finlands miljöcentral. I uppgiften ingår också att trygga datasäkerheten i enlighet med lagen om digitala tjänster och tillgängligheten till den offentliga informationstjänst som fastställs senare i lagförslaget. Därtill ska tryggande av säkerheten i fråga om informationsmaterial enligt 15 § i informationshänteringslagen höra till uppgifterna. Finlands miljöcentral ska vara den systemansvariga myndigheten enligt informationshänteringslagen.

I 2 mom. föreskrivs om uppgiften för Finlands miljöcentral att sammanställa och lämna ut information om den byggda miljön som publiceras och registreras i datasystemet för den byggda miljön. Dessutom ska Finlands miljöcentral ansvara för att sammanställa och föra samhälleligt behövlig statistik över de uppgifter som behandlas i datasystemet för den byggda miljön.

Finlands miljöcentralens ställning som en annan myndighet som sammanställer statistik i enlighet med 2 § 2 mom. 2 punkten i statistiklagen (280/2004) ska, gällande uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön, fastställas i lag. I egenskap av den myndighet som sammanställer statistik över uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön kan Finlands miljöcentral på ett effektivt sätt tillgodose samhällets behov av statistik. De statistiska uppgifterna kan till exempel användas för att följa utvecklingen av koldioxidhalten och materialeffektivitet i samhällsstrukturen och byggnadsbeståndet, samt för att övervaka lagstiftningens funktionalitet och utvecklingen av bygglov. I propositionen föreslås dock inte att Finlands miljöcentral ska upprätta statistik som överlappar Statistikcentralens statistikframställningar eller ta fram konkurrerande produkter.

I 3 mom. i paragrafen föreskrivs att Finlands miljöcentral trots sekretessbestämmelserna har rätt att behandla datasystemets uppgifter. Rätten att behandla uppgifter trots sekretessbestämmelserna behövs för att Finlands miljöcentral ska kunna fullgöra sitt åtagande enligt denna lag samt lämna ut uppgifter. Sekretessbestämmelserna frångås av samma skäl. Avsikten är dock inte att frångå sekretessbestämmelserna för att sekretessbelagda uppgifter ska kunna lämnas ut på sätt

som anges senare i lagförslaget. Datasystemets sekretessbelagda uppgifter ska i huvudsak utgöras av uppgifter om byggnaders säkerhetsarrangemang som behandlas som en del av bygglovsprocessen. Finlands miljöcentral ska föreskrivas rätt att behandla uppgifterna för att de datasystemets uppgifter ska kunna profileras med hänsyn till informationssäkerheten och den nationella säkerheten.

4 §. *Personuppgiftsansvariga för informationsresurserna och ansvarsfördelningen mellan dem.* I paragrafen föreskrivs om de personuppgiftsansvariga för informationsresurserna inom datasystemet för den byggda miljön och om ansvarsfördelningen mellan de personuppgiftsansvariga. Med personuppgiftsansvarig avses den personuppgiftsansvariga som avses i artikel 4.7 i den allmänna dataskyddsförordningen, det vill säga den myndighet som ensam eller tillsammans med andra definierar ändamål och metoder för behandlingen av personuppgifter. I enlighet med samma punkt kan den personuppgiftsansvariga, om ändamålen och metoderna för behandlingen fastställs i medlemsstaternas lagstiftning, bekräftas i enlighet med lagstiftningen i medlemsstaterna. Eftersom datasystemet för den byggda miljön innehåller personuppgifter som ska publiceras av olika myndigheter, är det nödvändigt att reglera de personuppgiftsansvariga och klargöra de personuppgiftsansvarigas ansvar och uppgifter. Enligt artikel 26 i den allmänna dataskyddsförordningen ska den personuppgiftsansvariga noga fastställa sitt respektive ansvar för att fullgöra sina skyldigheter enligt förordningen, särskilt vad gäller utövandet av den registrerades rättigheter och de uppgifter som avses i artiklarna 13 och 14.

Kommunernas rätt att behandla personuppgifter fastställs i artikel 6.1 c i den allmänna dataskyddsförordningen. Kommunerna ska även framöver inhämta uppgifter som den publicerade själv offentliggjort, som en del av kommunens lagstadgade uppgifter inom planläggning och byggnadstillsyn. Landskapsförbundens rätt att behandla personuppgifter utgår också från artikel 6.1 c, när uppgifter insamlas för landskapsförbundens lagstadgade planläggningsuppgifter. De uppgifter som landskapsförbunden insamlar och publiceras ska däremot inte innehålla känsliga uppgifter eller uppgifter som klassificeras som personuppgifter enligt artikel 9.

Vid genomförandet av datasystemet för den byggda miljön ska befintliga informationsresurser utnyttjas, såsom fastighetsdatasystemet och befolkningsdatasystemet, vars uppgifter ska registreras i enlighet med 9 § i lagförslaget.

I 1 mom. i paragrafen föreskrivs att Finlands miljöcentral, kommunerna och landskapsförbunden är gemensamt personuppgiftsansvariga för informationsresursen för områdesanvändning, och Finlands miljöcentral och kommunerna är gemensamt personuppgiftsansvariga för byggnadsinformationsresursen. Vid arbetet med lagstiftningen har man ansett att det inte är ändamålsenligt att överföra ansvaret till en enda aktör, och att det finns skäl att föreskriva gemensamt personuppgiftsansvar när olika myndigheter producerar och behandlar information.

I enlighet med 2 mom. i den föreslagna paragrafen ska de personuppgiftsansvariga ansvara för de skyldigheter som avses i den allmänna dataskyddsförordningen med avseende på de uppgifter som de publicerar. Med skyldigheterna avses till exempel de skyldigheter gällande informationens aktualitet och fullföljandet av de registrerades rättigheter som följer av den allmänna dataskyddsförordningen. Den registrerades rättigheter föreskrivs i avsnitt III i den allmänna dataskyddsförordningen. I artikel 5 punkt d i den allmänna dataskyddsförordningen föreskrivs om exaktheten och aktualiteten för uppgifter.

I 3 mom. föreskrivs om preciseringar till skyldigheterna enligt den allmänna dataskyddsförordningen. Finlands miljöcentral ska ensam fullgöra skyldigheterna enligt artiklarna 13, 14, 15, 30 och 32. Genom förslaget minskas den administrativa bördan för kommunerna i och med att Finlands miljöcentral ansvarar för informationsskyldigheten, den registrerades rätt att få tillgång

till sina egna uppgifter och säkerheten vid behandlingen, vilka fastställs i den allmänna dataskyddsförordningen. Kommunerna sparar arbetstid och manuellt arbete i och med att den registrerade direkt av Finlands miljöcentral kan begära de uppgifter som gäller denne själv och som finns i datasystemet för den byggda miljön, och begäran om information behövs inte separat förmedlas till kommunerna, eftersom uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön alltid är aktuella och korrekta. Finlands miljöcentral ska också vara skyldig att upprätta ett register över behandlingsåtgärder i enlighet med artikel 30 i den allmänna dataskyddsförordningen.

Med undantag av det som nämns i 3 mom. ska den registrerades rättigheter alltid tillgodoses av den kommun eller det landskapsförbund som har publicerat uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön.

I 4 mom. i paragrafen föreskrivs att Finlands miljöcentral fungerar som kontaktpunkt för de registrerade i enlighet med artikel 26 i den allmänna dataskyddsförordningen. Den registrerades rättsskydd förbättras i och med att förmedlingen sker automatiskt i de fall där Finlands miljöcentral behöver förmedla information till kommuner, och den registrerade inte skilt behöver ta reda på vilken kommun hen ska kontakta för att tillgodose sina rättigheter. Den registrerade kan dock kontakta kommunen direkt, om hen så önskar.

5 §. Uppgifter om områdesanvändningen som publiceras i datasystemet för den byggda miljön. I paragrafen föreskrivs om informationsinnehållet i informationsresursen om områdesanvändning, vilket är en del av informationsresursen för den byggda miljön. Planläggningsinformation och andra uppgifter om områdesanvändning är del av kärninformationen i datasystemet för den byggda miljön och utgör informationsresursen för områdesanvändning i den byggda miljön.

Enligt förslaget ska man utan dröjsmål publicera planer, tomtindelning, olika begränsningar för områdesanvändning som avses i bestämmelsen samt byggnadsordning i informationsresursen för områdesanvändning. Bestämmelsen ska gälla både kommunerna och landskapsförbunden. Bestämmelsen ska gälla uppgifter i beslut som upprättats efter lagens ikraftträdande enligt övergångsbestämmelsen. Kommunerna eller landskapsförbunden kan frivilligt publicera material som upprättats före lagens ikraftträdande, men de åläggs inte att göra det. Den föreslagna bestämmelsen ska träda i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i den andra propositionen, det vill säga den 1 januari 2029. Publicering av uppgifter ska gälla endast dessa nya uppgifter.

Landskapsförbunden ska, utöver landskapsplaner, publicera de uppgifter som anges i bestämmelsen, i den mån landskapsplanen omfattas av begränsningarna i fråga. Skyldigheten om aktualitet förutsätter att kommunerna och landskapsförbunden utan dröjsmål uppdaterar de uppgifter som genereras i deras processer, och ansvarar för att uppgifterna är korrekta. Uppgifterna om ett område eller objekt ska versionsmärkas så att historikdata för områdesanvändningen är sparade och tillgängliga.

Finlands miljöcentral har rätt att utan dröjsmål få tillgång till datasystemet för den byggda miljön. Det är inte ändamålsenligt att upprätta separata tidsfrister i lagen för varje gång information levereras. Det är väsentligt att utan dröjsmål fastställa reglering, eftersom datasystemet för den byggda miljön ska tillhandahålla aktuell och tillförlitlig information. De uppgifter som genereras genom digitala processer behöver inte nödvändigtvis produceras separat, utan uppgifterna som genereras av processerna kan levereras automatiskt från kommunens eller landskapsförbundets system till datasystemet för den byggda miljön via gränssnitt nästan eller så gott som i realtid, och därifrån vidarebefordras till andra system. Utgångspunkten för datasystemet för den byggda miljön är att processer för områdesanvändning och byggande ska kunna stödas på upp-

gifterna däri. Syftet med uppgifterna är att de ska användas som stöd för olika samhällsfunktioner. Därmed måste man kunna förlita sig på uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön, och kunna hitta aktuell information om områdesanvändning där.

Information om planer ska publiceras stegvis från och med att de inleds och genom hela livscykeln genom plankartor, rapporter och deltagande- och utvärderingsplaner i form informationsmodeller och i dokumentformat. Vad gäller tomtindelning ska uppgifter om ikraftträdande och upphävande av tomtindelning publiceras i form av en informationsmodell. Vad gäller byggförbud, begränsningar av åtgärder, byggnadsbegränsningar och planeringsbehovsområden ska uppgifter om ikraftträdande och förlängning samt uppgifter om upphävande eller förfallande publiceras i form av informationsmodeller. Det bör noteras att i de fall det är fråga om ett planeringsbehovsområde som fastställts med direkt stöd av lagen i enlighet med 16 § i markanvändnings- och bygglagen är det inte möjligt att publicera uppgifterna i datasystemet, det vill säga för planeringsbehovsområden gäller skyldigheten att publicera uppgifter endast för information om de områden som avses i 16 § 3 mom. i markanvändnings- och bygglagen. Vad gäller byggnadsordningar ska uppgifter om ikraftträdande och uppgifter om upphävande publiceras. Beslutsinformation ska vara i form av informationsmodeller, men den aktuella byggnadsordningen kan utgöras av ett interoperabelt och maskinläsbart dokument, såsom till exempel ett elektroniskt dokument i pdf-format. Ett elektroniskt dokument i pdf-format som utgörs av bilder eller inskannade dokument räknas dock inte som maskinläsbart.

Information om livscykelstatus är väsentligt för uppföljning av områdesanvändning. Livscykelstatus för en plan redogör för skedet för planläggningen. Med denna information avses informativ information om de olika skedena i planläggningsprocessen. På basis av informationen kan man följa upp planläggningens olika skeden med datasystemet för den byggda miljön och automatiskt uppdatera datasystemen med information om planläggningens framskridande genom gränssnitt. Dessutom kan man inrätta tjänster för uppföljning och avisering relaterade till planläggningen för medborgare och andra aktörer, vilket gör det möjligt att delta i beredningen av planer och uppföljningen av statusen för planering av områdesanvändning på ett bättre sätt.

För områdesanvändningsplaner ges en kod som är unik för objektet och föreskrivs senare i denna lag, och med vilken man i informationsresursen för den byggda miljön upprättar kontakt mellan de olika objekt som ska publiceras och de uppgifter som hänför sig till dem. Unika koder är nödvändiga för att upprätthålla livscykeldata.

Med termen publicering, som används i denna lag, avses offentliggörande av information. Kommunen och landskapsförbundet ska offentliggöra uppgifterna i enlighet med informationshanteringslagen.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs om skyldigheten för en kommun eller ett landskapsförbund att publicera sådant material som avses i punkt 4, 6, 8 och 11 i 1 mom. i den föreslagna lagen i form av interoperabla och maskinläsbara informationsmodeller. I övrigt fastställs ingen skyldighet att publicera de uppgifter och dokument som avses i 1 mom. i ett informationsmodellformat.

De uppgifter som ska publiceras ska i enlighet med den föreslagna ändringen av markanvändnings- och bygglagen utarbetas i en form som är förenlig med informationsmodellerna. Detta innebär till exempel att informationsinnehåll om planer som publiceras i datasystemet för den byggda miljön ska följa formen för informationsmodeller för områdesanvändning i enlighet med förordningen som utfärdats med stöd av markanvändnings- och bygglagen (vars namn ska ändras från bygglagen till *områdesanvändningslagen* i enlighet med regeringens förslag).

Skyldigheten att upprätta planer och tomtindelningar i form av enhetliga informationsmodeller samt kraven på informationsinnehåll relaterat till dem ska föreskrivas om i markanvändnings- och bygglagen (områdesanvändningslagen) och i den förordning om informationsmodeller för områdesanvändning som ska utfärdas med stöd av den. Skyldigheten att publicera data ska gälla nytt material i form av informationsmodeller, med undantag för byggnadsordningen. Införande av existerande planer och tomtindelningar i informationsmodeller föreskrivs inte.

I 3 mom. i paragrafen föreslås en föreskrift om bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser om strukturen på uppgifterna genom förordning av miljöministeriet. Med stöd av förordningen kan man också ge mer detaljerade bestämmelser om när uppgifter inte behöver publiceras i form av informationsmodeller i enlighet med 1 mom.

6 §. *Permanent unika koder för uppgifterna om områdesanvändningen.* I den föreslagna paragrafen föreskrivs om erhållandet av en permanent unik kod och om andra identifieringsuppgifter för objekt inom områdesanvändning. Permanenta unika koder är avgörande för funktionaliteten i datasystemet för den byggda miljön, den riksomfattande informationshanteringen och hanteringen av livscykeldata. I informationsresursen för områdesanvändning ska uppgifterna vara identifierade permanent, så att uppgifterna kan särskiljas från varandra inom datasystemet och mellan datasystem. Med en permanent unik kod skapas också kontakt mellan de olika objekt som publiceras och de uppgifter som hänför sig till dem. Permanent unika koder är nödvändiga när flera olika aktörer producerar uppgifter relaterade till områdesanvändning, och dessa utnyttjas och jämförs i hela landet.

Enligt förslaget ska de permanenta unika koderna för områdesanvändning ges för de uppgifter som anges i 5 §. För uppgifter om samma planeringsobjekt för områdesanvändning, till exempel en plan, tilldelas en enda kod. På det här sättet kan man identifiera att till exempel uppgifter som rör utarbetandet av en plan och som publicerats vid olika tidpunkter relaterar till samma planläggningsprocess.

Den permanenta koden ska utgöras av en kod som under hela dess livscykel är maskinläsbar, unik och permanent. En permanent unik kod ska automatiskt skapas i det nationella datasystemet för den byggda miljön. En unik och permanent kod utfärdas när uppgifterna om en plan eller ett annat objekt som ska identifieras med en permanent kod för första gången ska publiceras i datasystemet för den byggda miljön. Koden ska finnas tillgänglig i kommunernas och landskapsförbundens egna system från början till slut i planläggningsprocessen.

De uppgifter om områdesanvändning, till exempel planer, som kan inhämtas i datasystemet för den byggda miljön ska identifieras i tillräckligt god tid för att koden ska finnas med under hela objektets livscykel. Till exempel ska uppgifter om en plan senast i samband med anhängiggörandet av planen publiceras i datasystemet för den byggda miljön för första gången. Avsikten med lagen är inte att begränsa möjligheten att tidigare än i det första skedet för en plan erhålla en permanent kod för planen, ifall det i en kommun eller ett landskapsförbund finns behov av det. En permanent kod kan också utfärdas retroaktivt för sådana giltiga planer som upprättats före lagen trätt i kraft, och som ska överföras till datasystemet för den byggda miljön.

Även om det inte sedan tidigare finns bestämmelser i lagen angående permanenta koder för planer har man utfärdat olika koder för planer. Kommunerna och landskapsförbunden har utfärdat egna koder för planer. Till exempel uppföljningsblanketten för detaljplaner i dess nuvarande form genererar en kod för planer som består av kommunnummer, bokstavssymbolerna för den som godkänt detaljplanen, datum för godkännande, bokstaven A som indikerar att det är fråga om en detaljplan och en paragraf för godkännande.

I framtiden ska man föreskriva om permanenta unika koder för objekt för områdesanvändning, eftersom den unika koden måste vara unik och permanent samt definierad genom enhetligt förfarande. Unicitet innebär att en kod som en gång utfärdats aldrig kommer utfärdas för ett annat objekt. Permanens innebär att ingen ny kod ges för samma objekt. De permanenta unika koderna förvaltas under hela livscykeln för objektet, och även efter att det dess giltighet löpt ut. Även om till exempel planen inte längre är giltig kommer den permanenta koden för planen inte att förstöras eller återanvändas. Permanensen hos koden för en plan säkerställer att planen kan hittas och utnyttjas i olika aktörers system under hela dess livscykel och även efter det att dess giltighet löpt ut.

I paragrafen föreskrivs miljöministeriet bemyndigande att utfärda förordningar. Genom förordning av miljöministeriet kan närmare bestämmelser ges om innehållet i och fastställandet av de permanenta koderna, samt innehållet i de identifieringsuppgifter som hänför sig till den permanenta koden. I förordningen ska bestämmelser utfärdas om bland annat strukturen för koderna, till exempel formatet UUID (Universal Unique Identifier) för en kod och en humanläsbar form för koden.

Det är inte nödvändigt att utfärda en liknande bestämmelse om permanenta koder för byggnader och lägenheter, eftersom dessa föreskrivs i lagen om befolkningsdatasystemet och certifikattjänster vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009).

7 §. Uppgifter om byggande som publiceras i datasystemet för den byggda miljön. I paragrafen hänvisar man till 72 § och 73 § i den föreslagna bygglagen, i vilka bestämmelser om uppgifter om bygglov och myndighetsbesiktningar som ska publiceras i byggnadsinformationsresursen utfärdas. Bestämmelsen är informativ till sin karaktär. För att enskilt kunna identifiera de uppgifter som publiceras används permanenta koder för byggnader och lägenheter. För närvarande utfärdas permanenta beteckningar för byggnader och lägenheter i befolkningsdatasystemet, vilket upprätthålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Närmare bestämmelser om permanenta beteckningar föreskrivs i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009) och i statsrådets förordning om befolkningsdatasystemet som utfärdats med stöd av den (128/2010). Permanenta byggnadsbeteckningar har använts sedan år 2014 och permanenta lägenhetsbeteckningar sedan år 2018. Det här förändras inte. Permanenta beteckningar utfärdas fortfarande i befolkningsdatasystemet till kommunen, som vidarebefordrar dem till datasystemet för den byggda miljön i samband med publicering av uppgifter om byggande ifall kommunen ännu inte har gått med i datasystemet för den byggda miljön. Om en kommun redan har gått med i datasystemet för den byggda miljön ska de permanenta byggnadsbeteckningarna förmedlas från befolkningsdatasystemet till kommunen via datasystemet för den byggda miljön, varvid byggnadsbeteckningen redan är registrerad i datasystemet för den byggda miljön. När kommunen har gått med i datasystemet för den byggda miljön kan den lägga ner de tekniska gränssnitten för överföring av byggnads- och lägenhetsuppgifter mellan kommunen och befolkningsdatasystemet och därmed inte längre behöva upprätthålla flera tekniska gränssnittsförbindelser samtidigt.

Med termen publicering, som används i denna lag, avses offentliggörande av information. Kommunen ska offentliggöra uppgifterna i enlighet med informationshanteringslagen.

I paragrafen föreskrivs inget ansvar, men kommunerna behåller de ansvar som definieras i 27 § i lagen om befolkningsdatasystemet, vilket också gäller för uppgifter som publiceras i datasystemet för den byggda miljön och som ska överföras till befolkningsdatasystemet för att skapa permanenta beteckningar. Vad gäller andra dokument än sådana som genereras i kommunernas egna processer, såsom byggnadsplaner och planer i form av informationsmodeller, ansvarar

kommunen endast för aktualiteten i dokumenten. Den ursprungliga producenten av informationen är ansvarig för att informationen är korrekt.

Närmare bestämmelser om formatet för en informationsmodell och vilka uppgifter som ska publiceras fastställs i bygglagen. De informationsmodeller som används finns på den nationella interoperabilitetsplattformen. Informationsmodellerna har tagits fram inom kompatibilitetsarbetet för den byggda miljön, i samarbete med branschaktörer och andra berörda parter.

8 §. Användar- och loggregistret för datasystemet för den byggda miljön. Enligt paragrafen ska Finlands miljöcentral ansvara för ett separat användar- och loggregister för datasystemet för den byggda miljön. I registret, som är separat från datasystemet, antecknas person- och identifikationsuppgifter om användningen av och aktiviteten i systemet.

Enligt 16 och 17 § i informationshanteringslagen ska den systemansvariga myndigheten, det vill säga Finlands miljöcentral, definiera användarrättigheterna för systemet och insamla nödvändig logginformation om användningen av systemet och om utlämnande av information från det. Bestämmelser om den systemansvariga myndigheten finns i 3 § 1 mom. i lagförslaget.

Finlands miljöcentral ska vara den systemansvariga myndigheten som fastställer användarrättigheterna till datasystemen, det vill säga som beviljar, upphäver och definierar behörigheter. I regel ska användarrättigheter beviljas separat för varje organisation. Till exempel ansöker en kommun eller ett landskapsförbund om användarrättigheter för en separat huvudanvändare inom en organisation som kan bevilja rättigheter till olika användare som man kommit överens om tillsammans med Finlands miljöcentral. Sådana rättigheter är till exempel rätten att granska offentlig information inom kommunen. Huvudanvändaren i en organisation har ändå inte behörighet att bevilja användarrättigheter till sekretessbelagd information, utan dessa användarrättigheter beviljas alltid av Finlands miljöcentral, som ska bedöma grunderna och ansvara för åtkomsten till informationen.

I 2 mom. i paragrafen utfärdas bestämmelser om skyldigheten för Finlands miljöcentral att radera uppgifter i användar- och loggregistret. Uppgifter om personer i användarregistret bör utplånas senast fem år efter det att användarrättigheten har upphört att gälla, och uppgifterna i loggregistret senast fem år efter det att uppgifterna registrerats.

Grundlagsutskottet ansåg att en bevaringstid på fem år är för lång vad gäller känsliga uppgifter (GrUU 13/2017 rd, s. 6). Fem år är dock nödvändigt för att kunna utreda och verifiera eventuellt missbruk som registrerats i användar- och loggregistret, till exempel i långa domstolsbehandlingar.

9 §. Finlands miljöcentral s rätt att få uppgifter av andra myndigheter. I paragrafen föreskrivs om rätten för Finlands miljöcentral att av andra myndigheter få uppgifter som är nödvändiga för uppgifterna i datasystemet. De andra myndigheter i fråga är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Skatteförvaltningen och Lantmäteriverket. Uppgifter som innehas av andra myndigheter behövs för att uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön ska vara aktuella, det gäller alltså att upprätthålla och underhålla information. De andra myndigheterna ska utan kostnad lämna ut nödvändig information. Informationen inhämtas med hjälp av tekniska gränssnitt och vid behov. Finlands miljöcentral ska avtala med de övriga myndigheterna om utlämnande av information och om datamängderna.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska i enlighet med 15 och 16 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digi-

talisering och befolkningsdata (661/2009) lämna ut den registrerade informationen om byggnader och lägenheter till datasystemet för den byggda miljön. Uppgifter om byggnader och lägenheter behövs för att det ska finnas ett tillräckligt dataunderlag och aktuella uppgifter i lagförslaget byggnadsinformationsresurs för att datasystemet ska fungera. På motsvarande sätt ska de uppgifter som avses i 15 och 16 § i lagen om befolkningsdatasystemet överföras till befolkningsdatasystemet från datasystemet för den byggda miljön, så att befolkningsdatasystemet kan upprätthålla uppgifter om byggnader och lägenheter i övergångsfasen. Uppgifter om spärmarkeringar ska också inhämtas vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Informationen om spärmarkering syftar till att uppgifter inte ska lämnas ut till andra än de myndigheter som har rätt att få uppgifterna. Uppgifter som omfattas av spärmarkering ska inte heller lämnas ut via den offentliga informationstjänst som avses i den föreslagna 11 §.

Till datasystemet för den byggda miljön ska skatteförvaltningen lämna ut sådana nödvändiga uppgifter om byggnaders och konstruktioners dimensioner och egenskaper som registrerats i Skatteförvaltningens datasystem för fastighetsskatteuppbörden. Uppgifterna behövs för att man ska kunna försäkra sig om att de uppgifter som innehas av kommuner och andra myndigheter överensstämmer med de som innehas av Skatteförvaltningen. Kommunerna ska korrigera eventuella brister eller avvikelser i uppgifterna. Detta skulle bidra till rättsskyddet för skattskyldiga medborgare och till nivån på kommunernas fastighetsbeskattning gällande objekt med byggnader. I gengäld får Skatteförvaltningen aktuella uppgifter om byggnadsbeståndet i kommunerna från datasystemet för den byggda miljön, för uppbörd av fastighetsskatt.

Till datasystemet för den byggda miljön ska Lantmäteriverket lämna ut nödvändiga uppgifter från fastighetsdatasystemet som avses i lagen om ett fastighetsdatasystem och anslutande informationstjänster (453/2002), där man i enlighet med lagen om ett fastighetsregister (392/1985) registrerat uppgifter om fastighetstyp (2 § i lagen om ett fastighetsregister), storlek på fastigheten samt uppgifter om ägaren och förvaltningen av fastigheten. Andra uppgifter i fastighetsdatasystemet som ska registreras i datasystemet för den byggda miljön, det vill säga uppgifter om fastighetens beteckning, gräns och fastighetens gränspunkter, finns avgiftsfritt tillgängliga via Lantmäteriverkets öppna tekniska gränssnitt och gällande dem föreskrivs ingen separat rätt till information.

Uppgifter om fastighetstyp behövs för att med hjälp av datasystemet för den byggda miljön kunna jämföra en plans tillstånd med fastighetsbildningen, och därmed bedöma förutsättningarna för förverkligande av planen. Uppgifter om storleken på en fastighet ska användas för att framställa information om bygggrätten för byggplatsen. Denna beräkning baserar sig på arealen för byggplatsen.

Information om ägande och förvaltning av en fastighet behövs för att upprätthålla uppgifter om ägande för byggnaden. Uppgifter om ägande för byggnaden behövs i olika myndighetsprocesser där information behöver utlämnas till ägaren av byggnaden. I regel bedöms uppgifter om ägande för en byggnad utifrån förvaltningen eller ägandet av fastigheten. För närvarande finns inget offentligt tillförlitligt register eller datasystem där uppgifter om ägare av byggnader finns tillgängliga. I propositionen föreslås inte heller inrättande av ett sådant offentligt tillförlitligt register. Justitieministeriet har bedömt behovet av reglering i samband med översynen av jordabalken (540/1995) (OM056:00/2021). Framtida EU-lagstiftning kommer att kräva olika så kallade MyData-tjänster för ägare av byggnader, vilket innebär att uppgifter om ägare av byggnader behövs i samhället, inte enbart för medborgarnas och företagens behov, utan också med tanke på lagstiftning.

De uppgifter som lämnas ut från fastighetsdatasystemet, med undantag för uppgifter om storleken på en fastighet, vilket direkt kan beräknas utifrån byggrätten för tomten, ska inte vidarebefordras, utan som de behöver informationen ska även i fortsättningen använda fastighetsdatasystemet för att inhämta fastighetsdata. Datasystemet för den byggda miljön betjänar således inte fastighetsdatasystemets kunder och fungerar inte som en alternativ lösning för dem.

De uppgifter som nämns i denna paragraf kan registreras i de informationsresurser som nämns i 2 § i lagförslaget. Avsikten är att de registrerade uppgifterna också ska användas i forskningen vid Finlands miljöcentral, vilken ger aktuell information om bland annat hur information om ett byggnadsobjekt kan variera mellan olika myndigheter.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs om Finlands miljöcentrals rätt att av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata få uppgifter om personbeteckning och aktuella kontaktuppgifter för ägaren av en byggnad för datasystemet för den byggda miljön i syfte att skapa och upprätthålla ägaruppgifter. I nuläget upprätthålls uppgifter om ägare av byggnader till stor del i befolkningsregistret som en del av uppgifterna om byggnader och lägenheter. Uppgifterna kan inte i varje fall anses vara tillförlitliga. Avsikten är att uppgifterna om byggnader och lägenheter samt underhållet av dem ska överföras till datasystemet för den byggda miljön i följande utvecklingskede för datasystemet. Däremot ska uppgifter inte inhämtas om ägare av byggnader på Åland.

Personbeteckning behövs för att man i systemet ska kunna identifiera ägaren av byggnaden nogga. Ägarens kontaktuppgifter behövs för att upprätthålla informationen och för att kunna kontakta ägaren av byggnaden. Vid behov kan kontaktuppgifterna också användas för myndigheters uppgifter, såvida myndigheten har rätt att få dessa uppgifter.

Uppgifter om ägare av byggnader möjliggör olika MyData-tjänster och fullföljer rättigheterna i den allmänna dataskyddsförordningen, såsom den registrerades rätt att få de uppgifter som rör hen. Information om ägare av byggnader behövs också för att fullfölja de skyldigheter som framtida EU-bestämmelser medför. Till exempel förutsätts enligt den nya versionen av direktivet om byggnaders energiprestanda som är under beredning att medlemsstaterna tillhandahåller olika MyData-tjänster. Mer information om användningen av uppgifter om ägare av byggnader ges i motiveringen till 1 mom. ovan, samt i avsnitt 2.1.11, *MyData* i förslaget.

Personbeteckning och kontaktinformation utgör i princip inte sådan sekretessbelagd information som avses i offentlighetslagen. Däremot kan uppgifterna vara sekretessbelagda i sådana fall som avses i 24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen. I 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet föreskrivs om begränsningar av behandling av uppgifter i befolkningsdatasystemet, så kallad spärrmarkering. Efter det att en spärrmarkering gjorts i befolkningsdatasystemet får uppgifter om hemkommun och bostad samt adress och andra kontaktuppgifter som gäller den person som omfattas av spärrmarkeringen lämnas ut endast till en myndighet vars rätt att behandla uppgifterna baserar sig på utförande av ett uppdrag som föreskrivs i lag eller med stöd av lag. Spärrmarkeringen gäller också uppgifter som specificerar och lokaliserar sådana fastigheter, byggnader, lägenheter eller lokaler som personen äger eller innehar, om uppgifterna inte kan behandlas separat från de uppgifter som omfattas av spärrmarkeringen när uppgifter som gäller den person som omfattas av spärrmarkeringen lämnas ut från befolkningsdatasystemet. En myndighet som mottagit sådana uppgifter som omfattas av spärrmarkering får inte överlåta uppgifterna vidare, om inte något annat bestäms i lag (37 § i lagen om befolkningsdatasystemet).

Datasystemet för den byggda miljön kan innehålla information som innehåller spärrade uppgifter. Eftersom datasystemet för den byggda miljön i framtiden ska ersätta befolkningsdatasystemet som informationsystemet för byggnads- och lägenhetsinformation, är det nödvändigt att behandla spärrade uppgifter i det.

I 2 mom. ska föreskrivas endast om situationer som anknyter till spärrmarkering. I fråga om sekretessbelagd kontaktinformation enligt 24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen ska iaktas bestämmelserna om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet enligt 29 § i offentlighetslagen. Sådant utlämnande av kontaktinformation omfattar bland annat utlämnande av uppgifter om fastighetsägare, enligt 1 mom. ovan, från fastighetsdatasystemet till datasystemet för den byggda miljön.

Uppgifter om byggnadsägare ska inte lämnas ut till andra än myndigheter.

10 §. Myndigheternas rätt att få sekretessbelagda uppgifter. I paragrafen föreskrivs om vilka myndigheter som ska ha rätt att trots sekretessbestämmelserna och utan kostnad få tillgång till nödvändig information för att kunna utföra sina lagstadgade uppgifter. Paragrafen kompletterar den rätt till information som redan fastställs i annan lagstiftning. Myndigheterna i fråga är försvarsministeriet, försvarsmakten, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Nödcentralsverket och räddningsmyndigheterna. Nödvändiga sekretessbelagda uppgifter är ofta uppgifter om säkerhetsarrangemang i enlighet med 24 § 1 mom. 7 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), offentlighetslagen.

Enligt 29 § i offentlighetslagen får en myndighet lämna ut information ur en sekretessbelagd handling till en annan myndighet om utlämnandet eller rätten att få uppgifter uttryckligen föreskrivs i lag. I den föreslagna paragrafen föreskrivs den rätten, och rätten för de myndigheter som nämns i paragrafen att få information ur datasystemet för den byggda miljön säkerställs.

Försvarsministeriet har enligt lagen om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv (470/2019) en skyldighet att bevilja tillstånd för fastighetsköpare från länder utanför EU och EES. Rätten att få information säkerställer att försvarsministeriet trots sekretessbestämmelserna kan få de uppgifter som behövs för att bevilja tillståndet. I 8 § i den ovannämnda lagen föreskrivs att försvarsministeriet har motsvarande rätt att få information av lantmäteriverket för att utföra sina uppgifter.

Försvarsmakten beviljas omfattande tillgång till datasystemet för den byggda miljön för planering av försvarsuppgifter. De uppgifter som utlämnas ska dock endast vara ämnade för de nödvändiga försvarsuppgifter som specificeras i lagen om försvarsmakten (551/2007). De sekretessbelagda uppgifter som utlämnas ska i huvudsak vara uppgifter som rör säkerhetsarrangemang för byggnader.

För att fullgöra sina uppgifter ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata från datasystemet för den byggda miljön få de uppgifter som avses i 13–17 § i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Dessa uppgifter kan innehålla sådan sekretessbelagd information som avses i 24 § 1 mom. 7 punkten i offentlighetslagen. Uppgifterna behövs för administration av uppgifterna i byggnads- och lägenhetsregistret och för dataöverföring över en fungerande teknisk gränssnittsförbindelse, så att uppgifterna inte levereras dubbelt innan administrationen av registret kommer att flyttas till datasystemet för den byggda miljön.

Nödcentralsverket behöver för fullföljandet av sina uppgifter enligt lagen om nödcentralsverksamhet (692/2010) ha omfattande åtkomst till information i datasystemet för den byggda miljön, inklusive sekretessbelagd information. Bestämmelser om Nödcentralsverkets och dess anställdas rätt att få information från myndigheter finns i 19 § i nödcentralslagen. Finlands miljöcentral hör inte till de nämnda myndigheterna och därför ska miljöcentralens rätt att få information fastställas i den föreslagna lagen. Nödcentralsverket behöver få uppgifter om byggnaders skyddsarrangemang och ägare. Skyddsarrangemang för byggnader och konstruktioner samt

handlingar som gäller dessa arrangemang är sekretessbelagd information enligt 24 § 1 mom. 7 punkten i offentlighetslagen. Enligt 24 § 1 mom. 32 punkten kan också kontaktinformation omfattas av sekretess. I vissa fall kan uppgifter som lämnas ut också innehålla spärrade uppgifter. Rätten att få information ska säkerställa att nödcentralsverket kan fungera effektivt.

Inkludering av räddningsmyndigheterna kompletterar 89 § i räddningslagen (379/2011). Med räddningsmyndigheter avses de myndigheter som fastställs i 26 § i räddningslagen. Enligt 89 § i räddningslagen har räddningsmyndigheterna rätt att trots sekretessbestämmelserna inhämta information om den byggda miljön av de kommunala byggnadstillsynsmyndigheterna. Rätten till informationsinhämtning som föreslås i propositionen kompletterar räddningsmyndigheternas rätt till informationsinhämtning, kräver inte ett separat förfarande med byggnadstillsynen i varje kommun, och omfattar endast uppgifter som produceras efter det att bygglagen trätt i kraft (xx/202x). Vad gäller befintligt och gammalt material måste räddningsmyndigheterna ändå kontakta kommunerna tills det att uppgifterna registrerats i datasystemet för den byggda miljön. Räddningsmyndigheterna kan använda maskinläsbara data i form av informationsmodeller vid underhåll av sina räddningssystem och utveckla nya typer av lösningar som baserar sig på artificiell intelligens och som är ämnade för att effektivisera räddningsmyndigheternas verksamhet.

11 §. *Den offentliga informationstjänsten för datasystemet för den byggda miljön.* I paragrafen föreskrivs om den offentliga informationstjänsten för information om datasystemet för den byggda miljön. Enligt 1 mom. i paragrafen ges Finlands miljöcentral till uppgift att i det allmänna datanätet tillhandahålla de uppgifter som publiceras i datasystemet för den byggda miljön. Av datasäkerhetsskäl ska informationsökningen begränsas så att uppgifterna endast kan sökas som enskilda sökningar. Detta förhindrar sökningar på stora geografiska områden på en gång.

Uppgifter ska lämnas ut och tjänsten levereras via en karttjänst. Med hjälp av den offentliga informationstjänsten kan vem som helst inhämta information via karttjänsten och göra olika begäran om information i syfte att lämna ut informationen. Utlämnandet av uppgifter som föreslås i bestämmelsen ska inte ske över det tekniska gränssnittet.

I 2 mom. i paragrafen utfärdas bestämmelser om de uppgifter som kan tillhandahållas i den offentliga informationstjänsten. Detta omfattar de uppgifter som nämns i 5 § i lagförslaget och de uppgifter som publicerats i byggnadsinformationsresursen. Tillhandahållande innebär att förslaget föreskriver en maximal mängd information som kan tillhandahållas. Om behov uppstår kan Finlands miljöcentral genom ett eget beslut sluta dela information via den offentliga informationstjänsten. Ett sådant behov kan till exempel röra datasäkerhet eller dataskydd. I rollen av administratören av den offentliga informationstjänsten har Finlands miljöcentral befogenhet att besluta om vilken information som i praktiken ska delas i enlighet med förteckningen i 2 mom.

Följande uppgifter utgör de som avses i 5 § i lagförslaget: 1) uppgift om att en plan har blivit anhängig och avgränsning av det planerade området, 2) programmet för deltagande och bedömning som gäller planen, 3) uppgift om framläggande av beredningsmaterial i anslutning till planen, 4) planförslaget, 5) uppgift om framläggande av planförslaget, 6) den godkända planen, 7) uppgift om att ändringssökande beträffande beslutet om planen är anhängigt, 8) uppgift om ikraftträdande av en plan eller en del av planen, 9) den plan som vunnit laga kraft, 10) beskrivning av en godkänd plan, 11) uppgift om att en plan har upphävts, 12) tomtindelning som vunnit laga kraft samt uppgift om tomtindelningen upphävts, 13) byggnadsförbud samt uppgift om att förbudet har upphävts eller upphört, 14) bygginskränkning samt uppgift om att begränsningen

har upphävts eller upphört, 15) åtgärdsbegränsning samt uppgift om att begränsningen har upphävts eller upphört, 16) område i behov av planering samt uppgift om att det upphävts eller upphört, och 17) byggnadsordning som vunnit laga kraft.

Följande uppgifter utgör sådana som ska publiceras i byggnadsinformationsresursen: 1) permanent byggnadsbeteckning, 2) året då byggnadsobjektet färdigställdes, 3) byggnadsobjektets användningsändamål, 4) beslutsdatum för bygglov, 5) byggnadsobjektets användningssituation och den dag då det tagits ur bruk, 6) byggnadsobjektets fasadmaterial, 7) byggnadsobjektets huvudsakliga uppvärmningssätt och energikälla, 8) byggnadsobjektets volym, antal våningar, våningsyta och totala area, 9) byggnadsverkets totala lägenhetsyta, 10) uppgifter om byggnadsverkets tillgänglighet, 11) byggnadsverkets och lägenhetens adressuppgifter, 12) byggnadsverkets adressuppgifter, 13) uppgifter om befolkningsskydd, 14) uppgifter om vilken myndighet som publicerat de uppgifter som avses i 5 § i lagförslaget och de uppgifter som avses i punkterna 2–13 i byggnadsinformationsresursen, och tidpunkten för registrering. Sekretessbelagd information får inte tillhandahållas i den offentliga informationstjänsten. Med uppgift om skyddsrum avses antalet skyddsrum, inte tekniska uppgifter om dem.

Uppgifterna i byggnadsinformationsresursen ska i huvudsak motsvara de aktuella uppgifterna om byggnader och lägenheter som registreras i befolkningsdatasystemet. Uppgifterna får tillhandahållas, men enskilda uppgifter eller datamängder kan genom ett beslut av Finlands miljöcentral mycket snabbt återkallas från informationstjänsten utan lagändring. Formuleringen "följande information får tillhandahållas" i förslaget innebär den maximala mängd information som kan tillhandahållas i den offentliga informationstjänsten, men förutsätter inte att all den information som nämns i 2 mom. tillhandahålls. De uppgifter som ska tillhandahållas är sådana som har en väsentlig gynnsam effekt för samhällets olika funktioner.

I 3 mom. i paragrafen föreskrivs ett undantag från 16 § 3 mom. i offentlighetslagen, vilket ger Finlands miljöcentral rätt att lämna ut offentliga uppgifter som innehåller personuppgifter utan att mottagaren har rätt att behandla uppgifterna. Enligt den allmänna dataskyddsförordningen avser personuppgifter all information som rör en identifierad eller identifierbar fysisk person. Med identifierbar information avses information om en fysisk person som direkt eller indirekt identifierar personen, särskilt genom identifieringsuppgifter såsom namn, personnummer, lägesuppgifter, webbidentifikatorer eller en eller flera faktorer av fysisk, fysiologisk, genetisk, psykisk, ekonomisk, kulturell eller social karaktär som är karakteriserande för den fysiska personen. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandep Praxis konstaterat att det med tanke på skyddet för personuppgifter och privatlivet är viktigt att man i de handlingar som ska publiceras i datanätet endast publicerar de personuppgifter som är nödvändiga för att få tillgång till information (GrUU 63/2014 rd, s. 5). En del av de uppgifter som ska registreras i den offentliga informationstjänsten, såsom permanenta byggnadsbeteckningar och ett byggnadsobjekts adressuppgifter, är personuppgifter.

En förutsättning för den offentliga informationstjänsten, och i synnerhet karttjänsten, är att man enkelt och snabbt kan få tillgång till uppgifterna, utan att användaren behöver göra en begäran om information eller ange skäl till varför hen har lov att hantera offentliga uppgifter som innehåller personuppgifter. Grundlagsutskottet har ansett att det är möjligt att publicera personuppgifter som en offentlig informationstjänst, såvida det finns godtagbara grunder med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 2/2017 rd, s7, GrUU 65/2014 rd, s 4/II-5/I, GrUU 32/2008 rd s. 2/I-3/II). Grundlagsutskottet har ansett att det, med tanke på skyddet för privatlivet och personuppgifter, är väsentligt att uppgifter i ett sådant personregister som finns tillgängligt via ett offentligt datanät inte kan sökas i form av olika massökningar, utan till exempel endast som enskilda sökningar. En sådan begränsning ansågs vara en förutsättning för behandlingen av lagförslaget i normal lagstiftningsordning vid bedömningen av en proposition som möjliggör

en rätt omfattande informationstjänst som innehåller uppgifter om yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården (GrUU 32/2008 rd, s. 3/I, se även GrUU 65/2014 rd, s. 4/II-5/I). Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis konstaterat att det med tanke på skyddet för personuppgifter och privatlivet är viktigt att man i de handlingar som ska publiceras i datanätet endast publicerar de personuppgifter som är nödvändiga för att få tillgång till information (GrUU 63/2014 rd, s. 5).

Utlämnande av uppgifter ska inte avvika från användningsändamålet för de insamlade personuppgifterna. Syftet med adressinformationen och de permanenta byggnadsbeteckningarna är att ange byggnadens läge i den offentliga tjänsten och uppgifterna är avsedda att vara offentligt tillgängliga. Utlämnandet av uppgifterna utgör därmed inte en avvikelse från ändamålsbegränsningen enligt artikel 5 i den allmänna dataskyddsförordningen.

Det förslagna 3 mom. tillåter inte användning av uppgifterna för direktmarknadsföring.

12 §. Tillämpning av bestämmelsen om begränsning av behandling av uppgifter. Uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön innehåller personuppgifter och hör till det materiella tillämpningsområdet för den allmänna dataskyddsförordningen. I 2 § i den nationella dataskyddslagen utvidgas dessutom tillämpningen av den allmänna dataskyddsförordningen till branscher som inte i sig omfattas av unionens behörighet. Bestämmelserna i den allmänna dataskyddsförordningen kommer, utan vidare hänvisning, att tillämpas i alla avseenden för datasystemet för den byggda miljön samt för behandling av uppgifter i enlighet med lagförslaget.

I artikeln föreskrivs om ett undantag från tillämpningen av den allmänna dataskyddsförordningen. I artikel 23 i dataskyddsförordningen föreskrivs om begränsande av vissa av den registrerades rättigheter gällande det nationella handlingsutrymmet. Enligt det kan man genom nationell lagstiftning avvika från vissa bestämmelser, så länge de grundläggande fri- och rättigheterna respekteras och begränsningen är proportionerlig och nödvändig för det intresse som föreskrivs i artikel 23.1. Ett sådant intresse är skydd av rättsliga åtgärder (artikel 23.1 f). Rätten att enligt offentlighetslagen få information ur en myndighets register och handlingar fullföljer däremot principen om offentlighet enligt 12 § 2 mom. i grundlagen.

I artikel 18.1 i den allmänna dataskyddsförordningen föreskrivs den registrerades rätt att begränsa behandlingen av dennes uppgifter. I enlighet med artikel 4.1 i den allmänna dataskyddsförordningen avser den registrerade en fysisk person. Enligt artikel 18 har den registrerade rätt att kräva begränsning av behandlingen av dennes personuppgifter, till exempel i situationer där den registrerade bestrider tillförlitligheten av dennes personuppgifter eller anser att behandlingen av personuppgifterna är olaglig. Om behandlingen har begränsats får personuppgifterna endast behandlas med den registrerades samtycke eller för att utarbeta, framföra eller försvara ett juridiskt yrkande, eller för att skydda en annan fysisk eller juridisk persons rättigheter eller av skäl som rör ett viktigt allmänt intresse för unionen eller en medlemsstat. I skäl 67 i den allmänna dataskyddsförordningen definieras närmare vad som avses med begränsning. Det kan till exempel utgöras av blockering av användarnas tillgång till utvalda personuppgifter eller tillfälligt raderande av publicerad information från webbplatser.

Verkställande av den registrerades rätt till begränsning enligt artikel 18 har betydande konsekvenser för funktionen för datasystemet för den byggda miljön. Syftet med datasystemet är att tillgodose samhällets och i synnerhet myndigheternas informationsbehov. Vad gäller underhåll och användning av uppgifter om den byggda miljön är det inte ändamålsenligt att en person kan begränsa behandlingen av dennes uppgifter, till exempel medan den rättsliga grunden för den personuppgiftsansvariges databehandling fastställs eller under behandling av något annat påstå-

ende att uppgifterna eller behandlingen av dem är felaktig. Begränsning av behandlingen äventyrar uppgifternas tillförlitlighet, fördelarna med systemet och myndigheternas möjligheter att använda uppgifterna i informationssystemet. Datasystemets uppgifter ska vara aktuella och fullständiga och kan inte vara beroende av behandling av påståenden som rör skydd av personuppgifter förrän ett beslut om ovannämnda påstående har fattats.

Om behandlingen av uppgifter kan begränsas kan inte myndigheter, såsom räddningsmyndigheterna, förlita sig på uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön. Begränsning av behandlingen av uppgifter försvårar också verkställandet av de fördelar som stöder sig på datasystemet för den byggda miljön för kommunerna, MDB och andra myndigheter, till exempel kan Skatteförvaltningen inte vid fastighetsbeskattning förlita sig på de uppgifter som inhämtats i datasystemet för den byggda miljön.

I förslaget föreslås därför att artikel 18.1 i den allmänna dataskyddsförordningen inte ska tillämpas på datasystemet för den byggda miljön. Begränsningen förhindrar inte prövningen av den invändning som avses i artikel 18.1, utan begränsar den registrerades rätt att blockera eller begränsa behandlingen av dennes uppgifter under prövningen av invändningen.

I andra fall ska den registrerades rättsskydd inte försvagas. Den registrerade kan utöva de rättigheter som möjliggörs av den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddslagstiftningen genom att kontakta Finlands miljöcentral eller direkt kontakta den kommun som har publicerat uppgifter som rör denne. I 4 § i lagförslaget föreskrivs om skyldigheten för Finlands miljöcentral att fungera som kontaktpunkt för den registrerade. Den registrerade kan lämna in begäran om information till Finlands miljöcentral för att kontrollera sina egna uppgifter eller lämna in en begäran om rättelse av uppgifterna via Finlands miljöcentral.

Om den registrerade anser att behandlingen av dennes personuppgifter är olaglig har den registrerade möjlighet att till exempel anhängiggöra ett ärende i enlighet med artikel 77 i den allmänna dataskyddsförordningen genom att lämna in ett klagomål till tillsynsmyndigheten det vill säga till dataombudsmannens byrå. Den registrerade kan också framställa ett yrkande hos den gemensamt personuppgiftsansvarige om att den olagliga behandlingen av personuppgifterna ska upphöra. Det undantag från artikel 18.1 i den allmänna dataskyddsförordningen som föreslås i paragrafen kan därför anses vara knappa vad gäller den registrerades rättsliga skydd, med tanke på hur god förvaltning och rättssäkerhet som annars säkerställs vid de personuppgiftsansvarigas behandling av personuppgifter.

13 §. Avgifter. I paragrafen föreskrivs om datasystemets prestationer och avgifter. Enligt 1 mom. i paragrafen ska myndigheter ha rätt att avgiftsfritt få de uppgifter i datasystemet för den byggda miljön som är nödvändiga för att utföra deras uppgifter. Med myndigheter avses kommuner, landskapsförbund och andra myndigheter.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs om Finlands miljöcentralens rätt att ta ut avgifter för prestationerna och avgifterna för datasystemet för den byggda miljön i enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Finlands miljöcentral kan ta ut avgifter för exempelvis inrättande och administration av gränssnitt och för inrättande användarrättigheter. Gränssnittstjänsterna och uppgifterna ändå alltid vara avgiftsfria för kommunerna och landskapsförbunden. Finlands miljöcentral ska avgiftsfritt erbjuda gränssnittstjänster till andra myndigheter för att de ska kunna utföra sina lagstadgade uppgifter.

14 §. Ikraftträdande. I en paragraf föreskrivs om lagens ikraftträdande. Enligt 1 mom. i paragrafen föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2024.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs om en övergångsperiod, enligt vilken 5 § i lagen tillämpas först från och med den 1 januari 2029. Ibrukttagandet av informationsmodeller för områdesanvändning förändrar kommunernas och landskapsförbundens processer för områdesanvändning avsevärt, och därför kan olika fel och brister ske i användandet och anmälandet av informationsmodellerna under de första åren. En övergång på flera år gör det möjligt att testa informationsmodellerna och ibrukttagandet av systemet innan det tas i bruk fullskaligt. Dessutom möjliggör detta införande av informationsmodeller och system när livscykeln för de nuvarande systemen för uppgifter om områdesanvändning tagit slut, vilket gör övergången mer ekonomisk och driftsäker.

7.2 Lag om ändring av markanvändnings- och bygglagen

29 §. Innehållet i och utformningen av landskapsplanen I den föreslagna paragrafen finns det föreskrifter om landskapsplanens innehåll och utformning. Paragrafen motsvarar delvis den gällande markanvändnings- och bygglagens 29 § som handlar om utformningen av landskapsplanen. Det föreslås att paragrafen ändras på det sätt som digitaliseringen förutsätter. I den föreslagna paragrafen föreskrivs om landskapsplanens datamodellformat och utformning. Det föreslås att bestämmelsen om planbeskrivningen för tydlighetens skull ska åtskiljas till en egen paragraf, eftersom en planbeskrivning som hör samman med en plan inte är en del av en plan med rättsverkningar och inte kan vara föremål för överklagande.

Paragrafen föreslås omfatta en skyldighet att utarbeta landskapsplanen i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Omfattningen av planens datainnehåll beror enligt förslaget på planens beredningsskede, men datainnehållet ska alltid vara förenligt med det nationella interoperabla datamodellformatet. I anslutning till anhängiggörandet av planen är till exempel planeringsområdets läge och gräns väsentlig information. I beredningsskedet omfattar det behövliga datainnehållet åtminstone information om det offentliga framläggandet av beredningsmaterialet. Från och med framläggandet av planförslaget ska det datainnehåll som publiceras i datasystemet för den byggda miljön täcka hela innehållet jämte planobjekten och relaterade planbestämmelser.

Enligt 1 mom. ska generalplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Digitaliseringen av planeringssystemet för områdesanvändningen och tillgången till planinformation förutsätter att planen utarbetas i datamodellformat. Enligt offentlighetslagens definition av handling är en plan som utarbetats i datamodellformat ett objekt som uttryckts i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vars datainnehåll bara är tillgängligt med tekniska medel. I anslutning till beslutsfattande godkänns emellertid datainnehåll som är läsbart för människor och därför föreslås en bestämmelse även om (en av människan läsbar) utformning av datamodellen.

Enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen består landskapsplanen av planobjekt och planbestämmelser. Med planobjekt avses punktförmiga, linjära, områdesvisa eller tredimensionella objekt i planen som styr områdesanvändningen eller byggandet. Varje planobjekt har ett geografiskt läge och en geografisk geometri. Planens styrande verkan uppkommer med hjälp av planbestämmelser som knyter an till planobjektet eller planeringsområdet. Eftersom planens styrande verkan nuförtiden uppkommer med hjälp av planbeteckningar och planbestämmelser, ändras strukturen i planens datainnehåll till denna del.

Enligt 2 mom. i den föreslagna paragrafen presenteras landskapsplanens planobjekt och planbestämmelser i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling. För närvarande känner lagstiftningen inte till planering av områdesanvändningen i en digital verksamhetsmiljö. I den nuvarande markanvändnings- och bygglagen föreskrivs om landskaps-

planens utformning att landskapsplanen ska presenteras på en karta och att även planbeteckningar och planbestämmelser ska höra till planen. Kravet på att planen ska utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat förändrar definitionen av planens innehåll och utformning. Ett planobjekt skiljer från det sig från den nuvarande lagens planbeteckning i det att objektet bara innehåller det geografiska läget och den geografiska geometrin. Planobjektet omfattar inga uppgifter om planens styrande verkan utan ska alltid föras med en planbestämmelse. Det datainnehåll som för närvarande ingår i planbeteckningarna, till exempel områdets användningsändamål, föreslås i fortsättningen vara en del av planbestämmelsen. Utformning av planen i nationellt standardformat innebär att liknande planbestämmelser presenteras på samma sätt i hela landet. En del planbestämmelser kan efter behov presenteras som en separat handling. Landskapsplaner innehåller ofta verbala planerings-, bygg- och skyddsbestämmelser som det inte är ändamålsenligt att lägga fram på en karta.

I 3 mom. föreslås att närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning får utfärdas genom förordning av miljöministeriet. Utformningen av planerna styrs nuförtiden med stöd av planbeteckningsförordningen som miljöministeriet gav 31.3.2000. Avsikten är att upphäva den nuvarande planbeteckningsförordningen och ersätta den med en ny förordning om planbeteckningar. Därmed har miljöministeriet fortsatt möjlighet att styra sättet att utforma planobjekt och planbestämmelser som ingår i landskapsplanerna. Dessutom kan miljöministeriet ge mer detaljerade bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet för landskapsplaner. Vad gäller datamodellformatet är de ärenden som ska avgöras tekniska till sin natur, vilket gör det möjligt att föreskriva om dem genom en förordning av miljöministeriet.

29 a §. Beskrivning av landskapsplanen. Det föreslås att lagen ska utökas med en ny paragraf som motsvarar den gällande lagens 29 §, som handlar om beskrivningen av landskapsplanen. Enligt 1 mom. ska till landskapsplanen höra en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

I 2 mom. föreslås att närmare bestämmelser om beskrivningen av landskapsplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen motsvarar det bemyndigande att utfärda förordningar som föreskrivs i den aktuella lagen.

30 §. Landskapsplanebestämmelser. Det föreslås att 1 mom. i paragrafen ändras. Enligt förslaget utfärdas i landskapsplanen bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när landskapsplaneområdet planeras eller bebyggs (*landskapsplanebestämmelser*). Förslaget innebär att man frångår planbeteckningar vid övergången till datamodellsbaserad planering. Planbeteckningarna med förklaringar och beskrivningar tas ur bruk och ersätts med planbestämmelser. Exempelvis är planbeteckningen för ett område för tätortsfunktioner (A) enligt miljöministeriets planbeteckningsförordning av den 31 mars 2000 i fortsättningen en planbestämmelse. Avsikten är att upphäva den nuvarande planbeteckningsförordningen och ersätta den med en ny förordning om planbeteckningar. En planbestämmelse kan gälla till exempel områdets användningsändamål, utvecklingsprincip, särdrag eller miljöförändring på samma sätt som de nuvarande planbeteckningarna. Avsikten är att landskapsplanen även framöver på samma sätt som i den nu gällande lagen ska kunna innehålla planerings-, bygg- och skyddsbestämmelser som förutsätts för planens styrande verkan. Enligt förslaget har varje planobjekt alltid minst en planbestämmelse som ger planobjektet innehåll. Planbestämmelsen är i kraft utifrån planobjektets geografiska läge och geometri.

Planbestämmelserna styr i första hand kommunernas planläggning och annan planering av områdesanvändningen som görs hos olika myndigheter. Det föreslås att byggbestämmelser bara

ska kunna ges i ett område där bygginskränkning enligt 33 § är i kraft. Enligt 33 § 1 mom. gäller inskränkning av byggandet på ett område som i landskapsplanen anvisats som rekreations- eller skyddsområde, för Försvarsmaktens eller Gränsbevakningsväsendets ändamål eller för nätverk eller områden för trafik eller teknisk service. Byggbestämmelser kan ge kompletterande grunder vid bedömningen av huruvida byggandet försvårar genomförandet av landskapsplanen. Byggbestämmelser ska beträffande innehållet höra nära samman med landskapsplanens övriga innehåll och tjäna landskapsplanens syfte i egenskap av en översiktlig plan för markanvändningen. Det föreslås att man med hjälp av byggbestämmelser kan fastställa andra begränsningar och villkor för vad som är tillåtet att bygga. Byggbestämmelserna kompletterar planbestämmelserna och är förenliga med landskapsplanens översiktliga natur.

40 §. Innehållet i och utformningen av generalplanen. I den föreslagna paragrafen finns det bestämmelser om generalplanens innehåll och utformning. Paragrafen motsvarar delvis den gällande markanvändnings- och bygglagens 40 § som handlar om utformningen av generalplanen. Det föreslås att paragrafen ändras på det sätt som digitaliseringen förutsätter. I den föreslagna paragrafen bestäms om generalplanens datamodellformat och utformning. Det föreslås att bestämmelsen om planbeskrivningen för tydlighetens skull ska åtskiljas till en egen paragraf, eftersom en planbeskrivning som hör samman med en plan inte är en del av en plan med rättsverkningar.

Paragrafen föreslås omfatta en skyldighet utarbeta landskapsplanen i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Omfattningen av planens datainnehåll beror enligt förslaget på planens beredningsskede, men datainnehållet ska alltid vara förenligt med det nationella interoperabla datamodellformatet.

Enligt *1 mom.* ska landskapsplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Digitaliseringen av planeringssystemet för områdesanvändningen och tillgången till planinformation förutsätter att planen utarbetas i datamodellformat. Enligt offentlighetslagens definition av handling är en plan som utarbetats i datamodellformat ett objekt som uttryckts i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vars datainnehåll bara är tillgängligt med tekniska medel. I anslutning till beslutsfattande godkänns emellertid datainnehåll som är läsbart för människor och därför föreslås en bestämmelse även om (en av människan läsbar) utformning av datamodellen.

Enligt *1 mom.* i den föreslagna paragrafen består generalplanen av planobjekt och planbestämmelser. Med planobjekt avses punktformiga, linjära, områdesvisa eller tredimensionella objekt i planen som styr områdesanvändningen eller byggandet. Varje planobjekt har ett geografiskt läge och en geografisk geometri. Planens styrande verkan uppkommer med hjälp av planbestämmelser som knyter an till planobjektet eller planeringsområdet. Eftersom planens styrande verkan nuförtiden uppkommer med hjälp av planbeteckningar och planbestämmelser, ändras strukturen i planens datainnehåll till denna del.

Enligt *2 mom.* i den föreslagna paragrafen presenteras generalplanens planobjekt och planbestämmelser i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling. För närvarande känner lagstiftningen inte till planering av områdesanvändningen i en digital verksamhetsmiljö. I den nuvarande markanvändnings- och bygglagen föreskrivs om generalplanens utformning att generalplanen ska presenteras på en karta och att även planbeteckningar och planbestämmelser ska höra till planen. Kravet på att planen ska utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat förändrar definitionen av planens innehåll och utformning. Ett planobjekt skiljer sig från den nuvarande lagens planbeteckning i det att objektet bara innehåller det geografiska läget och den geografiska geometrin. Planobjektet omfattar inga uppgifter om planens styrande verkan utan ska alltid förses med en planbestämmelse. Det datainnehåll som för

närvarande ingår i planbeteckningarna, till exempel områdets användningsändamål, föreslås i fortsättningen vara en del av planbestämmelsen. Utformning av planen i nationellt standardformat innebär att liknande planbestämmelser presenteras på samma sätt i hela landet. En del planbestämmelser kan efter behov presenteras som en separat handling. Generalplaner innehåller ofta verbala planerings-, bygg- och skyddsbestämmelser som det inte är ändamålsenligt att lägga fram på en karta.

I 3 mom. föreslås att närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet för generalplaner och om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning får utfärdas genom förordning av miljöministeriet. Utformningen av planerna styrs nuförtiden med stöd av planbeteckningsförordningen som miljöministeriet gav 31.3.2000. Avsikten är att upphäva den nuvarande planbeteckningsförordningen och ersätta den med en ny förordning om planbeteckningar. Därmed har miljöministeriet fortsatt möjlighet att styra sättet att utforma planobjekt och planbestämmelser som ingår i generalplanerna. Dessutom kan miljöministeriet ge mer detaljerade bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet för generalplaner. Vad gäller datamodellformatet är de ärenden som ska avgöras tekniska till sin natur, vilket gör det möjligt att föreskriva om dem genom en förordning av miljöministeriet.

40 a §. Beskrivning av generalplanen. Det föreslås att lagen ska utökas med en ny paragraf som motsvarar den gällande lagens 40 §, som handlar om beskrivningen av generalplanen. Enligt 1 mom. ska till generalplanen höra en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

I 2 mom. föreslås att närmare bestämmelser om beskrivningen av generalplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen motsvarar det bemyndigande att utfärda förordningar som föreskrivs i den aktuella lagen.

41 §. Generalplanebestämmelser. Det föreslås att 1 mom. i paragrafen ändras. Enligt förslaget utfärdas i generalplanen bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när generalplaneområdet planeras eller bebyggs eller annars används. Generalplanebestämmelserna kan bland annat gälla särskild styrning av markanvändningen och byggandet på ett visst område samt förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser. Det föreslagna momentet motsvarar till innehållet 41 § 1 mom. i den gällande lagen.

Generalplanebestämmelserna ska således på samma sätt som i dag kunna gälla mer detaljerad planering, byggande och övrig markanvändning i generalplaneområdet. Förutsättning för utfärdande av bestämmelserna är att de behövs med hänsyn till planens syfte och de krav som ställs på dess innehåll.

Planbeteckningarna med förklaringar och beskrivningar tas ur bruk och ersätts med planbestämmelser. Exempelvis är planbeteckningen för ett bostadsområde dominerat av flervåningshus (AK) enligt miljöministeriets planbeteckningsförordning 31.3.2000 i fortsättningen en planbestämmelse. En planbestämmelse kan gälla till exempel områdets användningsändamål, utvecklingsmål, särdrag eller miljöförändring på samma sätt som de nuvarande planbeteckningarna. Avsikten är att generalplanen även framöver på samma sätt som i den nu gällande lagen ska kunna innehålla planerings-, bygg- och skyddsbestämmelser som förutsätts för planens styrande verkan. Enligt förslaget har varje planobjekt alltid minst en planbestämmelse som ger planobjektet innehåll. Planbestämmelsen är i kraft utifrån planobjektets geografiska läge och geometri.

Planbestämmelserna styr i första hand detaljplaneringen och annan planering av områdesanvändningen som görs hos olika myndigheter. Därtill föreslås det att byggbestämmelser ska kunna utfärdas. Byggbestämmelser ska till sitt innehåll höra nära samman med generalplanens övriga innehåll.

55 §. Innehållet i och utformningen av detaljplanen. I den föreslagna paragrafen föreskrivs om detaljplanens innehåll och utformning. Paragrafen motsvarar delvis den gällande markanvändnings- och bygglagens 55 § som handlar om detaljplanens utformning. Det föreslås att paragrafen ändras på det sätt som digitaliseringen förutsätter. I den föreslagna paragrafen bestäms om detaljplanens datamodellformat och utformning. Det föreslås att bestämmelsen om planbeskrivningen för tydlighetens skull ska åtskiljas till en egen paragraf, eftersom en planbeskrivning som hör samman med en plan inte är en del av en plan med rättsverkningar.

Enligt förslaget ska detaljplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. I anslutning till anhängiggörandet av planen är till exempel planeringsområdets läge och gräns väsentlig information. I beredningsskedet omfattar det behövliga datainnehållet åtminstone information om det offentliga framläggandet av beredningsmaterialet. Från och med framläggandet av planförslaget ska det datainnehåll som publiceras i datasystemet för den byggda miljön täcka hela innehållet i planen jämte planobjekt och planbestämmelser.

Enligt *1 mom.* ska detaljplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Digitaliseringen av planeringssystemet för områdesanvändningen och tillgången till planinformation förutsätter att planen utarbetas i datamodellformat. Enligt offentlighetslagens definition av handling är en plan som utarbetats i datamodellformat ett objekt som uttryckts i form av tecken som på grund av användningen är avsedda att höra samman och vars datainnehåll bara är tillgängligt med tekniska medel. I anslutning till beslutsfattande godkänns emellertid datainnehåll som är läsbart för människor och därför föreslås en bestämmelse även om att datamodellen så att säga ska vara läsbar av människan.

Enligt *1 mom.* i den föreslagna paragrafen består detaljplanen av planobjekt och planbestämmelser. Med planobjekt avses punktförmiga, linjära, områdesvisa eller tredimensionella objekt i planen som styr områdesanvändningen eller byggandet. Varje planobjekt har ett geografiskt läge och en geografisk geometri. Planens styrande verkan uppkommer med hjälp av planbestämmelser som knyter an till planobjektet eller planeringsområdet. Eftersom planens styrande verkan nuförtiden uppkommer med hjälp av planbeteckningar och planbestämmelser, ändras strukturen i planens datainnehåll till denna del.

Kravet på att planen ska utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat förändrar definitionen av planens innehåll och utformning. Ett planobjekt skiljer sig från den nuvarande lagens planbeteckning i det att objektet bara innehåller det geografiska läget och den geografiska geometrin. Planobjektet omfattar inga uppgifter om planens styrande verkan utan ska alltid förse med en planbestämmelse. Det datainnehåll som för närvarande ingår i planbeteckningarna, till exempel områdets användningsändamål, föreslås i fortsättningen vara en del av planbestämmelsen. Utformning av planen i nationellt standardformat innebär att liknande planbestämmelser presenteras på samma sätt i hela landet. Utformningen av planerna styrs nuförtiden med stöd av planbeteckningsförordningen som miljöministeriet gav 31.3.2000. Avsikten är att upphäva den nuvarande planbeteckningsförordningen och ersätta den med en ny förordning om planbeteckningar. Därmed har miljöministeriet fortsatt möjlighet att styra sättet att utforma planobjekt och planbestämmelser som ingår i detaljplanerna. Dessutom kan miljöministeriet ge mer detaljerade bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet för detaljplaner. Vad gäller datamodellformatet är de ärenden som ska avgöras tekniska till sin natur, vilket gör det möjligt att föreskriva om dem genom en förordning av miljöministeriet.

Enligt *1 mom.* i den föreslagna paragrafen presenteras detaljplanens planobjekt och planbestämmelser i nationellt standardformat på en karta. För närvarande känner lagstiftningen inte till planering av områdesanvändningen i en digital verksamhetsmiljö. I den nuvarande markanvändnings- och bygglagen föreskrivs om detaljplanens utformning att detaljplanen ska presenteras på en karta och att även planbeteckningar och planbestämmelser ska höra till planen.

Enligt *2 mom.* i den föreslagna paragrafen ska i detaljplanen på det sätt som behovet av styrning förutsätter anges gränserna för detaljplanen och dess olika områden, områdenas allmänna eller enskilda användningsändamål, omfattningen av byggandet, principer som gäller byggnadernas läge och vid behov byggsättet. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i huvudsak 55 § 1 mom. i den nuvarande markanvändnings- och bygglagen men beaktar de ändringar som förutsatts för digitaliseringen av detaljplaner.

3 mom. motsvarar 55 § 4 mom. i den gällande lagen.

I *4 mom.* föreslås att närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet, om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning och om hur uppgifter som ändrats genom ett i 3 mom. avsett separat beslut ska tas in i planen får utfärdas genom förordning av miljöministeriet. Bestämmelsen motsvarar det bemyndigande att utfärda förordningar som föreskrivs i den aktuella lagen.

55 a §. Beskrivning av detaljplanen. Det föreslås att lagen ska utökas med en ny paragraf som motsvarar den gällande lagens 55 §, som handlar om beskrivningen av detaljplanen. Enligt 1 mom. ska till detaljplanen höra en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

I *2 mom.* föreslås att närmare bestämmelser om beskrivningen av detaljplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen motsvarar det bemyndigande att utfärda förordningar som föreskrivs i den aktuella lagen.

57 §. Detaljplanebestämmelser. Det föreslås att 1 mom. i paragrafen ändras. Enligt förslaget utfärdas i detaljplanen bestämmelser som med beaktande av planens syfte och de krav som ställs på planens innehåll behövs när detaljplaneområdet bebyggs eller annars används. Detaljplanebestämmelserna kan också gälla förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser. Det föreslagna momentet motsvarar 57 § 1 mom. i den gällande lagen.

Detaljplanebestämmelserna är en del av detaljplanen och de preciserar de mål och krav som ställts på områdesanvändningen i planen. Enligt förslaget ska detaljplanebestämmelserna tjäna syften inom detaljplanläggningen, dvs. höra samman med byggande eller användning av byggnader och/eller områden. Detaljplanebestämmelser kan gälla till exempel användning av ett kvarter för bostäder, industri eller annat ändamål, byggrätten på en tomt eller en byggplats, byggnadernas höjd, byggnadernas fasad och tak, gårdsmark och planteringar, möjlighet att dra ledningar via tomten eller reservering av ett område för trafik till en annan tomt eller för allmän trafik.

Planbeteckningarna med förklaringar och beskrivningar tas ur bruk och ersätts med planbestämmelser. Exempelvis är planbeteckningen för ett kvartersområde för flervåningshus (AK) enligt miljöministeriets planbeteckningsförordning 31.3.2000 i fortsättningen en planbestämmelse. En planbestämmelse kan gälla till exempel områdets användningsändamål, byggandets omfattning, byggnadernas placering och byggsättet på samma sätt som de nuvarande planbeteckningarna.

Enligt förslaget har varje planobjekt alltid minst en planbestämmelse som ger planobjektet innehåll. Planbestämmelsen är i kraft utifrån planobjektets geografiska läge och geometri.

2 och 3 mom. motsvarar 57 § 2 och 3 mom. i den nuvarande markanvändnings- och bygglagen.

78 §. Tomtindelningens syfte. Det föreslås att de ändringar som förutsätts av digitaliseringen ska göras i kapitlet som handlar om tomtindelning. De nya kraven i 78, 78 a, 78 b och 79 § berörs av en övergångsbestämmelse enligt vilken ändringarna träder i kraft först 1.1.2029.

Det föreslås att paragrafens rubrik ska ändras så att den har samma form som rubrikerna som gäller planläggning. Exempelvis föreskrivs om detaljplanen i en paragraf som har rubriken Detaljplanens syfte.

Det föreslås att kravet på att tomtindelningen ska ingå i detaljplanen och anges på detaljplane-kartan stryks i *1 mom.* Paragrafens nuvarande 3 mom. föreslås bli upphävd. Motsvarande bestämmelser föreslås flyttas till de nya paragraferna 78 a och 78 b §.

I förslaget motsvaras *2 mom.* av det nuvarande 2 mom. och *3 mom.* av det nuvarande 4 mom.

78 a §. Utarbetande och godkännande av tomtindelningen. Det handlar om en ny paragraf som samlar förfarandena kring utarbetande och godkännande av tomtindelningar.

I det föreslagna *1 mom.* föreskrivs det om förfarandena för att utarbeta och godkänna en bindande och riktgivande tomtindelning. Motsvarande bestämmelser ingår i 78 § och 79 § i den gällande lagen.

I *2 mom.* föreskrivs om när man kan utarbeta en separat tomtindelning, som alltid är bindande. Som i den nuvarande lagen är grunden antingen en detaljplanebestämmelse eller en behovsprovning. I detta moment nämns inte längre möjligheten att utarbeta en separat tomtindelning för hela byggnadskvarteret eller en del av det, eftersom en tvingande bestämmelse om det redan ingår i 78 §.

Enligt förslaget har *3 mom.* en bestämmelse om behörigheten hos den som utarbetar en separat tomtindelning. Momentet motsvarar 79 § 4 mom. i den gällande lagen. När en tomtindelning utarbetas som en del av en detaljplan gäller även i fortsättningen samma krav på behörigheten hos den som utarbetar tomtindelningen som på den som utarbetar detaljplanen.

Enligt förslaget har *4 mom.* ska närmare bestämmelser om behörigheten hos den som utarbetar en tomtindelning utfärdas genom förordning av statsrådet. Momentet motsvarar 79 § 5 mom. i den gällande lagen. Enligt 37 § i den gällande markanvändnings- och byggförordningen ska en separat tomtindelning utarbetas av kommunens fastighetsingenjör eller på hans eller hennes förordnande av någon annan kommunal tjänsteinnehavare som ska ha högskoleexamen inom lantmäteribranschen eller någon annan examen inom lantmäteribranschen på minst teknikernivå. Avsikten är att bestämmelsen på förordningsnivå ska vara oförändrad.

78 b §. Utformningen av tomtindelningen. I paragrafen föreslås bestämmelser om de nya ändringsbehov i tomtindelningens innehåll och utformning som följer av digitaliseringen.

Enligt förslaget innehåller *1 mom.* bestämmelser om formatet och *2 mom.* om presentationssättet. De föreslagna kraven är desamma som föreslagits för planer.

Enligt 3 mom. ska tomtindelningen presenteras på detaljplanekartan om den utarbetas som en del av detaljplanen såsom föreskrivits i 78 a §. Således ska en tomtindelning som utarbetats som en del av en detaljplan presenteras i detaljplanen på samma sätt som i situationer som avses i 78 § 1 mom. i den gällande lagen.

Enligt 4 mom. får närmare bestämmelser om formatet och utformningen utfärdas genom förordning av miljöministeriet på samma sätt som för planer. I 38 § i den gällande markanvändnings- och byggförordningen bestäms om tomtindelningen och om information som ska läggas fram i den. Avsikten är att förnya bestämmelsen med anledning av digitaliseringen.

79 §. Utarbetande av separat tomtindelning Det föreslås att de ändringar som digitaliseringen förutsätter ska införas i paragrafen.

Det föreslås att 1 mom. ska motsvara gällande 79 § 1 mom. dock så, att kravet på en karta över tomtindelningen stryks i slutet av momentet. Om kravet på att presentera tomtindelningen på en karta bestäms redan tidigare i 78 b §.

Paragrafens 2 mom. motsvarar gällande 79 § 2 mom. dock så, att den första meningen i momentet som gäller kommunens behörighet att utarbeta och godkänna en separattomtindelning stryks. Denna punkt har överförts till 78 a § 1 mom.

Paragrafens 3 mom., som gäller tredimensionell fastighetsindelning, föreslås förbli oförändrad.

Paragrafens 4 mom., enligt vilket närmare bestämmelser om utarbetande av tomtindelning och hörande kan utfärdas genom en förordning, motsvarar 79 § 5 mom. i den gällande planen, bortsett från omnämmandet om behörigheten hos den som utarbetar en tomtindelning. Om kraven vid utarbetande av en tomtindelning bestäms i 37 i den gällande markanvändnings- och byggförordningen. Om offentligt framläggande i anslutning till hörande och om godkännande av förslaget till tomtindelning bestäms i 39 § i markanvändnings- och bygglagen. Till denna del är avsikten i denna reform inte att ändra det som föreskrivits i förordningar.

Nuvarande 79 § 4 mom., som gäller behörighet, och 5 mom., som gäller bemyndigande att utfärda förordningar, har flyttats till 78 a § i förslaget.

7.3 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Till 5 och 6 § i lagen om datasystemet för den byggda miljön föreslås bemyndigande av miljöministeriet att utfärda förordningar.

I 5 § 3 mom. i den föreslagna lagen ges miljöministeriet bemyndighet att utfärda förordningar, med stöd av vilket man ska utfärda bestämmelser om de tekniska detaljerna för publicering av uppgifter för att säkerställa driftsäkerheten och dataintegriteten hos tekniska gränssnitt för olika system. I 6 § 3 mom. i den föreslagna lagen ges miljöministeriet bemyndighet att utfärda förordningar, med stöd av vilket man ska föreskriva mer detaljerade bestämmelser om det tekniska innehållet i och fastställandet av de permanenta identifierbara koderna för uppgifter om områdesanvändning och innehållet i de permanenta identifieringsuppgifterna för uppgifter om individer.

Miljöministeriet kan ges bemyndighet att utfärda förordningar eftersom bemyndigheten rör frågor av teknisk natur. Bemyndigheten att utfärda förordningar ska inte gälla sådana ärenden som på grund av sin samhällliga betydelse ska hänskjutas till statsrådets allmänna sammanträde. Bemyndigheten att utfärda förordningar ska röra uppgifternas struktur, d.v.s. hur uppgifterna är

uppbyggda. Enligt 22 § 3 mom. i informationshanteringslagen hör det till ministeriets behörighet att definiera informationsstrukturerna i situationer när de myndigheter som lämnar ut uppgifter är flertaliga. I förordningen i enlighet med 6 § 3 mom. i den föreslagna lagen föreskrivs om hur de permanenta identifierbara koderna för områdesanvändning ska utformas. Definierandet av koderna ska vara av teknisk natur. En kod kan vara i sifferformat eller i s.k. UUID-format¹¹⁴, vilket innebär att sammansättningen av koden är mycket teknisk.

För vissa paragrafer i markanvändnings- och bygglagen föreslås bemyndighet för statsrådet och miljöministeriet att utfärda förordningar.

I föreslagna 29 § 3 mom. och 40 § 3 mom. ges miljöministeriet bemyndighet att utfärda förordningar, vilket innebär att man kan ge mer detaljerade bestämmelser om formatet för den interoperabla informationsmodellen för landskapsplaner och generalplaner, samt det standardiserade sättet att presentera planlagda objekt och planbestämmelser. Innehållet i och sättet att presentera planerna styrs av miljöministeriets förordning om koder, vilka ska upphävas och ersättas med en ny förordning som rör koder. Därmed har miljöministeriet fortsatt möjlighet att styra sättet att utforma planobjekt och planbestämmelser som ingår i generalplanerna. Dessutom kan miljöministeriet ge mer detaljerade bestämmelser om formatet för interoperativa informationsmodeller för landskaps- och generalplaner. Vad gäller formatet för informationsmodeller är ärendena som ska avgöras till sin natur tekniska, vilket utgör grund för att de ska föreskrivas i miljöministeriets förordning.

I föreslagna 29 a § 2 mom., 40 a § 2 mom. och 55 a § 2 mom. ges statsrådet bemyndighet att utfärda förordningar, vilket innebär att man kan ge mer detaljerade bestämmelser om redogörelse av generalplaner. Bestämmelsen motsvarar det bemyndigande att utfärda förordningar som föreskrivs i den aktuella lagen.

I föreslagna 55 § 4 mom. ges miljöministeriet bemyndighet att utfärda förordningar, vilket innebär att man kan ge mer detaljerade bestämmelser om ett format för en interoperabel informationsmodell, ett standardiserat sätt att presentera planlagda objekt och planbestämmelser samt införande av ändrade uppgifter i en plan i enlighet med det separata beslut som avses i det föreslagna 3 mom. i paragrafen. Bestämmelsen motsvarar det bemyndigande att utfärda förordningar som föreskrivs i den aktuella lagen. I 78 a § 4 mom. i den föreslagna lagen ges statsrådet bemyndighet att utfärda förordningar, vilket innebär att man kan utfärda en förordning om behörigheter för upprättaren av tomtindelning som motsvarar 79 § 5 mom. i den aktuella lagen.

I föreslagna 78 b § 4 mom. ges miljöministeriet bemyndighet att utfärda förordningar, vilket innebär att man kan ge mer detaljerade bestämmelser om ett format för en interoperabel informationsmodell för tomtindelning och ett standardiserat sätt att presentera tomtindelningar.

Nuvarande 4 mom. i föreslagna 79 § och det relaterade bemyndigandet att utfärda förordningar enligt nuvarande 5 mom. överförs till föreslagna 78 a §.

¹¹⁴ UUID, d.v.s. ”Universally unique identifier” är en identifierbar kod i den mening som avses inom informationsteknik. För det här kan även termen globally unique identifier (GUID) användas. Det är en i allmänhet 36 tecken lång kod som består av 32 hexadecimaltecken och fyra divisorer, d.v.s. bindestreck.

8 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Paragraf 5 i lagen om datasystemet för den byggda miljön tillämpas dock först den 1 januari 2029. Paragraferna 29, 29 a, 30, 40, 40 a, 41, 55, 55 a, 57, 78, 78 a, 78 b och 79 i markanvändnings- och bygglagen föreslås träda i kraft först den 1 januari 2029. Enligt övergångsbestämmelsen föreslås att bestämmelserna 29, 29 a, 30, 40, 40 a, 41, 55, 55 a, 57, 78, 78 a, 78 b och 79 som är aktuella när dessa bestämmelser träder i kraft ska tillämpas på planen, vilken i form av ett förslag har varit offentligt tillgänglig samt särskild tomtindelning, vilket har varit aktuellt innan de tidigare nämnda bestämmelserna trätt i kraft.

9 Genomförande och uppföljning

9.1 Stöd för genomförandet av reformen

Reformen påverkar främst producenter av information, d.v.s. kommunerna och landskapsförbunden. Vid genomförandet av reformen stöds viktiga aktörer före och under ibruktandet. Vid genomförandet av reformen har man identifierat skillnader i kommunernas kompetens, processer och tekniska lösningar.

Målet med det ändringsstöd som Ryhti-projektet erbjuder är att säkerställa digital färdighet och beredskap hos kommunerna och landskapsförbunden att ta datasystemet för den byggda miljön i bruk. Projektet med ändringsstöd främjar också digitalisering enligt de nya informationsmodellerna och spridning av målen med Ryhti-projektet, samt meddelar på ett konkret sätt om de förändringar som datasystemet för med sig. Innehållet i ändringsstödet har tagits fram i samarbete med kommunerna och landskapsförbunden, så att stödet motsvarar kommunernas och landskapsförbundens praktiska behov. I arbetet utnyttjas bland annat workshoppar, webbenkäter, besök i kommuner och utvecklingsgrupper bestående av intressenter. Stödet gäller för utarbetande av områdesanvändningsplaner i form av informationsmodeller, behandling av bygglov, beställning av planer i form av informationsmodeller, arkivering, upphandling, tillgänglighet samt datasäkerhet och dataskydd.

DigiFinland, som genomför projektet med ändringsstöd, utreder under år 2022 kommunernas och landskapens situation vad gäller digitalisering av områdesanvändning och byggande, och utarbetar därefter beskrivningar av det nuvarande tillståndet för organisationerna. Med stöd av dessa utarbetas skraddarsydda åtgärdsprogram som stöder ibruktandet av datasystemet för den byggda miljön i samarbete med kommunerna och landskapsförbunden. Utifrån kartläggningarna av det nuvarande tillståndet utformas också allmänna åtgärdsprogram som baserar sig på typindelningen av kommunerna, i vilken man identifierar de centrala stegen för att ta datasystemet för den byggda miljön i bruk. Kommunerna och landskapsförbunden kan ta stöd av åtgärdsprogrammet baserat på typindelningen av kommunerna vid förberedande inför ibruktandet av datasystemet för den byggda miljön, också efter det att Ändringsstödsprojektet avslutats. Ändringsstödsprojektet ordnar också utbildningar och möten med kommunerna, utarbetar anvisningar och dokumentmallar samt ordnar landskapsbaserade mentorskap. Ett instruktionsmaterial för kommunerna görs i samarbete med Ändringsstödsprojektet. Budgeten för Ändringsstödsprojektet för åren 2022–2024 är cirka 3 miljoner euro, vilket i sin helhet kommer från finansieringen av Ryhti-projektet.

År 2023 ska Finlands miljöcentral inrätta en webbplats för kommunikation angående datasystemet. Webbplatsen fungerar som kanal för utbildningsmaterial, guider och anvisningar gällande

substans och tekniska egenskaper, material för datasystemet och själva systemet. På webbplatsen samlas all metadata som relaterar till datasystemet, också till exempel gällande verkställande och dokumentation av datasystemet för den byggda miljön. Webbplatsen utvecklas som en del av Ryhti-projektet och är avgiftsfri för kommunerna att använda. Ett eget gränssnitt för myndigheter kommer finnas på webbplatsen.

Yrkeshögskolan Metropolia ordnar år 2022 en fortbildning på 15 studiepoäng för koordinatörer av informationsmodeller för byggnadstillsyn (fortbildning vid Metropolia). Kommunernas arbetstagare inom byggnadstillsyn stöds med ett understöd på 300 000 euro från Ryhti-projektet. Man har reserverat minst 100 000 euro för en motsvarande utbildning för experter inom planläggning.

Under piloten för VOOKA-projektet (gällande planer för datasystemet för den byggda miljön) ges värdefull information om en förberedande utbildning i att producera planer i form av informationsmodeller. Piloten utförs 2022, men avsikten är att den ska omfatta hela landet redan under åren 2022–2023. Baserat på piloten kontrolleras nivån på noggrannhet, arbetsmetoden och den totala budgeten för verkställandet av det riksomfattande projektet.

År 2022 testas ibruktagandet av den riksomfattande informationsmodellen för områdesanvändning, och därefter bedöms arbetsmängden och kostnaderna för ibruktagandet i de olika kommunerna. En tjänst skapas för validering av informationsmodeller för planer.

Kostnaderna för konsekvenserna av lagstiftningen följs upp under verkställandet i samarbete med kommunerna och i synnerhet inom Ändringsstödet. De olika typerna av kostnader för kommuner jämförs med de normala kostnaderna för upprätthållande och utvecklingsarbete för system. Noggrannare kostnadsinformation om konsekvenserna av lagstiftningen görs år 2026 innan lagen träder i kraft fullskaligt.

Finansministeriet har åren 2021 och 2022 finansierat digitaliseringen av kommunerna genom digikostnadsunderstöd, vilket stöder fullföljandet av regeringens proposition. Med projekten som beviljats understöd verkställs bland annat tillstånd för byggande enligt en gemensam informationsmodell för alla tillståndssystem som används i kommunerna. Dessutom undersöks produktionen av planen med olika program enligt informationsmodellen i KAATIO-projektet (2021–2023). Inom projektet produceras detalj- och generalplaner i verkliga planläggningsprojekt i enlighet med den nationella informationsmodellen med olika programvaror i enlighet med Ryhti-projektets nationella informationsmodell. Inom KAATIO-projektet ges kommunerna färdighet att producera detalj- och generalplaner enligt informationsmodellen. Inom projektet utvecklas verktyg för de programvaror som kommunerna använder i samarbete med programleverantörerna. Informationsmodellen för planläggning provkörs i praktiken inom kommunernas riktiga planläggningsprojekt. Projektet resulterar i att en plan görs upp för att skala resultaten till andra kommuner. Arbetet resulterar också i att processer för att uppdatera existerande planer för programvarorna skapas.^{115 116}

I projekten med digitaliseringsunderstöd produceras lösningar i enlighet med de interoperabla informationsmodellerna för kommunernas centrala processer utifrån datasystemet för den byggda miljön, så att dessa i hög grad kan skalas till hela kommunsektorn. Tillsammans med

¹¹⁵ Finansministeriet. [Understöd för främjande av digitaliseringen i kommunerna 2021](#). Läst den 15 juni 2022.

¹¹⁶ Finansministeriet. [Understöd för främjande av digitaliseringen i kommunerna 2021](#). Läst den 15 juni 2022

Ändringsstödsprojektet inriktar sig de här projekten med digitaliseringsunderstöd på den ändring av engångskaraktär som ibruktagandet av datasystemet för den byggda miljön kräver, och stöder direkt ibruktagandet av datasystemet för den byggda miljön.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Lantmäteriverket kontrollerar att byggnadsinformationen är kompatibel och korrekt mellan fastighets- och befolkningsdatasystem och information om byggnader och lägenheter i de nuvarande nationella register som använder kommuninformation. Utifrån arbetet får kommunerna strukturerade korrigeringsförslag. Det här stöder ibruktagandet av datasystemet för den byggda miljön och aktualiteten för kommunernas egna register.

Som en del av projektet med kommunernas lokalinformation erbjuder Maakuntien tilakeskus Oy kommunerna förbättring av deras registeruppgifter över byggnadsobjekt så att dessa blir interoperabla. Avsikten är att bygga upp informationsresursen för kommunernas lokalinformation utifrån de kriterier, normer och informationsmodeller som tagits fram för informationsresursen för den byggda miljön. Dessa korrigerade uppgifter blir grunden för datasystemet för den byggda miljön.

9.2 Övervakning av lagens funktionalitet

Funktionaliteten för lagen följs regelbundet upp av Finlands miljöcentral tillsammans med statens andra ämbetsverk samt kommunerna och landskapsförbunden, under ledning av miljöministeriet.

9.3 Utvärdering av lagen i efterhand

Miljöministeriet upprättar en utredning om funktionaliteten för lagen och utvecklingsbehoven när förpliktelseerna gällt i 4 år.

10 Förhållande till andra propositioner

Propositionens beroende av andra propositioner

Denna proposition har ett samband med bygglagen (RP /20, nedan *den förslagna bygglagen*) som är under beredning, och som ska presenteras tillsammans med denna lagproposition under samma vecka. Regeringens proposition som rör bygglagen innehåller bestämmelser om uppgifter om byggande som ska publiceras i datasystemet för den byggda miljön. Bestämmelser om dessa uppgifter ska utfärdas i 72 och 73 § i den förslagna bygglagen. I ovannämnda bestämmelser föreskrivs också om ett interoperabelt och maskinläsbart informationsmodellformat för uppgifter om byggande, såsom besiktningar, modeller för planering och utförande samt bygglov.

Propositionen om bygglagen innehåller också en proposition om ändringar i markanvändnings- och bygglagen (132/1999), vars namn ändras till *områdesanvändningslagen* för propositionen. I denna proposition föreslås också att man gör ändringar i markanvändnings- och bygglagen vad gäller områdesanvändning, så att propositionen för bygglagen inte, bortsett från namnbytet, har konsekvenser för förslagen i denna proposition gällande lagen i fråga.

Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen anknuter till budgetpropositionen 2023 och kommer att behandlas i samband med den. Detaljerade konsekvenser beskrivs i avsnitt 4.2.1.6.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

11.1 De viktigaste grundläggande fri- och rättigheterna med avseende på propositionen

Den föreslagna lagen om datasystemet för den byggda miljön samt föreslagna lagändringar relaterade till det är väsentliga för skyddet för privatlivet och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen (731/1999), principen om offentlighet enligt 12 § 2 mom., den kommunala självstyrelsen enligt 121 § samt bemyndigandet att utfärda rättsnormer enligt 80 §. Bestämmelserna berör också tryggheten av garantierna för god förvaltning enligt 21 § i grundlagen.

11.2 Integritetsskydd

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen ska närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag.

Skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen kompletteras av skyddet för privatlivet enligt artikel 8 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna) samt skyddet för privatlivet som tryggas i artikel 7 och skyddet för personuppgifter som tryggas i artikel 8. Enligt artikel 52.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna ska varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dess rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller mot behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter. I artikel 52.3 i stadgan om de grundläggande rättigheterna föreskrivs att i den mån som denna stadga omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ska de ha samma innebörd och räckvidd som i konventionen. De domar som meddelats av EU-domstolen avgör det väsentliga innehållet i skyddet av privatlivet och personuppgifterna i detta avseende. På samma sätt anses artikel 8 enligt Europadomstolens rättspraxis även omfatta skydd av personuppgifter.

Karaktären hos de uppgifter som ingår i datasystemet för den byggda miljön

Det föreslås att man inrättar ett centraliserat nationellt datasystem för den byggda miljön och informationsresurser vid Finlands miljöcentral utifrån lagen om datasystemet för den byggda miljön (1:a lagförslaget). Informationsresursen ska innehålla uppgifter om områdesanvändning och byggande som föreskrivs mer detaljerat i lag. I systemet ska denna information identifieras med permanenta koder så att den också utgör geografisk information.

Till karaktären för geografisk information hör att denna också kan utgöras av personuppgifter. Information klassas som personuppgifter om informationen relaterar till en identifierbar fysisk person. Information kan klassas som personuppgifter till exempel om man kan koppla ihop information om en plats som innehas eller används av en fysisk person, såsom ett bostadshus, till uppgifter om vem som bor i eller äger byggnaden.

I datasystemet insamlas de uppgifter och handlingar som avses i 5, 7 och 9 § i det första lagförslaget samt de användar- och logguppgifter som avses i 8 § i förslaget och i 16 och 17 § i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019), *informationshanteringslagen*. Vad gäller områdesanvändning och byggande uppkommer uppgifterna och handlingarna i kommunerna och landskapen vid behandling av ärenden rörande planläggnings- och

bygglov. Uppgifter och handlingar som uppkommit på det här sättet registreras i kommunernas informationshanteringssystem, och publiceras därefter i det nationella datasystemet för den byggda miljön.

Uppgifterna kan utlämnas ur datasystemet för den byggda miljön också i andra syften än det som var orsaken till att uppgifterna från början samlats in. I 2 § i 1:a lagförslaget utfärdas bestämmelser om syftet med datasystemet.

Datasystemets uppgifter kan också innehålla sekretessbelagd information, ifall sådan information ingår i kommunernas och landskapens myndighetshandlingar som ska registreras i datasystemet. Handlingar och uppgifter som ska behandlas i datasystemet för den byggda miljön är offentliga, såvida inte sekretessgrunden för en handling ger upphov till nödvändighet av sekretess för informationen.

I datasystemet för den byggda miljön behandlas personuppgifter på bred skala. I det följande redogörs för hur det nationella handlingsutrymmet har använts med hänsyn till grundlagens krav och de allmänna förutsättningarna för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna vid behandlingen av personuppgifter.

Användning av nationellt handlingsutrymme

Enligt grundlagsutskottets etablerade utlåtandep Praxis ska det i regeringens proposition, särskilt i fråga om bestämmelser som är av betydelse för de grundläggande fri- och rättigheterna, tydligt klargöras ramarna för det nationella handlingsutrymmet (GrUU 26/2017 rd, s. 42, GrUU 2/2017 rd, s. 2 och GrUU 44/2016 rd, s. 4).

Grundlagsutskottet anser att reglering gällande personuppgifter är viktigt med avseende på skyddet för privatlivet och personuppgifter som tryggas i 10 § i grundlagen. Enligt grundlagsutskottet är det i princip tillräckligt med avseende på 10 § 1 mom. i grundlagen att regleringen uppfyller kraven som fastställs i EU:s allmänna dataskyddsförordning. Enligt utskottet ska skyddet för personuppgifter i första hand tryggas genom EU:s allmänna dataskyddsförordning och den nationella allmänna lagstiftningen. Man ska förhålla sig försiktigt till stiftande av nationella speciallagar och begränsa sådan till endast det som är nödvändigt inom det nationella handlingsutrymme som tillåts enligt den allmänna dataskyddsförordningen (se GrUU 14/2018 rd, s. 4–5 och GrUU 14/2022 rd, punkt 2).

Enligt grundlagsutskottet är det klart att behovet av speciallagstiftning i enlighet med det riskbaserade synsätt som även i dataskyddsförordningen krävs måste bedömas utifrån de hot och risker som behandlingen av personuppgifter orsakar. Ju större risk fysiska personers fri- och rättigheter utsätts för på grund av behandlingen, desto mer motiverat är det med mer detaljerade bestämmelser. Denna omständighet är av särskild betydelse gällande behandling av känsliga uppgifter (se GrUU 14/2018 rd, s. 5 och GrUU 14/2022 rd, avsnitt 3).

Grundlagsutskottets konstitutionella uppdrag omfattar i princip inte att bedöma nationell reglering av verkställighet utifrån materiell EU-lagstiftning (se till exempel GrUU 31/2017 rd, s. 4). Grundlagsutskottet betonar dock att till den del Europeiska unionens lagstiftning förutsätter eller möjliggör nationell reglering ska de krav som följer av de grundläggande och mänskliga rättigheterna beaktas när denna nationella rörelsefrihet utnyttjas (se till exempel GrUU 1/2018 rd, GrUU 25/2005 rd, GrUU 7/2019 rd, s. 3).

Grundlagsutskottet har fäst särskild vikt vid det att inskränkningar i skyddet för privatlivet måste bedömas utifrån de allmänna villkoren för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna (se GrUU 12/2019 rd, s. 3, GrUU 14/2018 rd, s. 5 och de utlåtanden som nämns där).

I regeringens proposition gäller användning av nationellt handlingsutrymme främst artikel 6.1 punkterna c och e i den allmänna dataskyddsförordningen, det vill säga situationer där behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (punkt c) eller för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (punkt e).

Till den del som det enligt förslaget ska föreskrivas om åligganden för behandling av personuppgifter, gäller detta en sådan rättslig förpliktelse som avses i punkt c. Enligt förslaget ska myndigheters uppgifter inklusive behörigheter samt ansvar och regler för behandling av uppgifterna åläggas Finlands miljöcentral (3, 4, 6, 8, 9, 11 §), kommunerna (4, 5 §) och landskapsförbunden (4, 5 §).

Bestämmelserna om de personuppgiftsansvariga myndigheterna och deras ansvarsområden (4, 8 §) omfattas av det nationella handlingsutrymmet enligt artikel 4 och artikel 26 i den allmänna dataskyddsförordningen.

I föreslagna 8 § föreskrivs om ett specifikt krav enligt artikel 6.2 i den allmänna dataskyddsförordningen med vilket bevaringstiden för användar- och logguppgifterna begränsas till fem år. Tidsbegränsningen föreslås eftersom användningstiden för uppgifterna på grund av deras natur är kort.

Bestämmelser om syftet med datasystemet för den byggda miljön finns i 2 § i det första lagförslaget. Datasystemet ska tillgodose informationsbehov som gäller områdesanvändning och byggnad. För behovet av att inrätta ett datasystem för den byggda miljön redogörs närmare i detaljmotiveringen till paragrafen samt i kapitlet om propositionens mål.

Målet att främja informationstillgången tillgodoser offentlighetsprincipen och god informationshantering. Detta anses överensstämma med att utföra en uppgift av allmänt intresse i enlighet med artikel 6.3 i den allmänna dataskyddsförordningen. Motsvarande uppgifter finns också tillgängliga hos kommunerna och landskapen genom vars verksamhet de handlingar som ska publiceras i datasystemet uppkommer, men förslaget avser att främja sammanställningen och hanteringen av uppgifterna på ett ställe och på så sätt förbättra tillgången till informationen.

Bestämmelserna om behandling av uppgifterna i datasystemet utgår i stort sett från den allmänna lagstiftningen om informationshantering, däribland dataskyddslagstiftningen, informationshanteringslagen och offentlighetslagen. Dessa lagar bidrar till att trygga att till exempel sekretessbelagd information inte ges ut från datasystemet till andra än behöriga mottagare.

Känsliga uppgifter och uppgifter som rör privatlivet

Datasystemet för den byggda miljön ska inte innehålla känsliga uppgifter och inte heller behandla känsliga uppgifter.

I princip ingår inga personuppgifter i uppgifterna om områdesanvändningen, såsom i 5 § i lagförslag 1. I uppgifter om områdesanvändning kan det i vissa fall ingå uppgifter som kan betrak-

tas som personuppgifter. Denna uppgift innehåller dock inte sådana särskilda kategorier av personuppgifter eller andra känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen.

Gemensamma personuppgiftsansvariga

I sina utlåtanden om behandling av personuppgifter inom migrationsförvaltningen (GrUU 62/2018 rd och GrUU 7/2019 rd) och inom social- och hälsovården (GrUU 4/2021 rd) har grundlagsutskottet behandlat de gemensamma registrens karaktär i enlighet med dataskyddsförordningen.

De uppgifter som ska registreras i en myndighets personregister är dokument som innehas av en sådan myndighet som avses i 12 § 2 mom. i grundlagen (GrUU 3/2009 rd, s. 2/1). Bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och utlämnande av uppgifter trots sekretessbestämmelserna grundar sig på principen om separering av myndigheter, vilket inom migrationsförvaltningen gäller som en allmän lag. Vid tillämpning av lagen är myndigheterna oberoende av varandra. (GrUU 62/2018 rd, s. 4)

Grundlagsutskottet konstaterade att 12 § i lagförslaget om migrationsförvaltningen i sig föreskriver rätten att få information på ett lämpligt sätt. Enligt motiveringen (s. 64) ska rätten att få information för de myndigheter som nämns i lagen grunda sig på lagstiftning som ger dem befogenheter. Enligt grundlagsutskottet var förhållandet inte klart mellan bestämmelserna i lagförslaget om gemensamt personuppgiftsansvar och regleringen i 12 §, den rättsliga grunden för myndigheternas rätt att få information, ändamålsbundenhet för behandlingen av personuppgifter och grundlagsutskottets etablerade praxis för reglering av myndigheternas tillgång till och utlämnande av information trots sekretessbestämmelserna. Förvaltningsutskottet behövde precisera regleringen avsevärt. En sådan precisering var en förutsättning för att 1:a lagförslaget skulle kunna behandlas i normal lagstiftningsordning. (GrUU 62/2018 rd, s. 4)

På samma sätt uppmärksamade grundlagsutskottet år 2019 den problematiska karaktären av gemensamt personuppgiftsansvar när det behandlade regeringens förslag om behandling av uppgifter inom migrationsförvaltningen. Med stöd av offentlighetsprincipen som tryggas i 12 § 2 mom. i grundlagen och kravet på att utövande av offentlig makt ska grunda sig på lag i 2 § 3 mom. i grundlagen påpekade grundlagsutskottet att det inte tydligt angavs vilken myndighet som är behörig att lämna ut uppgifter i bestämmelserna om gemensamt personuppgiftsansvar. (GrUU 7/2019 rd, s. 6). Grundlagsutskottet konstaterade också att om den föreslagna regleringsmodellen för gemensamt personuppgiftsansvar inte möjliggör till exempel den bestämmelse som krävs enligt 10 § i grundlagen om myndigheters tillgång till och utlämnande av uppgifter trots sekretessbestämmelserna, måste den regleringsmodell som bygger på gemensamt personuppgiftsansvar överges. Utskottet framhöll att man enligt motiveringen till förslaget hade bedömt en alternativ modell enligt vilken endast Migrationsverket fungerar som personuppgiftsansvarig i ärendehanteringssystemet för utlänningsärenden och endast utrikesministeriet i det nationella visuminformationssystemet. I detta fall kan andra myndigheters rätt att få information ordnas genom att föreskriva om utlämnande av uppgifter mellan myndigheter (s. 36). Enligt den utredning som utskottet fått hindrar inte EU:s allmänna dataskyddsförordning en sådan regleringslösning, i motsats till vad som anges i motiveringen (s. 37). Förvaltningsutskottet hade anledning att noggrant undersöka om de olika alternativen överensstämde med förordningen. (GrUU 7/2019 rd, s. 7–8).

I lagförslaget om datasystemet för den byggda miljön (4 §) föreskrivs bestämmelser separat för varje informationsresurs om gemensamt personuppgiftsansvar för kommunerna, landskapsförbunden som publicerar uppgifter och Finlands miljöcentral som registrerar uppgifter.

Gemensamma personuppgiftsansvar inte nödvändigtvis att Finlands miljöcentral eller andra kommuner, i egenskap av gemensamt personuppgiftsansvariga, har rätt att behandla uppgifter som andra myndigheter publicerat i systemet, utan detta bör regleras separat, åtminstone vad gäller konfidentiella handlingar. Därför regleras Finlands miljöcentralers rätt att behandla sekretessbelagda uppgifter i datasystemet för den byggda miljön i 3 § i det första lagförslaget. Å andra sidan ges inte kommunerna rätt att trots sekretessbestämmelserna behandla uppgifter som publicerats av andra kommuner. Den rätt att behandla sekretessbelagda uppgifter som föreslås för Finlands miljöcentral inbegriper inte rätt att behandla sådana särskilda kategorier av personer som avses i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen. Dessa uppgifter ska inte behandlas i datasystemet för den byggda miljön. Sekretessbelagda uppgifter ska innehålla personuppgifter enligt 24 § 1 mom. i offentlighetslagen.

Gemensamma personuppgiftsansvaret, i avsaknad av mer detaljerad reglering, innebär att alla myndigheter som är gemensamt personuppgiftsansvariga innehar handlingar som de har tillgång till på det sätt som avses i offentlighetslagen, och att de därmed också får lämna ut uppgifter ur registret till tredje part, om inte annat anges och med beaktande av begränsningarna i tillhandahållandet av personuppgifter och sekretessbelagd information.

Det görs inga undantag från den ändamålsbegränsning som nämns i artikel 5.1 b i den allmänna dataskyddsförordningen. De uppgifter om områdesanvändningen som ska lagras i datasystemet för den byggda miljön innehåller i princip inga personuppgifter. Syftet med uppgifterna om områdesanvändningen är att ge myndigheter, privata och andra aktörer information om planeringen och användningen av områdena. Uppgifternas användningsändamål kräver inga undantag från användningssyftet, vilket innebär att de kan behandlas i datasystemet för den byggda miljön.

Datasäkerhet och kontroll av användarrättigheter

Kontroll av användarrättigheter är ett centralt sätt att hantera risker för att förhindra att information som behandlas i datasystemet används i alltför stor utsträckning eller för fel ändamål. Dessutom är det viktigt att ta hand om systemets allmänna datasäkerhet. Enligt grundlagsutskottet är det särskilt viktigt för till exempel ett register som innehåller känsliga uppgifter, såsom ett patientdataregister, att säkerställa att datasäkerhetsarrangemangen för att förhindra missbruk är funktionella och tillgängliga så snart systemet har införts (GrUU 41/2010 rd, s. 3/II). Se även GrUU 65/2018 rd, s. 47, GrUU 15/2018 rd, s. 13 och 40, och GrUU 71/2018 rd, s. 4).

Enligt motiveringen till lagförslaget om social- och hälsovårdsuppgifter hade hälso- och sjukvården övergått till att använda nationella elektroniska informationssystemtjänster, och man föreslog ändringar i lagen för att skapa förutsättningar för ibrukttagandet av nationella informationssystemtjänster inom socialvården. Enligt grundlagsutskottet visade informationssystemens omfattning att dataintrång, dataläckage eller missbruk av de system som möjliggör den föreslagna behandlingen också skulle leda till en mycket betydande inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna. Relevant var att en del av uppgifterna behandlas för andra ändamål än det de samlats in för, och att en betydande del av uppgifterna är känsliga till sin natur (se GrUU 15/2018 rd, s. 40). Tjänsteleverantören var tvungen att definiera rätten för en yrkesutbildad person inom social- och hälsovården eller en annan person som behandlar kunduppgifter

att använda kunduppgifter, och användarrättigheter får endast beviljas för de nödvändiga kunduppgifter som varje yrkesutövare och annan person som behandlar kunduppgifter behöver i sina uppgifter. I sitt yttrande betonade grundlagsutskottet vikten av att anta det som föreslås. Social- och hälsovårdsutskottet bör se till att sådana datasäkerhetsarrangemang är funktionella och tillgängliga så snart de system som föreskrivs i lagförslaget tas i bruk. (GrUU 71/2018 rd , s. 4.)

Utlämnandet av uppgifter i datasystemet för den byggda miljön ska begränsas genom allmän lagstiftning, och på samma sätt ska allmän lagstiftning gälla för systemets datasäkerhet. Utöver offentlighetslagen och dataskyddsförordningen och lagen om dataskydd är bestämmelserna i informationshanteringslagen om behandling av sekretessbelagda uppgifter (4, 5, 8, 14, 15, 16, 18 och 22 § i informationshanteringslagen) och om datasäkerhet (4 kap. i informationshanteringslagen) viktiga.

Regleringen av datasystemet för den byggda miljön bedöms inte behöva samma nivå av separat föreskrivna dataskyddsåtgärder som vid reglering av storskaliga register över brottmål eller ärenden inom hälso- och sjukvård eller socialärenden, eftersom de uppgifter som behandlas i datasystemet för den byggda miljön är inte personuppgifter av känslig natur, till skillnad från uppgifterna i personregistren över brottmål, hälso- och socialärenden. I propositionen hanteras riskerna med informationshantering genom att på basis av handling föreskriva vilka handlingar som ska publiceras i systemet (5 och 7 § i 1:a lagförslaget), och genom att centralisera uppgifterna att upprätthålla och förvalta användarrättigheterna i datasystemet för den byggda miljön till en enda myndighet. Finlands miljöcentral är det enda organ som i egenskap av systemansvarig myndighet har befogenhet att besluta om användarrättigheter (16 § i informationshanteringslagen). Riskerna för missbruk av uppgifter ska hanteras med hjälp av ett användnings- och loggregister och bestämmelser om bevaringstid för uppgifter (8 § i 1:a lagförslaget och 16 och 17 § i informationshanteringslagen). I övrigt ska användningen och utlämnandet av information omfattas av allmän lagstiftning.

Datasäkerheten i datasystemet för den byggda miljön ska tryggas på det sätt som förutsätts enligt informationshanteringslagen och dataskyddsförordningen, och huvudansvaret för datasäkerheten ligger hos Finlands miljöcentral som ansvarar för underhållet av systemet (3 § i 1:a lagförslaget, 13 § i informationshanteringslagen och 4 § i lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019)).

Användning och utlämnande av sekretessbelagd information och personuppgifter

Grundlagsutskottet har i sitt yttrande om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården pekat på behovet av bestämmelser om brytande av sekretess vid utlämnande av uppgifter. I 11 § i lagförslaget för hantering föreskrevs om en informationshanteringstjänst. Enligt grundlagsutskottet verkade tjänsten vara avsedd för att lämna ut patient- och kunduppgifter, inte bara mellan tillhandahållare av tjänster inom hälso- och sjukvården eller socialvården, utan också mellan tillhandahållare av tjänster inom hälso- och sjukvården och inom socialvården. På grund av ordalydelsen tillät inte den föreslagna bestämmelsen (11 §) tillhandahållande av sekretessbelagda patient- och kunduppgifter, eftersom den inte innehöll någon skyldighet eller rätt att trots sekretessbestämmelserna lämna ut de uppgifter som nämns däri. Om avsikten var att rätten att få information ska grundas på en särskild bestämmelse, ansåg utskottet att en sådan begränsning också borde införas i bestämmelsen. (GrUU 71/2018 rd , s. 5.)

Grundlagsutskottet tog ställning till tillståndsförfarandet för utlämnande av uppgifter vid behandlingen av den föreslagna kyrkolagen. Enligt 46 § i kap. 3 i den föreslagna kyrkolagen får uppgifter som lämnas ut från medlemsregistret vidarebefordras eller på annat sätt lämnas ut till

tredje part endast om detta har föreskrivits i lag eller om Kyrkostyrelsen har gett tillstånd till det. Enligt nämnden innebar bestämmelsen att Kyrkostyrelsen ges helt obegränsad befogenhet att tillåta vidarebefordring av känsliga personuppgifter. Enligt grundlagsutskottet var det nödvändigt att förtydliga bestämmelsen genom att till exempel i lagförslagets motivering nämna att det tillstånd som kyrkostyrelsen beviljat endast kan baseras på ett kriterium som särskilt föreskrivs i lagen. På grund av grundlagen kan den föreslagna bestämmelsen inte antas enligt det föreslagna lagstiftningsförfarandet. (GrUU 4/2020 rd, s. 9.)

Finlands miljöcentral ska administrera användarrättigheterna till datasystemet för den byggda miljön (16 § i informationshanteringslagen) och i praktiken besluta om den part som ber om rättigheterna är behörig enligt lag att få tillgång till informationen. I fall det är fråga om handlingar av andra än de gemensamt personuppgiftsansvariga parterna, är det vid beviljandet av användarrättigheter de facto fråga om utlämnande av uppgifter från en offentlig handling som avses i offentlighetslagen.

Finlands miljöcentral kan också behandla och bland annat lämna ut sekretessbelagda handlingar som andra myndigheter registrerat i datasystemet till tredje part (3 § i 1:a lagförslaget), i vilket fall miljöcentralen ansvarar för att i enlighet med offentlighetslagen och informationshanteringslagen inte vidarebefordra sekretessbelagda uppgifter från systemet till andra personer än de som har rätt till uppgifterna. På motsvarande sätt ska Finlands miljöcentral också säkerställa att den som mottar informationen har rätt att behandla de utlämnade personuppgifterna. I fall ett landskap eller en kommun själv med stöd av 14 § i offentlighetslagen lämnar ut handlingar som publicerats i det gemensamma registret, ska landskapet eller kommunen på samma sätt säkerställa att den som begär uppgifterna har lagstadgad rätt att få sekretessbelagd information i handlingar och behandla personuppgifter.

Begränsningarna av utlämnande av sekretessbelagd information innebär att nödvändigheten av sekretess för informationen alltid separat utreds före informationen utlämnas. I avsaknad av mer detaljerad reglering är det sannolikt att det gemensamma personuppgiftsansvaret leder till att alla myndigheter som deltar i att föra det gemensamma registret innehar de handlingar som de har tillgång till på det sätt som avses i offentlighetslagen, i vilket fall en extern part alternativt kan begära uppgifterna i registret från flera myndigheter och på flera sätt.

Rätten att få sekretessbelagd information föreskrivs i huvudsak i offentlighetslagen och annan lagstiftning. Dessutom föreskrivs myndigheternas rätt att få sekretessbelagda uppgifter från datasystemet i 10 och 11 § i det första lagförslaget.

I datasystemet för den byggda miljön kan inte sådan information som ingår i kommuners och landskapsförbunds handlingar och som gäller planering av områdesanvändning och byggande i försvarssyfte publiceras, eftersom behandlingen av sådan information har avgränsats från lagens tillämpningsområde i 1 § 2 mom. i 1:a lagförslaget. I detaljmotiveringen till ovan nämnda moment redogörs tydligare för vad som avses med information gällande försvarssyfte. I praktiken ska kommunerna och landskapsförbunden därmed se till att de raderar sådan information ur handlingarna förrän informationen publiceras i datasystemet för den byggda miljön.

Publicering i form av informationstjänst

Grundlagsutskottet har ansett att det är möjligt att publicera personuppgifter i form av en offentlig informationstjänst om det finns godtagbara grunder till detta utifrån garantierna för rättskydd och målen för de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 2/2017 rd, s. 7, GrUU 65/2014 rd, s. 4/II–5/I, GrUU 32/2008 rd, s. 2/I–3/II och GrUU 17/2019 rd, s. 4).

Grundlagsutskottet har ansett det väsentligt utifrån skyddet för privatlivet och personuppgifter att man inte kan söka information i personregistret på webben i form av massökningar, utan till exempel enbart som enskilda sökningar. Begränsningen har ansetts vara en fråga om lagstiftningsordning utifrån en tämligen omfattande informationstjänst som innehåller uppgifter om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (GrUU 32/2008 rd, s. 3/I). Utskottet har ansett det viktigt att begränsningen som baserar sig på innehållet i och syftet med registret inkluderas vid utlämning av information (se GrUU 2(2018 rd, s. 7 och utlåtanden som nämns där, och GrUU 17/2018 rd, s. 7).

Grunden för inrättandet av en offentlig informationstjänst för information om den byggda miljön är att den är till nytta för enskilda medborgare och företag. Tillgängligheten av information rörande en själv och den egna livsmiljön samt hur lätt informationen kan utnyttjas förbättras. Medborgarnas möjligheter att påverka och delta förbättras när de lätt har tillgång till aktuell information om planering och byggande.

Enligt förslaget kan information i den offentliga informationstjänsten för den byggda miljön endast sökas i form av enskilda sökningar i enlighet med de sökkriterier som nämns i bestämmelsen och inriktat på den begränsade informationsmängd som nämns i bestämmelsen (se 11 § i 1:a lagförslaget). Dessa begränsningar på offentliggörandet av information främjar efterlevnaden av offentlighetsprincipen, samtidigt som de bidrar till integritetsskyddet och proportionaliteten av begränsningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Syftet med de uppgifter som ska hållas tillgängliga i en offentlig informationstjänst är i regel att de är tillgängliga för allmänheten när det är fråga om uppgifter om områdesanvändning. När det gäller uppgifter om byggande är en del av uppgifternas användningsändamål i enlighet med den föreslagna bygglagen att publicera uppgifterna i datasystemet för den byggda miljön så att de är tillgängliga för myndigheter, privata och andra aktörer. Undantag från ändamålsbundenheten görs inte genom att de finns tillgängliga i en offentlig informationstjänst.

Kombinerande av uppgifter

Det organ som kombinerar informationen är ansvarig för kombineringen och dess laglighet. Finlands miljöcentral har inte längre möjlighet att kontrollera de uppgifter de lämnat ut efter det att informationen lämnats ut i form av en offentlig informationstjänst eller med hjälp av ett gränssnitt. Uppgiften för Finlands miljöcentral är ändå att försöka säkerställa att det organ som begär informationen använder informationen för ändamål som föreskrivs i denna lag och kontrollera utlämnandet av information i datasystemet (22, 23 och 24 § i informationshanteringslagen). Dessutom kontrolleras risker genom att noga välja och namnge vilka uppgifter som kan publiceras i den gemensamma informationstjänsten och föreskriva att information i den offentliga informationstjänsten enbart kan sökas som enskilda sökningar (11 § i 1:a lagförslaget). Det är dock svårt att på ett bättre sätt än detta kontrollera risker för en fysisk persons kunskapsmässiga självbestämmanderätt som uppkommer till följd av eventuell kombinerad av geografisk information.

Begränsning av de registrerades rättigheter (undantag från artikel 18)

Enligt grundlagsutskottet är det nödvändigt vid utövande av det nationella handlingsutrymmet att säkerställa att förordningen i sak är förenlig med EU:s allmänna dataskyddsförordning, med särskild uppmärksamhet bland annat på skyddsåtgärdernas tillräcklighet och de motiveringar som motiverar begränsningar av de registrerades rättigheter och rätten att begränsa behandlingen av uppgifter enligt artikel 18 i dataskyddsförordningen. (GrUU 14/2022 rd, avsnitt 4).

I 12 § i det första lagförslaget föreslås att artikel 18.1 i dataskyddsförordningen inte ska tillämpas på behandlingen av personuppgifter i datasystemet för den byggda miljön. I artikeln föreskrivs om den registrerades rättigheter att begränsa behandlingen av uppgifter bland annat ifall personen invänder mot tillförlitligheten i personuppgifterna. Grunderna för användning av nationellt handlingsutrymme har utretts i motiveringen till den ovannämnda 12 §.

Brytande av sekretess

Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelser om myndigheternas rätt att få och skyldighet att lämna ut information med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen trots sekretess och då noterat bland annat vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut information har kunnat relatera till information som är ”nödvändig” för ett visst ändamål, om man i lagen har försökt ge en uttömmande förteckning över det informationsinnehåll som åsyftas. Om informationsinnehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att ”informationen är nödvändig” för ett visst syfte (se till exempel GrUU 17/2016 rd, s. 2–3 och de utlåtanden som nämns där). (GrUU 12/2019 rd, s. 3)

Utskottet har ansett att grundlagen inte tillåter en generös och ospecificerad rätt att få uppgifter, inte ens om den är förenad med nödvändighetskriteriet (se till exempel GrUU 71/2014 rd s. 3/I, GrUU 62/2010 rd s. 4/I och GrUU 59/2010 rd s. 4/I). (GrUU 17/2021 rd, avsnitt 188).

Grundlagsutskottet har upprepade gånger betonat att det vid en särskiljning mellan behov av respektive nödvändighet att få eller lämna ut uppgifter är fråga inte bara om omfattningen av informationsinnehållet, utan också om att den myndighet som med sina egna behov har rätt till uppgifter åsidosätter de grunder och intressen som skyddas av sekretessen hos den myndighet som innehar uppgifterna. Ju mer generella bestämmelserna om rätten till information är, desto större är risken att sådana intressen rätt automatiskt kan åsidosättas. Ju mer fullständigt bestämmelserna kopplar rätten till information till villkor i sak, desto mer sannolikt är det att begäran om information måste motiveras. Då kan också den som lämnar ut information bedöma begäran med avseende på de lagliga villkoren för utlämnandet. Genom att dessutom de facto vägra att lämna ut uppgifter kan den som innehar uppgifterna orsaka ett läge där en utomstående myndighet måste undersöka skyldigheten att lämna ut uppgifter, det vill säga tolka bestämmelserna. Denna möjlighet är viktig för att samordna tillgången till information och sekretessintressena (se till exempel GrUU 48/2017 rd, s. 5 och de utlåtanden som nämns där). Enligt utskottet tillmäts argumenten för särskiljande särskild vikt vid regleringen av en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få eller lämna ut uppgifter i elektronisk verksamhetsmiljö (se GrUU 73/2018 rd, s. 8–10 och GrUU 12/2019 rd, s. 4)

Grundlagsutskottet har tidigare bedömt bestämmelsen om att Brottsåtgärdsmyndigheten har rätt att av det betalningsinstitut som utfärdat ett betalkort eller fungerar som betalningsförmedlare trots sekretessbestämmelserna få de uppgifter som behövs för att administrera användningen av ett betalkort som godkänts av Brottsåtgärdsmyndigheten och för övervakning av betalningstransaktioner enligt 9 kap. 3 a § i fängelselagen och 5 kap. 3 a § i häktninglagen (GrUU 36/2020 rd, s. 5). Enligt grundlagsutskottet var föreskriften i sig lämpligen knuten till nödvändighet, med tanke på utskottets praxis att lämna ut och inhämta information. Med tanke på bedömning av nödvändigheten var det emellertid problematiskt att det i lagförslaget inte tydligare angavs vad som avses med kontroll av användning av betalkort. Ett förtydligande av bestämmelsen var en förutsättning för behandling av lagförslaget i det normala lagstiftningsförfarandet (GrUU 36/2020 rd, s. 5) och GrUU 27/2021 rd, avsnitt 21 och 22).

I 9 § i det första lagförslaget föreskrivs om Finlands miljöcentralers rätt att av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata trots sekretessbestämmelserna få tillgång till byggnadsägares personbeteckning och aktuella kontaktuppgifter. I paragrafen anges exakt vilken information som berörs av brytande av sekretess, och även vad denna information får användas till (skapande och underhåll av information om byggnadsägare i byggnadsinformationsresursen). Behovet av att inhämta denna information förklaras dessutom närmare i detaljmotiveringen till ovan nämnda 9 §.

Enligt 10 § i det första lagförslaget ska försvarsministeriet, försvarsmakten, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Nödcentralverket och räddningsmyndigheterna ha rätt att trots sekretessbestämmelserna få nödvändiga uppgifter ur datasystemet för den byggda miljön för att kunna sköta sina lagstadgade uppgifter. I detaljmotiveringen till 10 § i förslaget redogörs närmare för vilka lagstadgade uppgifter som kan innebära att inhämtande av uppgifter för dessa myndigheter är nödvändigt.

11.3 Demokratiska rättigheter och rätt till delaktighet, offentlighetsprincipen och principerna för god förvaltning

I 2 §, 14 § och 20 § i grundlagen föreskrivs individens rätt att delta i samhällsaktivitet och att påverka beslutsfattande som rör hen själv och hens livsmiljö. I 21 § i grundlagen finns bestämmelser om rättsskyddet, inklusive att god förvaltning ska tryggas genom lag.

Förslaget förväntas stärka medborgarnas rätt till delaktighet i den mån att medborgarna i framtiden har rätt att få information om planerings- och byggärenden på ett centraliserat sätt i det nationella informationssystemet. Dessutom kan människor fortfarande få samma information direkt av de kommuner och landskap som producerat uppgifterna, i de ärendehanteringssystem de själva upprätthåller.

Förslaget främjar offentlighetsprincipen som föreskrivs i 12 § i grundlagen, särskilt i den mån medborgarna i framtiden ska ha tillgång till offentlig information genom en offentlig informationstjänst som är öppen för alla.

Förslaget har en viss positiv effekt på god förvaltning, eftersom det blir lättare för människor att begära dokument om sina fastigheter och byggnader från en myndighet och med en begäran. I nuläget måste dokumenten begäras från de kommuner och de myndigheter i vars besittning dokumenten finns. Eftersom avsikten, åtminstone inte i inledningsskedet, inte är att dokument som upprättats före lagens ikraftträdande ska behandlas i datasystemet kommer det att vara nödvändigt att begära dokument separat från olika myndigheter under en lång tid framöver.

11.4 Äganderätt

Förslaget bedöms inte ha någon omedelbar inverkan på det egendomsskydd som garanteras i 15 § i grundlagen. Upphovsrättsligt skyddade byggnadsritningar kan publiceras i datasystemet för den byggda miljön som en del av bilagorna till bygglovsbeslut. Upphovsrätt ingår i de immateriella rättigheter med förmögenhetsvärde som åtnjuter skydd för egendom (GrUU 64/2014 rd, s. 1–2). Skyddet för upphovsrättskyddade verk regleras i upphovsrättslagen. Upphovsrätten gäller till exempel sådana byggnadsritningar som överskrider tröskeln för ett verk och som är i myndigheternas besittning. Upphovsrättslagen reglerar också framställande av upphovsrättskyddade verk och visning av verk samt begränsningar för upphovsrätten och ersättning relaterad till upphovsrätt. Den enkla tillgången till byggnadsritningar i form av positionsdata i datasystemet för den byggda miljön kan indirekt påverka upphovsmännens rättigheter eftersom detta gör det lättare att hitta och komma åt byggnadsritningsinformation.

Ingen har upphovsrätt i myndigheternas beslut eller uttalanden (9 § i upphovsrättslagen), så upphovsrätten gäller inte för en stor del av den information som behandlas i datasystemet för den byggda miljön. En stor del av uppgifterna i informationssystemet består av myndighetsbeslut eller andra handlingar som myndigheter upprättat.

I 2:a lagförslaget för propositionen föreskrivs planbestämmelser som påverkar användningen av egendom. I detta avseende grundar sig förslaget på den nuvarande lagstiftningen, vilken avsikten inte är ändra väsentligt i denna regeringsproposition gällande digitalisering.

11.5 Kommunal självstyrelse

I 121 § i grundlagen föreskrivs om kommunalt och annat regionalt självstyre. De allmänna grunderna för kommunernas förvaltning och kommunernas uppgifter ska fastställas i lag.

I etablerad praxis för kommunalt självstyre har grundlagsutskottet betonat att man vid sammanställningen av uppgifter i enlighet med finansieringsprincipen måste se till att kommunerna har reell möjlighet att fullfölja sina förpliktelser (se GrUU 16/2014 rd, s. 2 och de utlåtanden som nämns däri).

Utskottet har också ansett att de finansieringsuppgifter som kommunerna tilldelas på grund av grundlagsskyddet för självstyrelsen inte på grund av storleken får försvaga kommunernas verksamhetsförutsättningar på ett sätt som äventyrar kommunernas möjligheter att självständigt besluta om sin ekonomi och därmed också om sin egen förvaltning (se till exempel GrUU 41/2014 rd, s. 3/II och GrUU 50/2005 rd, s. 2). Finansieringsprincipen ingår också i artikel 9.2 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse. Enligt den måste de lokala myndigheternas resurser vara tillräckliga i förhållande till de förpliktelser som de åläggs genom grundlagen och andra lagar (se även GrUU 16/2014 rd, s. 2/II). Dessutom har grundlagsutskottet i sin praxis om statsandelssystemet ansett att det inte är tillräckligt att bedöma genomförandet på hela kommunsektorns nivå med tanke på den finansieringsprincip som garanteras i grundlagen, eftersom invånarnas självstyrelse är skyddad i varje kommun. Konsekvenserna måste därför även beaktas för enskilda kommuner (GrUU 40/2014 rd, s. 3, GrUU 16/2014 rd, s. 3, och GrUU 41/2002 rd, s. 3/II). (GrUU 15/2020 rd, s. 4).

Under den senaste tiden har bestämmelser utfärdats om att kommunala data i ökande utsträckning ska överföras till staten i olika former med hjälp av dataöverföringstjänster. Till exempel produceras och utlämnas uppgifter om verksamhet, ekonomi och tjänsteproduktion för en kommun centraliserat till Statskontoret (se GrUU 8/2019 rd).

Enligt den föreslagna regleringen ska kommunerna publicera sina handlingar i datasystemet för den byggda miljön. Kommunerna ska lämna in uppgifterna i ett riksomfattande kompatibelt format. Kommunerna ska utarbeta planer i form av riksomfattande kompatibla informationsmodeller. I en förordning från miljöministeriet kan man fastställa närmare bestämmelser om informationsmodellens form och formen för de uppgifter som ska levereras till datasystemet för den byggda miljön. (se 1:a och 2:a lagförslaget)

Att lämna uppgifter till datasystemet för den byggda miljön är en ny lagstadgad uppgift för kommunerna. För att anpassa uppgifterna till en strukturerad form och skicka in dem till systemet som upprätthålls av Finlands miljöcentral krävs resurser inom kommunerna, särskilt i början av reformen. Reformen bedöms leda till direkta kostnader för kommunerna, men också direkta besparingar på lång sikt. Besparingarna uppstår bland annat genom förmedling av planerings- och byggnadsinformation till staten kan centraliseras till ett enda system i stället för de

många system och informationsleveranser som i dag används. Systemändringarna beräknas orsaka investerings- och utvecklingskostnader på cirka 5 miljoner euro under en sexårsperiod för den kommunala ekonomin. Dessutom beräknas över 5 miljoner euro gå åt till utbildning i kommuner och landskap under de första 5 åren, det vill säga cirka 1 miljon euro per år. (För mer information om beräknade utgifter, se avsnittet om konsekvenser för den kommunala ekonomin i förslaget).

Införandet av ett informationssystem för den byggda miljön kan också påverka kommunernas försäljningsintäkter, frågan utreds närmare i förslagets konsekvensbedömning av den kommunala ekonomin. Utlämnande av uppgifter ur datasystemet för den byggda miljön till myndigheterna ska i huvudsak vara avgiftsfritt, men utlämnande av uppgifter till privatpersoner ska ske enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (16 § i 1:a lagförslaget). I enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten ska betalningen mottas av Finlands miljöcentral, som utlämnar uppgifterna. Detta kan indirekt minska de försäljningsintäkter som kommunerna i dag får när de lämnar ut liknande uppgifter mot en avgift till olika aktörer. Enligt konsekvensbedömningen av kommunekonomin är kommunernas årliga inkomster totalt något under 5 miljoner euro. I propositionen bedöms dock att försäljningsintäkterna inte förväntas minska nämnvärt till följd av lagstiftningsreformen. Dessa konsekvenser och konsekvensmekanismer har undersökts närmare i avsnittet om konsekvenserna för den kommunala ekonomin i propositionen.

De uppgifter som kommunerna föreskrivs i lagen om datasystemet för den byggda miljön eller i bygglagen är inte statsandelsåtgärder (se 1 § i lagen om statsandel till kommunal basservice, 618/2021), vilket innebär att inga statsandelar beviljas för utförandet av dessa uppgifter. Avsikten är dock att statsbudgeten till det fulla beloppet ska ersätta kommunerna och landskapsförbunden för de kostnader som uppstår till följd av reformen. Kostnaderna kommer uppstå på grund av att kommunerna och landskapsförbunden måste göra sina processer för områdesanvändning och bygglov kompatibla och omvandla sina handlingar till informationsmodellformat (se avsnitt 4.2.1.6 Finansiering av reformen i propositionen).

De övergripande konsekvenserna för kommunernas ekonomi utreds närmare i konsekvensbedömningen för förslaget samt i beskrivningen av genomförande och uppföljning. De ekonomiska konsekvenserna som beskrivs i konsekvensbedömningen är till storleken sådana att förändringen inte bedöms äventyra kommunernas möjligheter att självständigt besluta om sin ekonomi.

11.6 Val av regleringsnivå

I första lagförslaget i propositionen föreskrivs befogenhet att utfärda förordningar gällande strukturen på de uppgifter som ska publiceras (5 §) samt innehållet i och skapandet av unika koder (6 §). Dessutom fastställs i andra lagförslaget befogenheter att utfärda förordningar gällande kompatibla format för informationsmodeller och sätt att presentera planer (29, 40, 55, 78 b §). Befogenheterna att utfärda förordningar är till sin natur tekniska. Föreskrifterna reglerar inte frågor som rör de allmänna grunderna för individers rättigheter och skyldigheter eller kommunernas förvaltning. Varken 80 eller 121 § i grundlagen utgör således hinder för att föreskriva miljöministeriet befogenheter att utfärda förordningar. De övriga befogenheterna att utfärda förordningar i propositionen (29 a, 40 a, 55 a, 78 a och 79 § i 2:a lagförslaget) ska gälla befintlig lagstiftning på områden som inte är relaterade till digitalisering och som inte är avsedda att ändras i denna reform.

På ovannämnda grunder kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock motiverat att inhämta ett utlåtande av grundlagsutskottet i ärendet, eftersom förslagen avser att

inrätta ett nationellt datasystem för den byggda miljön, som är avsett för registrering av omfattande och långvarig information om människors privatliv och egendom.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om datasystemet för den byggda miljön

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på inrättande av ett datasystem för den byggda miljön och dess service, upprätthållande och utveckling av systemet samt på behandlingen av de uppgifter som ska publiceras och införs i datasystemet.

Lagen tillämpas inte på behandlingen av sekretessbelagda uppgifter som gäller planering av områdesanvändningen och byggande för försvarsändamål.

2 §

Syftet med och den allmänna uppbyggnaden av datasystemet för den byggda miljön

Datasystemet för den byggda miljön tillgodoser informationsbehov som gäller områdesanvändning och byggande.

Datasystemet för den byggda miljön består av en informationsresurs för områdesanvändningen och en byggnadsinformationresurs. Informationsresursen för områdesanvändningen innehåller de uppgifter om områdesanvändningen som anges i 5 §. Byggnadsinformationresursen innehåller de uppgifter om byggande som anges i 72 och 73 § i bygglagen (/20). Informationsresurserna kan dessutom innehålla uppgifter som införts med stöd av 9 § i denna lag.

3 §

Finlands miljöcentrals uppgifter

Finlands miljöcentral svarar för inrättandet av ett datasystem för den byggda miljön samt för underhållet och utvecklingen av systemet.

Finlands miljöcentral har till uppgift att samla ihop och sprida information om den byggda miljön samt att föra behövlig statistik och uppdatera statistiken över uppgifter som registreras i datasystemet för den byggda miljön.

Finlands miljöcentral har trots sekretessbestämmelserna rätt att behandla uppgifter som registrerats i datasystemet för den byggda miljön.

4 §

Personuppgiftsansvariga för informationsresurserna och ansvarsfördelningen mellan dem

Finlands miljöcentral, kommunerna och landskapsförbunden är gemensamt personuppgiftsansvariga ifråga om informationsresursen för områdesanvändningen. Finlands miljöcentral och kommunerna är gemensamt personuppgiftsansvariga i fråga om byggnadsinformationresursen.

Varje personuppgiftsansvarig svarar för den personuppgiftsansvariges skyldigheter enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (*allmän dataskyddsförordning*) och för att den registrerades rättigheter tillgodoses i fråga om de uppgifter som den personuppgiftsansvarige publicerat in i datasystemet för den byggda miljön.

Med avvikelse från 2 mom. ska Finlands miljöcentral svara för den informationsskyldighet som avses i artiklarna 13 och 14, den registrerades rätt att ha tillgång till information som rör honom eller henne som avses i artikel 15, det register över behandling som avses i artikel 30 samt för säkerheten i samband med behandlingen enligt artikel 32 i den allmänna dataskyddsförordningen.

Finlands miljöcentral är en i artikel 26 i den allmänna dataskyddsförordningen avsedd gemensam kontaktpunkt för de registrerade.

2 kap.

Informationsinnehållet i datasystemet för den byggda miljön

5 §

Uppgifter om områdesanvändningen som publiceras i datasystemet för den byggda miljön

Kommuner och landskapsförbund ska utan dröjsmål publicera följande i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) avsedda uppgifter i datasystemet för den byggda miljön i ett nationellt interoperabelt och maskinläsbart format:

- 1) uppgift om att en plan har blivit anhängig och avgränsning av det planerade området,
- 2) programmet för deltagande och bedömning som gäller planen,
- 3) uppgift om framläggande av beredningsmaterial i anslutning till planen,
- 4) planförslaget,
- 5) uppgift om framläggande av planförslaget,
- 6) den godkända planen,
- 7) uppgift om att ändringssökande beträffande beslutet om planen är anhängigt,
- 8) uppgift om ikraftträdande av en plan eller en del av planen,
- 9) den plan som vunnit laga kraft,
- 10) beskrivning av en godkänd plan,
- 11) uppgift om att en plan har upphävts,
- 12) tomtindelning som vunnit laga kraft samt uppgift om att tomtindelningen upphävts,
- 13) byggnadsförbud samt uppgift om att förbudet har upphävts eller upphört,
- 14) bygginskränkning samt uppgift om att inskränkningen har upphävts eller upphört,
- 15) åtgärdsbegränsning samt uppgift om att begränsningen har upphävts eller upphört,
- 16) område i behov av planering samt uppgift om att det upphävts eller upphört,
- 17) byggnadsordning som vunnit laga kraft.

Det material som avses i 1 mom. 4, 6, 8 och 11 punkten ska publiceras också i interoperabelt och maskinläsbart format.

Närmare bestämmelser om strukturen hos de uppgifter som publiceras får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

6 §

Permanenta unika koder för uppgifterna om områdesanvändningen

Finlands miljöcentral ska ur datasystemet för den byggda miljön ge en permanent unik kod för de uppgifter som anges i 5 §.

Den permanenta unika koden ges när de uppgifter som koden avser första gången publiceras i datasystemet för den byggda miljön.

Närmare bestämmelser om det tekniska innehållet i permanenta unika koder och skapandet av koder utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

7 §

Uppgifter om byggande som publiceras i datasystemet för den byggda miljön

Bestämmelser om de uppgifter om byggande som publiceras i datasystemet för den byggda miljön finns i 72 och 73 § i bygglagen.

3 kap.

Behandling och utlämnande av samt tillsyn över uppgifter i datasystemet för den byggda miljön

8 §

Användar- och loggregistret för datasystemet för den byggda miljön

Finlands miljöcentral är personuppgiftsansvarig för användar- och loggregistret för datasystemet för den byggda miljön.

Finlands miljöcentral ska utplåna de uppgifter om användning som gäller personer ur systemet senast när fem år har förflutit från upphörandet av åtkomsträtten och logguppgifterna senast när fem år har förflutit från det att uppgifterna registrerades.

9 §

Finlands miljöcentrals rätt att få uppgifter av andra myndigheter

Finlands miljöcentral har rätt att av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Skatteförvaltningen och Lantmäteriverket avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga med tanke på upprätthållandet av datasystemet för den byggda miljön.

Finlands miljöcentral har dessutom rätt att trots sekretessbestämmelserna av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata avgiftsfritt få uppgifter om personbeteckning och aktuella kontaktuppgifter för ägaren av en byggnad med tanke på införande och uppdatering av ägaruppgifter i bygginformationsresursen i datasystemet för den byggda miljön.

10 §

Myndigheternas rätt att få sekretessbelagda uppgifter

Försvarsministeriet, försvarsmakten, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Nödcentralverket och räddningsmyndigheterna har trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt ur datasystemet för den byggda miljön få sådana uppgifter som är nödvändiga för skötseln av deras uppgifter.

11 §

Den offentliga informationstjänsten för datasystemet för den byggda miljön

Finlands miljöcentral ska i det allmänna datanätet tillhandahålla en offentlig informationstjänst för datasystemet för den byggda miljön. I den offentliga informationstjänsten får uppgifter ur datasystemet för den byggda miljön sökas bara som enskild sökning via en karttjänst som finns i det allmänna datanätet.

I den offentliga informationstjänsten får endast följande information tillhandahållas:

- 1) uppgifter enligt 5 §,
- 2) permanent byggnadsbeteckning,
- 3) året då byggnadsobjektet färdigställdes,
- 4) byggnadsobjektets användningsändamål,
- 5) beslutsdatum för bygglov,
- 6) byggnadsobjektets användningssituation och den dag då det tagits ur bruk,
- 7) byggnadsobjektets fasadmaterial,
- 8) byggnadsobjektets huvudsakliga uppvärmningssätt och energikälla,
- 9) byggnadsobjektets volym, antal våningar, våningsyta och totala area,
- 10) byggnadsobjektets totala lägenhetsyta,
- 11) uppgifter om byggnadsobjektets tillgänglighet,
- 12) adressuppgifter för byggnadsobjektet,
- 13) uppgift om skyddsrum,
- 14) uppgift om vilken myndighet som publicerat de uppgifter som avses i 1–13 punkterna och tidpunkten för publicering.

Trots bestämmelserna om utlämnande av personuppgifter i 16 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) får de uppgifter som avses i 2 mom. tillhandahållas i en offentlig informationstjänst.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

12 §

Tillämpning av bestämmelsen om begränsning av behandling av uppgifter

På sådan behandling av personuppgifter som avses i denna lag tillämpas inte artikel 18.1 i den allmänna dataskyddsförordningen.

13 §

Avgifter

Myndigheterna har rätt att avgiftsfritt ur datasystemet för den byggda miljön få de uppgifter som de behöver för att de ska kunna sköta sina uppgifter.

På avgifterna för Finlands miljöcentrals prestationer och tjänster som hänför sig till datasystemet för den byggda miljön tillämpas i övrigt bestämmelserna i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

14 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024. Lagens 5 § tillämpas dock först från och med den 1 januari 2029.

2.

Lag

om ändring av markanvändnings- och bygglagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) 29 §, 30 § 1 mom., 40 §, 41 § 1 mom.,
55 §, 57 § 1 mom., 78 och 79 §, samt
fogas till lagen nya 29 a, 40 a, 55 a, 78 a § och 78 b § som följer:

29 §

Utformningen av landskapsplanen

Landskapsplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Landskapsplanen består av planobjekt och planbestämmelser.

Landskapsplanens planobjekt och planbestämmelser presenteras i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

29 a §

Beskrivning av landskapsplanen

Till landskapsplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

Närmare bestämmelser om beskrivningen av landskapsplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

30 §

Landskapsplanebestämmelser

I landskapsplanen utfärdas bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när landskapsplaneområdet planeras eller bebyggs (*landskapsplanebestämmelser*).

40 §

Utformningen av generalplanen

Generalplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Generalplanen består av planobjekt och planbestämmelser.

Generalplanens planobjekt och planbestämmelser presenteras i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

40 a §

Beskrivning av generalplanen

Till generalplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

Närmare bestämmelser om beskrivningen av generalplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

41 §

Generalplanebestämmelser

I generalplanen utfärdas bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när generalplaneområdet planeras eller bebyggs eller annars används (*generalplanebestämmelser*). Generalplanebestämmelserna kan bland annat gälla särskild styrning av markanvändningen och byggandet på ett visst område samt förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser.

55 §

Utformningen av detaljplanen

Detaljplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Detaljplanen består av planobjekt och planbestämmelser. Detaljplanens planobjekt och planbestämmelser presenteras i nationellt standardformat på en karta.

I detaljplanen anges på det sätt som behovet av styrning förutsätter

- 1) gränserna för detaljplanen och dess olika områden,
- 2) områdenas allmänna eller enskilda användningsändamål,
- 3) omfattningen av byggandet,
- 4) principer som gäller byggnadernas läge och vid behov byggsättet.

I detaljplanen ska namnet på gator och andra allmänna områden och numret på kommundelar och kvarter anges. Namnen och numren kan också ändras genom ett separat beslut av kommunen på det sätt som föreskrivs i kommunallagen om kommunens beslutsfattande.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet, om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning och om hur uppgifter som ändrats genom ett i 3 mom. avsett separat beslut ska tas in i planen får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

55 a §

Beskrivning av detaljplanen

Till detaljplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

Närmare bestämmelser om beskrivningen av detaljplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

57 §

Detaljplanebestämmelser

I detaljplanen utfärdas bestämmelser som med beaktande av planens syfte och de krav som ställs på planens innehåll behövs när detaljplaneområdet bebyggs eller annars används. Detaljplanebestämmelserna kan också gälla förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser.

78 §

Tomtindelningens syfte

På ett detaljplaneområde indelas ett område som ingår i ett byggnadskvarter i tomter, om det behövs för att reglera markanvändningen (*tomtindelning*). Tomtindelningen kan vara bindande eller riktgivande. Tomtindelningen ska vara bindande när områdets centrala läge, kvarterets exploateringsgrad eller fastighetssystemets klarhet kräver det. Tomtindelningens bindande karaktär anges i detaljplanen.

Av ett byggnadskvarter kan det bildas en eller flera tomter. Tomtindelning kan också utarbetas för en del av kvarteret, om det inte hindrar eller försvårar en lämplig tomtindelning i kvarterets övriga delar. Tomtindelningen kan också utarbetas så att den är bindande för en del av planområdet eller kvarteret. Den bindande tomtindelningen kan vara helt eller delvis tvådimensionell eller tredimensionell.

Tomtindelningen ska vara ändamålsenlig och i den ska i möjligaste mån markägandeförhållandena beaktas.

78 a §

Utarbetande och godkännande av tomtindelningen

En bindande tomtindelning utarbetas och godkänns antingen som en del av detaljplanen eller separat. En riktgivande tomtindelning utarbetas och godkänns som en del av detaljplanen. En separat bindande tomtindelning utarbetas och godkänns av kommunen.

En separat bindande tomtindelning kan utarbetas, om så bestäms i detaljplanen eller om en bindande tomtindelning behöver utarbetas eller ändras.

Den som utarbetar en separat tomtindelning ska vara behörig för uppdraget.

Närmare bestämmelser om behörigheten hos den som utarbetar en tomtindelning utfärdas genom förordning av statsrådet.

78 b §

Utformningen av tomtindelningen

Tomtindelningen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat.

Tomtindelningen presenteras i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling.

Tomtindelningen presenteras på detaljplanekartan, om den har utarbetats och godkänts som en del av detaljplanen.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om standardutformningen får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

79 §

Utarbetande av separat tomtindelning

Detaljplanen tjänar till ledning när en separat tomtindelning utarbetas. Då tomtindelningen utarbetas kan den i siffror i planen angivna totala byggrätten delas upp på de tomter som bildas.

När en separat tomtindelning bereds ska ägare och innehavare av området för tomtindelningen och angränsande fastigheter höras, liksom också ägaren och innehavaren till en fastighet mitt emot vars bebyggande eller användning på annat sätt beslutet i väsentlig mån kan påverka.

När en separat tomtindelning görs i ett kvarter med en gällande tredimensionell tomtindelning ska utöver vad som anges i 2 mom. också ägaren och innehavaren till fastigheten ovanför, under eller parallellt med området för tomtindelningen höras, om beslutet i väsentlig mån kan påverka fastighetens bebyggande eller användning i annat syfte.

Närmare bestämmelser om hörande vid separat tomtindelning och om utarbetande av tomtindelning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024. Lagens 29, 29 a, 30, 40, 40 a, 41, 55, 55 a, 57, 78, 78 a, 78 b och 79 § träder dock i kraft först den 1 januari 2029.

På en plan som har varit offentligt framlagd som förslag samt på en separat tomtindelning som har varit anhängig innan de ovannämnda bestämmelserna har trätt i kraft tillämpas de 29, 29 a, 30, 40, 40 a, 41, 55, 55 a, 57, 78, 78 a, 78 b och 79 § som gällde vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 15 september 2022

Statsminister

Sanna Marin

Miljö-och klimatminister Maria Ohisalo

Lag

om ändring av markanvändnings- och bygglagen

I enlighet med riksdagens beslut:

Gällande lydelse

29 §

Utformningen av landskapsplanen

Landskapsplanen presenteras på en karta. Till planen hör också planbeteckningar och planbestämmelser.

Till landskapsplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras på det sätt som närmare bestäms genom förordning.

30 §

Landskapsplanebestämmelser

I landskapsplanen kan utfärdas bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när landskapsplaneområdet planeras eller byggs (landskapsplanebestämmelser).

Föreslagen lydelse

29 §

Utformningen av landskapsplanen

Landskapsplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Landskapsplanen består av planobjekt och planbestämmelser.

Landskapsplanens planobjekt och planbestämmelser presenteras i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

29 a §

Beskrivning av landskapsplanen

Till landskapsplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

Närmare bestämmelser om beskrivningen av landskapsplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

30 §

Landskapsplanebestämmelser

I landskapsplanen *utfärdas* bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när landskapsplaneområdet planeras eller byggs (landskapsplanebestämmelser).

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

40 §

Utformningen av generalplanen

Generalplanen presenteras på en karta. Till planen hör också planbeteckningar och planbestämmelser.

Till generalplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras på det sätt som närmare bestäms genom förordning.

40 §

Utformningen av generalplanen

Generalplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Generalplanen består av planobjekt och planbestämmelser.

Generalplanens planobjekt och planbestämmelser presenteras i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

40 a §

Beskrivning av generalplanen

Till generalplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

Närmare bestämmelser om beskrivningen av generalplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

41 §

Generalplanebestämmelser

I generalplanen kan utfärdas bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när generalplaneområdet planeras eller bebyggs eller annars används (generalplanebestämmelser). Generalplanebestämmelserna kan bland annat gälla särskild styrning av markanvändningen och byggandet på ett visst område samt förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser.

41 §

Generalplanebestämmelser

I generalplanen utfärdas bestämmelser som med beaktande av syftet med planen och de krav som ställs på dess innehåll behövs när generalplaneområdet planeras eller bebyggs eller annars används (generalplanebestämmelser). Generalplanebestämmelserna kan bland annat gälla särskild styrning av markanvändningen och byggandet på ett visst område samt förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser.

55 §

Utformningen av detaljplanen

Detaljplanen presenteras på en karta, som utvisar

- 1) gränserna för detaljplaneområdet (detaljplaneområde),
- 2) gränserna för de olika områden som ingår i detaljplanen,
- 3) de allmänna eller enskilda ändamål för vilka mark- eller vattenområdena är planerade att användas,
- 4) omfattningen av byggandet, samt
- 5) principer som gäller byggnadernas läge och vid behov byggsättet.

Till detaljplanen hör även planbeteckningar och planbestämmelser.

Till detaljplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

I detaljplanen ska namnet på gator och andra allmänna områden och numret på kommunedlar och kvarter anges. Namnen och numren kan också ändras genom ett separat beslut av kommunen på det sätt som bestäms i kommunallagen om kommunens beslutsfattande.

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om utformningen av detaljplanen, den beskrivning som hör till detaljplanen och om hur uppgifter som ändrats genom ett separat beslut ska antecknas i planen.

55 §

Utformningen av detaljplanen

Detaljplanen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat. Detaljplanen består av planobjekt och planbestämmelser. Detaljplanens planobjekt och planbestämmelser presenteras i nationellt standardformat på en karta.

I detaljplanen anges på det sätt som behovet av styrning förutsätter

- 1) gränserna för detaljplanen och dess olika områden,
- 2) områdenas allmänna eller enskilda användningsändamål,
- 3) omfattningen av byggandet,
- 4) principer som gäller byggnadernas läge och vid behov byggsättet.

I detaljplanen ska namnet på gator och andra allmänna områden och numret på kommunedlar och kvarter anges. Namnen och numren kan också ändras genom ett separat beslut av kommunen på det sätt som föreskrivs i kommunallagen om kommunens beslutsfattande.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet, om planobjektens och planbestämmelsernas standardutformning och om hur uppgifter som ändrats genom ett i 3 mom. avsett separat beslut ska tas in i planen får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

55 a §

Beskrivning av detaljplanen

Till detaljplanen hör en beskrivning där den information som behövs för att bedöma planens mål, olika alternativ och deras konsekvenser samt grunderna för lösningarna presenteras.

Gällande lydelse

57 §

Detaljplanebestämmelser

I detaljplanen kan utfärdas bestämmelser som med beaktande av planens syfte och de krav som ställs på planens innehåll behövs när detaljplaneområdet bebyggs eller annars används (*detaljplanebestämmelser*). Detaljplanebestämmelserna kan också gälla förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser.

78 §

Tomtindelning

Ett område som ingår i ett byggnadskvarter indelas i *detaljplanen* i tomter, om det behövs för att reglera markanvändningen (tomtindelning). Tomtindelningen kan vara bindande eller riktgivande. Tomtindelningen ska vara bindande när områdets centrala läge, kvarterets exploateringsgrad eller fastighetssystemets klarhet kräver det. Tomtindelningen anges på detaljplanekartan och dess bindande karaktär anges i detaljplanen.

Av ett byggnadskvarter kan det bildas en eller flera tomter. Tomtindelning kan också utarbetas för en del av kvarteret, om det inte hindrar eller försvårar en lämplig tomtindelning i kvarterets övriga delar. Tomtindelningen kan också utarbetas så att den är bindande för en del av planområdet eller kvarteret. Den bindande tomtindelningen kan vara helt eller delvis tvådimensionell eller tredimensionell.

Om så bestäms i detaljplanen eller om en bindande tomtindelning behöver utarbetas eller ändras, kan för byggnadskvarteret eller en del av det utarbetas en separat tomtindelning, som alltid är bindande.

Tomtindelningen ska vara ändamålsenlig och i den ska i möjligaste mån markägandeförhållandena beaktas.

Föreslagen lydelse

Närmare bestämmelser om beskrivningen av detaljplanen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

57 §

Detaljplanebestämmelser

I detaljplanen utfärdas bestämmelser som med beaktande av planens syfte och de krav som ställs på planens innehåll behövs när detaljplaneområdet bebyggs eller annars används. Detaljplanebestämmelserna kan också gälla förhindrande eller begränsning av skadliga miljökonsekvenser.

78 §

Tomtindelningens syfte

På ett detaljplaneområde indelas ett område som ingår i ett byggnadskvarter i tomter, om det behövs för att reglera markanvändningen (tomtindelning). Tomtindelningen kan vara bindande eller riktgivande. Tomtindelningen ska vara bindande när områdets centrala läge, kvarterets exploateringsgrad eller fastighetssystemets klarhet kräver det. Tomtindelningens bindande karaktär anges i detaljplanen.

Av ett byggnadskvarter kan det bildas en eller flera tomter. Tomtindelning kan också utarbetas för en del av kvarteret, om det inte hindrar eller försvårar en lämplig tomtindelning i kvarterets övriga delar. Tomtindelningen kan också utarbetas så att den är bindande för en del av planområdet eller kvarteret. Den bindande tomtindelningen kan vara helt eller delvis tvådimensionell eller tredimensionell.

Tomtindelningen ska vara ändamålsenlig och i den ska i möjligaste mån markägandeförhållandena beaktas.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

78 a §

Utarbetande och godkännande av tomtindelningen

En bindande tomtindelning utarbetas och godkänns antingen som en del av detaljplanen eller separat. En riktgivande tomtindelning utarbetas och godkänns som en del av detaljplanen. En separat bindande tomtindelning utarbetas och godkänns av kommunen.

En separat bindande tomtindelning kan utarbetas, om så bestäms i detaljplanen eller om en bindande tomtindelning behöver utarbetas eller ändras.

Den som utarbetar en separat tomtindelning ska vara behörig för uppdraget.

Närmare bestämmelser om behörigheten hos den som utarbetar en tomtindelning utfärdas genom förordning av statsrådet.

78 b §

Utformningen av tomtindelningen

Tomtindelningen utarbetas i ett nationellt interoperabelt datamodellformat.

Tomtindelningen presenteras i nationellt standardformat på en karta och vid behov som en separat handling.

Tomtindelningen presenteras på detaljplanekartan, om den har utarbetats och godkänts som en del av detaljplanen.

Närmare bestämmelser om det interoperabla datamodellformatet och om standardutformningen får utfärdas genom förordning av miljöministeriet.

79 §

Utarbetande av separat tomtindelning

Detaljplanen tjänar till ledning när en separat tomtindelning utarbetas. Då tomtindelningen utarbetas kan den i siffror i planen angivna totala byggrätten delas upp på de tomter

79 §

Utarbetande av separat tomtindelning

Detaljplanen tjänar till ledning när en separat tomtindelning utarbetas. Då tomtindel-

Gällande lydelse

som bildas. *Över en separat tomtindelning ska en karta utarbetas. En separat tomtindelning utarbetas och godkänns av kommunen.*

När en separat tomtindelning bereds ska ägare och innehavare av området för tomtindelningen och angränsande fastigheter höras, liksom också ägaren och innehavaren till en fastighet mittemot vars bebyggande eller användning på annat sätt beslutet i väsentlig mån kan påverka.

När en separat tomtindelning görs i ett kvarter med en gällande tredimensionell tomtindelning ska utöver vad som anges i 2 mom. också ägaren och innehavaren till fastigheten ovanför, under eller parallellt med området för tomtindelningen höras, om beslutet i väsentlig mån kan påverka fastighetens bebyggande eller användning i annat syfte. *Den som utarbetar en separat tomtindelning ska vara behörig för uppdraget.*

Närmare bestämmelser om hörande vid separat tomtindelning, om utarbetande av tomtindelning och om *behörigheten hos den som utarbetar en tomtindelning* utfärdas genom förordning av statsrådet.

Föreslagen lydelse

ningen utarbetas kan den i siffror i planen angivna totala byggrätten delas upp på de tomter som bildas.

När en separat tomtindelning bereds ska ägare och innehavare av området för tomtindelningen och angränsande fastigheter höras, liksom också ägaren och innehavaren till en fastighet mittemot vars bebyggande eller användning på annat sätt beslutet i väsentlig mån kan påverka.

När en separat tomtindelning görs i ett kvarter med en gällande tredimensionell tomtindelning ska utöver vad som anges i 2 mom. också ägaren och innehavaren till fastigheten ovanför, under eller parallellt med området för tomtindelningen höras, om beslutet i väsentlig mån kan påverka fastighetens bebyggande eller användning i annat syfte.

Närmare bestämmelser om hörande vid separat tomtindelning och om utarbetande av tomtindelning utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024. Lagens 29, 29 a, 30, 40, 40 a, 41, 55, 55 a, 57, 78, 78 a, 78 b och 79 § träder dock i kraft först den 1 januari 2029.

På en plan som har varit offentligt framlagd som förslag samt på en separat tomtindelning som har varit anhängig innan de ovannämnda bestämmelserna har trätt i kraft tillämpas de 29, 29 a, 30, 40, 40 a, 41, 55, 55 a, 57, 78, 78 a, 78 b och 79 § som gällde vid ikraftträdandet.